PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PL 248 N28Z53 1885

Naci, Muallim
Mektublarim

4209
Nācī, Mu'allim
18/478
Mektūblarım

معلم ناجی

مکتوبلرم

برنجی جزء

معارف عمومیه نظارت جلیله‌سنک رخصتیله

قسطنطنیه

۱۳۰۳

مطبعهٔ ابو الضیا

PL
248
N28Z53
1885

LIBRARY
SEP 29 1972
UNIVERSITY OF TORONTO

مقدمه

مکتوب ، ورقه ، تذکره ، تبریکنامه ، جوابنامه ، نصیحتنامه کبی مختلفناملرله یاد ایدیله‌بیله‌جك اولان شو مسوده‌لره عنوان عمومی اوله‌رق « مکتوبلرم » سرلوحه‌سنی ویریشم « مکتوب » لفظنك معنای لغوی جهتیله هردرلو محرراته شمولی اولدیغی ایچوندر .

مکتوبلرمك ایچنده بوندن برایکی آی اول یازلمشلری اولدیغی کبی اون اون ایکی سنه مقدم قلمه آلنمشلری دخی واردر .

« برمعلمك شاکردانه خطابی » عنوانلی ورقه ۱۲۹۲ سنه‌سنده وارنه‌دن کوندریله‌رك طونه غزته‌سنه درج ایتدیرلمش اولمغله مکتوبلرمك الك اسکیلرندن معدوددر .

اوزمان بصیرت غزته‌سی دخی بوورقه‌یی ـ برمطالعهٔ تقدیریه ایله برابر ـ طونه‌دن نقلاً نشر ایلدیکندن غزته‌لرك بو التفات مشوقانه‌سی ـ نوهوسلك جهتیله ـ بنم ایچون خیلیجه افتخاره مدار اولمش ایدی .

مکتوبلرمك بووجه ایله جمع ونشرینی تنسیب ایدیشم یازدیغم شیلره دکرلرندن زیاده اهمیت ویردیکمدن دکلدر ،

انسان ایچون ـ ولو اهمیتسز اولسون ـ هیچ بر محصول سعینك ضایع اولوب کیتمسنی ایستمامك طبیعی اولمقله برابر بونلرك مطالعه‌سندن شبان ارباب قلمك آز چوق استفاده ایده‌جکلرینی امید ایلدیکمدندر .

بوامیدمك برخیالدن عبارت اولمدیغنه حکم ایده‌بیلیرم . زیرا بوقبیلدن اولان آثارك مطالعه‌سندن مستفید اولمقده بولندقلری کنجلرمزك کندی اعترافلریله‌ده ثابت اولیور .

مکتوبلرم اولدقجه متجدد وطرز قدیمدن متباعد برقلمك اثری اولدیغی ایچون اسکیلرك پك‌ده خوشنه کیتمسه بیله یکیلرك نظر التفاتنه مظهریتدن محروم قالمز صانیرم .

فی ۲۸ تشرین اول سنه ۱۳۰۱

معلم ناجی

مكتوبلرم

— ١ —

درت بش سنه‌در رفاقت لياقت افزاى كريمانه‌لرنده بولنمقدن عبارت برشرفه نائليتله مفتخرم . برآدمك حقايق احوالنى آكلامق ايچون مع زيادة كافى اولان بو مدت ظرفنده البته مذهب ومشرب عاجزانه‌مه دائر افندمزجه برفكر حاصل اولمشدر .

شو حالده بنده‌لرينك وقتيله مكتبمدن درس آلمش ومؤخراً تفوق داعيه‌سيله پك چوق چالشمش ايكن .... نقصان استعداد كبى عمره سورر برعلتك اجباريله اقتدارجه مادونمده قالمش اولديغى نزد عالئ حكيمانه‌لرنده دخى مجهولاتدن اولمامق لازم كلن برذاتك تحت حكمنده بولنمه‌مى ايجاب ايده‌جك برمأموريتله تلطيفى فكرنده بولنمغه تنزل بيورملرى سايهٔ دولتلرنده شمدى‌يه قدر تصادف ايده‌رك حصه مند اعتبار اولديغم غرائبك باشليجه‌لرندن صايلسه بجا دكلميدر ؟

كورديكم بو غرابت اوزرينه بعضاً حضور ساميلرنده انشادينه جرأت ايلديكم :

الیّ لعمری قصد کل عجیبة
کأنی عجیب فی عیون العجائب

بیتنی تکرار ایتمکلکمه مساعده بیور یلورسه صره‌سنده برعدالت کوسترلمش اولور .

رأی مصیب حصافتپناهیلرنجه الك مهم عد اولنان یازی ایشلرینك همان کافةً بنده‌لرینه تحمیل ایدیله‌جکی قلمك طوتمندن آکلاشلمقده اولدیغی حالده بو وظیفه‌یی خشنودیٔ خداوندانه‌لرینی جلب ایده‌جك درجه‌ده دکل، عادی عد اولنه‌جق مرتبه‌ده دخی ایفا ایتمکدن عاجز بولنان برذاتك توجیه رتبهٔ آمریتله تبجیل ورتبهٔ ذاتیه کمترانه‌مك ـ ممکن دکل ایسه‌ده ـ تنزیل ایدلمك ایستنلسی دائما اجرای موجباتنه اعتنا بیورلمقده اولان قواعد معدلتدن هانکیسنه تطبیق ایدیله‌بیله‌جکنی تعیینده متحیرم .

بوتأثرم حقیقتده موجب تعذیب اولان کبائردن اولسه بیله متصف اولدقلری اخلاق رحیمانه‌یه نظراً دفتر اعمالمده عفوی قابل بولنان صغائر صره‌سنه قید اولنمسی لازم کلیر ظن ایدرم .

مطلع اوله‌مدیغم فوق العاده بعض احوال بوکا مساعد اولمیوبده :

« نه چاره یار بزی سومیور کناهی قدر »

دیمکه مجبور ایدیله‌جك ایسه‌م شمدیدن خالصانه استغفاره باشلایه‌یم . واقعا طرز عرضمده :

« بانك عصیان میزند ناقوس استغفارما »

مضمونیده متحققدر اما حق یدمده بولندیغنه کوره بوراسنك دخی لطفاً خوش کورلمسی مستدعادر .

حاصلی ولی‌نعمت ! بنده‌لری ایچون اویله برموقعده بولنمغی قبول ایتمك هیچ برمجبوریت یوق ایکن اختیار مغلوبیت دیمك اولور . بوکا ایسه هرحالده تابع فرمان عادلانه‌سی اولدیغم وجدانم هیچ بروقتده رضا کوسترمز . بناءً علیه بوعریضه‌م زمان لزومندن اول تقدیم اولنمش براستعفا نامه حکمنده طوتیله‌بیلیر . . . .

— ٢ —

کمال بك افندینك « اوراق پریشان » نده تصادف ایتدیککز :

الخیل واللیل والبیداء تعرفنا
والحرب والضرب والقرطاس والقلم

بیتنه دائر ایضاحات ظابنی متضمن تذکرهٔ ظریفانه‌کز زیوربخش دست احترام اولمشدر .

ادبیات عربیه‌یه مراق ایتمکه باشلادیغکز آکلاشیلیور. بوحال ایسه ایلریده هر جهتله مکمل برعثمانلی ادیبی اوله‌جغکزی تبشیر ایدییور. بناءً علیه اولاً عرض کمال ممنونیت وثانیاً بیت مذکوره دائر بیلدیکم قدر ایضاحات اعطاسنه بروجه آتی جسارت ایدرم :

بنم وقتیله بالله دیکمه کوره بیت :

الخیل واللیل والبیداء تعرفنی
والسیف والرمح والقرطاس والقلم

صورتنده‌در . کمال بك افندی بونی مناسبتله عثمانلی ارباب اقتداری لساندن اوله‌رق ایراد ایتمش اولدیغندن ظنمه کوره حصول مطابقت ایچون متکلم وحده ضمیرینی متکلم مع الغیر ضمیرینه تحویل ایله « تعرفنی » یی « تعرفنا » شکلنده یازمشدر .

« والسیف والرمح » یرینه « والحرب والضرب » دینلمش اولمسی ایسه اویله برتغییر تعمدی‌یه مبنی اولمامق کرکدر . احتمالکه ادیب مشار الیه بیتك مصراع ثانیسنی ایکی صورتله ده مروی بوله‌رق « والحرب والضرب » روایتنی « والسیف والرمح » روایتنه ترجیح ایتمشدر .

بیتك قائلی مشاهیر بلغای عربدن « احمد ابوالطیب »

دركه اشعار بركزیده‌سی بین الادبا مستشهداتدن وكندیسی نظیری پك نادر كورلمش دهاتدندر .

انبیای كرام آره‌سنده شاعرلكه تنزل ایدن اولمامش ایسه‌ده شعرای بنام ایچنده پیغمبرلك ادعاسنه قالقیشانلر بولنمشدر .

زمان معموریتنده پك كوزل برشهر اولدیغی جهتله ادبای عرب لساننده‌ن « رخسار دختر » دیمك اولان « خدالعذراء » لقبنی آلان كوفه‌ده دردنجی عصر هجری غایت ذكی برچوجق یتشدرمش ایدی .

شهر مذكورده بركون بردلالك النده كوردیكی قرق بوقدر صحیفه‌لك بركتابی ایستیوب باشدن باشه اوقومسندن جانی صیقیلان دلالك « اوغلم ! كتابی آله‌جق ایسه‌ك پاره‌سنی ویرده آل . ازبرلكه‌می چالیشیورسین ؟ آنی سن آنجق برآیده حفظ ایده‌بیلیرسین . » دیمسی اوزرینه « ازبرلدم ایسه كتاب بنم اولسونمی ؟ » دیه‌دلالك مراقنی جلب ایتمش وكوستردیكی موافقته مبنی كتابی سراسر ازبر اوقویه‌رق دلالك صقالنه كولدكدن صكره كتاب ایله برابر قاچوب كیتمش اولان چوجق ایشته او ایدی .

بوچوجق مؤخراً بادیه‌ده ادعای نبوتله برطاقم عربلری باشنه طوپلایه‌رق غایت بلیغانه نطقلر ایراد وشعرلر انشاد

ایدوب اوحوالیده‌کی قبائل خلقندن کندینـه اهمیجه برامت پیدا ایتمش اولان ابوالطیبدرکه وجه مذکور اوزره پیغمبرلک دعواسـنده بولنـدیغی ایچون « متنبی » لقبنی آلمش و الـ زیاده بوعنوان ایله شهرت بولمشدر .

ابوالطیبك بویله ادعای نبوت ایدرك بادیه خلقنی ایمانه دعوت ایتمکده اولدیغی شـیوع بولنجه « حمص » والیسـی طرفندن اوزرینه برفرقهٔ مسلحه سوقیله طوتیلوب پیغمبرلکدن توبه ایدنجه‌یه قدر حبس ایدلمشدر .

بیت مذکور متنبینك ادبای عثمانیـه بیننده الـ زیاده شهرت بولان اشعارندندر .

شاعرك حیاتی بو بیت اوغرنده غائب ایتدیکی روایت اولنور . شویله‌که :

۳۵۰ سـنه‌سی شهر رمضاننك اواسـطنده بغداددن کوفه‌یه کیدرکن نعمانیه‌یه وصولنـده هرنه سـببه مبنی ایسـه برزماندن بری ازالهٔ وجودینی تصمیم ایتمش اولان «بنوضبه» جماعتنـدن برطاقم مسلح آدملر سـوء قصد ایچون اوکنـه چیقنجه یانـده برکوله سندن بشقه کیمسه بولنمیان شاعر کندیسنك :

« الرأی قبل شجاعة الشجعان »

قولنه اقتفاءً استحصال غالبیت ضمننده برتدبیر اتخاذینه

میدان قالمدیغی کبی بونلره تیغ زبان ایله دخی مقابله قابل اولمدیغنی آکلادیغندن همان طریق فراری طوتمش ایدی .

متنبی قاچمقده ایکن کریده قالمش اولان کوله‌سنك لساندن قولاغنه شویله برندا کلدی :

— الخیل واللیل والبیداء تعرفنی [والسیف والرمح والقرطاس والقلم — دیه افتخار ایدن سن دکلمی ایدك ؛ شمدی نه قاچیورسین ؟

بو سرزنش اینجه آجلمش اولان شاعری تهور حالنه کتیرمکله همان دونرك خصماسیله اوغراشمغه باشلامش ایسه‌ده چوقلغه غلبه ممکن اولمدیغندن عاقبت مقتولاً دوشمشدر .

متنبینك برنجی حرکتی هرشاعرك النه‌دن که‌جك ایشلردن ایسه‌ده ایکنجی حرکتی اجرا ایده بیله‌جك برشاعر بولنورمی بیلهمم !

شاعر شویله طورسون ، بویله یرلرده برجنکاور ماهر بیله درحال فراره قرار ویرر وآرقه‌سندن کیم نه سویلرسه سویلاسون آرتق دونمز ظن اولنور . دکلمی ؟

« قدتهلك البلیغ بلاغته . » حکمنجه متنبینك سبب هلاکی اولان بوبیتك مآلی شو اولیور :

— یكی آتلی عسكر فرقه‌سی. حرب كیجه‌سی. ایله بادیه بك كوزل طانیدقلری كبی قیلیچ. مزراق. ایله كاغد. قلم دخی اعلی بیلیرلر.

شاعرك بوندن مقصدی كندیسنك فضائل مردانه‌یی جامع بر وجود اولدیغنی بیان ایله اعلان افتخاردر.

اشعار عرب میاننده آثار متنبی اشتمال حكمیات جهتیله بر موقع ممتاز طوتمشدر.

حكیم یونانی مشهور ارسطاطالیس ایله متنبینك سوزلری آره‌سنده توافق كورلمكده اولدیغنی ارباب تتبع طرفندن خبر ویرلمشدر. حتی «ابو علی محمد بن الحسین بن المظفر الحاتمی» مشار الیهمانك اكثر اقوال متوافقه‌سنی جامع بر كوزل رساله ترتیب ایتمشدر.

بو حال متنبی طرفندن ارسطاطالیسك بعض حكمیاتنك آز چوق تغییر ایله مثلا سلك نظمه چكلمش اولمسنه حمل ایدلمكده‌در.

شاعرلرك برده معهود «توارد» ی وار و بو تعبیر مستترقین شعرا ایچون مدار اعتذار ایسه‌ده ارسطاطالیس ایله متنبی بیننده توارد تصورینه امكان یوقدر صانیرم. چونكه توارد بر اولور. ایكی اولور. بو ایله یوزلرجه تواردك وقوعی نصل تجویز اولنور؟

مع مافيه توارد ايكی كشينك برسوزی بالتصادف عيناً سويلمه‌لری ديمك اولمسنه نظراً مشار اليهما آره‌سنده معنای توارداك تحقق ايده‌ميه‌جكی حكيمك عربجه‌يه ترجمه اولنان اقوالی منثور اولديغی حالده شاعرك كلماتی منظوم بولنمسيله‌ده‌خی تعيين ايده‌بيلير . خلاصه : متنبی ارسطاطاليسدن مأل چالمش اوليور . بو ايسه شاعر ايچون برعيب صايلمدقدن بشقه برهنر عد اولنمق لازم كلير . تحری اقوال حكيمانه ايله مشتغل برشاعرك بونلری نظماً عرض انظار اعتبار ايلمسی البته شايان استحسان كوريلور .

« آتلر سيل كبی آقوب كلديلر . » ديمك اولان « جاءت الخيل كالسيل . » عبارهٔ مشهوره‌سندن ده‌خی آكلاشلديغی اوزره « خيل » آتلی عسكر معناسنه كلديكی كبی آت سوريسی معناسنه‌ده كليور . بيت متنبيده‌كی خيل ايچون معنای اولی انسب كورديكم جهتله ترجمه‌ده اويله يازدم . معنای ثانينك اراده‌سی ده‌خی ممكندر .

« ليل » ده كذلك انسب اولديغی ايچون حرب كيجه‌سی معناسنی ويردم . شاعرك مرادی مطلقا كيجه ده‌خی اوله‌بيلير .

« خيل » ك آت سوريسی معناسنه‌ده كلديكی ازجمله « آتلر راكبلريندن اعلمدر . » ديمك اولان برآتمك حالی

ظن اولندیغی کبی ظهور ایدنجه ضرب اولنان « الخیل اعلم من فرسانها . » مثالندن مستبان اولور . « والخیل والبغال لترکبوها ...... » آیت کریمه‌سی‌ده بوکا شاهددر .

اصحاب کرامدن « زید » اسمیله مسمی اولانلرك برینه « زید الخیل » دینیردی . بونك خیله اضافتله یاد اولنمسی کندیسنك بین الفرسان شجاعتله معروفیتنه مبنی ایدی .

مشار الیه ایالك دفعه اوله‌رق سفارت طریقیله نزد نبوی یه کلنجه عنوانی اولان « زید الخیل » « زید الخیر » ه تحویل بیورلمشدر .

خیر لفظی « وانه لحب الخیر لشدید . » آیتنده واقع اولدیغی اوزره مال معناسنه کلدیکی کبی « فقال انی احببت حب الخیر عن ذکر ربی . » آیتنده وارد اولدیغی وجهله آت قسمنه دخی اطلاق اولندیغندن خیلك خیره تبدیلی نه قدر مناسب دوشدیکی محتاج ایضاح دکلدر .

مشار الیه زید حضور عالی پیغمبریده :

« بانت سعاد فقلبی الیوم متبول »

مصراعیله مصدر اولان قصیدهٔ مشهوره‌یی انشاد اتمسیله کندیسنه جائزه اوله‌رق بردهٔ سعادت احسان بیوریلان حضرت کعب بن زهیرك رفیقیله برفرسنی غصب ایتمش اولدیغنه و « زید الخیل » عنوانی آکلدیغنه بو وقعه‌نك

خاطرلره كلسی طبیعی بولنديغنه مبنی خيالك خيره تبدیلی زيدك بونقیصه‌دن تبرئه سنی دخی متضمن اولديغندن كيفيت تحويلك بوجهتله دخی برحكمتی شامل بولنديغی آشكاردر .

§

— ٣ —

متنبينك : « الخيل والليل . . . . . » بيتنه دائر بعض ايضاحاتی متضمن اولان جوابنامهٔ عاجزانه‌مك « مبهم بردرس ادب » يرينه كچديكی بيان بيورلديغی صره‌ده « كاشكی ارسطاطاليس ايله متنبينك اقوال متوافقه‌سندن‌ده برقاچی ارائه بيورلسه ايدی ! » تمنيسی درميان اولنيور .

اقوال مذكوره‌دن برخيليسنی شامل اولوب اولكی جوابمده كوستردیكم وجه ايله « ابو علی حاتمی » نك آثرندن بولنمسنه مبنی « رسالهٔ حاتميه » عنوانيله ياد اولنان مجموعه‌يی ترجمه ايتمك عزمنده اولديغمدن بوبابده‌كی معلومات مجمله‌ كزك توسيعنی شو ترجمه فكرينك موقع فعله كله‌جكی زمانه تأخير ايله اوراده سوزی دها زياده اوزاتمق ايستمامش ايدم .

مادامكه تعجيل بيورلیيور ، شمديلك بونلردن سكز اون پارچه‌سنك ترجمه‌لريله برابر بروجه آتی عرضی وظائف ترقی پرورانه‌دن عد اولنور :

§

— ارسطاطاليس —

مباينة التكلف للمطبوع كمباينة الحق للباطل .

— ترجمه —

كلفتله ايشانن افعال ايله طبيعى اولان احوال بيننده كى عدم مناسبت حق ايله باطل آره سنده كى مباينت كبيدر .

— متنبى —

فان حلمك حلم لاتكلفه
ليس التكحل فى العينين كالكحل

— ترجمه —

سنده كى طور حليمانه برمقتضاى طبيعتدركه آنى اظهار ايچون اختيار كلفت ايتمزسين . كوزلره سرمه چكمك قدرتدن سرمه لى اولمق كبى دكلدر .

§

— ارسطاطاليس —

ان الحكيم تريه الحكمة ان فوق علمه علما فهو يتواضع لتلك الزيادة والجاهل يظن انه قدتناهى فيسقط بجهله فتمقته النفوس .

— ترجمه —

حكيمه، مالك اولديغى حكمت بشقه سنده كندى علمنه

فائق علم اولدیغنی کوسترر . بناءً علیه فوقنده بولنان دانشه قارشی اظهار تواضع ایدر . جاهل ایسه کندیسنی منتهی قیاس ایتدیکندن سائقهٔ جهالتله موقع اعتباردن دوشوب هرکسك منفوری اولور .

— متنبی —

ومالتیه طبی فیهم غیر اننی
بغیض الیّ الجاهل المتعاقل

— ترجمه —

بین الناس اظهار تکبر عادتم دکلدر ، فقط جاهل معرفت فروشه قیزارم .

§

— ارسطاطالیس —

نعم البیت لوکان فیه ساکن .

— ترجمه —

او کوزل . اما ایچنده کیمسه یوق .

ارسطاطالیس برکون برجوان صاحب جماله تصادفله مکالمه یه کیریشنجه کندیسنك بی بهرهٔ معرفت برکوزل صورتدن عبارت اولدیغنی آکلامسی اوزرینه بوسوزی سویلمش ایدی .

دیوژه نه‌دخی بونی آکدیرر برفقره اسناد اولنور .

حكيم كلبى بركون برهيكلتراشك دارالاعمالنه كيره‌رك موجود هيكللرى تماشايه باشلاديغى صرده بونلردن برى پك يولنده تراشيده ايدلمش اولديغندن كنديسنك نظر استحسانني جلب ايتمكله يانته صوقيلوب يوزينه دها زياده دقتله باقه‌رق «آه . برآزده بينك اولسه ! » ديمشدر .

— متنبى —

ومالحسن فى وجه الفتى شرف له
اذا لم يكن فى الفعل والخلائق

— ترجمه —

برآدمك افعال واخلاقى كوزل اولمدقجه يوزنده كى كوزللك كنديسى ايچون برشرف عد اولنه‌مز .

§

— ارسطاطاليس —

من تخلى عن الظلم بظاهر امره وعفة جوارحه مساكنا لها بحواسه فهو ظالم .

— ترجمه —

ظاهراً اتقا ومحافظهٔ اعضا جهتيله ظلمدن برى كورينن آدم مادامكه باطناً مائل ستمدر ، ظالمدر .

— متنبی —

واطراق طرف العین لیس بنافع
اذا کان طرف القلب لیس بمطرق

— ترجمه —

قلب کوزی برشیدن منصرف اولمدقجه اوشیدن چشم ظاهرینك انصرافی فائده ویرمز .

نامنی درخاطر ایده‌مدیکم برعجم شاعرینك آثارندن اولان :

درخرقهٔ صوف وبسته زنارچه سود
درصومعه رفته دل ببازارچه سود
زآزار کسان راحت خود میطلبی
یك راحت وصد هزار آزارچه سود

رباعیسنك « کندیسی صومعه‌ده اوطوریبور اما کوکلی بازارده کزییور . » مآلنی متضمن بولنان :

« درصومعه رفته دل ببازار چه سود »

مصراعی دخی مضمون مذکوری اوقشار .

§

— ارسطاطالیس —

اعظم الناس محنة من قل ماله وعظم مجده .

— ترجمه —

انسانلر ایچنده اك زیاده مشقت چکن شرف ذاتیسی جلیل اولدیغی حالده مالی قلیل بولنانلردر .

— متنبی —

فلا مجد فی الدنیا لمن قل ماله
ولا مال فی الدنیا لمن قل مجده

— ترجمه —

دنیاده مالی آز اولانك شرف ذاتیسی یوق دیمك اولدیغی کبی شرف ذاتیسی آز اولانك‌ده مالی یوق دیمکدر .

شاعر بو بیتده دنیاده سعادت کامله‌نك حصولی شرف ذاتی ایله ثروتك اجتماعنه وابسته اولدیغنی کوسترمك ایستمشدر .

واقعا دنیاده شرف ذاتی‌یه مالك اولان بر آدم ایچون تهی دست بولنمق قدر بیوك بر بلا اولەمز . شرف ذاتیدن بی بهره بولنان کیمسه ایسه نه رتبه ذی یسار اولسه از باب حقیقت نزدنده شایان التفات کوریله‌مز . بوده بلای دیکر !

§

— ارسطاطالیس —

اقبح الظلم حسدك لعبدك الذی تنعم علیه .

— ترجمه —

اقسام ظلمك الڭ چركینی برآدمك مظهر احسانی اولان بندەسنه حسد ایتمسیدر .

— متنبی —

واظلم اهل الظلم من بات حاسدا
لمن بات فی نعمائه یتقلب

— ترجمه —

ارباب ظلم ایچنده الڭ زیاده ظالم كندیسنك مستغرق نعمی اولان كیمسه حقنده حسدی ارتكاب ایدندر .

§

— ارسطاطالیس —

من لم یقدر علی فعل الفضائل فلتكن فضیلته ترك الرذائل .

— ترجمه —

برآدم اجرای فضائل ایدەجك اقتدارده بولنەمزسه ترك رذائل ایتمك فضیلتنی اولسون حائز اولملیدر .

— متنبی —

انا لفی زمن ترك القبیح به
من اكثر الناس احسان واجمال

— ترجمه —

برزمانده بولنیورزکه اکثر ناسه کوره ـ اجرای حسنات شویله طورسون ـ ترك سیئات محاسندن عد اولنیور .

§

— ارسطاطالیس —

اعجز العجزة من قدر ان یزیل العجز عن نفسه فلم یفعل .

— ترجمه —

عاجزلرك الك عاجزی او کیمسه درکه نفسندن عجزی ازالهیه اقتداری اولدیغی حالده بواقتداری استعمال ایتمز .

متنبی

ولم ار فی عیوب الناس شیئاً
كنقص القادرين على التمام

— ترجمه —

انسانلرده کوردیکم عیبلر ایچنده کامل اولمغه مقتدر ایکن ناقص قالمق کبی بیوك برعیب کورمهیورم .

§

— ارسطاطالیس —

الظلم من طبع النفس و انما یصدها عن ذلك احدی علتین اما علة دینیة لخوف معاد اوعلة سیاسیة لخوف السیف .

— ترجمه —

استعداد ظلم انسانك يارادلشنده واردر . برآدمك ظلمدن توقيسى ايكى سببله اولور : برنجيسى سبب دينيدركه آخرت خوفيدر . ايكنجيسى سبب سياسيدركه قيليج قورقوسيدر .

— متنبى —

والظلم من شيم النفوس فان تجد
ذا عفـة فلعـلة لا يظـلم

— ترجمه —

ظلم طبايع بشريه‌دندر . ارتكاب ستمدن متوقى عفيف برذاته تصادف ايده‌جك اولورسه‌ك بيل كه آنك ظالم اولماسى البته برمانعه‌يه مبنيدر .

— ٤ —

١٤ مارت سنه ١٢٩٨ تاريخلى مكتوبكز درونده موضوع پوسته پوللريله برابر كلدى . اظهار بيوريلان آرزوى حميت پرورانه‌يه مبنى « منظومهٔ حميت ـ ياخود ـ حميت منظومه » تعبيريله ياد ايدرك شانى اعلا ايلديككز رساله‌دن ايشته اون ايكى قطعه‌سى دها كوندرلدى .

بو اثر عاجزانه‌مك اوراجه فوق‌العاده مظهر تقدير اولديغنى بيان ايديورسكز. عقلم، ويرديككز بو خبرك صحتنه اينانه‌جق قدر ضعيف اولسيدى كرچكدن افتخار ايدردم. شمدى نصل ايده‌يم‌كه بردرلو اينانه‌ميورم ؟

بو بابده برحكم تكذيبى ويرمك ايچون ايسه الده ايكى مدار مقايسه وار : برنجيسى مملكتك [مهرهٔ ارباب استعداد] ندن متشكل برجمعيتده جريان ايدن [مذاكرهٔ مدققانه] اوزرينه :

موسىٔ پردل ظفر اندوز
طارق بى‌هراس كشتى سوز

بيتنك حالـدن قطع اميـد ايدلمك لازم كلدجكنـه اكثريت آرا ايله قرار ويرلمـسى . ايكنجيسى ايسـه اوقدر تقدير ايدلمش اولان منظومه‌دن يالكز اون ايكى نسخه جابنه لزوم كوريله‌بيلمسيدر. بونلر ديديككمى اثبات ايچون ايكى شاهد مقامنده طوتيله‌مزمى ؟

او بيتى آكلايه‌ميه‌جق قدر بيكانهٔ تعبير وتاريخ اولان ذواتك تقدير وتعييرى براهميتى حائز اوله‌بيليرمى ؛ ظنمه‌كوره انسان ماهيتنى بيلديكى برشيئى بكنوب بكنمامك خصوصنده رأى ويرمك حقنه مالك دكلدر .

برده يوز بيكدن زياده نفوسى حاوى برشهردن آنجق

اون ایکی قطعه‌سی ایچون مشتری بولنه‌بیان برکتابك اوراجه نه قدر مظهر تقدیر اولدیغنی کشف ایتمك کوچ برشی دکلدر ظن ایدرم . برکتابه یوز بیك کشی ایچنده آنجق بردوزینه طالب ظهور ایدرسه آکا « فوق العاده مظهر تقدیر اولدی » می دیرلر ؟

هرنه‌حال ایسه اوراسنی کچه‌لم . شمدی بك مهم برایشله مشغولم . سزلك تصور ایده‌میه‌جککز قدر کوزل . کوزلری مائی دکل . هم سیاه ، همده مکحل برآشوب دورانه مناسبت عاشقانه پیدا ایدر کبی اولدم .

غریب دکلمی : اوّل مائی کوزلری نظر تقدیسه آلیردم . شمدی بیلم نصل اولدی ، بنجه هرچشم سیاه پرستشکاه نکاه اولمغه باشلادی .

« مشکلپسند عشق بلاسن آرار بولور »
خبر صحیحی بنده بودفعه دخی تحقق ایتدی .

اولمه مستغنیلره اول رتبه استغنا فروش
سن‌ده بیهمتاسین اما سودیکم ناجی‌ده بر
دیبورم ، دیکله‌میور . حال‌بوکه‌اوهرنه زمان :

بیك نکاه دوصدمرده میکنم زنده
خبر دهید زاعجاز من مسیحارا

مآلنی تذکار ایله افتخار ایده‌جك اولسه بن سوه سوه دیکله‌یورم . حقسزلق کیمده ؟.....

عشق خانه براندازان ایله مألوف . هر آقشام یوز آلتی درهم آثر دیمکله معروف اولان بزم پیر عارفك پیمانهٔ عمرینك طولسی نه قدر تأسفی موجب اولدی ایسه بالتصادف بر زاهد پیمانه شکننك قبری اتصالنده مدفون اولمسی اودرجه تحفه کیتدی .

صالح و طالح متاع خویش نمودند
تا که قبـول افتـد وکه درنظر آید

ایکیسنه بردن شو بیت ایله رحمت اوقودم :

یارب ایکیسندن‌ده دریغ ایتمه لطفك
صوفی‌ده، شهید می صافی‌ده سنکدر

— ٥ —

بن سکا دفعات ایله « اصطلاح پاره‌له‌مکدن وازکچ ! » دیمامشمی ایدم ؟ بودفعه‌کی مکتوبك ینه برطاقم آکلایه‌میه‌جغم تعبیرات عجیبه ایله مملو !

بتنم وجود بی سکونکده‌کی اوینـاقلق الکده‌کی قلمه‌ده سرایت ایتدیکندنمی بویله شیوه‌لی یازییورسین ؟

مکتوبکده « تاتار پوسته یازکاب عزیمت بولندی .
بناءً علیه بوقدر تصدیع سرعالیلریله اکتفایه مجبوریت حس
اولندی . » کبی برسفسطه وار . ماشاءالله تحصیلات
کاتبی ! بویله کویا نازکانه یالان آتمق هنری نرده‌دن تحصیل
بیورلدی ؟

سن مکتوبکی یازمغه باشلادیغك صره‌ده اوتاتار آیاغنی
اوزنکی یه قویمامش اولسه ایمش کیم بیلیر دها نه منشیانه
شیلر یازه‌جقمشسین !

ممنون اولمه‌می ایستر سه‌ك برده بکا مکتوب یازه‌جق
اولدیغك وقت پوسته تاتاری حیوانه بندکجه قمچی الکه آلمه!

مکتوبکك دوچار اولمقده بولندیغم محن متوالیهٔ سفریه‌دن
متأثر بولندیغکه دائر اولان فقره‌سنه بر درجه‌یه قدر اینانه
بیلیرم . چونکه بنی کرچکدن سودیککی بیلیرم .

برقاچ آیه قدر برآز کزمك ایچون استانبوله کله‌جککی
آلدیغم مکتوبلرك بری خبر ویر بیوردی . سن بوسیاحتدن
هیچ بحث ایتمیورسین . عجبا او روایت صحیحمی دکل ؟
صحیح ایسه بن ده اوزمانه قدر بلکه استانبوله عودت ایدرم .
انشاءالله کوریشورز .

— ٦ —

بزه عبدالله افندی واسطه‌سیله کوندردیککز ایکی قطعه مکتوب بکا اسکندرونده دکل . حلبده بیله یتیشه‌مدی . دیار بکرده واصل اوله‌بیلدی .

شمدی کلکده‌یم . حلبه ، دیار بکره بقوبده کلکک دنجی برشهر اولدیغنه ذاهب اوله .

برچوق شیشیرلمش و آغزلری محکم باغلانمش طولوملری بربرینه ربط ایدرلر . اوزرینه لزومی قدر آغاج دیزرلر . اورته یرینه‌ده کچه ایله اورتولی کابه کبی برشی اوطوردرلر . بوکا ایکی‌ده قوجه کوردك طاقارلر . نهراً بغداده طوغری اینه‌جك یولجیلری بندیره‌رك نهرك آقنتیسنه قاپوب قویویررلر . اوآرتق آلله بیلدیککنه کیدر . کوردکلرده برطرفه چارپماسی ایچون بونی اداره ایدر .

شو تعریف مجمل کوزکك اوکنه تحف برصال کتیردیمی ؟ ایشته آکا فلك وزننده کلك دیرلر .

دیار بکر ایله موصل آره‌سنده ماردین متصرفلغنه تابع « جزیره » نامنده برخرابه‌زار قصبه واردرکه دجله نهری بونك اوکندن کچر . ایشته بن شمدی جزیره پیشکاهنده ساحل نهرده مربوط برکلکك ایچنده شو سطرلری یازییورم . اویله اعلی قولتقلره قوریلوبده منتظم یازی

طاقلری اوکارنده اولدیغی حالده ایکی بچق سطر یازی‌یی هزار اندیشه ایله یازان شیقلر بورایه کلسونلرده آنلره کاتب کوستره‌یم !

باق بوراده آنلره شاعر کوسترمك المدن کلمز . دجله بولانیق ، هوا پوصاریق ، خرابه‌لر قسوت افزا . آرقداشلر کمیلری قاره‌یه اورمش تجار دیمکه سزا ، اهالی قحط زده ، کلك ایسه بزجه کورلمامش بر محنتکده ! بویله یرده شعرمی سویلنیر ؟

بورادن دیار بکره عودت ایتمکه مجبور بولنیورز ، فقط بولدیغمز حیوانلرده بلیهٔ قحطك آثارندن اولمق اوزره بزی طاشیه‌بیله‌جك حال کوره‌میورز . باقه‌لم نصل ایده‌جکز ! غالبا بکنمدیکمز کلك عالمنی آرایه‌جغز .

سن شمدی دیرسین‌که : « نه وار ایمش ! کلکله کلدیککز کبی ینه کلکله کیدیکز . » بن‌ده جواباً دیرم‌که : « ای نهر ودهری بیلمز چوجق ! هیچ سنك اویله آقنتی‌یه قارشی کلك یوروتدیکك وارمی ؟ »

بیلم‌بنی معهود عمامهٔ خضرادن متجرد کورمکله افتخارمی ایده‌جکسین که حالا بندن رسم ایستیورسین ؟ بز نره‌ده‌یز ؟ رسم نره‌ده ؟

« صورت حالم کورن صورت خیال ایلر بنی »

طونه مطبعه‌سنده آیریجه طبع اولنه‌رق غزته‌نك
مشتریلرینه هدیه طرزنده بر نسخه‌سی اعطا وارسال
ایدلمش اولان « قلم » ردیفلی قصیدهٔ کمترانه‌مه نظیره اوله‌رق
اوزره انشا واهدا بیوریلان نظم بلیغ عارفانه‌لری بنده‌لری
کبی هنوز سوز سویلیکه ، یاخود یازمغه باشلامش اولان
ارباب هوس ایچون مشق ایدینه‌جك برنسخهٔ کمال اولدیغنی
انکار ایده‌جك هیچ برقیمت سنج مقال بولنه‌مز .
چاکرلری ایچون نه بیوك شرفدرکه اویله برنشیدهٔ
بدیعه قصیدهٔ نوهوسانه‌مه نظیره اوله‌رق سویلنمشدر !
مقصد عالیٔ ترقی پرورانه‌لری برتشویق تواضعکارانه‌دن
عبارت اولسه بیله بویله برتشویقه مظهریت عاجزلری
ایچون ینه پك بیوك عد اولنه‌جق برمدار مفخرت دکلیدر ؛
بالخاصه نظر تقدیر معرفتپناهیلرینی جلب ایلدیکی
آکلاشیلان :

ادبا نعمت بی‌منتی پرورده‌سیدر
یازیلیرشی دکل اقلام ایله انعام قلم

بیتی تعبیر سامیلرنجه رعنا ایسه نظم کرامیلری سراسر
اعلادر .
مبالغهٔ عجمانه‌یی التزام ایله عصرمزده منظور چشم

افتخار اولان تجددات ادبیه علیهنده بولنانلردن عد اولنیه جغمی بیلسه‌م اثر جلیل سخنورانه‌لری حقنده :

« هاتف آورد این سخن یا جبرئیل »

دیمکدن چکنمزدم .

آثار طبع موجدانه‌لرینی بحق تقدیردن عاجز اولدیغم ذاتاً تحت اقرارمده‌در . شمدی دخی بویله بر لطف مخصوص بنده نوازانه‌لرینه مظهر اولشمدن طولایی لازم کلن شکرانك حقیله ایفاسی خصوصنده‌کی عجزمی اعتراف ایتمکی وظائف حد شناسیدن عد ایلرم .

— ٨ —

بنده کزدن «بوستان» درسی آلمغه باشلامش اولان مخدوم عالیکز بك افندینك شو آره‌لق آقشاملری دولتخانه‌ده اوطه‌سنه چکیلوب نی چالمغه دخی باشلادیغی و هنوز « بشنوازنی ..... » درسنی آلمدیغی حالده چوجغه بونغمه پردازلق هوس عجیبنك نره‌دن کلدیکی بیلنه‌مامکده اولدیغی پیرایه بخش مقام تکریم اولان تذکرهٔ عالیه‌کزده حکایه ایدلدکدن صکره کندیسی برنیزن زاده اولمدیغندن آنجق هوایی کنجلك آغزلرینه یاقیشه‌بیلن نی ایله اشتغالی مناسبت آلمیه‌جغنه

وبو یولده دوام ایده‌جك اولور ایسه امثالی کوزلدیکی اوزره نیه بردەمی علاوه ایده‌بیله‌جکنه مبنی شو حالدن برنفس اول چکیرلمسی ایچون طرف عاجزانه‌مدن دخی کندیسنه مناسب وادیده عرض نصیحت و ارائهٔ راه استقامت اولنمسی اراده بیوریلیور .

بو ارادهٔ مساعده کارانه‌کزدن آلدیغم جسارت اوزرینه بروجه آتی بعض مطالعاتك عرضنه مبادرت ایلرم :

میل نغمه پردازی انسان، خصوصیله برنوجوان ایچون [عجیب] عد اولنه‌جق هوسلردن اولمدقدن بشقه بالعکس برآدمك ترنمه میل کوسترمامسی عجائبدن صایلمق لازم کلیر. بشرده میل تغنی برحس طبیعیدر . بناءً علیه چالغی دیکله‌مك، چالغی چالمق هوسنده بولنانلرك معذور طوتلملری موافق عقل وانصاف کورینور . شوقدر وارکه خلقی اکلندرمك ایچون چالغی چالش ــ منافیٔ وقار اولدیغی جهتله ــ نزد عرفاده خوش کورلمز . یوقسه برآدم خانه‌سنده چالغی چالدیغی، شرقی سویلدیکی ایچون سزاوار ملامت برحرکت ایتمش صایلمز. نغمه غذای روحانی دکلیدر؟

صورت اشعارکزه نظراً بك افندی‌یی هوای نیدن چکیرمك ایچون حقنده اظهار شدت ایتمك نیتنده بولندیغکزی ظن ایده‌بیلیرم . او حالده کندیسندن غضب

حریت وطبیعتنی اصراره دعوت ایتمش اوله‌جغـکزدن استحصال اولنه‌جق نتیجه نیـك خانهٔ پدرده دکل، بشقه بر یرده اوقلنمسندن عبارت قالیرکه اصل احترازه شایان اولان جهتده بودر .

برده بکك نی چالمقده دوامی رضا کزه مغایر بولندیغی حالده بوستان اوقومغه اقدامی دخی سزجه موجب خشنودی اوله‌مامق لازم کلیر . بو کتابده نغمه‌نك اهل دله اولان حسن تأثیرینه دائر خیلی سوز بولنور . بونلر برکنجی استماع نوایه تشویق ایده‌بیلیر . بوستانده از جمله شویله برحکایه‌جك کوریلور :

شکر لب جوانی نی آموختی
که‌دلها درآتش چونی سوختی

پدر بارها بانك بروی زدی
بتندی وآتش درآن نی زدی

شبی برادای پسر کوش کرد
سماعش پریشان ومدهوش کرد

همی کفت برچهره‌افکنده‌خوی
که آتش بمن درزد این بار نی

مآلی شودر :

« برجوان شیرین لب نی اوفلەمکه مراق اتمش ایدی . هر کیجه نی چالاردی . نغمەسی بر درجەدە مؤثر ایدی که یورکلری آتشدە نی کبی یاقاردی . پدری نیرناکله اشتغالندن منفعل بولنغله اوغلنی شدتله تکدیر ایدر والندن نینی آلوب آتشه آتاردی . »

« ینه بر کیجه چوجق نی چالمقله مشغول ایکن پدری دیکلەدی . بودفعه نالهٔ نی کندیسنه فوق العاده تأثیر ایلدی . برزمان استماع الحان ایله متلذذ اولدقدن صکره چهرەسی عرقریز اولدیغی حالدە دیدی که : « شمدی‌یه قدر بن نیه آتشزن اولیوردم . شمدی نی بکا آتشزن اولدی ! »

دیمك ایسترم که سز دخی بك افندی‌یی نی چالمقدن منع ایتمك فکرینی ترك ایله آره صره نغمه استماعندن استفادەیه تنزل بیورسەکز انسب اولور . مع مافیه نی ومی وهرشی خصوصنده میر نیرنه ایستدیککز امری ویرمك ید اختیارکزدەدر . بندەکزده قالیرسه قورقارم که کندیسنه « نی چالمه . » نصیحتنه بدل « بر آز چالدە دیکلەیه‌یم . » رجاسنی عرض ایلرم .

— ٩ —

دور جورکده جام رقیق دل مدام انکساره مائلدر .
بوحالك طاش یورکلیلره افهامی ناقابلدر .

حالدن آکلامق اگرچه احسن فضائلدر . نه چاره‌که بوکا سنجه عدم قابلیت حائلدر . تغییر خلقت ایسه ممکن دکلدر .

کوکلم نیم کشته برشیره مماثلدر . اطرافده متغافلانه کوله‌رك طولاشان نه مرحمتسز قاتلدر ! ادراکم شو آنده محو اولمغه قائلدر . برکره دوشونکه موقعم نه قدر مشکلدر !
دیرلرکه : خدا عادلدر ، فقط ـ مهمل دکل ایسه‌ده ـ ممهلدر . مادام‌که مدار حیاتی اولان امیدی زائلدر ، نتیجهٔ امهالی کورنجه‌یه قدر یاشایه بیله‌جك هانکی عاقلدر ؟

عشق انسان ایچون هم هادی ، هم مضلدر ، فقط مظهر هدایت اولانلر ضلالتده قالانلره نسبتله مشار بالانامدر . بوحقیقتدن انسانلرك چوغی غافلدر . عشقك نه اولدیغنی بیلین وارایسه شبهه یوق‌که اوده پك جاهلدر ، زیرا او بلای مبرمك حکمی کائناته شاملدر . ماهیت عشقی بیلوبده بنم کبی مغلوبی اولمیان مردکاملدر .

بنم بو یولده نصیبم سعی باطلدر . چونکه مخاطبم نالهٔ

عاشقدن متأثر اولمقدن منزه بر آهنددر . شو حالده نه سویلسه‌م بی حاصلدر .

— ١٠ —

ایکنجی مکتوبکده مندرج « مال دنیایه قطعاً رغبتم یوقدر . » فقرهٔ زاهدانه‌سنی نظر استغراب ایله کوردم . هیچ نصل اولور ؟ .....

غنای قلبك اك مکملنی حائز اولان پیغمبرمزك « اللهم انی اسئلك الهدی والتقی والعفة والغنی . » دعاسنده جناب حقدن زنکینلك دخی ایستدیکنی بیلمین افراد امتدن ایسه‌ك اوکرن !

مالدار اولان متقی ده اوله‌بیلیر، فقط متقی اولان مالدار اولمزسه کندیسنه مسلك اتقاده‌کی استقامتنی شاشیرده‌جق بعض احواله دوچار اولمق مخاطره‌سنده بولنور .

سن طریق نقشبندی سالکلرندن اولدیغك جهتله بندن اعلی بیلیرسین که خواجه عبیدالله احرار کبی بر بیوك ذات ثروت فوق العادهیه مالك ایمش . حال بوکه زنکینلك تقواسنه هیچ خلل ویرمامش . اوهام صوفیانه ایله صفرالید قالمق نجه اثر اولیایه اقتفادتك اولمدقدن بشقه بالعکس آنلرك کیتدکلری یولدن چیقمقدر .

اسمی خاطرمده قالمامش، اذکیای عربدن بری دیمشدرکه :

« برآدم حب مالدن آزاده اولمق ادعاسنده بولنورسه مدعاسنی اثبات ایدنجه‌یه قدر آنی یالانجی عد ایدرم . اثبات مدعا ایتدیکی حالده ایسه احمق اولدیغنه حکم ایلرم . »

ینه برذکی عربه « پاره‌یی نیچون بوقدر سویورسین ؟ سنی دنیا ایله مشغول ایدر . » دیمشلر . « دنیا ایله مشغول ایدر اما دنیادن مستغنی‌ده قیلار . » جوابنی ویرمش .

بوطوغری سوزلردن منتبه اولمزسه‌ك باری « نعم المال الصالح للرجل الصالح . » حدیثندن منتصح اول .

آنچه شیرانرا کند روبه مزاج
احتیاجست احتیاجست احتیاج

دیرلر . مامله‌کی شوکا بوکا قاپدیروب طورمه . باشکده عائله وار . نقدنا سرهٔ زهد ایله خانه اداره اولنمز . تسبیح چویرمکله الدن کیدن کری دونمز . صکره زحمت چکرسین . نادم اولورسین . ایشته بندن بوقدر . وماعلی الرسول الاالبلاغ المبین .

— ١١ —

.... تاریخلی مکتوبك کلدی. ایچنده مؤثر برلطیفه ،

یاخود سرزنش وار . سنی خاطردن چیقارمق کبی برکناهك بندن صدورینه احتمال ویریورسین . بنجه سنی اونوتمق نصل ممکن اولسون ؛ بیلمزمیسین که فطرةً حقشناس اولان انسانلردنم .

جزیرده‌ده کثرتده وحدت قبیلندن اولمرق کوروب کچیردیکم یالکزلق عالمنده یکانه آرقداشجغم ایدك . خاطرکده دکلمی ؟

سن اولمسه‌ك صباحلری ساحلده واقع معهود تپه‌دن اثنای زلزله‌ده ساقزه دوغمش اولان چشمه‌یه مدنکاه ایتدکجه همزبان بوله‌مامق یوزندن اوکوزل طلوعك لطافتنی اونوده‌جق درجه‌ده مستغرق افکار اولمیه‌جقمی ایدم ؟

سن اولمسه‌ك آقشاملری غروبدن اولسون برصورت تسلیت کوره‌بیلمك ایچون طولاشمغه چیقدقجه طبیعتی . خیالمی بتون بتون میال حزن ایدن اوغریب غریب خرابه‌لرده ـ حاوی اولدقلری کلماتك همان جمله‌سنی کوروه‌ یمش اولان برطاقم صحیفه‌لردن معنی چیقارمغه چالیشان مراقلی برآدم کبی ـ یالکزجه کوز کزدیروب طوره‌جق دکلمی ایدم ؟

سن اولمسه‌ك اوپنجره‌سی لیمان نامنده اولان صیغلغه باقار وقپوسی جوارده‌کی خرابه‌زاره طوغری آچیلیر باراقه‌یه قپاندقجه فکر وطندن بشقه انیسم کیم اوله‌جق ایدی ؟

محبتمز اويله نقائصدن مصوندر . تصدیق ایتمزمیسین :
« بك بن اولیدم ! » کبی برتنیده بولنمق اومحبت عالیه‌نك
تنزلنی ایستمك دیمك اولمزمی ؟

اخوت مقدسه‌مز اویله « صحبة السفینه » طرزنده
اولدیغنی بیلدیکك برمناسبته قیاس قبول ایده‌جك قدر نیچون
تواضع کوسترسون ؛

بیلیرسین که بنم اعتقادمه کوره دنیاده الك زیاده کوکل
باغلایه‌جق مخلوق « انسانیت » دیدیکمز حلیهٔ فاخره ایله
تزین ایتمش اولان وجوددر . انسان قیلغنده یارادلمش
بولنان آطه طاوشانی دکل !...

اومزیت علویه‌یی حائز اولمیان ــ ولو « کوپیدون »
قدر فتنه‌کار . « ونوس » قدر جاذبه‌دار بولنسون ــ قابلیدرکه
مفتون معشوقهٔ انسانیت اولمش برقلب متینی پنجهٔ تسخیره
آله‌بیلسون ؟

کوندردیکك شعری اوقودم . ناظمنك سال وحالنه
نسبتله فنا دکل . آفرین ! بنده اوقدر چوق بولنمیان
آفرینلردن بری‌ده وارسون بوکا فدا اولسون . لکن اویله
مستعد کنجلر ــ دائما دیدیکم کبی ــ شعردن زیاده زمانك
تحصیلنه لزوم کوسترمکده اولدیغی شیلره میل ایتسه‌لر اصابت
ایدرلر . برکیجه‌یی برغزل نظمیله اشتغال ایدن ، صباحه

صفر الید اولەرق چیقار . غزلفروشلق پارە ایدر برصنعت دکلدر . تنظیم اشعاردن زیادە تنظیم احوالە چالشمەق . بیهودە خیالات ایلە اوغراشمەقدە امنیت استقبال ایچون نە لازم ایسە برآزدە آنی دوشونسەڭ عاقلانە حرکت ایتمش اولوردق .

شعرە اولان میلان طبیعتلە شوسوزلر بیننده مناسبتی بولدڭ؟ یوقدر . دیدیکم یولدە طاورانیان شاعر صکرە وزنی شاشیرر . قافیە بولەمز اولوردە آنی سوێلك ایستر . باقی انتباه ....

— ١٢ —

« امضایە نقطە قویمامق نیچون ؟ » دیە برسؤال ایراد اولندیغی وقت « کلمۀ توحیدده نقطە بولنمدیغی ایچون . » فکر غریبی اورتەیە قویانلرمز بولنورسەدە چوغمز « اویلە عادت اولمش . » جواب عامیانەسیلە اکتفا ایدرز .

وضعندە نقطەلی اولان برحرفی عمداً نقطەسز براقمق کبی برمناسبتسزلك ایچون واقعا شونلردن مناسبتلی برتوجیە بولنەمز دیە بیلیرم .

« نقطە برای خرمی نهند . » کبی سوزلر ایسە نزد عاجزانەمدە هرزە قبیلندندر .

تحف! هر کس کندی امضاسنی «کرفت» تعبیر اولنان صورتده یازه بیلمك ایچون بایاغی تمشق ایدرجه‌سنه اوغراشیر. اکر امضاسی اوزونجه برشی ایسه اوغراشه اوغراشه آنی اویله قاریشیق، طولاشیق برحاله کتیریرکه چوجقلرك معهود قارغه‌جق بورغه‌جغی بونك یاننده بنم دیه‌مز.

نه بیهوده تکلف! انسان بعضاً بیلدیکی بر آدمك امضاسنی بیله اوقومقدن عاجز قالیور. شبهه یوقدرکه اوقومق معنی آ کلامق ایچون اولدیغی کبی یازمقده اوقومقدن بشقه برشی ایچون دکلدر.

اکر امضا مرسل الیهجه معلوم اولوبده بونی آندن بشقه‌سنك اوقویه‌مامسی مطلوب ایسه او بشقه. خصوصیاته برشی دینیله‌مز. هر کس ایستدیکی اشارتی قوللانه بیلیر.

شوراسی ده وارکه امضاسنك صوك حرفی چکوب اوزاتمغه مساعد اولمیانلر «بزم امضا یاقیشیقلی دوشمیور.» دیه تأسف ایدرده مثلا اسمنك آخرینه تصادف ایدن «م» حرفنه‌جیکندن برقوریروق طاقوب بوقوریروغی یوقاری یه طوغری چکر اوزادر. بونه؟... ایچه کولنج شی دکلمی؟

امضاسنی نقطه‌لامق ضیاپاشا مرحومك عادتی ایمش. «امضاکزده نیچون نقطه قورسکز؟» دینلرده «صبا اوقونامق ایچون!» جوابنی ویررمش.

مشار الیهك خط دستیله بر امضاسنی بنده کرده کوردم. فی الواقع منقوط ایدی. اویله یا! مثلا امضا کوزل بر «جمال» اولەجق ایکن نیچون قوجه بر «حمال» اولسون؟

ارباب تحریر او یولده نقطەسز وکلفتله اوقونور. یاخود هیچ اوقونمز امضا قویمق عادتنی ترك ایتسەلرده شو خصوصده اولسون بر نمونهٔ اتفاق کوسترسەلر خوش اولمزمی؟

نقطەسیله، مدیله، هر شیئیله یازلمش اولان یازیلرمزی بیله درستجه اوقومق اوقدر قولای اولمدیغی حالده بونی برده نقطەلرك اهمالیله تصعیب ایتمك. هله شو تصعیبی مکتوبك اڭ مهم پارچەسی دیمك اولان امضاده اجرا ایتمك مناسبتسز دکلمیدر؟

اسمك اول وآخر حرفلرینی کوسترمك صورتیله امضا وضعی ایسه اهمال نقطەدن دها معناسز بولورم. اسم ایله مخاصك برابرجه وضعنده دخی اسمك یالکز ایلك حرفنی کوسترمك صورتیده اوقدر بکنمزدن دکلم. رأی کمترانەمه کوره امضا باباغی اوقوناقلی یازی کبی طوغریجه یازلملیدر.

— ١٣ —

.... نامیله نشرینه مباشرت بیولمش اولان مجموعهٔ موقوتەنك برنجی جزئی کمال ممنونیت و مفخرتله رسیدهٔ نظر

احترامم اولدی . مندرجاتی پك کوزل، پك مفید بولدم . موفقیت عالیه‌لرینی اخلاص تام ایله تبریکه مسارعت ایلرم .

مقدمه‌ده « شاید رغبت کوره‌مز ایسه‌ك بر خیلی آرقداشلرمز کبی بزده ورای پردهٔ خفایه پك قولای چکیله‌بیلیرز . » بیوریلیور . بو ترددده محل وارمیدر؟ انتخاب آثارده اجتهاد کوسترده‌رك ثبات اولنور ایسه ارباب مطالعه‌مزك بویله فائده‌لی اثرلردن دریغ اهتمامکده اولدقلری رغبت. هیئت تحریریه‌یی اویله برموقعه چکر کوتورر که او « پردهٔ خفا ! » پك اوزاقده قالیر .

ارباب قلم ایسه بویله استقبالی پارلاق بر مجموعه‌یه مع الممنونیه تقدیم آثار ایدر . تنزلاً قبول بیوریله‌جغنی بیاسه‌م بنده‌لری بیله شو عجزمله برابر عرض معاونتدن گری طورمزدم .

— ١٤ —

سعادتلو احمد مدحت افندی حضرتلرینك ترجمان حقیقت غزته‌سنه ـ خلاف مأمول ـ علیهمده بعض مقالات یازملری اوزرینه طریق غزته‌سیله نشر ایتدیرمشدر :

— عبرت —

« عالمده هرشی بی‌ثباتدر . » قضیه‌سی نه‌قدر ساده‌در !

هر کیمه صوراسه بونی تصدیقده تردد ایتمز . بدیهیات اولیه صره‌سنده‌در .

بتون اجزای عالمده اجرای حکم ایتمکده اولان کینه قانون تحول ، اجسام کبی افکارده دخی اوته‌دن بری جاریدر . بوراسنی‌ده هرصاحب فکر بیلیر .

شوحاله نظراً انسانك مشاهدهٔ تحولاتدن متأثر اولنامسی وجریان ایدن وقوعات رنکا رنکی آب روان تماشا ایدرکبی کمال صفوتله سیر ایتمسی لازم کلیر ظن اولنورسه‌ده جملهٔ اجزای عالمدن اولان انسانك بو وسیله ایله دخی برتلون کوسترمسی اوقانونك ایجاباتندن اولدیغنده‌میدر ندر . اویله برحاله تصادف ایتدیکی زمان ــ قاعدهٔ جاریه‌یی بیلوب طوررکن ــ ینه تأثردن کندینی آلمغه امکان بوله‌میور . برشیئك اولکی حالنی دکشمش کورنجه انسانك‌ده حالی دکیشیور .

برصبی‌یی نازنده نوجوان اولمش کوریور، متحیر اولیور. برجوانی نالنده پیرناتوان اولمش بولیور، متأثر اولیور .

برمنکری مؤمن اولمش کوریور، شاشیور . برمؤمنی منکر اولمش بولیور، ذهنی طولاشیور .

بردشمنی دوست اولمش کوریور، فکره طالیور . بردوستی دشمن اولمش بولیور، حیران قالیور.

بربیکانه‌یی قرداش اولمش کوریور، تعجب ایدییور.

برقرداشی بیکانه‌دن بتر اولمش بولیور، «چوق شی!!!» دییور.

بو یله بیك درلو تحولاتك تماشاسیله مشغول ایکن بعضاً ده آلدانیور. کاذبی صادق، صادقی کاذب صانیور. بو آلدانشلر دخی بی‌چاره‌یی بشقه‌جه متأثر ایدییور. طوفان تحولات ایچنده یووارلانوب کیدییور.

هله برده وقتیله کندی لهنده ظن ایتدیکی برآدمك بالعکس کندی علیهنده بولندیغی مؤخراً نزدنده تحقق ایدرسه اوزمان تأثرینه پایان اولمیور.

انسان مثلا کندیسنك حیاتیله متعلق اولدیغندن دم اوروب طوران برآدمك ینه کندیسنك مماتیله متسلی اوله‌میه‌جق برفکر خفی صاحبی اولدیغنی آکلادیغی وقت نه‌حاله کلیر دوشونملیدر!

برآدم نه‌قدر وجدانسز اولسه ینه قارشیسنده‌کی همنوعنك ــ جوفروش کندم‌نما ــ اولمسنی ایستیه‌میه‌جکندن آنك اظهار ایتدیکی طور یکدلانه ایله اضمار ایلدیکی فکر قاتلانه‌یی مقایسه ایدنجه «قتل الانسان ما اکفره!» دیمکدن کندینی آله‌مز.

حقیقةً صاحب وجدان اولانلرك ایسه بو یله حاللردن نه درجه‌لرده متأثر و متنفر اوله‌جقلرینی ینه حقیقةً صاحب وجدان اولانلر تقدیر ایده‌بیلیرلر.

سافرزدن استانبوله کلدیکم زماندن بری بکا روی دوستی اظهار ایتمش اولان برطاقم ذواتک ـ ترجمان حقیقت غزته سنك هر کس کبی بنم ده بیلدیکم برحکمته مبنی بردن بره بندن روکردان اولمسی اوزرینه ـ حقمده نه لر سویله‌دکلرینی، نه لر یازدقلرینی، دها نه لر سویله‌یه‌جکلرینی، نه لر یازمق عزمنده بولندقلرینی بنم کبی تمامیله بیله‌جك و بونلرك بکا عائد اولان اولکی حال و قاللریله شمدیکی حال و قاللرینی مقایسه ایده‌بیله‌جك قدر امعان نظر صاحبی اولانلر « تلون بشر » حقنده پیدا ایتمش اوله‌جقلری فکرك برتحف نمونه‌سنی دها کورمش اولورلر .

بونلرك برچوغی شمدی‌یه قدر بنم علیهمده کورنمك شویله طورسون ، کویا قدرت ادبیه‌مدن استفاده مقصدیله بکا شیوهٔ خلوصکارانه صاتمقده دوام ایتدکدن بشقه صره‌سی کلدکجه قلماً دخی مدحمده بولنمش. اولان ادبای زمانه‌در .

شمدی بوذاتلر ـ کویا فوق‌العاده برموقع اقتدارده ایمشم ده دوشمشم کبی ـ طور زبونکشانه ایله علیهمده بولنغه یالتنیورلر . بعض محافل عشرتده بنم برغزته‌دنك حقمده‌کی حسن توجه قدیمنی غائب ایدشمدن عبارت اولان ادبارمدن [!] حصوله کلان مسرتلرینی مصادمهٔ اقداح ایله اعلان

ایدەرك شامتانه سْلنیورلر . حتی لسان استهزا ایله « طوپی برسوکیلی ناچیز وار ایدی . زواللی اوده اولدی کیتدی . مولی رحمت ایلیه ! » یوللو سویلنیورلر .

بزم شواسکی دوستلرك بوقبیلدن اولان حرکتلرینه « شماتت اعدا » دیمکه دیلم وارمیور . « شطارت ادبا » دیه جکم .

بوادبانك شومسرتلرینه بن سبب اولمقده بولندیغمی درخاطر ایتدکجه :

آدم آن نیست که شادی برداز خاطرکس
آدم آنست که شادی فکند دردلها

حکمی اوزره ممنون اوله جغم کلیورسه ده قاعدهٔ ادب وانسانیته موافق حرکتده بولنمدقلرینی دوشوندکجه ممنون اولمق فکرندن واز کچیورم .

هرکس بونلرکبی مسلکسز اولمدیغندن عالمده اصحاب ادب وانسانیت پك چوق بولنه جغی جهتله ادبامزك [!] شوحاللرینه هانکی نقطهٔ نظردن باقلمق لازم کله جکنه البته منصفانه حکم ایدیله جکدر .

استانبوله کلدیکم وقت بنم عاجز برقلمم وار ایدی . بوکون ینه اوعاجز قلمه مالکم . بتون عالمك . خصوصیله

ارباب قلمك حامئ مقدسی اولان پادشاهمزك سنیهٔ لطف شاملنده احرارانه یازی یازه جق کاغدده بوله بیلیورم .

بنم ایچون بوموفقیت ایفای شکرندن عجزمی اعترافه دائما مجبور اوله جغم بیوك برنعمتدر . بنجه اقبال‌ده بوندن عبارتدر .

ترجمان حقیقتله اولان مناسبتمك انقطاعی ذاتنجه هیچ برزمانده هیچ بروجه ایله کوچکلکی ایجاب ایده بیله جك برسببه مبنی اولمدیغنی اثبات ایچون اقامه ایده جکم شاهدلرك الك عادلی سعادتلو احمد مدحت افندی حضرتلرینك — برمجبوریت کورسه بیله — حقیقت علیهنده بولنه میه جغنی قطعیاً بیلدیکم وجدان عالئ حکیمانه‌لری اولمق لازمکلیر .

مشار الیهك بالاده بعض احوالنی عرض ایتدیکم ادبا کروهیله قطعا مناسبتلری اوله میه جغندن بوسطرلرك ایچنده ذات عالیلرینه تعریض یوللو یازلمش برکلمه بولنه مامسی طبیعیدر .

کندیلرینی عالم کبی بنده هروجه ایله بیوك طانیمقله برابر اوته دن بری جمله دن زیاده التفاتلرینه مظهر اولدیغمه ومع هذا — بعض ادبانك قولنه کوره — هرزه کو برشاعر ایسه مده اویله دون ودونك ادیبلردن اولمدیغمه مبنی « احمد مدحت » نام بالندینه قارشی بوندن صکره دخی

عرض تعظیم وشکراندن بشقه بر دیه جکم اوله‌مامق وظائف انسانیه‌یه رعایت مقتضیات عالیه‌سندندر .

مشار الیه — ولو حقسز اولسون — کرك ذاتمه وکرك آثارمه متعلق هرنه سویلسه‌لر بنم ایچون اك موافق حرکت قطعیاً مقابله‌یه تصدی ایتمیوب اویله برحکیمك بنی نصل مؤاخذه ایتمکده اولدیغنی کوردرك ممکن مرتبه حصه‌یاب انتباه اولمقدن عبارتدر .

مقابله‌یه نصل تصدی ایده‌بیلیرم که بویله بر جرأتده بولنمق مکین متینی اولدیغم موقع معلای تربیه‌دن نفسمی تنزیله رضا کوسترمك دیمك اولور ؟

ادبا دینیلان عوعوه‌زن بیچاره‌لره سنك انداز مدافعه اولمق ایسه ادب حقیقی اربابنه کوره بیوك برتنزل صاییلیر .

سعدینك : « لقمان را کفتند ادب از که آموختی گفت از بی ادبان که هرچه از ایشان درنظرم ناپسند آمد از فعل آن پرهیز کردم . » حکمتی تقدیر ایده‌نلردن بولندیغم جهتله اوزواللیلرك‌ده وجودلرندن شکایت ایتمم . وارسونلر ایستدکلری قدر سویلنسونلر طورسونلر .

فقط بوراده شایان دقت برجهت وار . اوده شودرکه : بونلر اویولده دوام ایتدکجه بکا اهانت دکل . خدمت ایتمش

اوله‌جقلردر . زیرا هر کس شاب ایله شکری فرق ایتمیه‌جك قدر ذائقه‌سز دکلدر .

بی چاره‌لر بورانسی دیشونه بیله‌جك برحالده بولنسه‌لر ظن ایدرمکه سکوتی ترجیح ایدرلردی .

عداتی لهم فضل علی ومنة
فلا اذهب الرحمن عنی الاعادیا
هم بحثوا عن ذلتی فاجتنبتها
وهم نافسونی فاکتسبت المعالیا

— ١٥ —

— محاوره —

— اینجه حسن توجهمی قازانمش ایدیکز، لکن بو یقینلرده طوری بشقه‌لاشدردیکز .

— بنم طورمك نه‌سی وار ؟ بشقه‌لاشدردیغمی نه‌دن آکلادیکز ؟

— نه‌دنمی؟ اول اوقدرجه استقامت بولنه کیدر وتزیید معلوماته سعی ایدردیکز . شمدی ایسه ظنمه کوره بوحالده دکلسکز .

— افندم ! اوصانیلیور . همده انسان اوقودقجه

بر برینه اویمز سوزلر کوریبور . افکاره طالیور . چوروکنی ، صاغلامنی تفریقدن ویا بینلرینی توفیقدن عاجز قالیور . اضطرابه دوشیور . کار ایدەیم دیرکن ضرر ایدیبور . آدمه وجودده لازم . برآزده استراحته باقلی . نه اولیورز ؟

— اوت ! وقایهٔ وجود برنجی درجەده دقت اولنەجق بر شیدر . چونکه هرنه قازانیلیرسه آنکله قازانیلەجق ، فقط بتون بتون یالکنلری صویه ایندرمکده عاقلانه بر ایش دکلدر . هله ذاتکز کبی کوزل استعدادی اولانلره هیچ یاقشدیریلەمز . بیلیرسکزکه حال اعتدال احسن احوالدر . آندن آیرلمالی . مع مافیه اعتدالی بردرجه صاییوب هرکسك اعتدالی کندینك مزاج مخصوصنه کوره اولەجغنی ومثلا بر بارداق صو ایچمك برآدمك حالنجه معتدل اولوب برشقەسنه نسبتله آنك یاریسی حد اعتدال عد اولنه بیلەجکنی خاطردن چیقارمامالیدر . افادەکزدن آکلا . شیلیورکه سز مقدما افراط ایتمشسکز ، شمدیده تفریطه دوشمشسکز ، بونلرك ایسه ایکیسیده مذمومدر .

— جانم ! هادی چالش ، اقرانکی کچ ، سرآمد اول ، قدرك بیلنمدکدن صکره !..

— یوق ! او یله درت بچق کلمه بللر بللەمز « قدرم بیلنمیور ! » افکارینه دوشمیەلم . غالبا سز تحفهٔ وهبی اوقورکن شو بیتی ازبرلەمامشسکز :

سن همان سعی ایله ای نور بصر
علم وعرفان صاحبن ایلر عزیز

— بنده کز بوندن صکره :

« دنیا وار ایمش یاکه یوق اولمش نه امورك »

یولنده کیده جکم. جانمی صیقمیه جغم . بوعالمه بر دها کله جك دکلز یا !

— تحف ! شو سوز سزدن صدوری استبعاد اولنور بر سوزدر . دنیایه بر دها کلمیه جك ایسه‌ك عمرمزی مالا یعنی ایله کچیرمه‌مزمی لازم کلیور ؟ نه غریب ! ایشته دنیایه بر دها کلمیه جکمز ایچون وقتلرمزی ضایع ایتمامکه چالشملی یز یا ! تکرار کله جك دکلز که « آدم بوکره اوقاتمزی ذوق وصفا ایله کچیرملم‌ده بر دها کلشــده چالیشــیر چابالار کسب کمال ایدرده اویله کیدرز . » دیه‌لم . سز بو سوزکزله عادتا بنم افکارمی ترویج وتأیید ایدییورسکز . هم‌ده بوندن سزك « عالمه کلمکدن مراد ذوق ایتمك دکلمی ؟ » فکرنده بولنانلری تقلیده یلتنمکده اولدیغکز آکلاشیلیور . چالشمدن نصل ذوق ایدیله بیلیر ؟ طوغریسی بوکا کولنور . نره ده یا ؟

— شوراده بریسنه باقه جق ایدم .

— اوغورلر اولسون ! صاقن کوجنمه برادر !

— یوق ! ای والله !

— ١٦ —

— سوزده‌کی تأثیر نه‌ده واردر ؟ —

« ان اسلة اللسان تنفذ مالا تنفذ الاسل . » طرزنده تکلم ایدن کمال هپ سوزك درجهٔ تأثیرینی کوسترمکی امل ایدنمشلردر .

حلاوتیاب چاشنئ کلام اولانلرجه مسلماتدندرکه بر شاعرك اوچ یوز سنه اول سویلمش اولدیغی بربیت درد آمیز بوکون برادیب نازکدلی متأثر واشکریز ایده بیلیر .

« آری آری سخن عشق نشانی دارد »

شوکذرکاه فناده دلنشین سوزکبی برکذار براقیله‌جق شی اوله‌مز وآنك کبی ابقای نام ایدیله‌جك واسطه بولنه‌مز .

ازصدای سخن عشق ندیدم خوشتر
یادکاری‌که درین کنبد دوار بماند

برشهر بنا ایدنله برکوزل کتاب یاپانك بقای نام وذکر جمیللری موازنه اولنسه البته مؤلف کتاب طرفنده رجحان کوریلور .

بونك سببی شواولملیدرکه بنای شهر دولت واقبالك، تصنیف کتاب ایسه معرفت وکمالك ثمره‌سیدر . شجرهٔ طیبهٔ معرفتك‌که چمنزار عالمك طوباسیدر ، یتشدردیکی برك وبر البته سائرندن بالاتر اولور .

معرفت بر طیر الدولهدر که هانکی مقبالك فرقنه سایه فکن اولسه آسمان و ریسمانی فرق ایله شاه اورناك معنی اولوب فرقدانی زیر قدمنده کورر .

معرفت دکلیدرکه عالمی وحتی کندینك باعث تکوین عالم اولدیغنی آدمه تعریف ایدر :

اکتساب معرفته نیچون چالشمیهلم که بو بازار فناده صرف نقود حیات ایدهجك متاع وار ایسه کالای بی بهای معرفتدر ؟

اضاعهٔ بضاعهٔ عمره نهدن راضی اولهلم که بندرکاه جهانده ایدهجکمز تجارت او سرمایه ایله حاصل ایدیلهجك سعادتدن عبارتدر ؟

متهیء جد و اکتساب اولانلر فلکدن ایستدکلری مساعدهیی کورهمینجه نصل دلکباب اولمسونلر که ایام زندکانیلرینك الك فائدهلی برصورتده چکمامکده اولدیغنی کورمکدهدرلر ؛ اکرچه معترفدرلر که وقت حاضردن ممکن مرتبه استفادهیه باقیوبده برطاق اولمیهجق اندیشهلره استغراق ایله :

« یارب بونه حکمتدر الٰهی بونه حالت »

وردینه مداومت حقلرنده جالب مضرت وهر سکون وحرکت لاجرم مستند حکمتدر .

« اولدردی بزی آه بیلنمزمی بوحکمت »

انسانی بویله افکار متعبه‌دن ده چکیره‌جك ینه معرفتدر. اویله ایسه یواقیت ایله صاتین آنه‌میان مواقیتی تضییعدن صاقنه‌لم ، کمال شوق ایله کوششده بولنه‌لم . اهل معرفت زمره‌سنه قاتیله‌لم ، سعادتمند اوله‌لم .

بیلم بوسوزلرم کیمسه‌یه تأثیر ایده‌جکمی ؟.....

— ١٧ —

طالعسز برشاعر تصور ایتدم . برذاتك رفاقتنده بولنیور . مدت مدیده « انسانجه‌سنه » دیمکله تعریف ایده‌بیله‌جکم وجه ایله حرکت ایدیور . پك چوق مشقت چکیور . الجای خصیصهٔ وفاداری ایله ترك رفاقت ایتمیور . صوڭ درجه‌یه قدر ثبات کوستریور .

مؤخراً اوذات ایستسه شاعری بختیار ایده‌بیله‌جکی برموقع اقتداره کلیور ، فقط ایتدیکی وعدلری اونوده‌رق وفاسزلق مسلکنه کیدیور . شاعر بشریت حسبیله متأثر اولیور .

چوشاعر برنجد بکوید هجا
بماند هجا تا قیامت بجا

حکمنجه آستاغیده صورتنی یازدیغم منظومه‌یی کوندردك
رفیق نا شفیقندن تبرا ایله :

« کردد سخنور شیر نر چون رسم طغیان پرورد »

مضمونی اثبات ایلیور .

بیلم سز بویله بر شاعر تصور ایده بیلیرمیسکز ؟
بو بابده کوستردیکم ترددی معذور طوتمکزی تمنی ایدرم .
سز شاعرلری فضائل انسانیه‌دن مبرا کبی کوسترمك
استرسکزده آنك ایچون اویله بر تصورده بولنه بیله‌جککزی
استبعاد ایدییورم. یوقسه انسانده بوخیال وار ایکن تصور
ایده‌میه‌جکی شیمی اوله بیلیر ؟

— صورت منظومه —

تبرا

برخیلی زمان رفاقت ایتدك
هر یره یکدلانه کیتدك

هر کوشه‌ده بر بلایه کیردك
اقدام ایله بیك بلا چویردك

مجبور رفاقتك دکلکن
آیرلمز ایدم رفاقتکدن

حریتمی کیم ایلر انکار
سلطان حمیت ایتدی اجبار

شـورشکه جنك ایکن ممالك
قارشیده طورردی بیك مهالك

اما ینـه بن ثبـات ایدردم
انسـانلغـه التفـات ایدردم

بالقـانده لزوم اولنجه ظـاهر
کوردکمی نه عسکر اولدی شاعر

. . . .

. . . .

مردانه طوران یانکده بندم
ممتـاز ایدی فطرت بلنـدم

یولسز میدر ایلسـه‌م مباهات
هر یولده وفامی ایتدم اثبات

فکر ایت قلماً نه خدمت ایتدم
هر نامه‌یی درس حکمت ایتدم

بول بول بولنوردی نوزمینلر
بوی بوی آلنیردی آفرینـلر

اطوارمی کوسترر شـو تعبیر
برالده قـلم برالده شمشـیر

امیدایدر ایش کورن مکافات
دیکلرمی‌یم آفرینی هیهـات

ایتدك اوقدر که وعدمکذوب
دوزخده قیزاردی روح عرقوب

اقباله ایرنجه دوندی حالك
اول حال ایسه ضدیدر کمالك

ماضیمزی آکیوب اونوتدك
بر مسلك ناکسانه طوتدك

یاد ایتمه میدر عجب که بر شب
محو اولمش ایدی صفای مشرب

دشمندن اولوب فراره رهیاب
قالمشدق او یولده صکره بی تاب

کردونه ایچنده سن یاتیرکن
بن ایتمش ایدم زمینی مسکن

بیلمم نه بلا ایدی او مستی
مستی نه دیمك بوخود پرستی

هیچ او یله اولورمی آدمیت
اولمشمی ایدك زهی حمیت

خاطرده بو یولده وقعه لر چوق
ذکرنده فقط مناسبت یوق

سن آنلری آکده افتخار ایت
ارباب عقولی شرمسار ایت

بر طالقاووق اولماق كناهم
مانع اوكناهه انتباهم

ارلرده اولورمی طالقاووقلق
ایلرمی خروسلر طاووقلق

مخذول اولهیم تبصبص ایتمم
ملعونم اولان طریقه كیتمم

مادامكه دشمن وفاسین
حقكده نه سویلسهم سزاسین

سن صبرایده جك صانیرسین اما
صبر ایتم ایلرم تبرا

— ١٨ —

كچنلرده برادركز افندی طرفندن آچلمش اولان شكرجی دكاننك سرمایه‌یی محافظه ایده جك قدر اولسون ایشله‌ما مكده اولدیغی موثوقاً روایت اولنیور .

ایشته بوراسی طاتسز !... عجبا بوحالك سببی نه‌در ؟ دكان موقعنده، مال ایله مالال، بویله‌می اوللی ایدی ؟

دكانك مشتریلری یالكز اورادن هركون آلای آلای كلوب كچمكده اولان مكتب چوجغلری اولسه حسابجه ینه بویله اولمیه‌جق ایدی .

چوجقلر شکر اکلندن دیشلره مضرت کله جکنه دائر کندیلرینه ویرلمکده اولان نصیحتلری موقع اجرایه قویمق اوزره اتفاق ایتمدیلر یا !

شوراسی شایان دقتدرکه خبر آلدیغمه کوره آنك یانندهکی شکرجی دکانی آری قووانی کبی ایشلهیورمش .

بونده مطلقا برحکمت وار . یوقسه شمدی یه قدر شکر تجارتی جملهمزی شیر نمذاق ایتمکه باشلاردی . بکا قالیرسه بوحکمت ـ عفو ایدرسکز ـ برادر افندینك دائم التعبس برذات اولمسندن عبارتدر . « عبس وتولی » بومقامده بایع ایله مشتریلرك حاللرینی کوستریر . فعل اول بایعك، فعل ثانی دخی مشتریلرك حالنی معرفدر .

برقنّاد کولریوزلی . طاتلی دیللی اولملیدر . اکشی صورتلیدن کیمسه طاتلی آلمز . سز معهود بالجی حکایهسنی بیلیرمیسکز ؟

غایت ترشرو بر بالجی وار ایمش ، فقط بویله دکانی یوق ایمش . اصنافك کزدیرنجی طاقمندن اولدیغندن هر کون بال کوپنی اوموزینه الوب آجی برصدا ایله « بال! بال ! » دیهرك محلات شهری طولاشمغه باشلارمش . لکن صاتمغه موفق اولهمیهرق اوموزلرینی صیزلاتمش اولان کوپ همان صباحکی قدر طولو اولدیغی حالده آقشام اوستی اوینه عودت ایدرمش .

بر آقشام ینه بویله خانه‌سنه کلدیکی صره‌ده زوجه‌سنه آلش ویرشك طورغونلغندن بحث آچه‌رق شکایتده بولنغله زوجه‌سی اکشی یوزلی بالجی‌یه معنیدار بر تبسمله «آغاجغم، سن بال صاتیورسین اما یوزك سرکه صاتیور!...» دیمشدر.

حکایه‌م نصل؟ عبرتبخش قند فروشان اوله‌جق قدر اهمیتلی دکلمی؟

دیمك‌كه شمدی بزم دکانه سینکلردن بشقه مشتری اوغرامیور. بویله نصل اولور؛ بوکا سریعاً برچاره‌بولمنسنی رجا ایدرم. ایشی اطرافیله دوشونکزده بکا خلاصهٔ افکارکزی بیلدیرکز. شاید صاتیشك ترقیسنه مدار اوله‌جق بر تدبیر بولنه‌مزسه سرمایه‌ده‌کی حصه‌می آله‌رق دوام ایده‌میه‌جکی شمدیدن آکلاشیلان اورتاقلغمزی طاتلی‌یه باغلامغه حاضرم. پوصله‌سنی کوندرمش اولدیغکز راحة الحلقوم قوطیلرینك حسابنه‌ده اوزمان باقیلیر. باقی ویره‌سی‌یه شکر یمکه توبه!

— ۱۹ —

بکرپاشا زاده عونی بك افندینك بوکره انشا ایلدیکی منظومهٔ بلیغه‌نك برصورتی لفاً اهدا بیورلدیغنه دائر اولان کرمنامهٔ کرامیلری رسیدهٔ دست اعزاز اولمشدر.

کرك بو کوزل مکتوبك و کرك اومنظومهٔ اعجاز اسلوبك مطالعه‌سندن فوق العاده استفاده ایتدم . شو لطف عالیلرینه عرض شکران فراوان ایله برابر مخلصلرینی دائما بویله روحپرور هدیه‌لر ارسالیله مسرور بیورملرینی باخاصه تمنی ایلرم .

بالاغتنامه شاعرانه‌لرنده منظومهٔ مذکورده دائر ایراد بیوریلان ملاحظات آره‌سنده عونی بك افندینك بونده بتون « مضمون بکر » استعمال اتمش اولدیغی درمیان ایدلمش اولمغله بو بابده — ولو حدی تجاوز قبیلندن صایلسون — بعض مطالعات عرضنه جسارت ایدرم .

منظومه‌نك ابیاتندن مثلا :

سرمست اودرکه محشره وارنجه سویلیه
سز کیمسکز بویر نه محلدر نه‌در بوحال

بیتی شمدی‌یه قدر سویلنمامش بر سوز اولنق اوزره نصل قبول ایدیله بیلیر که بونك :

مست آنچنان خوشست که کوید بروز حشر
من کیستم شما چه کسانید این چه جاست

بیتندن ترجمه اولدیغی میداندهدر ؛ فکر عاجزانه‌مه کوره ترجمه دخی هم ناقص ، همده اوقدر کوزل دکل . بو بیت

فارسی « مست اولان آدم اویله خوشدرکه محشر کونی غلبه‌لکی کورنجه (بن کیمم ؛ سز کیملرسکز ؛ بوراسی نره‌سیدر ؟) دیر . » مآلنده‌در . عونی بك افندی ترجمه‌ده «من کیمسم» سؤالنی طی ایده‌رك آنك یرینه « نه‌در بوحال» ی علاوه بیورمش . واقعا مضمون مکمل اولمق ایچون بر « نه‌در بوحال » ه احتیاج کوستریبور . فقط « بن کیمم » دینلمدیکی حالده دخی ناقص قالیور .

برده بوراده « سویلیه » تعبیرینه ایلیشیورم . شیوهٔ لسانه باقیلیرسه آکا بدل « دیه » دیمك لازم کلیردی . سویلمك ایله دیمك بیننده استعمالاً فرق اولدیغی لسانی بیلان هیچ برعثمانلی تصدیقده تردد ایتمز ظن ایدرم .

جناب میر سخنورك بیتنی نثره تحویل ایدر ایسه‌ك بومدعا بتون بتون بداهته چیقار . اوحالده بیت شو صورته کیرر :

« سرمست اودرکه محشره وارنجه (سز کیمسکز ؟ بویر نه محلدر ؟ نه در بوحال ؟) سویلیه . »

باقکز ، عجمی ترکجه‌سنه بکزه‌مدیمی ؟

حضرت عونی کبی بیوك برشاعرك سوزینی تصحیحه قالقشمق بنده‌کزه کوره حدك فوقنه چیقمق کبی کورینورسه‌ده

بومطالعات عاجزانه‌م کندیسنك دخی منظوری اولسه حق ویرر صانیرم .

— ٢٠ —

ایکی برادر آره‌سنده اختلاف دکل :

یوسف ازبی مهرئ اخوان بچاه افتاده است
بی حسد نبود برادر کر پیمبر زاده است

مضمون مشهوری وجه ایله محاسده وقوعی دخی نادر کورلمش شیلردن اولمامقله برابر دادر عالیلریله میانهٔ عارفانه لرنده حدوثنی کمال استغراب ایله خبر آلدیغم مسئلهٔ مختلف فیهانك شمدی‌یه قدر حسن صورتله حل ایدیله مامش اولمسی نادراتدن عد اولنسه سزادر .

ایشتدیکمه کوره مسئله‌نك اوقدر اهمیتی اولمدیغی حالده شو اختلافك دوامی رأی عاجزانه‌مه قالیرسه پك مهم مسئله‌لردر . اوتده‌ن بری عائله درس اتفاق ویرمکله اشتهار ایتمش ایکی قرداش شمدی برنمونهٔ افتراقی اوله‌جق ؟

حقیقت حاله واقف دکل ایسه‌م ده ایکی عاقل بیننده بویله بیهوده برشی ایچون خصومت تکونی مقتضای حکمتله قابل تطبیق اولمدیغی کورشدیکم بعض ارباب وقوفك افاده لرندن آکلاشلمقده اولمسیله حسب الخالصه تأسف ایتمکدن کندمی آله‌میورم .

افنـدمزك « باخلق آشتی کن و با خود جنك بش » مآلنی بنـدەلرندن زیادە تقدیر بیورەجقلرندە شبهە ایتمدیکم جهتلە قاعدۀ اجازە رعایت و بالکز شوایکی کلمۀ مقدسەنك ارادینە جرأتلە « فاصلحوا بین اخویکم » فرماننە اطاعت ایلرم :

— الصلح خیر .

— ٢١ —

چوجقلق سائقەسیلە .... بکدن اخذثارە قالقشدیغك خبر ویریلیور .

مظفر وقت فرصتدە عدودن انتقام آلمز
مروتمنـد اولان ناکامیٔ دشمنلە کام آلمز

فکر عالیجنابانەسـنی کندیکز یاقشدیرەمیورمیسـین ؟ زبونکشلکی سـندە تجلی ایتمش کورەرسـەم نە قدر متأسف اولەجغم قابل تعریف دکلدر .

انتقام اللهە یاقیشیر . اخلاق الهیە ایلە تخلق خصوصندە واقعا بیوکلرمز ایراد اقوال وارائۀ امثال ایتمشـلر ایسەدە — عفو جنابە طوقنەجغی جهتلە — نە انتقامی تجویز ایتمشـلر، نەدە کندیلری منتقم اولمشـلردر . انسـان یالکز « عزیز » اولمغـە چالشملی ، « ذوانتقام » اولمق هوسـندە بولنمامیدر .

عجزه دوشمش کورنجه دشمنمی
دشمن انتقـام اولور کوکلم

دینلردن اول .

خواجه عبدالخالق غجدوانینك « کوکلکده بر کینه‌دن شکایت و بوسـببله انك واصل درجهٔ غایت اولسـه دخی صاقین اخذثار ایله مشغول اولمه ! برکوتو شخصدن انتقام آلمق ایچون یینه کندی کوتولکی کافیدر . » مآلنده اولان :

گردردلت از کسی شکایت باشـد
درد دل توازو بغـایت باشـد
زنهـار بانتقـام مشغول مشـو
بدرا بدئ خویش کفایت باشد

رباعیسنی مرشد حسن خلق اتخاذ ایت .

« سویلك بندن، سن ایستر دیکله، ایستر دیکله‌مه »

— ٢٢ —

درت سـنه‌دن بری سایهٔ سامئ کریمانه‌لرنده کمال استقامت وغیرتله اداره‌سنه موفق اولدیغم مأموریتدن بوکره عزل ایدلدم . سبب انعزال بنده‌لرینه اسناد اولنمش برکونه سـوء حال دکلدر . برزماندن بری آچیقده بولنـان ....

نمنده برذاتك سعادتلو متصرف بك افندی طرفندن قبیرمسنه لزوم کورلمش ده !........

خاكِ عاجزانه‌م اوله‌جق بوآدمك کتابتده درجهٔ اقتدارینی مجملاً تعریف ایتمش اولمق ایچون مساعدهٔ عالیهٔ رحیمانه‌لرینه استناداً فقرهٔ آتیه‌نك عرضنه جرأت ایدرم :

چنلرده بوکاتب افندی بعض مأمورین لوا ایله خصوصی برمجاسده بولندیغی صرده کندیسنه بونلردن بری نه‌دن طولانی ایسه « سنك تزکیه‌ك بوزوقدر . شهادتك قبول اولنه‌مز . » دیمش . اوده منفعلاً مجاسدن قالقوب کیتمش .

بونك اوزرینه کندیسنی زیاده‌جه حدت بورومش اولملی که ارباب مجاسه خطاباً برتکدیرنامه یازوب کوندرمشدر .

ایرتسی کون تکدیرنامه‌نك خط دستیله اولان مسوده . سنی ــ بیلم نیچون ــ چاکرلرینه کوستردی . بونده برقاچ یرده « تزکیه » کلمه‌سنی یازمق لازم کلمش . جمله‌سنی سین ایله « تسکیه » صورتنده یازمش . مسودده سائر برطاقم فاحش خطالرده وار . آنلرینه بشقه .

بنده‌لری او « تسکیه » لری کورنجه قاعدهٔ مضمون فروشی سائقه‌سیله کوله‌رك کندیسنه « طارلمیکز اما ــ تسکیه ــ کزی بن ده بوزوق کوریورم . » دیمش بولندم . رنك روئی تحول ایتدی . صکره کیتمش بوسوزمی متصرفه نقل ایتمش . احتمال که باعث عزلم بووقعهٔ مضحکه‌در . نه‌یاپه‌یم افندم !

صره‌سی گلنجه انسان صوصه‌میور . « گلدی فاقیه . گیتدی صافیه ! » فقره‌سی مشهوردر .

اوچ درت گونه قدر ترکیه‌ده بولنده‌ده اولدیغی حالده عودت و برمعتاد دائرهٔ فاخرهٔ خداوندیلرینه دخلت ایده‌جکم .

« گلیر اما نه گلیر عربده جویانه گلیر »

— ۲۳ —

شاگردان افندیلرك درسنجه ترکجه اوقومغه آلشدلری ضمننده کندیلرینه هفته‌ده ایکی گون غزته اوقوتدیرلمسی بین‌المعلمین تحت قراره آلنمش ایدی .

معلومدرکه بر ایشی تحت قراره آلمق آسان اولدیغی حالده اوقراری موقع اجرایه قویمق بالنسبه مشکلجه‌در . بزم قرار دخی بواشکالی اثبات ایچون برتونه اوقدن بشقه برشیئه یارامدی .

بو موفقیتسزلکك سبب اولی منتزده هیچ برطرفدن غزته ارسالنه همت اولنمامقده بولنمسیدر . طوندیه [غزته] نه اولدی بیلم . برزماندن بری گلمدی . اتحاد [غزته‌] ذاتا مکتبده گوزیله بیلدیکی یوقدر . بو (بصیرت) سزلکله حالمزك

نزدیه واره‌جغنی آرتق سزدوشونکز . باری (صداقت) مز اولسه ! ...

چوجقلره قارشی مفتخرانه اعلان ایدلمش اولان قرار مذکور بردفعه اولسون اجرا اولنمش بولنمق اوزره غزته‌لر. کزك بوکونلك مکتبه کوندرلمسنی بالخاصه رجا ایدرم . (وقت) کز یوق ایسه (صباح) احسان بیورکزافندمز !

— ٢٤ —

کچنده اورایه کیتمش اولان بزم منصوره ویردیکم توصیه نامه‌ده کندیسنك کوچك بر ایشله اشغال ایدیله‌رك دعاسی آلنمسی مناسب اوله‌جغنی عرض ایتمش ایدم . بودفعه آلدیغم برخبره نظراً منصور نصلسه هیچ برعنایته مظهر اوله‌مدیغندن اوراده بوراده کندن زیاده جالب مرحمت برحالده کزمکده ایمش . بوخبرك تماتندن اولان بعض اشعاراتدن آکلادیغمه کوره زوالیده ارضرومك صوغوغنه مقاومت ایده بیله‌جك البسه دخی اولمامغله نردده برآتش باشی بولورسه درحال :

« یقعی جلوس البدوی المصطلی »

طورینی آلمقده ایمش .

بی چاره‌نك احوال الیمه‌سنی دها زیاده تصویره لزوم گورنلر :

« ازسردیٔ دی فسرده مانده یخم »
« زانو پس کوش برده همچون ملخم »
« آن کونه نشسته ام که می نشناسد »
« کس موی زهار من زموی زنخم »

رباعیسیله تأیید مقال ایلیورلر .

اوته‌دن بری مضبوط ومسلم بولنان غریب نوازلغکز البته شمدیلرده ز بونکشالکه تحول ایتمامش اوله‌جغنـدن بوقبیلدن اولان اخباراته اینانه‌جغم گلیورسه ده منصورك نزد عالیکزده بعض اسبابدن طولایی منفور اوله بیلسنه دخی احتمال ویرمکدن خالی قالمیورم .

هر نه حال ایسه اویله برکیمسه‌سز حقنده معاونتدن کری طورمق سزك کبی اعالی‌یه کوره استغراب اولنور حاللردن بولنمسیله شو فلاکزده حریفه طوغری بر کره‌جك اولسون نظر شفقتکزك انعطافه تنزل بیورمسنی یکیدن تمنی ایچون بو مکتوبی دخی یازمغه جرأت ایدییورم .

بیلمز دکی تکلیفسزلك ایکی قرداش آره‌سنده دخی بولنه‌میه‌جق بردرجه‌ده اولدیغنی بیلسه‌م بونی یازه‌جغمه سزه منشیاته براستعطافنامه تقدیم ایتمکدن چکنمزدم .

منصورك سفالتنه دائر آلمقده اولدیغم خبرلرك تكذیبنه لزوم كوره جككز بدیهی اولدیغندن بومكتوبك قارشیلغنی یازه جغكزده شبهه ایتمزسه مده شو آدمجغی ممكن مرتبه اقداره همت ایدوب ده اوله جه آلدیغم خبرلری صكره دن آله جغم خبرلرله تكذیب بیورسه كز قارشیلق یازمقدن زیاده بر اثر انسانیت كوسترمش اولوردیكز .

— ٢٥ —

ساقزده ینه زلزله اولدیغنی غزته لرده كورمشسكزدر . والده مز خانم البته اندیشه یه دوشمشدر . كندیسنه تسلی ویر . آطه نك تزلزلنه دائر اشتكده اوله جغكز مبالغه لره اینانمیك . فقط بوراده هیچ ده حركت ارض وقوع بولمیور صانمیك . زلزله سز یكرمی درت ساعت كچمیور . «وقال الانسان مالها!» مضمون مقدسی هر كون تحقق ایدییور . بایرامك ایكنجی كیجه سی شدتلی بر صالالنش حس اولندی . زیر زمیندن برطاقم صدالرده ایشیدلدی . بن یرك آلتنی اوقدر دوشونمم اما اوستنی فنا كورییورم . دیدیكم حركتك تأثیریله بنم اوطوردیغم اوطه ده ماصه نك اوزرنده یانمقده اولان شمعدان دوریلدی . كتابلر بر بری اوزرندن قایوب ماصه نك اوستنه یایلدی . حاصلی اوطه واردی كلدی . نصل ؛ اكیجه رشدت

دکلی ؛ قصبه ایچنده اوقدر زده اتمش اولان بعض ابنیه یقلدی . بر ایکی حیوان تلف اولدی ایسه ده انسانجه ضایعات اولمدی . فقط خلق فریاد ایدرك ساحلده واقع قیلیچ میدانینه دوکلدی . پاشا افندمز مسلم اولان حمیت رحیمانه سی اقتضاسنجه کیجه ساعتلرجه مملکتی طولاشوب اهالی یی اویقوده چالشدی . صکره اوشدت قلمدی . شمدی زلزله اولیورسه ده خفیف خفیف اولیور . انشاءالله بتون بتون کسیلیر . اوطوردیغمز دائره بایاعی اخشاب برراقه اولدیغندن نه قدر صاللانسه یقلمز . معلومدرکه حرکت ارض کارکیر ابنیه یی چابك یقار . اخشاب بنالری . خصوصیله بزم اقامتگاهمز کبی یردن یاپمه شیلری کهواره وار صاللار کچر . بز ایسه بویله بیك پاتردی کورمش کچیرمش اولدیغمزدن بولندیغمز جهتله هیچ الدرمیز . بوافاداتدن مقصدم « شمدیلك سزلری بوراده کلمکز اویه میه جق . » دیمکدر . اوراده اوطورك . راحتکزه باقك . بویله بر یره کلوب ده نه یاپه جقسکز ؛ اوطوره جق اویوق . کزه جك یر یوق . قونیشه جق آدم یوق .

مشهور « اومیروس » لك فیض روحانیسی آثارندمیدر نه در . بوراده طبیعتم متصل شعر سویلمك ایستیور . فقط موقعك مقتضاسی اوله رق آوازه لرم سرور انکیز دکل . حزن آمیزدوشیور . « ویرانه ده بایقوش اوترکبی سویلنوب طورمه ! »

دیمه. برنحوست آباد ایچنه آتلدمسه دولت جاوید دیمکه سزا اولان مسعودیت فکریه‌مدن تجرید ایدلمدم . بوکره یازدیغم « فریاد » عنوانلی منظومه‌یی کوندریورم . بونی ترجمان حقیقته ویروب ویرمامك رأیکه وابسته‌در . نشری جهتنی نیچون ترجیح ایتمدیکمی صورار ایسه‌ك شوجوابی ویررم :

« برپاره‌یه صد هزار فریاد »

— ٢٦ —

نره ده اولورسه اولسون فکرینی اکلندرمك ایچون وسائل آرامقله مجبول اولان انسان سودیکی شیلری بوله مدیغی حالده آنلرك خیالیله اکلنمکه ضروری قناعت ایدر .

عربستانك صوسز چوللرنده ترا ایچنده حرارتدن یانارکن بوز کبی چاملیجه صوینی ایچمك . روم ایلینك اك صوغوق جهتلرنده صقال بیق یخ بسته قارلی درەلردن کچرکن صیجاجق بر اوطه‌نك ایچنده بولنیویرمك کبی خیاللره صاحبنی اکلندیره‌جك قدر دکل . آز وقت ایچنده هیچ یوقدن عالملر تشکیل ایلیه‌جك درجه‌ده وسعت واقتداری حائز بولنان « مخیله » ایچون ایسه وجود خارجیسنی کورمش اولدیغی شیلردن ایستدیککنك خیالنی احضار ایتمك اك قولای بازیچه‌لردن عد اولنور .

بناءً علیه شاعر زمهریرده بر ربیعیه، بهارده برشتائیه، برچمنزاره قارشی حزنی. برحزن آباد ایچنده سروری متضمن اشعار ایجادینه مخیله‌سنده اقتدار کوره‌جکی کبی طبیعتنده ده کاهی میلان بوله بیلیر.

ایشته شو «قوزی» سر لوحه‌لی اثر اویله بر میلان طبعك محصولیدر. اوقدر ذکری اولمدیغنی بیلدیکم حالده نوباوه اولدیغی ایچون تقدیمنه جرأت ایدیورم.

— ۲۷ —

انوار ذکانك انتشارندن جداً ممنون اولانلره برنظر شکران عطف ایده‌جك اولسه‌کز بنی آنلرك سرآمدانندن کورمکز لازم کلیر.

نشر انوار ذکا خصوصنده برنجیلردن اوله‌مزسه‌م اویله برخدمت عالیه‌ده بولنانلره عرض ممنونیت. اثرلرندن استفاده‌یه رغبت ایدنلرك برنجیلری صره‌سنده بولنورم. بوده بیوك برشرفدر.

انسان، النده مشعله طوتمغه مقتدر دکل ایسه براقتدارلی الك هرکسه نور افشان اولمق اوزره میدانه چیقاردیغی برمشعله‌دن نیچون مستنیر اولمامالیدر؟

افکارکزك پارلاقلغی شرقدن آشکار اولمش ایدی. شمدیده انوارذکاکز شرقی تنویر ایدییور.

شبپره‌مزاج اولانلر ظلمتدن ایستدکلری قدر استفاده ایتسونلر. سز مادام‌که عاشق نور اولانلره خدمت ایتمك ایستیورسکز، دوام ایدیکزکه استفاضه‌لری محدود قالمسون. برچوق دکرلی اثرم اولشه هرنسخه‌کز ایچون برپارچه‌سنی تقدیم ایدردم.

موجوددن ایشته برقاچ بیت یازییورم. سببی ایسه بوقبیلدن اولان اثرلری‌ده قبول بیورمقده اولمکزدر.

§

لال اولورسین سویلسه‌م برفقره تاب سینه‌دن
برصحیفه آچسه‌م آغلارسین کتاب سینه‌دن
دوشدیکی یرلر اولور ارباب عشقه سجده‌گاه
چیقسه دل میخانهٔ قدسی شراب سینه‌دن
درکهکدن یأس ایله دوندکجه اشکم جوش ایدر
دیده‌دن کرداب کرداب اضطراب سینه‌دن
بیم دوزخدن سلامت ویردی هجرانك بکا
دوزخی دنیاده کوردم التهاب سینه‌دن

. . . .
. . . .

— ٢٨ —

بعض آثار عاجز انه‌مك ایچنده برمجلسده مدار بحث اولدیغی و بونلردن اورته‌یه قونیلان برقاچینك اوراده حاضر بولنان برذات طرفندن بگنیلمامك ایستنلدیکی صرده نه‌یولده مدافعه بیورلدیغی حکایه اولنیور .

بیهوده یورلمشسکز . هرکسك برذوقی وار . بونك بگندیکنی اوبگنمز ، آنك بگندیکنی بو !

ذوق سلیم دیدیکمز قوهٔ ممیزه نرده‌ده ایسه اولا آنی بولمایدرده آثار ادبیه انتقادینه صکره جرأت ایتمایدر .

بو سرمایه‌دن محروم بولنانلرك سویلیه‌جكلری سوزلر شایان مقابله کورمك مزیتنی حائزمیدر ؟ حائز ایسه بویله نزاع بحثلرده اوقدر شدید لسان استعمالی جائزمیدر ؟

کیم نه دیرسه دیسون . براثرك ماهیتی لاقیردی ایله دکشمز . ذاتاً عالم مطبوعاتده ــ بویله محافل خصوصیه‌ده دوران ایدن مباحثك ــ هیچ حکمی اولمز . مباحث مذکوره نه زمان بوعالمه چیقارسه اوزمان اعجابنه باقیلیر . سز مراق ایتمیکز . آسوده اولکز .

بردها اویله اعتراضاته تصادف ایده‌جك اولورسه‌کز :

« کیم اهمیت ویرر ناجی ملامت سنکنه »

دییکزده کچیویریکز .

— ٢٩ —

— مهاجرینی استخفاف —

بر آز انصافلی اولانلر نظرنده مهاجرینی استخفاف دیانته، انسانیته الك زیاده مغایر کورینن شیلردندر.

بلالره اوغرامش، وطننـدن آیرلمش، بیك درلو مشقت چکه‌رك دار الامان اعتقاد ایتدیکی پای تختـه دوشمش بر بیچاره‌یی استخفاف واستهزا ایتمکدن بیلمزکه نه لذت آلنیر!

قابنـده‌کی اوکلمز یاره‌لرك تأثیر دائمیله چهره‌سی حزن مجسم کسلمش اولان بر غریبك «لسانی استانبول شیوه‌سنه اویمیور، باشنه قوجه صاریق صاریور. بانـده‌کی او سکز آرشـینی قوشـاق نه‌در؟» دیه مدار خنده عد اولنمسـنی تجویز ایده بیلمك ایچون خیلی قاتی یورك ایستر.

بوانسانیتسزلکی یاپانلر دوشونمزلرمی‌که فلك کندیلرینی ده اویله مصیبتلره اوغراده بیله‌جك قدر پرواسزدر؟

وطنـدن هجرت اویله اکلنجه موسمنـده استانبولدن قالقوب‌ده چاملیجه‌ده‌کی کوشکه کچیورمکه بکزه‌مز. انسانك جکرینی صیزلادر، عائله‌سنی آغلادر، خانمانی خراب ایدر.

مهاجرلرلك الك مفخمی. الك محترمی کیم اولدیغنی تفکر ایدن مسلمانك وجدانی شبهه یوقدرکه ارباب هجرتك کسر قلوبی کبی بر مروتسزلکی هیچ بر وقتده روا کورمز.

بوکی شیلره نظر بی قیدی ایله باقدیران « فساد اخلاق » دیدکاری علت ساریه اولدیغنی بیلیرم. فقط بو داء عضالك چارهٔ اندفاعنی بیله‌جك قدر حکیم دکلم .

باچون خودی در افکن اکر پنجه میکنی
ماخود شکسته ایم چه باشد شکست ما

— ٣٠ —

بکا بر وکیلی « نامق کمال »ڭ تصویرینی کوندرمشسین. نه دلسوز تصویر !

چوجغك بر بیوك آدم اوله‌جغنه شهادت ایتمکده اولان ناصیه‌سنه باقدم . یتمه برکاسهٔ آتشین ظرف اولدی صاندم .

تصویرڭ آرقه‌سنه اسان کمالدن اوله‌رق برطاقده سوزلر یازمشسین . نه دلدوز سوزلر !

بونلری ده کوزدن کچیردم، تأثرم برقات دها آرتدی . کندی کندمه دیدمکه : کیمه نه دیرسین ؟ « اولدرمه ای عوالمك الله اکبری ! » دیه بتون عوالم فریاد ایتسه فعل حقیقی ینه بیلدیکنی ایشلر .

چوجغك روحنه برهدیه‌جك اولمق اوزره منظومهٔ آتیه‌یی یازدم .

§

بشیر فؤادبك افندی لساننده. وفات ایدن اوغلی نامق کماله:

— ١ —

نامق، ای صورت امید پدر
سنی دوران نه یوزله ایتدی هدر
نصل ایکلتمسون فؤادی کدر
مترايد صفای جانم ایدك

— ٢ —

ابتسامکدی وعد اقبالم
سکا کوکلم دیوردی تمثالم
کورینوردی یوزکده آمالم
صانکه آینهٔ جنانم ایدك

— ٣ —

سنی تدقیقه طالدیغم دملر
نظر مدن کچردی عالملر
یاده کلمزدی بویله ماتملر
برعوالمنما جهانم ایدك

— ٤ —

دیورم ایلیوب کمالی خیال
آکا قیمزدی آدم اولسه زوال
عمرم، ای مدت حیات کمال
نرده سین الك کوزل زمانم ایدك

— ٣١ —

« قو سويلنسون بزم افسانه‌مزده هرچه باداباد »

حقمده اوته ده بريده دهنكشاى ملامت اولمقده بولنديغنى ايشيدييورزم . « ليس الخبر كالعيان » حكمت مشهوره‌سندن غفلت ايتمكده اولديغك آ كلاشيليور . سنى بوندن طولايى مؤاخذه ايتمك ايستم . شاعرانه برحكايه جك نقل ايده‌يم‌ده مستفيد اول :

شيوخ شعراى عربدن « ابن وكيع » نصلسه برمغبچه دل آشوبه مفتون اولمش ايدى . احباسندن برى مشار اليهك محبوبى اولان دلبرى بركره اولسون كورمامش اولديغى حالده « ابن وكيع كبى برپير ايمانى او يله برشوخ نصرانى يوزندن نيچون شيخ صنعانه ثانى اولمليدر ؟ » مطالعه‌سيله ابن وكيعه صورت ناصحانه‌ده اخطار ترك عشق ايدر طورردى .

شاعر ايسه :

« ان المحب عن العذال فى صمم »

مألى اوزره بوكا هيچ قولاق ويرمزدى .

بركون ابن وكيع ايله برابر يولده كيدرلركن مغبچه قارشيدن كورندى . شاعره غضوبانه . فقط محبوبانه برنكاه

عصفیله تجوب کیتدی . مع مافیه رفیق لاثمك ده نظر استحسانی جاب ایتدی . ارقداشی ابن وکیعه دیدی‌که :
« سوزسه‌ك باری شویله بریسنی سوده خلق سکا حق ویره‌رك ملامتکله مشغول اولمسون ! »

اوزمان شاعر، عاذل غافله قارشی بالبداهه ابیات آتیه‌یی اوقودی :

ابصره عاذلی علیه
ولم یکن قبلها رآه
فقال لوعشقت هذا
مالامك الناس فی هواه
فظل من حیث لیس یدری
یأمر بالحب من نهاه

بو بیتلر شویله ترجمه اولنه بیلیر :

« عشق ایله اشتغالمی تعییب ایدن ذات سودیکم کوزلی شمدی یه قدر کورمامش ایدی . بوکره بالمصادفه کوردی . کیم اولدیغنی بیلیه‌رك درجهٔ حسنی تقدیر ایله دیدی‌که : « اکر شو دلبری سووب‌ده آنك عشقیله مشتهر اولمش اولیدك بو بابده سنی کیمسه لوم ایده‌مزدی . » غرابته باقکز، برزمان بیلیه‌رك بنی عشقدن منعه چالیشان شمدی ینه بیلیه‌رك بنی عشق ایله اشتغاله تشویق ایدیبور ! »

آکلایورسین آ! شاعر آرقداشنه ضمناً « بیلدیکك ایشه قارشمه . » دییور .

« عشقبازی نه من آخر بجهان آوردم »

العارف تکفیه الاشارة .

— ۳۲ —

بوکره واصل موقع تکریم اولان لطفنامهٔ شاعرانه کزك حاوی اولدیغی فقرات ایچنده الك زیاده نظر دقتی جلب ایدن. عاکف پاشا مرحومك مشهور « عدم » قصیده سنه نظیره سویلکله مشغول بولندیغکزه دائر اولان فقره‌در .

مشاهیرك بویله فوق العاده شهرت بولمش و حسن قبول عمومی‌یه مظهر اولمش اولان آثارینی تنظیره یلتنمك فکر عاجزانه‌مجه اضاعهٔ اوقات دیمکدر .

سز اونظیره‌یی نه قدر کوزل سویلسه‌کز عاکفی ینه کچه‌مز سکز . بالفرض کچسه‌کز بیله بوراسنی خلقه آکلاده‌مز سکز . بناءً علیه صرف ایتدیککز امك هبا اولمش اولور .

بویله اثرلره تفوق ایده‌جك نظائر یازمغه چالیشانلردن همان هیچ بریسی نائل امل اوله‌مامشدر .

امام بوصیرینك قصیدهٔ برئه‌سنه اوقدر نظیره‌لر یازلمش . هانکیسی اودرجه‌ده مظهر قبول عامه اولمش ؟

محتشم کاشانینك مرثیه‌سی میداندە ، پیرولرندن هانکیسی آنك درجه‌سنه واره‌بیلمش ؟

روحیٔ بغدادینك ترکیب بندینه نظیره‌لر یازیلیور ، هانکیسی او مرتبه‌یی بوله‌بیلیور ؟

ایشته عاکفك عدم قصیده‌سیده بو قبیلدندر .

— ٣٣ —

— برمعلمك شاگردانه خطابی —

چالیشك اوغلانلرم چالیشك ! چالیشان بیوك آدم اولور . چالشمیان صکره ندامت چکر اما پشیمانلقدن اله نه‌گچر ؟

کرك بزدن اول جهانه کلوب کیدن وکرك شمدی موجود اولان عالملر ، عارفلر ، کاتبلر ، شاعرلر او عالی درجه‌لره نه ایله نائل اولمشلر ؟ هپ چالشمقله دکلمی ؟

« الفی کورسه مرتك صانیر . » وصفنه مظهر اولانلر نه‌دن او بالا جیم قارننده برنقطه قالمشلر ؟ هپ چالشمامقدن دکلمی ؟

سزه « نیچون سعیده قصور ایدییورسکز ؟ » دینلسه ، سزده کوزلجه دوشونسه‌کز جواب بوله‌میوب سکوته واررسکز

صانیرم . چونکه مکتبلر، کتابلر، خواجه‌لر. خلیفه‌لر حاضر، ساده برچالشمق ایستیور .

بویله تشکرینی حقیله ادا ممکن اولمز برفرصت الده ایکن شانکزه لایق اولان وجه ایله جهد واقدام ایتمیوب‌ده عالمك پسند ایتدیکی قابلیتکزه کوره ایلریلیه‌مز وامثالکزدن کری قالیر ایسه‌کز آرتق نه قدر عیب اولور بیلیرمیسکز !
بویله هرشی مکمل اولدیغی حالده زمانلرکزی بوشنه

کچیرسه‌کز قباحت کیمك اولور ؛ سزك اوله‌جغنده شبهه‌می ایدرسکز ؟

انسان کنج ایکن چالشمزسه صکره چالشسه‌ده همان هیچ برشی بلله‌یه‌مز . بودیدیکم حال نیجه بیك کره تجربه اولنمشدر . حتی کچن کون . کنجلکنده چالشمامش یاشلیجه برآدم برختم ایدنجه‌یه قدر نه‌زحمتلر چکدیکنی آکلاده آکلاده میوردی ، وقتنده چالشمیوب جاهل قالدیغی ایچون فنا حالده اسف ایدییوردی .

انسانك مدت عمری درده تقسیم اولنمشدر . چوجقلق ، کنجلك، اورته یاشلیلق ، اختیارلق .

بودرتدن سعی وهمت موسمی ایکی اولکی زمانلردر . ایشته شمدی سز اوقیمتلی زمانلرك ایچنده سکز . کوزکزی

آچك، جهدى الدن براقيك، برساعت بيله بردرجه‌ده طورميك، هپ ايلريله‌مكه باقك!

چالشمقده دوامده شرطدر. او يله ايكى كون چاليشوب درت كون كزمك مقبول دكلدر. نصل مقبول اولسون كه چاليشيلان كونلرده قازانيلان شيلر كزيلان كونلرده هبا اولور، بيتر كيدر: دوام كبى كوزل شى وارميدر؟ دوام اوزره جهد وغيرتده بولنملى. طاملايه طاملايه كول اولور.

انسانده‌كى شوق وغيرت كمينك يلكنى مشابه‌سنده‌در. كمى‌يى ايلرى سوروب كوتورن يلكنى اولديغى كبى انسانى‌ده ايلريله‌دن شوق وغيرتيدر.

شوقسز، غيرتسز آدم يلكنسز كمى‌يه بكزركه قطع مسافه ايده‌مز.

يلكنلى كميلر يانندن كچوب كيدرلر. او بيچاره آرقه‌لرندن باقار طورر.

يلكنى شوق وغيرت اولان كمينك روزكارى نه‌در، بيليرميسكز؟... توفيقدر!

توفيق الهى اولمينجه هيچ برشى اوله‌مز. ايشته دائما جناب حقدن توفيق ايستمكله برابر چالشمقده قصور ايتمزسه‌كز ارباب معرفتدن اولور وايكى عالمده عزت ورفعت بولورسكز. انشاء الله الموفق.

— ۲٤ —

خیلی زماندن بری مکتوب یازه‌میشمك سبی عثمان بازارینه درت بش ساعت اوزاق برموقعده عساکر شاهانه ایله برابر خیمه‌نشین بولنمزدر . آرتق هوالر صوغومغه باشلادی . ظن ایدرم‌که سکز اون کونه قدر قصبه‌یه اینرز . خاطرکزه معهود :

وز بر قدر پایه ویرر کندینه
کویدن قصبه‌یه کوچدیکی زمان

ترکیسی کلسون . بزاوترکاردن دکلز .

طرنوی تحریرات مدیری ایله‌برلکده برچادرده اوطوریورز . کندیسی خوش برذات اولدیغندن رفاقتی بنی ممنون ایدیور . بن هنوز برعنوان رسمی آلمغه موفق اوله‌مدم . بناءً علیه بکا « مدیر افندینك یاماغی » دینلسه بایاغی یاقیشیق آلیر .

عسکرلك عالمی برجهتله چوق ایی ! مثلا برسلستره‌لی ایله برسوریه‌لی اوز قرداشدن زیاده یکدیکرله سویشیورلر ، طاتلی طاتلی قونشیورلر ، آلام غربتی اونودیورلر .

عساکر شاهانه افرادی بیننده بومحبتك بواتحادك حصولی طبیعیدر . پادشاهلری بر ، وطنلری بر ، البته فکرلری‌ده بر اوله‌جق .

هیچ بر معسکرده کونلرجه مسافر اولدیغکز وارمیدر ؟ پك لطیف اولیور . آقشام اولوب ده زمان استراحت کلنجه چادرلردن اصوات کونا کون ایشیدلمکه باشلایور . اوته‌دن برروم ایلی قهرمانی « سن بر بك اوغلیسین امان !......» ترانه‌سنه آغاز ایلدیکی صره‌ده بریدن برعربستان انسانی « یاعینی! یا کبدی !...... » طرزنده نغمه پرداز اوله‌رق آکا مقابله ایدر کبی کورینیور . بن ایسه اکثریا شیخ غالبك :

نیجه طابور طاغیدر اول یوصمه‌نك
صاچ طاغیدوب اکسی قالپاغنی

بیتنی حاوی اولان غزلیله ترنم ایدییورم . مع مافیه بورادن « ای غازیلر » ی چکسه‌ڭ یك ده فنا اولمیه‌جق . چونکه بوقاریده عرض ایتدیکم وجه ایله هوالرده اولکی لطافت قالمامغه باشلادی .

لکن کیجه تحف بروقعه اولدی . بزم چادرڭ جوارنده دیکر برچادر مطبخ اتخاذ ایدیلدرڭ اداره‌سنه .... اغامأمور ایدلمش ایدی . بی چاره‌نك خوابکاهی دخی مطبخ نظر کرسنکان اولان بومطبخ اولمغله او کیجه برمعتاد اویقویه‌طالدیغی اثناده شدتلی بریاغمور بوشاندیغندن نصلسه چادرڭ ایچی کول کسیلوب زواللینك یاتاغنی ! صو باصمشدر .

نصف اللیلده بزی مطبخ جهتندن کلن « امان بوغیلیورم ! »

فریادی اویاندرمشدر . آغانی برطرفندن سیل کچمکده اولان بزم چادرك ایچنه آلدق . صیر صیقلام دینیله جك برحالده ایدی . وجودینك نصفی ده چامور ایچنده ! … آلدی بزی برکوله ! کندیسنه آنجق ایکی دقیقه صکره « نه اولدی ؟ » دیه بیلدك . سرکذشتنی نقل ایتدی .

مکر مطبخك ایچنه صوطولدیغی صره ده آغا رؤیا کورر . یورمش . رؤیاسی ده حیوان اوزرنده اولدیغی حالده سریع الجریان برده دن کچرکن حیوانك نصلسه یوزی اوستنه قاپانمسندن صویه دوشه رك تخلیص جان ایچون چاپالایوب هایقیرمغه باشلامسندن عبارت ایمش . بو اضطراب ایله اویانجه کندیسنی کرچکدن صو ایچنده بولمش . بویله اویانیر اویانمز رؤیانك صورت حقیقیه سنی کورنجه پك قورقمش . ایشته اوزمان « امان بوغیلیورم! » دیه فریاد ایده رك کندینی مطبخدن طیشاری آتمش .

بو وقعه بزی کونلرجه کولدردی اما آشجی باشی ده اوستنی ، باشنی . اشیاسنی . مطبخی یولنه قوینجه یه قدر خیلی زحمت چکدی .

برکت ویرسون پیشکیندر . بشقه برآدم اولسه آنك چکمکده اولدیغی مشقتلره تحمل ایده میه رك بزی چوقدن ترك ایدر کیدردی ………

— ٣٥ —

بر ذات لساندن یازلمشدر :

§

خانه‌مزده نه‌در بو کشمکش ؟ هر ایشمز مشوش ! کویا طقوز اوکسزله برمغاره‌یه قاپانمشز . چوزه‌مزی آلانلرك نقش ظاهرینه آلدانوب نه قدر اویالانمشز ! بوحالدن وازکچه‌لم . دوستی ، دشمنی سچه‌لم . هر کس طوغری سویلیورصانمیه‌لم . لازم کلیرسه آلداده‌لم ، آلدانمیه‌لم .

انسانجه‌سنه یاشامق بوکامی دیرلر ؟ هیچ اوابلیسلر آدمه راحتمی ویریرلر ؟ آرتق چاه طولدی دیرکن امیدمز بوشه چیقدی . کورلتیمزدن بزده بیقدق ، عالمده بیقدی ! یاکلش یوله کیدییورسکز . حقیقتدن غفلت ایدییورسکز .

.... هر کیجه کلیر ، بی نمکلك ایدر طورر . ایی اما صکره سزه طوزلو اوطورر .

بر آدمك نه‌نك نه‌سی اولدیغنی آکلامدن آنی قرداش اتخاذ ایتمك نه دیمك ؟ ناکسه انساناق اوکرتمکه چالیشمق نه‌بیهوده امك !

بکاکوره هوا خوش . سزك افکارکز بوش . درزی‌یه کوج دیمشلر ، ایکنه‌م باشمده دیمش . سزی ترك ایله چکیلش صانکه برایشمی ایمش !

اویله : « خاصیت صحبتلری انسانی خرابلر . »

گروهندن اولان دوپارڭ برفائده مأمولیدر : مأمول دكلسه بزمله اولان مناسبتلرینڭ دوامی معقولیدر :

بو هوائیلرڭ هر بری بر ساز چالیور . برعاقل ایچون یاپه‌جق ایش اوزاقدن دیكله‌مك قالیور . سوزلری « ای عاشق عمر آچ باشكی طوز اكه‌جكلر . » قدرده معنیدار دكل . آنلره لاقیردی آكلاتمق دەوه‌یه خندق آتلاتمقدن مشكل .

« بلای سفر به‌كه درخانه جنك . » مضمونته اقتفاءً برآز آرام ایده‌بیلمك ایچون دوشوندیكم چاره اندفاعمدر . اویله برقارغاشه‌لق ایچنده بولنمامق البته موجب انتفاعمدر .

بونكله برابر « اسكی دوست دشمن اولمز . » مثلنجه حقكزده‌كی خیرخواهلغم بردوامدر . ذاتاً هیچ كیمسه‌نڭ بدخواهی اولمامق ذوق دل ناكامدر .

— ٣٦ —

ترجمان حقیقتمزڭ بوكره كوستردیكی ترقی پرستانه تجدد كندیسنه اوته‌دن بری متوجه بولنان حقایقشناسان امتڭ توجهنی تجدید وتزیید ایلمشدر .

هیئت عمومیهٔ عثمانیه‌نڭ خادم حكیمی بولنمق شهرت صادقه‌سنی قازانمش اولان ترجمان اولكندن زیاده ادبانڭ ،

فضلانك زيوردست رغبتی اولمغه ، كوكلرده پارلاق پارلاق شوقلر اویاندرمغه باشلادی . خراباتیلر محافلنده بیله نشوه‌یه نشوه قاتان ندیم ترزبان شمدی بزم ترجماندر .

خراباتیلر دیدیكم زمان برقاچ قدحله همدهان اولدقدن صكره قارشیسنده كنه نه سویلدیكنی آكلاتمق ایچون محتاج ترجمان اولان شیشه دلان سركردان آكلاشلامایدر .

از عرش مپندار كه لغزد قدم ما
مستیم نه آن كونه كه جار انشناسیم

یولنده تعریف نفس ایتمكه مجبور اولان افكار عالیه اربابی تصور بیورلملیدر .

افكارمزك استقامتنه . خلقمزك رفاهیتنه . مملكتمزك معموریتنه ، استقبالمزك امنیتنه جداً خدمت ایده‌جك ، دكمه بر بلا ایله عزمندن دونمیه‌جك آدملرمزی شویله برطرفه آییره‌جق اولسه‌كز دیدیكم خراباتیلری مطلقا بونلرك سرآمدانی صره‌سنده كورورسكز . بونلرك ایچنده اویله :

مستم كن آنچنان كه ندانم زبیخودی
درعرصهٔ خیال كه آمد كدام رفت

كبی آنجق باته‌سی‌یه كیدن قیدسزلره یاقیشه بیله‌جك فكرلره آفرینخوان اوله‌جق برآدم بوله‌مزسكز . كیم كلیور ، كیم كیدیور بیلیرلر . نه اولمش ، نه اولیور ، نه اوله‌جق دوشونورلر .

مست ایکن دخی ارباب غفلتی هشیار، وطنمزی مستعد بولندیغی درجه‌ده معرفتزار ایتمه‌نك چاره‌سنی آرارلر. مملکتمزده هر نه صورتله اولورسه اولسون براثر ترقی کورلدیکی وقت آنك دائما ایلری کیتمسنی، ارباب اقتدارك ال برلکیله معاونت ایتمسنی عاشقانه آرزو ایدرلر. اللرندن کلدیکی قدر چالیشیرلر. اوااثرك هیچ اولمزسه ارتقا ایتدیکی مرتبه‌دن دوشمامسی ایچون عرض ایادیٔ معاونت ایدرلر. حاصلی اتحاد، سعی، تعاون نقطه‌لرینی هیچ بر وقتده نظر تقدیر وتقدیسدن آییرمزلر. ایشته بونك ایچوندرکه مسعودانه یاشارلر.

نصل؟ بکنـدیکزمی خراباتیلری؟ سزده واروب برخراباتی اوله‌جغکز کلیور، دکلمی؟

آنلر سزی ده پك کوزل طانیرلر. بو مسلکك اك مقدم، اك عالی سالکلرندن اولدیغکزی بیلیرلر.

شمدی‌یه قدر عمومه ایتمش اولدیغکز خدمتلرك اك کوچکنی بیله اونوتمق شانلرندن دکلدر. بوندن صکره‌ده ایده‌جککز خدمتلرك مشاهده‌سیله ممنونیتلری، افتخارلری آرته‌جقدر.

کچن کون ترجمان ایله نشر اولنان «ترقیجویانه برحسب حال» بندنده کوسترمش اولدیغکز وجه ایله مطبعه‌یه کلدیکم وقت غزته‌نك اصلاحنه مصروف اولان همت عالیهٔ تجدد

پروانه‌دن حصوله کلن ممنونیت فوق‌العاده‌می لسان شکران ایله بیان ایتمش ایدم . شمدی‌ده وکیلی اولدیغم حقیقت‌آشنا خراباتیلرك تشکرات عظیمه‌سنی قلمله عرض ایدرم .

محتاج ایضاح اولمدیغی اوزره :

بن نه مسیحی نه مسیحا دمم
ذوقی حقیقتـده آرار آدمم

قولنـده ثابت اولان بوآرقداشـلر الك جدی محبلرکز بولندقلرندن ترجمان حقیقته هرصورتله عرض خدمت‌ایتمکه چالیشه‌جقلردر .

یابنده‌کز ؛ طوره‌جقمی‌یم‌صانیورسکز ؟ رفقانك‌هپسندن زیاده توجه عالیٔ حکیمانه‌کزی قازانمغـه غیرت ایده‌جکم . منثور ومنظوم اثرلر کونده‌ره‌جکم . بونلری غزته‌نك صحیفهٔ ادبیه‌سـنده کوره‌جکم کبی او یله اولور اولمز آثاره جلوه‌کاه اوله‌میـه‌جغی محقق بولنـان و برکون اول ظهوری جمله طرفندن شوق شدید ایله انتظار اولنان « منتخبات ترجمان حقیقت » مجموعه‌سـنده دخی کوره‌جك اولورسه‌م کندمی بر بیوك مسـعودیت جدیده‌یه نائل اولمش عد ایده‌جکمده شبهه یوقدر .

شمدیلك ایکی‌پارچه اثرتقدیم ایدییورم . حتمده‌کی توجه مشوقانه‌کز دوام ایتدکجه تقدیماتك آره‌سی کسلمیه‌جکدر .

— ٣٧ —

بكا نیچون کوجنیورسکز ؟ حقیقت بین ایسه کز نفسکزده کوجنك . اولا متهم کیم . معصوم کیم اولدیغنی فرق ایدرك آکا کوره حرکت عادلانه‌ده بولنمق سزه دوشردی .

صاحبی اولدیغم برقباحتدن طولایی مسئول طوتیله‌جق اولورسه‌م سکوتمی ایدرم قیاس بیوریلیور ؛ ارباب اساءتك جزای سیئاتی ینه کندیلرینه عائد اولمق لازم کلیر .

ولاتزر وازرة وزر اخری .

شمدی‌یه قدر اوکرندیکم قواعد انسانیتدن هیچ بری برانسانیتسزك ارتکاب ایتدیکی قباحتی آنده قطعا علاقه‌سی اولمیان برانسانك قبول ایتمسنه لزوم کوسترمز . « هرقویون کندی باجاغندن آصیلیر . » سوزینی نه عاته مبنی ایسه حمایه بیورلمقده اولان ذاتك مدیون اولدیغی قصاب طودوراکی بیله تصدیق ایدر ظن ایدرم .

بعض ارباب تعریض :

« محمیلری هریرده حمایت یکی چیقدی »

دیبورلر . حقیقت اویله‌می‌یا ؛ یکی چیقمدی ، اسکیدی . بوقاعده سیئه‌نك آرتق ابطالی زمانی کلدی . اصحاب مشاهده‌یه :

« محمیلری هریرده حمایت بوشه چیقدی »

دیدیره‌جك برعصر عدالتده بولنیورمی‌یز ؟
عکسی وارکن سکا اولسونمی احق
حقی باطل طانیمق باطلی حق

— ۳۸ —

مخدوم بك افندینك کچن پنجشنبه کونی دولتخانه‌ده انعقاد ایدن نکاح جمعیتنده بالمناسبه « النکاح سنتی فمن رغب عن سنتی فلیس منی . » حدیث شریفنه دائر بحث آچلدیغی صره‌ده بونده‌کی « رغب » تعبیرینك نه معنی افاده ایده‌جکی بین الحضار مدار طول گفتار اولدیغی حالده نتیجه‌ده قناعت بخش افکار اولور برقرار ویریله‌مدیکی تذکرهٔ وارده‌لرنده حکایه اولندقدن واوقدر مشهور بر حدیثك مآل حقیقیسی ینه آنك حکمنه اتباعاً طوپلانمش اولان برجماعت طرفندن استخراج ایدیله‌مامك شایان تأسف مواددن بولندیغی درمیان قاندقدن صکره اصل محل اشتباه صایلان « رغب » فعلنه دائر ایضاحات اعطاسیله برابر حدیثك ترکجه‌یه ترجمه ایدلمسی اراده بیورلمشدر .

بنده‌کزك هرشیده اولدیغی کبی عربیده دخی دائرهٔ اطلاعم پك تنك وهله احادیث شریفه ترجمه‌سنده پای خامه‌م لنك اولمق لازم کله‌جکی کندمجه‌ده معلوم ایسه‌ده

تنفیذ ارادەلری مقصدینه مبنی بو بابده برقاچ سوز سویلمکه جسارت ایدرم .

« رغبت » فی الاصل برشیئه میل وخواهش کوسترمك دیمکدرکه بومعنایه کوره عربیده اکثریا « فی » حرف جریله استعمال اولنور . « رغب فیه » « آکا رغبت ایتدی . » دیمك اولور . « والی ربك فارغب . » آیتنده اولدیغی کبی « الی » حرف جریله دخی قوللانیلیر .

بوحرفلرله قوللانلدیغی وقت معنای مذکوره دلالت ایدر . فقط « عن » حرف جریله استعمال اولنورسه اعراض ، یعنی یوز چویرمك معناسنی مفید اولور . بناءً علیه حدیث شریفدن « نکاح بنم سنتمدر . هرکیم سنتمدن اعراض ایدرسه بکا متعلق آدملردن دکلدر . » مآلی چیقار .

قرآن کریمده ازجمله حضرت ابراهیمك پدرینی عبادت اصنامدن منع ایتمسی اوزرینه پدرینك بنی مشار الیه توجیه ایتدیکی خطاب غضوبانه‌یی حاکی اولان « اراغب انت عن آلهتی یاابراهیم ! » آیتی بوقبیلدندرکه « ابراهیم ! سن بنم آلهه‌لرمدن اعراضمی ایدییورسین ؟ » مفهومندەدر .

ابن الفارضك مشهور قصیدهٔ تائیه‌سنده واقع :

« ولم تك الافیك لاعنك رغبتی »

مصراعی دخی بو استعمالك شوا هد لطیفه‌سندندر .

— ٣٩ —

نه قدرده مشغولسين ! بر هفته‌ده ايكى سطر يازى يازه‌جق قدرده‌مى زمان بوله‌ميورسين ؟

ياز ، ياز ! اوممديغك خرابه‌لرده بيله متين سوزلرى تقدير ايدنلر بولنيور .

چالش ، چالش ! انسان الله اوله‌ميور ، لكن الله ايله آره‌سنده كيمسه قالميه‌جق قدر بيويور .

بيو ، بيو ! انسان ايچون كوچكلكله متسلى اولمق بيوك عيبدر .

ولم ار فى عيوب الناس شيئاً
كنقص القادرين على التمام

بو مقدمه سكا بر آز غريبمى كورندى ؟ تصوفدنمى دم اوريبور قياس ايتدك ؟ ايتمه ! بنم بر زمانلر اولمق ايستديكم حالده بر درلو متصوف اوله‌مديغمى بيليرسين .

متصوف نه‌در ؟ فيلسوف نه اوليور ؟ كيم اولورسه اولسون ، انسان ايسه سو ! نه سويلرسه سويلسون ، طوغرى ايسه ديكله !

ينه بر اخوتنامه‌كى آلدم . مفتخر اولدم . بنى بورادە اونوتمغه كلمز ، صكره الدن كيدرم .

هواده یاپراغه دوندردی روزکار بنی
خزانه منتظرم عمرمک بهارنده

نوحه‌سنی ایشتدکمی ؟ بو اویله مبالغات شاعرانه‌دن دکلدر ، نغمات وجدانیه‌دندر . بونکله برابر بیلیرم که اك زیاده ینه بکا تأثیر ایدر .

سکا سپارش ایتمش اولدیغی کتابلردن طولانی [صادق] ده زیاده‌جه چیقیشیورسین . بی چاره‌نك قباحتی یوقدر . اولا کتابلر کلدی . کلدیکنی یازدی . صکره کلدی . کلدیکنی ده عرض ایتدی .

شمدی یه قدر صادق ایله رفیقی فوزی افندینك اقامتکاهاری تنك و تاریك بر یر ایدی . بو کونلرده بنم اوطوردیغم اوك قارشیسنده کوزل ، نظارتلی بر خانهٔ جدید استیجار ایتدیلر . مارتك اون بشنجی کونی اورایه طاشینه جقلر .

بو کون قلمده تقویمه باقیوردم . برده مارتك اون بشنجی کونی حذاسنده [حرکت حشرات] کوزمه ایلشمسونمی ؟ کندیلرینه بو تحف تصادفی خبر ویردم . برخیلی کولوشدك .

ولی نعمتك تسعید وزارتی ایچون برکوزل اخلاصنامه کوندرمشسین . کندیسنه اوقوییویردم . پك ممنون اولدی .

بر هفته اوّل بورایه .... افندی کلدی . « برمأمورـ یتجك بولنسه ! » دیدی . بولدق . قبول ایتدی . فقط

ایشه باشلامقسزین بر غریب تلون اظهاریله دوندی کیتدی. هم کولدم، هم حدتلندم.

کندیسندن منقول اولدیغنه کوره قلعهٔ سلطانیه‌یه اوغرایه‌جق، اوراجه برمأموریت بولمغه چالیشه‌جق ایمش. یوقسه مأمور مخصوص طرزنده سواحل عثمانیه‌یی تفتیشه‌می چیقمش، بیله‌مم!

کندیسنه اثنای مصاحبتده «راقم افندی وارنه‌لیلر. مزك برنجیلرندندر» دیدم. ظنمه کوره پك خوشنه کیتدی. بو طبیعیدر. تنبل چالیشقانی سورمی یا؟

بوزاده قاچ کیجه یاتدی ایسه هر برنده بر محررك برآز توسیعیله رومان حالنه کله بیله‌جك غریب غریب رؤیالر کورمش. بر ایکیسنی بکا سویلك ایستدی. «خیردر ان شاء الله اما بن معبر دکلم» دیدم. ینه آلدرمدی. فصاللغه شوراجقده نهایت ویره‌لم.

هرهفته لطفنامه‌کی بکلیورم. هرهفته اولمزسه اون بش کونده بر اولسون بر عنایتکارلق ایت. نه عذاب روحانی ایچنده‌یم بیلمزسین! باشم:

خسرو فقرم سرمده زخم کونا کون دکل
اولدی جوهرلر نمایان افسرمدن رنك رنك

بیتنی یاد ایتدیره‌جك درجه‌ده چیبانلرله مزیندر.

. . . .

. . . .

— ٤٠ —

اثر توفیق الهی اولەرق تألیفنه موفق اولدقلری جلد گزیندن اهداسنه عنایت بیوریلان نسخه اراده نامۀ عالیٔ حکیمانەلریله برابر زیور بخش هامۀ مباهات اولمشدر .

علم وحدتده سبقداشی امام اولیا
حکمت معنیده شاگردی حکیم غزنوی

کبی هزاران وصف قدسیسی وردزبان امت اولان پیر پیغمبر ضمیر حضرت مولانانك فیض آور مات بولنان مثنویٔ معنویسنی شمدی‌یه قدر گورلمامش برصورتده ترجمه وشرح ایدن بوکتاب مستطاب افندمز ایچون تأمین اجر بی حساب ایتمشدر .

مثنوی مرشدالانامدر . آنك بویولده ترجمه وشرحی حقیقةً بر موفقیت عظیمەدر . بو موفقیتلرندن طولایی مولانا شناس اولان عموم ناس ذات دولتلرینی تبریکه شتابان اولسەلر احرادر .

بنـدەلری حصەمە دوشن وظیفـۀ تبریکی شمدیلك شوراجقدە ایفا ایلە افتخار ایدرم .

از کساد او مترس و در میفت
کە رواج او نخواهد هیچ خفت

اشـارت کرامت علامتی اوزرە خامـۀ عارفانەلرینی بو یلە بر اثر عالی وجودە کتیرمك ایچـون تحریك ایدن، شبهە یوقدرکە فیض شامل جلال الدیندر . بناءً علیە :

مثنوی پویان کشـندە ناپدید
ناپدید از جاهلی کش نیست دید
همت عالیٔ تو ای مرتجـا
میکشـد این‌را خداداند کجـا

خطابنی افندمزە توجیە ایتمك خصوصندە تردد ایتمم .

بو وسیلۀ جمیلە ایلە چاکرلرینی مظهر التفات بیورشلری بشقەجە بر نعمت عظمی اولدیغندن بونك ایچون دخی آیریجە عرض شکران ایلرم .

خاك پایە بر قطعە [فروزان] تقدیمنە جرأت ایدییورم . ذات سامیٔ اکملانەلرینك اثرلری نە قدر بیوك ایسە بندە ـ لرینك اثرم او قدر کوچکدر . فقط بیلیرم کە بیوکلر

کوچکلری‌ده نظر لطف ایله کورمکـدن خالی قالمزلر . بو جرأتمه سبب ایشته شو ملاحظه‌در ....

— ٤١ —

وا اسفا !

ایچنده یاشادیغمز جهان متحولده لزومنـه کوره اجله سـوز آکلاده‌بیلیر، مزیات انسانیه‌یی حقیله بیلیر بر ناطق بولنسـه نه کوزل اولوردی ! اك دکرلی انسانلر اك چوق یاشارلردی، عالم انسانیتك یوزی دها زیاده کولردی، مثلا هنـوز یتشمش بر کنجك اختفاکاه بقایه چکلمسیله برخانمان آغلامزدی، او کنجك مادرینی، همسرینی، یاوروجقلرینی، محبلرینی برحال شـیون ایچنده کوره‌رك انسانك حیاتده بولندیغنه پشیمان اوله‌جغی کلمزدی .

حکم طبیعت غریبدر: وطننه هیچ بر خدمتده بولنمامش طقسـان یاشنده بر اختیارك فامیلیاسی آره‌سـنده بختیارانه یاشادیغنی کوریلور . ایامنی تحصیلده کچیرمش یکرمی طقوز یاشـنده بر کنجك وطننه خدمتده بولنمق مقصـدیله اختیار ایتدیکی غربتده دنیادن کیتدیکی ایشیدیلیر .

افراد بشر ـ عموم ایچون نافع ـ عموم ایچون مضر ـ

نه نافع، نه مضر ـ قسملرینـه تقسیم ایدیلیرسـه بك چوق سرائر حکمتدن غافل اولان عقلك ویره‌جکی حکمه باقیلنجه بونلردن اوچنجیسنك ایکنجیدن، برنجیسنك ده اوچنجیدن زیاده یاشـامسی لازم کلـیر. حال بوکه فرمانران قدر، احکامنی بزم ایسـتدیکمز کبی دکل، کندی دلخواهی وجه ایله اجرا ایدر.

بونکله برابر بعض تصرفات قدرك مشاهده‌سندن حاصل اولان تأثراته غلبه بزم ایچون قابل دکلدر. ازجمله مکتب طبیهٔ شاهانه‌ده اکمال تحصیل ایتمش ومأثر مساعیسنی موقع فعله قویمق اوزره بوندن برایکی آی مقـدم [آلاصونیه] مرکز عسکریسنه کیتمش اولان برادر معنویمز [رضا] نك وفاتی کندیسنی طانیانلرك موجب تلهفی اولمامق ممکنمیـدر؟

رضا متفـنن کنجلرمزك الك متمیزلرندن ایدی. هـله قوهٔ قلمیـه‌جه اقرانی ایچنـده مثلی کورلمزدی. بومدعایه [مرآت عالم] و [آفاق] کبی مجمـوعه‌لرله، علی‌الخصوص [ترجمان حقیقت] غزته‌سـیله نشر اولنان محرراتی دلیـل کافیدر.

اوقدر خوشخو، اویله لطیفـه کو ایدی‌که کندیسـیله برکره کوریشوب‌ده محبی اولمیه‌جق آدم بولنه‌مزدی.

بوندن طولاني ايدی که لطائف يولنده يازديغی بنـدلر ارباب مطالعه‌يی فوق‌العاده منشرح ايدردی .

رضا فطرةً وصوله مستعد بولنديغی مراتب ترقينك هنوز اولارنده ايكن [تيفو] كبی برقضـا ايله ترك حيـات ايتمكه مجبور اولمشدر .

زوالی كنج بعضاً كنديسنك شـديد التأثر برمزاجده يارادلمش اولديغندن بحث ايله اوتوز ، اوتوز بش ياشـلرينی بوله بيلنلردن دخی معدود اوله‌ميه‌جغنی پك حزين بر طور ايله سويلردی .

كاشكی حكم قضا قول رضايه توافق ايتمييدی !

دنياده ، عصرمزك يتشدرديكی اذكيانك آثار قلميه‌سنی مطالعه‌يه لزوم كوره‌جك قدر فكر تتبعی حائز آدملر بولندقجه نام رضا اونودلميه‌جقدر .

كنديسـنك نشر اولنمش ، اولنمامش محرراتندن برقاچ جلد تشكل ايده بيلير . ايلريده بونلری احباسـنك همتيله مكملاً عالم مطبوعاته چيقمش كوره بيله جكز ، فقط رضايی برده‌ا كوره‌ميه‌جكز . وا اسفا !.....

بسم الله الذی شرف الحرمین [*]

دیرلو ایکی عالمده بزه مخزن اسرار
ارباب دلز محرم راز حرمینز
کونینی کچرکن ایدرز غرقهٔ انوار
بز قافلهٔ ناجیهٔ جد حسینز

§

حرمین شریفین دینلدیکی وقت قلوب منورهٔ محمدیون برشوق بدیع روحانی ایله مشحون اولورکه بوحس لطیف لسان روحانیان ایله دخی قابل تعریف اولمقدن منزهدر .

ملت یکجهت اسلامیه نك ـ توجه وجدانیه نظراً ـ قبلتینی دیمك اولان حرمینك برمحبوب مکمل الهی یه راجع بولنان مناقب عالیه سی تکرار اولندقجه ارواح عرفای امتك غلبهٔ غرام ایله عالم بالایه طوغری عروج ایچون آچه جغی ایکی جناح جلیل مغبوط شهپر جبرئیل اولور .

حرمین فلکده مثلی نابود ایکی موقع مسعوددرکه خلاصهٔ انوار عالمین ایچون برر جلوه‌کاه مقدس اولمق اوزره صانع زمان وزمین طرفندن ازلاً تعیین بیورلمشدر .

[*] ایوب صبری پاشانك [مرآة الحرمین] ی ایچون تقریض .

حرمین ایکی منبع بی‌نفاد نوردرکه دائم‌الانتشار اولان لمعات ظلمت سوزیله دنیایی الی‌ماشاء الحق فیض جهانگیر محمدی‌یه مستغرق ایده‌جکدر .

حرمینك مواقع مبارکه‌سنه ، احوال عمومیه‌سنه دائر تفصیلات ویرر بر خیلی کتب معتبره‌مز موجود اولدیغی حالده بونلرك ایچنده کرچکدن مکمل دینیله‌جك بر تألیف شمدی‌یه قدر مفقود ایدی .

عصر عاجزك مدار افتخاری اولان عثمانلی مؤلفلری ایچنده حقایقجویان دهرك استفاده‌سی ایچون قلمنی آثار جلیلهٔ دینیه تحریرینه حصر ایتمش اولمقله ممتاز ، تحریر سر افراز الحاج [ایوب صبری] بك‌افندینك بوکره تألیف ونشرینه همت بیوردیغی [مرآة الحرمین] عنوانلی کتاب جلیل بوبابده ملتجه محتاج ومتشوق اولدیغمز مکملیتی حائز بولندیغی جهتله ـ مطالعه‌سندن استفاضه ایدنلرك تصدیق ایلیه‌جکلری اوزره ـ حقیقةً بی عدیلدر .

حرمین شریفینی حقیله کورمك اشتیاقنده بولنان هر محب پیغمبر [مرآة الحرمین] ه دقتله نظر ایتملیدر .

مؤلف مشار الیه بوقبیلدن اولان بر خیلی آثار مجله‌سیله ملتمزه بیوك بیوك خدمتلر ایتمش اولدیغی کبی [مرآة الحرمین] ده دخی علو همت دیندارانه‌سنی سائر مؤلفاتنه

فائق بر صورتده کوستردیکندن عموم افراد اهل اسلامك مظهر تبریك وشکرانی اوله جغنده شبهه یوقدر . نه بیوك موفقیت !

§

صبریده بو خالصانه همت
مرقات کمال سرمدیدر
مرآتنه ایله حسن دقت
مرآت جمال احمدیدر

— ٤٣ —

صباحه قارشی اویاندم . اختیارمله دکل . بر زلزله‌نك اجباریله !............ براق شو بی چاره‌یی، برآز اویوسون، دنیا دیدکلری دار المصائبی موقتاً اولسون اونوتسون ! کندینی بیله‌لی برطاقم حسیات جانکداز ایله بوغشمق مأموریت غریبه‌سنده تماميله ایفای وظیفه ایتمش ده نصاسه هنوز اولمك بختیارلغنه نائل اوله‌مامش بر ضعیف او قدرجق مستریح اولمسونمی ؟

بو بختی اوز اتمق ایستمم، چونکه سزه آغلایه‌رق مکتوب یازمق آرزوسنده بولنه‌مم .

[ترجمان] ده منظور عالیکز اولدیغی بیان بیوریلان منظومه‌جکك ناقص طبع ایدلمش اولمسی جانمی صیقدی . نهایتنده شویله بر بیت‌ده وار ایدی :

درد اهلنه ملتجا بولنمز
بر پاره‌یه صد هزار فریاد

مقصد ایسه همان بونی سویلمکدن عبارت کبی ایدی .

بونی‌ده عفو ایده‌لم . مطبعه‌ده مرتبلك ، یاخود مصححك [فریاد] دن اوقدر متأثر اوله‌جغنی اومم که آنی اویله نتیجه‌سز براقیشنی تعییب ایده‌یم .

[تعلیم ادبیات] ك دیکر پارچه‌لری‌ده کچن کون [شیره] دن عودت ایدن برادر مخلصکزله کلدی . کچن آقشام اولکیلری و بونلری مستفیدانه برآز نظر مطالعه‌دن کچیردم . فارسینك ترکی‌یه اضافتنه مثال اوله‌رق ایراد ایدلدیکنی ظن ایتدیکم :

[اولسه دستمده نای چوبانی]

مصراعنی کوردم . بنده‌کز اوته‌دن بری بای فارسیه ایله [چوبان] لفظنی [شبان] کبی الفاظ فارسیه‌دن اولمق اوزره طانیدیغم، حتی شیخ سعدینك :

نكند جور پيشه سلطانى
كه نيايد ز كرك چوپانى

بيتيله حضرت مولانانك :

چونكه چوپان خفت كرك ايمن شود
چونكه خفت آن جهد او ساكن شود

بيتنى سائر بعض آثار ادباكبى بو اعتقادمه دليل عد ايتديكم جهتله نه يالان سويليه‌يم ، او مثالى ممثل لهه مطابق بوله‌مدم .

آنك آلت طرفنده فضولينك :

[جمع كوكلك دور جوردن پريشان اولمسون]

مصراعنه تصادف ايتدم . ظنمه كوره بوده عربينك تركيه اضافتنه مثال اوله‌رق يازلمش . حال بوكه بنده‌كزك آكلايشمه نظراً [جمع] لفظى [كوكل] كلمه‌سنه مضاف دكل، [مجموع] معناسنه اوله‌رق آنك مقدم صفتيدر . [جمع كوكلك] [خاطر مجموعك] ديمكدر .

بركره منصفانه دوشونكز . اضافتله اوقونه‌جق اولورسه ـ مخالفت قياسدن قطع نظر اولنسون ـ بوندن نه معنى چيقار؟ [كوكلك جمعى] نه‌ديمك اوله‌جق ؟

اوزانميه‌يم ، بنده‌كزك اعتقادمه كوره بو مثال ده

ممثل ايله اولمیور . بناءً عليه فضولینك مصراعی نقیصه‌دن مصون بولنیور .

بونلری یازیشم تعلیم ادبیاتی چوروتمکه قالقشمق کبی غایت غریب برفکر عیبجویانه یه مستند دکلدر . بنده‌کزك سزه وقتیله معلملك ایتدیکم البته انکار بیورلمز ، ایشته آنی بالافتخار یادایلدم‌ده سوزی برآز اوزاتمقده بأس کورمدم .

هرکس بیلدیکنی سویلر . بیلدیکنی ده سویلین چوقدر اما بنده‌کز نزد عالئ ناجی پسندانه‌کزده اوطاقدن معدود اولمقدن منزهم ظن ایدرم .

امین بك افندینك سلامندن پك منتدار اولدم . امین اولسونکه او بنده‌کزی نه قدر سویبورسه بنده‌کزده آنی اوقدر سوییورم .

مکتوبم ختامه ایردی . صباحده آچلدی .

فی ۳ کانون اول سنه ۹۷

— ٤٤ —

صادق افندی‌یه اولکی هفته کلن عاطفتنامه‌کزده بنده‌کزه‌ده التفات بیورلمش ایدی . بونك تشکرینی ایفا ایله برابر اولجه پیرایهٔ دست افتخارم اولان فی ۲۱ کانون‌ثانی

سنه ۹۷ تاریخلی مکتوب لطیفکزه شمدی‌یه قدر جواب یازه‌مدیغمدن طولانی استدعای عفو ایلرم .

صادقك بوهفته ورود ایدن کتابلری ایچنده بنده‌کزه عائد اولان [تعلیم ادبیات] مابعدیله [فضائل اخلاقیه] جزئنی آلدم . متشکر اولدم .

بهار یاقلاشدقجه بی قرارلق آرتیور . کوکل ینه بر سیاحت ایستیور . سیاحتده رفیق ، رفیقده قلب شفیق ، قلب شفیقده حس رقیق آرایور .

بهر کل میرسد میبوید این دل
نمیدانم کرا میجوید این دل

کچنلرده [ترجمان] مغایر حقیقت اوله‌رق ، خزینهٔ اوراقدن نقلاً درج ایتدیکی بر منظومه‌یی بنده‌کزه اسناد ایتمش ایدی . « بن او ناجی دکلم » دیدم . برده اثرجك کوندردم . البته منظور عالیکز اولمشدر .

بی‌چاره ترجمان [ظن انه ناج] حالنه مظهر اولمش . ناجیلر چوغالیور . کچن کون ادرمیدده بولنان و بنم بیلدیکم اسمی یالکز « سید » اولان بر ذاتدن آلدیغم مکتوبك امضاسی‌ده « سید ناجی » ایدی .

فنا دکل آ ! انسان ایچون همنامی چوق اولمق دنحی

بر شرف عد اولنه‌بیلیر. واقعا حقنده [ولم نجعل له من قبل سمیاً] بیورلمش اولان حضرت یحیی کبی زماننده کیمسه‌ده بولنمیان بر کوزل اسم ایله مسمی بولنمق‌ده اعلادر. حقیقتده ایسه نامك هیچ حکمی اوله‌مز. ذاته باقیلیر........

— ٤٥ —

قولاق ویرمه، ایشکه باق!

چوجق ایکن بر فقره ایشتمش ایدم. خاطرمده قالمش. هیچ بر چوجق برفقره ایشیدرده خاطرنده قالمز اولورمی؟

فقره‌نك نه اهمیتی وار؟ چوجقلر قوجه قاریلرك لسان زاق افشانندن دیکله‌دکلری اوقوجه مثللری بیله تمامیله، عینیله بلله‌مزلرمی؟

حتی چوجقلق عالمنجه چوق مثل بلله‌مش اولمق فضائلدن عد اولنور. بونك ایچوندرکه چوجقلر اکثریا کیجه‌لری پیره‌زنلره مثل سویلتمك ایچون آنلری صیقشدر. مقدن خالی قالمزلر.

چوجق، اوطه‌نك برکوشه‌سنده اویوقلامغه باشلامش اولان چکه‌سی دوشوك قوجه قارینك یاننه صوقیلوب‌ده

« هادی قادین ننه‌جکم ! بکا مثل سویله . هادی ! ... » دیه اجرای تضییقاته باشلایحجه زواللی قادیحغز برکره کوزلرینی آچوب بوکودزه چوجغـك یوزینـه عادتا حدتله باقه‌رق « امان آرتق هرشی بیتدی‌ده مثل قالدی ! بنم حالم یوق ! شمدی بن کندم مثـل اولدم . آی اوغل! شو هرآقشام مثلی نه یاپه‌جقمشسین باقه‌یم ! برکیجه‌ده بنم کوجمی اوزمدن یاتوب اویودیغمی کورمدنمی اوله‌جکم ؟ » یوللو چیقیشه‌جق اولورسه‌ده چوجق بویله لاقیردیلرله صوصار یارامزلردن اولمدیغی جهتله « ایکی کوزم قادین ننه‌جکم! نه اولورسین؟ برمثلدن نه اولورمش صانکه ؟ آرتق بنی سومیورسـین . اویله‌می ؟ قوزم قادین ننـه‌جکم! سویله !... یا !... بن مثل ایسـترم . سویلمزسـه‌ك شمدی آغلارم ! » طرزنده اصرارینی شدتلندیرر .

قوجه قاری ایسـه حفیدینی هیچ بروجـه ایله محزون ایتمامکی وشاید برشی ایچون کوجنوب‌ده کوزندن برایکی طامله یاش آقیده‌جق اولورسه کندیسنی بیك درلو نوازشله آوودوب ممنون ایتمکی برنجی وظیفه عد ایدر . نه یاپسـون ؟ آرتق ایستر ایستمز مثله باشلار .

ایشته اوزمان چوجقده سس کسیلیر . پارلاق کوزلرینی قادین ننه‌سـنك مبارك دهانـه دیکر . کمال دقتله دیکله‌مکه

باشلار . دیکه‌دیکنی برصورتله بالرکه قادین ننه‌سی ننه اومثلی بشقه برکیجه سویله‌جك اولسه چوجق افسانه‌جی خانمك ایکنجی صورت افاده‌سنی برنجی صورت افاده‌سنه مدققانه تطبیق ایده‌جکندن قوجه قاری عته بلاسیله مثلا بعض فقراتی آتلایه‌جق ویا صورت جریان وقعه‌یی آز چوق دکشدیره‌جك اولسه چوجق در حال اخطار وتصحیح ایلر .

مادام‌که چوجق هر ایشتدیکنی بلله‌یور، آکا تربیهٔ فکریه‌نه مدار اوله‌جق کوزل شیلر سویلملك . ذهنی برطاقم حسن اخلاق قواعدینه مغایر بیهوده حکایه‌لرله طولدرمامق لازم کلیر .

حجة‌الاسلام امام غزالی دیرکه :

« چوجغك قلب پاکی هر درلو نقشدن ساده بر جوهر نفیسدرکه آکا هرنه نقش ایدلسه قابل ، هرنه‌یه اماله اولنسه مائل اولور »

بزده چوجقلره نقل ایدیلن مثللرك چوغی دیرلتی شیلر ایسه‌ده بونلرك ایچنده مستمعی حقیقةً مستفید ایده‌جکلری ده بولنور .

ایشته بوقاریده چوجق ایکن ایشتمش اولدیغمی عرض

ایلدیکم فقره دخی یالکز چوجقلری دکل ، اختیارلری ده حصه‌مند انتباه ایده‌جك فقره‌لردن معدوددر.

سنم یدی ، سکز یاده‌لرنده ایکن بن ده مثل مراقلیسی ایدم . بزم بیوك والده‌یه [مولی کندیسنی جنتده حورعین ایله اکلندرسون ! عاقله برقادین ایدی] همان هر کیجه برمثل سویلتمدکجه کیفم یرینه کلمزدی .

ینه بر کیجه مثل سویلسنی رجا ایتدم . سویلمك ایستمدی . مکر براز یورغون ایمش . بن بیلیرمی‌یم ؟ چوجقجه‌سنه رجاده اصرار ایتمکه باشلادم . خاطرمی قیرمق الندن کلمدی .

« پك ای اوغلم ! سویلیه‌یم ، فقط بوکیجه سویلیه‌جکم مثل سائر کیجه‌لرده‌کی مثللر کبی اوزون اولمیه‌جق . برپارچه راحتسزلکم وار . قیصه برمثله راضی اولورسه‌ك سویلرم » دیوب بندن جواب موافقت آلدقدن صکره شو فقره‌یی نقله باشلادی :

« بر زمانده مینی مینی ، کوزل ، اوصلی برطای وار ایمش . بوطایجغزی آناسی اوقدر سوز ایمش‌که بر دقیقه بیله یانندن آیرلدیغنی ایستمزمش . طای ایله آناسنك صاحبی اولان آدم بونلری آقشام صباح خانه‌سنك جوارنده‌کی چشمه‌یه کوتورر ، صولارمش »

فقردینی بورایه قدر دیکله‌دکدن صکره بن « آه او مینی مینی طای بنم اولسه‌ده هر کون اوستنه بینسه‌م . قوشدیرسه‌م ، مکتبه آنکله کیتسه‌م ! » دیبویرمش ایدم .

بیوك والده خفیف بر تبسمله دیدی‌که :

« یو ! ... اویله یارامزلق ایستمم . حیوانه بینوب‌ده قوشدیرمق دلی چوجقلرك کاریدر . ماشاءالله بنم اوغلم عقللیدر . هیچ آنلرده‌می بکزر ؛ بیوسون ده بن آنی صرمه‌لی غاشیه‌لی آتلره بیندیره‌جکم . شمدی طایه بینمك سنك نه‌که لازم ، مثلی دیکله ! »

« اوآدم ینه بر کون آناسیله برابر طایی آلوب صولامق ایچون دیدیکم چشمه‌یه کوتورمش . آنا ، اوغل باشلرینی چشمه‌نك یالاغنه اکوب صو ایچمکه باشلامشلر . برده زوزکك بریسی چشمه‌یه کتیردیکی حیوانلری کویا صو ایچمکه تشویق ایچون ایصلاق چالمغه باشلامسونمی ؛ زوالی مینی مینی طای بو سسدن توحش ایدرك باشنی قالدیروب اطرافه باقمغه باشلامش . پك‌ده صوصامش اولدیغی جهتله برقاچ ثانیه صکره باشنی ینه یالاغك ایچنه ایندیرمش . زوزك حریف طورورمی‌یا ؛ بر ایصلاق دها چالمش . طایجغز ینه اورکدرك صو ایچمکدن واز کچمش . طایك آناسی ایسه بو ایصلاقلره هیچ قولاق آصمیه‌رق صو

ایچمکده دوام ایدرمش . فقط یاوروجغنك ایصلاق چالندقجه اورکمکده اولدیغنه دقت ایدەرك متأثر اولمشده طایه دیمش‌که :

« یاوروجغم ! نیچون اویله اورکیورسین‌ده صو ایچمیورسین؟ باق بن نصل ایچیورم ! »

طای بو سؤاله « نەیاپەیم ؟ متصل ایصلاق چالیورلر . اورکیدییورلر . یورکم اویناماغه باشلایور . قورقیورم . نصل صو ایچه‌بیلیرم ؟ » جوابنی ویرمش .

بن فقردنك بو جهتنه ایلشدم . بیوك والدەیه « حیوان لاقیردی سویلرمی یا ؟ » دیه بر اعتراض ایتدم . بونك اوزرینه « سویلر ظاهر ! هم سویلدر ، هم دیکله‌مز . دیکله ، دییورم ! شمدی صوصارم ! » دیمسیله سکوته مجبور اولدم . او ، سوزنده شویله دوام ایلدی :

« آناسی باقمش‌که یاورو طای فنا اورکمش ، کوزلری دونمش ، ایصلاق صداسی کلمکده اولان طرفه قولاقلرینی دیکه‌رك باشنی چویروب طوریور . آکلامش‌که بو حال ایله صوسز قاله‌جق . یاوروسنه دیمش‌که :

« هی یاوروجغم هی ! سن اویله اولور اولمز کورلتیلره قولاق آصارسه‌ك بیلمش اول‌که صوسز قالیرسین . دنیانك کوه زەدن خالی قالدیغی وارمیدر ؟ آنلر کوه زەلکلرینی

ایده‌طورسونلر. سن ایشکه باق ! صوییکی ایچ ! اویله هر بر سسه قولاق قاباردوب ده ایشکدن قاله‌جق اولورسه‌ك ضررلی چیقارسین . بیلیرمیسین ؟ شمدی بو چشمه‌یی قاپارلر . یالاغك ده طیقاجنی آچارلر . صکره اوککده بر طاماله بیله صو قالمدیغنی کوررسین . او زمان پشیمان اولورسین اما ندامت فائده ویرمز . فرصتی فوت ایتمه ! زمان مساعد ایکن ایچ یاوروجغم ! ایچ ! باق بن ایشـك بورالرینی بیلدیکم ایچون هیچ اویله شیلره التفات ایدییورمی‌یم ؟ تجربه‌لی آناکدن اورنك آل ! صوسنز قاله‌جق اولور ایسه‌ك او ایصلاق چالان حریف سکا هیچ آجیمز . صو بیتوب ده آلیق باقمغه باشلادیغك وقت سکا کولر ، اکلنیر »

بورایه کانجـه بیـوك والده‌نك سـوزی کسـدیکنی کوروب دیدم‌که :

« ای ! صکره نه‌اولمش ؟ باری زواللی طای والده‌سنك نصیحتنی دیکله‌یوب ده صو کسلمدن ایستدیکی قدر ایچه‌بیلمشمی ؟ »

« امان آرتق بیلم! مثل بیتدی . باقه‌یم ، شمدی بوندن نه حصه آلدك ؟ بو مثل قیصه‌در اما دیکلینه عبرت ویرر . اویله پری پادشاهنك حکایه‌سی کبی قوری کوراتی دکلدر . آکلادکمی ؟ دوشونیورمیسـین ؟ بو ، دیمکدرکه : بر آدم لهنده ، علیهنده خلقك سویلدیکی بیهوده لاقیردیلره اصلا

اهمیت ویرمیه‌رك حقیقةً استفاده ایده‌جکی ایش هانکیسی ایسه آنکله مشغول اولمایدر . یوقسه ندامت چکر . مثلاً سن هر کیجه بکا بویله مثل سویلدوب‌ده دیکله‌یه‌جککه شورا جقده اوطوره‌رق درسلریکی آکلامغه ، از برلمکه چالشسه‌ڭ دها ایی اولمزمی ؟ » سوزلریله مقابله ایلدی .

صکره بیوك والده وفات ایتدی . زمان کچدی . بیودم . بر رمضان شریف ایدی‌که فاتح جامعنه کیتدم . بر مولوی وعظ ایدییوردی . باشنه خیلی خلق بریکمش ایدی . برقاچ کشی ده آیاقده طوریورلردی . بن ده طوردم . برآز دیکله‌دم . برده واعظ افندی بزم مرحومه قوجه والده‌نك بکا سویلمش اولدیغی بوفقره‌یی نقل ایتمسونمی ؟ اوقدر خوشمه کیتدی‌که تعریف قبول ایتمز . قوجه والده‌جکمه یکیدن یکی‌یه فاتحه‌لر . اخلاصلر اهدا ایلدم .

اوزمان آکلادم‌که مرحومه‌نك بکا نقل ایتدیکی شو فقره قوجه قاری ایشی دکل ، بیوك ذاتلرك اویدردقلری حکیمانه مثللردن ایمش .

حقیقت ! انسان شونك بونك لاقیردیسنه قاپیله‌رق نه قدر متضرر اولور !

انسانده غریب حاللر چوق ! بونلردن بریسی ده شودرکه : کندیسی نه یاپارسه یاپسون . نه سویلرسه سویلسون .

عليهنده هيچ بر كيمسه‌نك بر سوز سويلمسنی ایستمز . چونكه كنديسنی قول وفعلنده دائما حقلی كورمك. لهنده سويلنن لاقيرديلری . نفس الامره موافق اولسون اولمسون. حسن قبول ايله برابر عليهندكی تفوهاتی مطلقا حقسز بولمق انسانك خلقت جنون آميزی ايجاباتندندر .

حقيقةً جاهل بر آدمه « سنی فلان ذات تعييب ايدييور . جاهلدر دييور » ديسه‌لر او آدمك بو حقلی تعييبه قارشی عاقلانه حركت ايتمسی فرض اولنديغی حالده برنجی درجه‌ده نه ياپمسی لازم كلير؟

وسيلهٔ طعن اولان حالنی پيش نظر انصافه آله‌رق نفسنده‌كی جهلك يواش يواش ازاله‌سی اسبابنی آرامغه باشلامسی دكلمی ؟

حال بوكه حريف هيچده اويله ياپمز . آنك ياپه‌جغی شی بس بلليدر . نفسنی نقيصهٔ جهالتدن تنزيه ايله برابر كنديسنه جاهل ديمش اولان ذات حقنده لزومسز بر عداوت شديده پيدا ايده‌رك بالعكس دنياده دركات جهالتك الك آلچاغنده كوريله‌جك بدبختانك برنجيسی اوذات اولديغنی عالمه اعلان ايچون كزديكی يرده آنی فصل ايتمكه باشلار . بوصورتله كويا دشمننندن انتقام آله‌رق تشفی ايدر . حال بوكه

شوسعی بیهوده‌سی کندیسنك هم جاهل. هم ده ابله اولدیغنی هر کسه بیلدرمکدن بشقه برشیئه یارامز.

یازیق اواوقات عزیزه‌یه که بویله عقل وتربیه‌یه پك زیاده مخالف اولان برصورتله اضاعه ایدیلیر!

بومناسبتله خاطرمه کلن برغریبه‌یی دخی سزه نقل ایده‌یم:

ترجمان حقیقت غزته‌سنه خارجدن معاونت قیمه‌ده بولنان ارباب شبابدن برصنف ممتاز واردرکه بونلرك آثار مقبوله‌سی ترجمانك آنجق قسم ادبیسنده کوریلور. بوادیبلر صاییله‌جق اولسه عددلری آنجق درده. بشه بالغ اوله بیلیر. حال بوکه قوجه پای تخت عثمانیده هیچ اولمزسه اویله اللی، آلتمش صاحب قلم بولنمامليميدر؟

اما سز دیه‌جکسکزکه: دها زیاده بیله واردر. فقط آنلر نشریاتده بولنمزلر. هضماً لنفسهم خاموش اوطوررلر. بن بوکا هیچ احتمال ویرەمم. برآدمده اقتدار اولدیغی حالده اسباب مانعه بولنمدقجه آنی مطلقا اظهار ایدر اعتقادنده‌یم.

ایسترمکه دیدیککزکبی اولسون اما هیچ عقلم کسمز. نه‌ایسه. ترجمان‌ایله نشر آثار ایدن ذواته باقه‌لم. دیدم یا! بونلر درت. بش کشیدن عبارتدر. نصل حیرتده قالمم که بونلری‌ده استکثار ایتمکده اولانلر کوریلیور؟ هربرینك

یازدیغی شیئه بر لاف آتیلیور . کچنلرده بونلردن بری حقنده دینلمش ایدی که :

« آدم سن ده ! صانکه اوده ترجمانه ادبی پارچه‌لر کوندرییورم ، دیه افتخارمی ایده‌جك ؟ اوقدر شیئی ایسته‌سه‌م بن ده یاپارم . اوده بر ایشمی ؟ قالقوب طوغریجه قوسقه‌ده‌کی راغب پاشا کتبخانه‌سنه کیدییور . اوراده برقاچ کتاب قارشدرییور . آنلردن بش ، اون سوز چالوب برکاغده یازییور . صکره آنی کندی مالی اولمق اوزره ترجمانه کوندرییور . ادبلك بوایسه بوکونکی کونده میلیونلرجه ادیبه مالکز دیمك اولور »

شو تزییفی بکندیکزیا ! بوکاقارشی اوذاتك نه‌دیدیکنی ده عرض ایده‌یم . آنی دهازیاده بکنیرسکز صانیرم . دیمش که :

« اوت ! بن یالکز راغب پاشا کتبخانه‌سنه دکل ، آچیق بوله بیله‌جکم هر کتبخانه یه کیدر ، کتاب اوقورم . استفاده ایدرم . ذاتاً ظن ایتمم که اوکتابلر او کتبخانه‌لره اوقونمامق ایچون قونمش اولسون . بونلری کیدوب اوقویانلری تعییب ایده‌جك قدر جهالت پرورآدملره هنوز مالك اولدیغمزی ظن ایتمیوردم . تأسف ایدرم که شمدی بوکا یقین حاصل ایتدم . کتبخانه‌لردن اولان استفاداتمك بعضلرینی ترجمانه ویرییورم . فقط ارباب مطالعه بیلیرلرکه بونلر عیناً نقل

ایدلمش شیلر دکلدر . هیچ اولمزسه ترجمه اولنمشدر . کتبخانه‌لردن آثار آلوب ده غزته‌یه ویرمك اوقدر قولای برشی ایسه مزیفلکه یلتنن بك افندی‌ده بوبابده براقتدار کوسترسون . راغب پاشا کتبخانه‌سی ایشته اوراده طوریبور! بك افندی بو کتبخانه‌نك طیش قپوسی اوزرنده خط تعلیق ایله یازیلی اولان بر بیت فارسینك نه‌دیمك اولدیغنی آکلایه بیلیرسه عشق اولسون !

آیینه‌سی ایشدر کشینك لافه باقلمز
شخصك کورینور رتبهٔ عقلی اثرنده»

ترجمان حقیقته معاونت، بناءً علیه عمومه حسن خدمت ایتمکده اولان اصحاب اقتدار، همتلرینی بویله‌سوزلره قوتدن دوشمك درجه‌سندن عالی طوتملرینی توصیه ایدرم .

دنیاده کیم واردرکه سنان زبان طاعنان ایله مجروح القلب اولمامش بولنسون ؟

شیخ المجربین دینلکه شایان اولان سعدیٔ شیرازی براثرنده دیرکه :

« برآدم حق پرست اولسون، خودنما بولنسون، خلقك دیلندن قورتیله‌مز . ملك اولسه‌ده آسمانه طوغری اوچسه سوء ظن اربابی اتکنه صاریلیرلر . برطاقم ایشسز حریفلر واردرکه بریره طوپلانوب شونی، بونی چکشدرمکله

وقت کچیررلر . مثلا برشیخ حقنده ادارهٔ افکار ایده‌جك اولسه‌لر آنك هرقولنی، هرفعلنی زهد خشکه حمل ایدرلر. سن طریق حق پرستیدن آیرلمه . بونلر وار سونلر حقکده نه‌دیرلرسه دیسونلر. برآدمدن خدا راضی اولملیدر. یوقسه بونلرك رضاسنه . عدم رضاسنه اهمیت ویرلمز . جهانده بدزبانلرك طعننددن کیم آزاده قاله بیلمشدر؟ پیغمبرلر بیله بو بلادن قورتیله مامشلردر . دها غریبنی سویلیه‌یم : شریك ونظیری اولمیان خدا حقنده باقکز عیسویلر نه‌لر سویلیورلر!.......»

« قولاق ویرمه، ایشکه باق ! » توصیه‌سنی تقویه ایده‌جك وصایادن اولان ابیات آتیه دخی حافظه‌لرتزیین ایلیه‌جك آثاردندر :

وما احد عن السن الناس سالما
ولو انه ذاك النبی المطهر
وان کان مقداما یقولون اهوج
وان کان مفضالا یقال مبذر
وان کان سکیتاً یقولون ابکم
وان کان منطیقاً یقولون مهذر
وان کان صواماً وباللیل قائما
یقولون زراق یرائی ویمکر

فلاتحتفل بالناس والذم والثنا
ولا تخش غيرالله والله اكبر

— ٤٦ —

انوار ایچنده نور

کوزلرم! سزی کوردیککز نور قدر روشن کوریورم ، تبریك ایدرم . کوزللك نام دلارامنی آلمش . سرا سر کائناته زینت ویرمش اولان نور مبین غیبیدن هرزمان مستنیر اولیورسکز .

کوکلم ! سنی سودیکك دلبر کبی مسعود بولیورم ، تقدیس ایدرم. کوزلرم تماشای حسن دل افروز ایلدکجه تعریف ایده‌میه‌جکم صورتده صفاپذیر اولیورسین .

هرنکاهنده کوکله بیك شوق ویرن کوزلرم پیاپی جریان ایکی چشمهٔ نور، هر استناره‌سنده کوزلرمدن دها بیك ذوق ایستین کوکلم دمادم فوران برحوض شراب طهوردر .

نشوه دارم . نشوه‌م چوغالیر. آزالمز . بختیارم . مسعودیتم تجدددن قالمز .

ذوق حیاتمله‌هم دوامدر . انسلابی نصل ممکن اولسون؟ هرباقشده مجدد شوق اولان حسن هزاران تجلای کائناتك وجود سودا پرورمدن اول پرده پوش زوال اولمسنه متوقفدر .

یارب ! بونه مجاذبهٔ عاشقانه در ! کوردیکم انوار کوکلی اویله صاریبور ، کوکلم کوردیکم انواره اویله صاریلیورکه هر بر نور ملکوتی جلوه‌یی کوکلمدن قوپوب صیچرامش‌ده نه پارلاق براصلاك فرع رخشانی اولدیغنی عالمه کوسترملك ایچون طبیعتمجه پرتوبار افتخار اولمغه باشلامش صانیورم .

عاشق حسن مطلقم . هرکوزللکی سورم . هرکوزلی بکنیرم . هیچ برلمعهٔ لطافت یوقدرکه نور نظرمه قاووشسون‌ده طبیعتمك آتشنه آتش قاتمسون .

نور ازلی ظهور حسنك مقامات تجلیسی نظرمده قاچه منقسم ایسه آتش خاکستر ناپذیر عشقمده اوقدره منقسم بولنور . هرنور پارچه‌سنك قارشیسنده برآتشپاره‌م پارلار طورر .

یارب ! بونه آتشین طبیعتدر ! کویا کوردیکم حسن ایله بیلدیکم عشق بری نوردن ، دیکری آتشدن ایکی مجاذب کره ایمش‌که ایکی دست عوالم آشوب قدرتك سوق سریعیله بردن‌بره چارپیشه‌رق ایکیسنك‌ده اجزای متفرقه‌سی متساوی

اولنق اوزره پارچه‌لانوب یوز بیکلرجه کرات نور ونار متحسرانه قارشیلاشمشدر .

ای لمعات کائنات ! قیمت حسنی عشقدن بشقه بیلن وارمیدر ؟ حسنك جاذبهٔ جهانکیری عشقك قارشیسنده بللی اولور . کوزلسکز . عاشق ایسترمیسکز ؟ ایشته !......

کوزمك اوکندن آیرلمیکز . دائما تماشای جمالکزله مشغول اوله‌یم .

خوبان ! بنده سزه بوقدر انجذاب ، سزده بکا اوقدر توجه نه‌دن ؟ حقیقتده متحدمی‌یز . نه‌یز ؟ بر روح پارلنسه اجزاسی بیننده آنجق بوقدر مجاذبه اوله‌بیلیر .

اطرافمده نه کوزل حلقه تشکیل ایدییورسکز ! کندمی زحله بکزه‌ده‌جکم کلیور .

یوق ، یوق ! بومسعودیت زحله نه‌قدر اوزاق ! بویله بر تشبیهده بولندیغمی ایشیده‌جك اولورسه عظمتندن یانه وارلمز ، دائره‌سنه کیرلمز . سهوم آکا مدار افتخار اولور .

هپکز بکا متوجهسکز ، قبله‌کزمی‌یم ؟ برآنده هپکزه بردن توجه ایتمك ایستیورم ، قبله‌لرمیسکز ؟ پرستشکاه عشقك نه‌ده چوق قبله‌سی وار ایمش !

یوزلرکزه باقدقجه هر برکزی بر روح الارواح قیاس

ایدییورم. هانکیکز سکز ؟ ایچکزده بو فیض ساری ٔ ملاحتك صاحب حقیقیسی کیمدر ؟

جانان ! ای نور اعظم ! بونه جمال فیاضانه‌در ! شو دلبرلر بتون سندن اقتباس حسن ایدییورلر . یکانه‌سین ! سن وارایکن بشقه روح الارواح آراسه‌یده‌بولدم . اوسنسین !

شمدی بیلدم که اطرافمی آلان انواری سنك پرتولرك اولدقلری ایچون سویورمشم ! اینشته او پارچه پارچه اولوب طاغلمش بولنان عشقم ینه یکپاره اولدی ! منحصراً سنك اطرافکده جولانه باشلادی . پروانهٔ بی قرارك کسلدی .....

آه ! سن‌ده‌می اودکلسین ؟ ... شمدی آکلادم که بنم اصل سودیکم جانان دکل، نور السموات والارض اولان جان جانان ایمش !

سنی سورم ، چونکه سنده اونوری کوریورم . اطرافمده کیلرك هپسنی سورم. چونکه آنلرده‌ده اونوری کوریورم . مادامکه کوردیکم هپ اونوردر ، یالکز سنی - آنلری دکل ، بتون کائناتی سورم ....

— ٤٧ —

عربده ادب

گچنلرده « ترجمان حقیقت » ده « عربستانده ساکن بریسی » امضاسیله ادبیاته متعلق بر ورقه درج اولنمش و بوکا سعادتلو احمد مدحت افندی حضرتلری طرفندن جواب ویرلمش ایدی .

ادبای عثمانیه‌نك ادبیاتده طرز عجمانه‌یی ترك ایله اثر عربه اقتفا ایتملری لزومنه قائل بولندیغی اوزمان آکلاشیلان بو ساکن عربستان ایکنجی دفعه اوله‌رق مطبعه‌مزه [*] بر ورقه دها ارسالیله بونده جوابدن مستغنی برطاقم تفصیلات قصه کویانه ایرادندن صکره مقصد اصلیسنی شو عباره ایله ینه درمیان ایلمشدر :

« ایران شعراسنك آرتق بومقوله اثرلرینی براقه‌لم‌ده ادبای عربك اثرینه کیده‌لم، دیمش ایدم . خطامی ایتدم؟ ادبای عربك ـ مصارع العشاق ـ تزیین الاسواق فی اخبار العشاق ـ دیوان الصبابه ـ نام اثرلرینی مطالعه بیورکزده باقکز محبوب حقنده برشی وارمیدر ؟ »

[*] ترجمان حقیقت مطبعه‌سنه .

صاحب ورقه بو کتابلرك اسملرینی ویرمك خصوصنده احتیاطسز طاورانمش واحتمالکه ترجمان مطبعه‌سنده براز عربجه آکلایان بولنمز صانمشدر . بوقسه کندی علیهنده اقامهٔ دلائل دیمك اولان بویله برحرکته تصدی ایتماسی لازم کلیردی .

عربستان ادیبنك، ایچنده محبوبه دائر برشی بولنه‌میه‌جغنی ادعا ایتدیکی کتابلردن برمقدمه، اوتوز باب، برخاتمه اوزرینه مرتب اولان « دیوان الصبابه » نك یالکز فهرسی کوزدن کچیریله‌جك اولسه « الباب التاسع والعشرون فی ذکر من ابتلی من اهل الزمان بحب النساء والغلمان » عباره‌سی کوریله‌جکندن درون کتابده محبوبه دائر سوز بولندیغی آکلاشیلیر .

بو بابده عشاق عربك دخی هرهوادن چالمقده اولدقلری بیان اولندیغی صره‌ده :

انا الرجل البصیر بکل امر
دخلت من التصابی کل باب

فیهوی المرد والشبان قلبی
ولا یأبی مواصلة الکعاب

یوللو ودها آچیق صورتده اعلان اغلام ایدر برخیلی اشعار

ایراد ایلدیکی کبی مشایخدن برینك آثار طبعندن اولمق اوزره دخی :

وكامل العارض قبلته
فصدنى وازور من قبلتى
وقال لم انهاك عن فعل ذا
وانت ماتفكر فى لحيتى

قطعهٔ مغلمانه‌سی کوسترلمشدر .

موصلیلرك بو یولده تصاسه اکتساب شهرت ایتمش اولملرینه مبنی ظرفای عرب بیننده ضرب مثل مقامنده اوقونان :

« لا رأى الا رأى اهل الموصل »

مصراع مشهورینی حاوی اولان قطعهٔ آتیه دخی او بابك بالنسبه الك ادیبانه صاییله‌جق مندرجاتندندر .

كتب العذار على صحيفة خده
سطراً يلوح لناظر متأمل
بالغت فى استخراجه فوجدته
لا رأى الا رأى اهل الموصل

دیوان الصبابه مؤلفی بونی متعاقب بالخاصه شایان دقت اولان شو مطالعه‌یی‌ده یازمشدر :

« ولقد جبت البلاد مابين جيحون والنيل فمن رأيته لايخرج عن هذا المذهب فلا ادرى لم يخص به اهل الموصل .... »

مسجدده « ابو عبيده » نك جالس اولقده بولنديغى اسطوانه نك اوزرينه « ابو نواس » طرفندن :

صلى الاله على لوط وشيعته
ابا عبيدة قل بالله آمينا
فانت عندى بلاشك بقيتهم
منذ احتلمت وقد جاوزت سبعينا

قطعه سى يازلمش بولنه رق محو ايدلديكى فقره سنى « اصمعى » دن روايةً آچان ينه او بابدر .

ديوان الصبابه ده نسا حقنده اوله رق دخى اويله پرده برانداز انه آثار واردركه بونلرى مطالعه ايدن كنديني بياغى باهنامه نك عربجه سنى اوقويور قياس ايدر .

ومانات منها وصالها غير انى
اذا هى بالت بلت حيث تبول

كبى بيتلر . « انه رأى امرأة حسناء فى طاقة فاحبها ولازم المقام على بابها والمرور تحت الطاقة وقل صبره وحصل على اليأس منها فدق الباب عليها فخرجت الجارية اليه فدفع

اليها صحيفة وقال دعى سيدتك تبل فى هذه فبالت له فى الصحيفة وقالت للجارية اتبعيه وانظرى مايصنع بذلك فلم تنزل تتبعه الى ان دخل بعض الخربات فوضع ايره فى ذلك البول وقال يامیشوم اذا فاتك اللحم فاشرب المرق » كبى فقره‌لر آنلرك اهونلرندن عد اولنور .

كلها تزيين الا سواقه :

بر مقدمه ، بش باب ، بر خاتمه اوزرينه مرتب اولان بو كتابك دخی اوچنجی بابنك نه‌دن باحث اولدیغی كذلك فهرسنه مراجعت اولندیغی زمان كوریله‌جك « الباب الثالث فى ذكر عشاق الغلمان واحوال من عدل الى الذكور عن النسوان وتفصيل ماجرى عليهم من تصاريف الزمان » عباره‌سندن بیلنیر .

بو بابده برچوق محبوب دوستلرك حكايات عاشقانه‌سی ایراد اولندیغی صره‌ده محبوبلرینه دائر سویلدكلری شعرلر دخی قید اولنمشدر .

از جمله « سعيد الوراق » ك ، مجلس ادبنه ملازمتله اوقونمقده اولان اشعاری دفتر استفاده‌سنه قید ایتمكه باشلایان « عیسی » نامنده برغلام نصرانی‌یه علاقه پیدا ایده‌رك بركون غلبهٔ وجد ایله عیسایه قارشی :

اجعل فؤادى دواة والمداد دمى
وهاك فابرى عظامى موضع القلم
وصير اللوح وجهى وامحه بيدى
فان ذلك لى برء من السقم
ترى المعلم لايدرى بمن كلفى
وانت اشهر فى الصبيان من علم

بيتلرينى انشاد ايلديكى ذكر ايدلمشدر .

عيسى بيوينجه ترهب آرزوسيله « ديرزنكى » يه كيرد- يكندن سعيد هر كون اورايه كيدوب كلمكه باشلامش ايسه‌ده ديرده بولنان اسكى راهبلر يكى شاكرد جوانك بويله برعاشقله كوريشوب طورمسنى تجويز ايتمدكلرى جهتله بوندن بويله دخى سعيد ايله كورشمكه تنزل ايتديكى تقديرده كنديسنى طرد ايده‌جكلرينى عيسايه بيلدردكلرى كبى سعيدى بردها ايچرى‌يه قويمامسنى‌ده بواب ديره تنبيه ايده‌رك بى‌چاره عاشقى مأيوس براقملرى اوزرينه سعيد چيلديروب اوينى ، اشياسنى ياقدقدن صكره چير چيلاق اولديغى حالده شعر اوقويه‌رق ديرى طواف ايتمكه و ديوارلرى ديبنده ياتمغه باشلامش وبر كون ديرك شرافه‌سى اوزرنده كورديكى بر كوكرجينه خطاباً شو بيتلرى سويلمش اولديغى بنه تزيين الاسواقك روايا تندندر :

بدينك يا حمامة ديرزنكى
وبالانجيل عندك والصليب
قفى وتحملى منى سلاما
الى قمر على غصن رطيب
حماه جماعة الرهبان عنى
فقلبى مايقر من الوجيب
وقالوا رابنا المام سعد
ولا والله ما انا بالمريب
وقولى سعدك المسكين يشكو
لهيب جوى احر من اللهيب
فصله بنظرة لك من بعيد
اذا ما كنت تمنع من قريب
وان اك مت فاكتب حول قبرى
محب مات من هجر الحبيب
رقيب واحد تنغيص عيش
فكيف بمن له الفا رقيب

تزيين الاسواقك علاوةً افادهسنه كوره سعيد بو بلادن بردرلو ياقه‌يى قورتاره ميوب بركون ديرك جوارنده وفات ايتمكله بويله دكرلى برذاتك ضياعندن متأثر اولان « عباس بن وكيع » عيسى ايله راهبلر حقنده اجراى مجازاته قالقشمش

ایسه‌ده محبوبك فدیهٔ نجاتی اولمق اوزره هیئت دیر طرفندن کندیسنه بیك آلتون تقدیمنه شتاب ایدلدیکنه مبنی بوفکر منتقمانه‌دن واز کچمشدر .

آندن صکره عیسایه بعضاً زقاقده تصادف ایدن چوجقلر « یاقاتل سعید ! » دیه خطاب ایتمکه باشلادقلرندن دیر زنکی‌یی ترك ایله « دیر سمعان » ه التجا ایلمشدر .

تزیین الاسواقده بویله حکایه‌لر پك چوقدر . مثلا سرآمدان شعرای عربدن مشهور شیخ « مهذب الدین » ك « تتر » نامنده اولان مملوکنه کیجه کوندوز یانندن آیره میه‌جق درجه‌ده دلبسته اولدیغی ـ و اولجه نصاسه‌یا کیلوب بعض هدایا ایله نزدینه اعزام ایلدیکی تترك اعاده‌سنه دائر نقیب‌الاشراف سید مرتضایه کوندردیکی :

عذبت طرفی بالسهر
واذبت قلبی بالفکر

مطلعلی قصیدهٔ مشهوره‌سنده نه‌لرسویلدیکی ـ ادبیات عربیه ایله برآز اشتغالی اولانلرك معلومیدر .

کندیسی شیعی المذهب اولدیغی حالده تأثیر فراق دلدار ایله :

لئن‌الشریف الموسوی
ابن‌الشریف ابی مضر

ابدى الجحود ولم يرـ
دالى مملوكى تتر
واليت آل امية الـ
طهر الميـامين الغرر
وجحدت بيعة حيـدر
وعدلت عنـه الى عمر

كبى نيجه تفوهات لااباليانه‌ده بولنمشدر .

يكرمى ايكى جزء اوزرينـه مرتب اولوب برچوق حكايات واشعارى جامع بولنان « مصارع العشاق » لك دخى ديوان الصبابه ايله تزيين الاسـواقه بكزه‌ديوب بكزه‌مديكنـه دائر بر اعتقاد حاصل ايتمك ايچون ايسه بونك اون طقوز. نجى جزئنده « ابوالقاسم مدرك بن محمد الشيبانى » طرفندن « عمرو » نام بر غلام نصرانى حقنده سـويلنديكى. مقيـد بولنان ابيات آتيه‌نك مألنى آكلامق كافى كوريلور :

ان كان دينى عنده الاسلام
فقد سعت فى نقضـه الآثام
واختلت الصلاة و الصيام
جاز فى الدين له الحرام
ياليتنى كنت له صليبا
اكون منـه ابدا قريبا

ابصر حسنا واشم طيبا
لاواشيا اخشى ولارقيبا
بل ليتنى كنت له قربانا
الثم منه الثغر و البنانا
او جاثليقا كنت او مطرانا
كيما يرى الطاعة لى ايمانا
بل ليتنى كنت له زنارا
يديرنى فى الخصر كيف دارا
حتى اذا الليل طوى النهارا
صرت له حينئذ ازارا

بالاده‌كى افادات عربستان ادبنك مطالعه‌سنى توصيه ايلديكى ديوان الصبابه ، تزيين الاسواق، مصارع العشاق كتابلرنده محبوبه‌دائر سوز بولنديغنى اثبات ايلشدر .

حال بوكه كتب مذكوره‌يى مطالعه ايدنلرك تصديق ايليه‌جكلرى وجه ايله بونلرده محبوب ومحبوبه‌يه دائر ونقل ايتديكمز پارچه‌لردن زياده آدابه مغاير دها پك چوق سوزلر كورلمكده‌در .

شو حالده عربستان ادبنك اثبات مدعا ايچون كوستر ديكى كتابلر عكس مدعاسنى مثبت بر ر حجت قاطعه ديمك اولمزمى ؟ بناءً عليه اذكياى عربك دقايق آثار

ادبیه‌سنه واقف کورنمك وعثمانلی ارباب ادبنی علی الاطلاق ادبای عربه پیرو ایتمك ایستین حاجی بابانك معتوهیتنه حکم ایتملك لازم کلمزمی ؟

عثمانلی ارباب قلمنك بوقدر دیده ور . بوقدر حکمت پرور اولدقلری بر زمانده ادبیاتدن بحثه قالقشملیدر او آدمکه کندی علیهنده برهان مبین اوله‌جق آثاری لهنده دلیل اولق اوزره ابراز ایده‌جك درجه‌ده غافل بولنور ؟

حاجی بابانك آغزینه باقانلر ظن ایدرلرکه اویله طبیعت وحکمته مغایر شیلر آثار عربیه‌ده قطعا بولنمزده یالکز آثار ایرانیه وعثمانیه‌ده بولنور . حالبوکه ینه کندیسنك اورته‌یه قویدیغی کتابلردن کوستردیکمز نمونه‌لرله تبین ایتدیکی اوزره بوظن ضد حقیقت اولمغله باطلدر .

عربك سائر کتب ادبیه‌سی دخی تتبع ایدیله‌جك اولسه حاجی بابانك تزییف ایتمك ایستدیکی یولده آثاردن خالی اولمدیغی کوریلور . دیمك اولورکه بوذات نهایتی نره‌یه چیقه‌جغنی بیلدیکی برمسلکه خاقی علی العمیا سوق ایتمك ایستیور .

[بزه نصیحت ایدن یادکاری کوردکمی ؟]

اکر بز آنك دیدیکی کبی مطلقا اثر عربه اقتفا ایده‌جك

اولور ایسه‌ك برچوق هزلیات وغلامیات دخی وجوده کتیرمه‌مز لازم کله‌جکی جهتله کندیسنی نه ممنون ایده‌میه‌جکمز ظاهردر .

مع مافیه ادبای عربك آثار جیدهٔ حکیمانه‌سی عالم ادبك اك پارلاق محصولاتندن اولمق مزیتنی دائما محافظه ایدر .

ایشته شایان تقدیر وتقلید اولان بودرلو آثار عربیه‌در . یوقسه برطاقم دکرسز لاقیردیلری مجرد عرب لسانی اوزره یازلمش اولدیغی ایچون آیات ادبیه کبی تلقی ایتمك ادراکسزلکدن ایلری کلیر .

بوادراکسزلك اوقونان کتب ادبیه‌نك ایچنده محبوبه دائر سوز اولوب اولمدیغنی تمییز ایده‌میه‌جك درجه‌یی بولدیغی حالده ایسه مرتبهٔ عته بولنمش اولور .

حاجی بابانك بکنمامك ایستدیکی ایران آثار ادبیه‌سی دخی بویله‌در . بونلرك آره‌سنده‌ده برطاقم عقل وطبیعتدن خارج شیلر واردرکه عربستان سما کبی قبول ایده‌جك اولسه دخی وایه مندان عرفان قبول ایده‌مزلر .

اما سخنوران عجمك اویله کوزل سوزلری‌ده موجوددر که یالکز برسما کبی دکل، بتون عربستان قبول ایتمیه‌جك اولسه دخی ارباب ایقان قبولیله تمیز ایدرلر .

فكر بشرك اعلاسنه، حواس معطلهنك احياسنه خدمت ايدن تلقيناتى قبول ايتميهجك انسانمى بولنور ؟

انسان اولمق قولايميدر ؟ « اك بيوك انسان رد وقبول اولنهجق افكارى اك زياده تمييزه مقتدر اولاندر » دينيلهجك اولسه خطا ايدلمز صانيرم .

اويله ايسه ادبيات كبى بتون عالم انسانيته ، خصوصيله منسوب اولديغى ملته فضائل آموز اولهجق بر شيدن معتوهلرك بحث ايتملرى نهدن لازم كلسون ؟

اكر بولزوم بالفرض عالمجه تحقق ايدهجك اولسه حقيقةً اديب اولانلرك عالمه فوق‌العاده بر تأسفله وداع ايتمكدن بشقه چارهلريمى قالير ؟

حال بوكه عالم اويله سفسطهلره قولاق ويروب ده طريق ضلالته صاپهرق يوريله يوريله آرتق اوصانمش اولديغندن شمدى آوازۀ حقيقتى ايشيدر ايشتمز قبوله مستعد بولنقده وزمانمزده هر سويلنن طوغرى سوزك عموم طرفندن قبول ايدلديكى كورلمكدهدر .

بناءً عليه ادبيات عثمانيهنك مرتبۀ كماله وصولى مطلقا آثر عربه اقتفا ايتمكله حاصل اولهميهجغى هركيمه آكلادلسه تصديقنده تردد ايتمز .

شمديكى جهان ادبياتمز اويله يالكز بر قومك آثرينه

اقتفا ایتمکه مجبوریت کورمیور . هر هانکی قومده برنغمهٔ ادبیه کورسه آنك مقتبسی اولمغه ، آنی دها زیاده پارلاتمغه چالیشیور .

ذاتاً اهل اسلام هر نرده بر حکمت کورسه آنی غائبی بولمشجه‌سنه حسن تلقی ایله مأمور دکلیدر ؟

عثمانلی ارباب ادبی دخی او قاعدهٔ معرفته توفیق حرکتاه عربده . عجمده و اقوام سائرهده نه قدر محاسن کلامیه وار ایسه جمله‌سنه مشتری اولمقده و سویلیندن اول سویلننه باقه‌رق هر فکر قیمتداری قبوله آماده بولنمقده‌در .

بر ملتك ، بر قومك محاسنی اوله‌جغی کبی مساویسی ده اولمق طبیعی بولندیغندن هیچ برشیده منحصراً بر ملتی ، برقومی تقلید ایتمك موافق حکمت اوله‌مز .

حکیمانه حرکت هر هانکی ملتده . هر هانکی قومده کوزل برشی کوریلورسه آنی محاسن مایه‌مزه الحاقه مسارعتدر .

قالمیك محبوس بر وادیده ای عشاق نور
یوقمی اللهك یری وادیٔ ایمندن کچك

— ٤٨ —

بر جواب

فی ٢٥ ایلول سنه ٩٩ تاریخلی مکتوبکزی آلدم .
بونده « غزلسرالقده دوام ایدییورم . فقط مصححم یوق .
یازدیغم شیلرك غزته ایله اعلانی تجویز ایده‌بیلسه‌م یازه‌جغکز
مطالعاتدن استفاده ایده‌جکمی بیلیرم . نه چاره‌که بر درلو
تجویز ایده‌میورم . سبی‌ده نشر اولنان بعض آثارك حقسز
اعتراضاره دوچار ایدلمکده بولنمسیدر . برطاقم بندن بترلر
میدانه آتیله‌رق شونك ، بونك اثرلرینه ایلیشیورلر . آثارمك
اویله بازیچهٔ نوهوسان اولدیغنی کورمك ایسته‌م » دیدکدن
صکره غزته‌یه یازلمقده اولان مطالعات ادبیه ایله قناعت ایده .
میه‌جککزی وکوندره‌جککز اثرلر حقنده صورت مخصوصه‌ده
مطالعه‌لر یازلمسی آرزوسنده بولندیغکزی بیان ایدییورسکز .

غزلسرالقده دوامکزدن شعر سویلك ایچون لازم
اولان انبساط طبیعتی دعوت ایده‌جك خالی وقتلر بوله بیلمکده
اولدیغکزآ کلاشلدیغی جهتله بویله فراغ خاطرله یاشامقده
اولمکزه غبطه ایده‌جکم کلیورسه‌ده بو دوامدن اوقدر استفاده
ایده‌جککزی ظن ایده‌میورم .

خاطرکزده قالمش اولملیدرکه بزم کورمز اولان [آفاق] ك

ایکنجی جزئنده مندرج بولنان سابق مکتوبی جوابنده « مستعد کنجلر شعردن زیاده زمانك تحصیلنه لزوم کوستر. مکده اولدیغی شیلره میل ایتسه‌لر اصابت ایدرلر. بر کیجه‌یی بر غزل نظمیله اشغال ایدن. صباحه صفر الید اوله‌رق چیقار. غزلفروشاق پاره ایدر بر صنعت دکلدر. تنظیم اشعاردن زیاده تنظیم احواله چالشمه‌ق، بیهوده خیالات ایله اوغرا - شمه‌قده امنیت استقبال ایچون نه لازم ایسه بر آزده آنی دوشونسه‌ك عاقلانه حرکت ایتمش اولوردق » دیمش ایدم. سزده بو سوزمی بکنه‌رك شاعرلکه اولان اتهاما کزی تعدیله، بلکه خیالات شاعرانه‌یی استفادات حکیمانه‌یه تحویله چالیشه‌جغکزی بر مکتوبکزده وعد ایتمش ایدیکز. بیلم که افکار جدیده‌ده رنکدن رنکه کیرمکده مقتضای شاعر. یتمیدر! غالبا شمدیلرده اوسوزمی بکنمز اولمشسکزکه غزلسر القده دوامکزدن خبر ویریورسکز.

بر مصححه احتیاجکز اولدیغنی تسلیم ایدرم، فقط یازدیغکز شیلرك غزته ایله اعلانی تجویز ایده‌مامکده اولمکزه بر معنی ویره‌مم. « آثارم وفاتمدن صکره نشر اولنسون » رأی زاهدانه‌سنده بولنان بعض قدمانك پیرولرندن اولدیغکزی شمدی‌یه قدر بیلمیوردم!

بنم اعتقادمه کوره یازیلان هر اثر نظر عمومی‌یه عرض

ایدهمایدرکه کوزل برشی ایسه هرکس استفاده ایتسون. دکل ایسه ارباب اقتدار طرفندن یاکاشلری میدانه قونلسون‌ده هرکسله برابر صاحبی‌ده مستفید اولسون.

حقلی اعتراضه اوغرادیلان براثر تصحیح ایدلمش دیمك اوله‌جغندن صاحبی معترضلرینه اظهار حدت دکل. عرض محمدت ایتمك لازم کلیر. حقسز اوله‌رق ایدیلان اعتراضلر ایسه براثری قیمتدن دوشورمك شویله طورسون. بالعکس ازدیاد قدر واشتهارینه خدمت ایده‌جکی جهتله بوده شایان تشکر کورلمك ایجاب ایلر.

کوندردیککز غزلده شویله بربیت کوریورم:

کویکده کزر سائل بی برك ونوایم
همبزم اوله بیلسه‌م سك کویکله شرفدر

طبیعتکز تحفلاشمش. غرائب ادبیه تولید ایتمکه باشلامش. مستکره بردیلنجی اولوب‌ده کوی دلبرده سورتمك فکر منحوسی‌ده‌می تصورات شاعرانه‌دن عد اولنه‌جق؟

هله برشاعرك تربیه‌لی اوروپا کوپکلریله‌ده دکل. بزم محله کوپکلریله مجالستی شرف عد ایتمسی خاطره کلمسندن استعاذه اولنور برتذلل دکلمیدر؟

بی چاره حریف کوپکلرله نه‌یاپه‌جق؟ مشاعره‌می

ایده‌جـك ؟ ... اویله خـیرلداشمقدن عبارت اوله‌جق مشاعره‌لردن لذت آله‌جق بر شاعر تصور ایده‌مم .

انسان کلبیوندن اولوب ده کوپکلرله هم مجلس وهم آغوش اوله‌جق قدر لاابالی بولنسـه بیله بوندن بر شرف بکله‌مز ظن ایدرم .

دنیاده الك بیوك شرف انسانلق ایکن بر انسانك صحبت کلاب ایله تشرف خیالنـده بولنمسی جنت دکل ایسـه یك چرکین بر کفران نعمتدر .

واقعا اسـلافدن بویله تصورلری شعره قارشـدیرانلر بولنمشـدر. فقط او یولده سـویلنمش اولان اشـعار ـ عالی مشربان اخـلافك نظر نفرتنی قازانمقدن بشـقه بر شیئه یارامامشدر . مثلا فضولینك :

پاره پاره دل مجروح پریشانمدن
سر کوینده کزن هر ایته بر پاره فدا

و :

پاره پاره جکرم ایتلرینه نذر اولسون
اول سر کویه اکر دوشسه کذارم بوکیجه

بیتلرینی ایکرنمدن اوقومق قابلیدر ؟ ... آثار عاشقانه‌دن عد ایدلمك ایستنیلان سوزلرك آرتق بویله‌لری ده چکلمز .

سزه بوكوپكلى مضمون يازه‌لمك هوسى نره‌دن كلدى؛ غالبا ملا جامى حضرتلرينك ديوانى چوقجه مطالعه ايديورسكز . مشار اليهك بر غزلنى اوقويوب ده كوپكه تصادف ايتمامك همان استانبولك بر زقاقندن چوپ ده كوپك كورمامك قدر موفقيت صايبلير .

جاميده شايان تقليد بر چوق فضائل بولنديغى حالده آنلردن تغافل ايدوب ده كنديسنه يالكز كوپكلى شعر سويلمك خصوصنده اقتفا ايديشكز سزاوار ملامتدر .

مشار اليهك « كوپكلريكك اسملرينى قيد ايتديكم دفترك الك آشاغيسنده كندى اسممى كوسترده . الك بياغى كوپكك بنم ! » مآلنده اولان :

در ورقى كه كرده ام نام سكانت راوقم
زير ترك نوشته ام از همه نام خويش را

بيتنيمى بكنديكز ؟

يوقسه « جامى سنك كوپكك كوپكى اولدى . كنديسنك كلاب كوپكلردن اولديغى كوزلرجه معلوم اولمق ايچون سائر كوپكلرك كبى آياغنده برتمغا اوز ! » مفهومنده بولنان :

شد سك كوى توجامى چون سكانش داغ كن
تابداند هركه بيند كز سكان كوى تست

بيتنه‌مى مائل اولديكز ؟

يوقسه « بن كيم : آرزوى جنت نرده : كوكلرده كى كوكلرك ايچدكارى صودن بر ايچيم شى قالسه‌ده ايچسه‌م او بكا سلسبيل وكوثر كبى كلير ! » مضمونى كوسترن :

من كه وسوداى جنت كز سكان كوى تو
شربتى آبى كه ماند سلسبيل و كوثرست

بيتنه‌مى آغزكزك صويى آقدى ؟

شاعر ! بونلر تقدير وتقليدده شايان شيلر دكلدر . كنديني ديلنجى حالنده كوسترمك ، كلبدن آشاغى طوتمق كبى بياغيلقلر افكار عاليه اصحابى اولملرى لازم كلن شاعرلره ياقيشيرمى ؟

برشاعر سوديكنه عرض عشق واختصاص ايتمك ايچون سوزمى بوله‌مزكه بويله سوديكنىده . سومديكنىده كنديسندن تنفير ايده‌جك لاقيرديلر سويلمكه تنزل ايتسون :

« انا وجدنا آبائنا .... » دائره‌سندن چيقه‌ميانلر ترقى يولنى بوله‌مزلر . ترقئ ادبيمزك حصولى عرب ، عجم ، فرنك آثار ادبيه‌سندن اقتباس ايده‌جكمز افكار مقبوله ايله ادبيات قوميه‌مزه برحسن امتزاج ويرمكه وابسته كورورم .

بونلردن جوياى نفائس اولان نظر استفاده‌مزه تصادف

ایده‌جك هر كوزل فكری آلملی یز ، هر چركین فكری ترك ایتملی یز .

موافق حكمت و شاعریت اولمیان برفكری ـ ولو صاحبی بر بیوك ذات اولسون ـ قبول و تقلیده نه مجبوریتمز اوله‌بیلیر؟ مثلا . ایران شاعرلری زلف خوبانی یلانه‌بكزه‌ دیورلر، دیه نیچون بزده بكزه‌ده‌لم ؟

ادبیاتمزده موجود اولان بویله صوغوق شیلرك قطعیاً ترك اولنمسی ایچون وقتیله مشاهیر ادبامز اخطاراتده بولندیلر. بو اخطاراتك لزومی قدر تأثیر حاصل ایده‌مامش اولدیغی شمدیكی اثرلرده دخی اویله مناسبتسزلكلر كورلمكده اولمسندن آكلاشلدیغی ایچون تكرار ایدیورم .

برده ناشنیده سوز سویلمش اولمق خیالیله معناسز بیتلر یازمق واردر . بوندن ده پك زیاده اتقا بیورلملیدر . زیرا شمدیكی ادبیات مراقلیلری ایچنده بر بیت بی معنی كوروبده « بونك البته معناسی واردر ، فقط بن آكلا . یه‌میورم . مطلقا عالی برشی اوللی ! » دیه‌جك قدر ساده دل آدم قالمامشدر . نادره كو اوله‌یم دیركن بیهده كو اولمق كوانجی اولور ....

— ٤٩ —

نغمهٔ منبهه [١]

جسماً کوچکلکم ، بچمسزلکم . لوناً طونوقلغم . لطا-فتسزلکم ، حاصلی چرکینلکم ایله برابر حسن شهرتم محسود نغمه پردازان طیور اوله‌جق درجه ده عالمگیر اولمشدر . چرکینلر ایچنده کیم واردرکه عالمك اك کوزللرینه بیله غبطه بخش اوله‌جق بویله بر شهرته ، بویله بر شانه مالك اولسون ؟

بویله بالا پرواز اوج اشتهار اولشم هربهار موسمی ارباب سامعه‌یه شوق آور اولان صوت خدادادمله اعلان عشق طبیعی ایدیشمدندر .

نامی هرکس لسان محبتله یاد ایدر . هله شاعرلرك آغزندن هیچ دوشمم . بر بلبلدر کیدر . اك کوچك چوجقلر بیله محبلرمدر . بنی اك زیاده سونلر بوچوجقلردر ، دیه-بیلیرم . اوزاقدن سسمی ایشیدر ایشتمز « بلبل وار ! بلبل ! » دیه بربرلرینه تبشیر ایدرلر . نغمه‌لرمدن اوقدر شوقه کلیرلرکه بنی همان یاقه‌لایوب صیقشدیره‌رق . اورسه-لیه‌رك قویونلرینه صوقمق ایسترلر .

قاپارلرمی ؟... بن آدمه کورنمم بیله !... اما بوحالمه

[١] « عندلیب » امضاسیله نشر اولنمش ایدی .

« وحشت » دیه‌جکلرمش . وارسونلر دیسونلر . وحشی اولمیوب ده اسیر اولمقدن ، وحشی اولوب ده حر بولنمق البته اعلادر .

انسانك نه طبیعتده برمخلوق اولدیغنی بیلمزمی‌یم ؟

. . . .

. . . .

. . . .

نغمات وحشیانه‌مه :

انسان کبی وارمی هیچ غدار
غدارلق اولسه ایلر احیا
دم اورمه‌ده مرحمتدن اما
یاننده رحیم کرك خونخوار

قطعه‌سنی‌ده علاوه ایتسه‌م یاقیشیق آلمزمی ؟

بنی یك سور کبی کورینن شاعرلردن‌ده وفا بکله‌مم . اوقدر ساده دل دکلم . آنلر بندن زیاده تلونی سورلر !

وفاداری مدار از بلبلان چشم
که هردم برکلی دیکر سرایند

دیمش اولان شاعر بزم حالمزی دکل ، شعرانك حالنی تصویر ایتمشدر .

قوجه قاریدن ممنونم . دیمشکه : « بلبلی آلتون قفسه قاپامشلر ، ینه وطنم ! دیمش »

شو قوجه قاری‌یی ـ شاعره دکل ایسه‌ده ـ سودم . یاشاسون ! مشربمزی نه کوزل آکلامش ! حسیاتمزی نه خوش ترجمه ایتمش !... اوت ! اویله‌در . . . . .

. . . .

. . . .

وطن پرورلکه کلنجه : برنجی یز . نره‌لی ایسه‌ك یازقیش اوراده یاشارز . ایکلك کبی یازه قارشی بولندیغی یردن هجرت ایدوب‌ده بیلم نره‌یه کیده‌رك راست کلدیکی باجه‌نك ته‌په‌سنه یووه یاپوب وقتلی ، وقتسز اوزه‌لعی کورلتی‌یه بوغمق ، صکره قالقوب ینه بیلم نره‌یه کیتمك بر بلبلك الندن کلیر شیلردن دکلدر . بلبل ، اولدرسه‌لر ترك وطن ایتمز . صوغوق هوالر ، ایستدیکی یرده یاتمش اولدیغی بووه‌سندکی استراحتنی سلب ایتمکه باشلاینجه قالقار ، مناسب بر طرفه چکیلیر . بر قوووغه صوقیلور . ینه مستریح اولور . چونکه صوقلدیغی قوووق وطنندن بشقه بر یرده دکلدر . بلبلده‌کی حب وطن وزن ایدیله‌جك اولسه وجودیله مساوی کلیر . بلبل حب وطندر ، دیمك یاکلش اولمز . وطن پرورلك

ادعاسنده بولنان هر جانی شارلاتانلر کلسونلرده وطن پرورلکی بزدن اوکرنسونلر !

یازیق او شاعرلرکه بزم حالمزی قوجه قاری قدر اولسون آکلامامش اولدقلری حالده کندیلرینی افکار عالیه اصحابندن اولمق اوزره خلقه صاتمغه قالقیشیرلر. قاچه آلیرز ؟...

قوجه قاریدن متشکرز ، فقط شو بزم شاعرلرك مناسبتسزلکلرندن . یالانجیلقلرندن آرتق فریاد !... عالم آغزلرینه باقیورمش کبی کندیلرینه بر اهمیت ویره‌رك هزار کلفتله سویلدکاری شعرلرده « بلبل » دیر دیمز یانینه برده « کل » اوطوردرلر . کیمك حدیدرکه بر شعر سویلسون‌ده آنده کلسز بر بلبل ایراد ایلسون ؛ درحال دوچار طعن شاعران اولور ، بو جسارتی طبیعتسزلکنه حمل اولنور .

هرشاعر مطلقا کللی . بلبللی برقاچ یوز بیت سویلر . یوق ! آز تخمین ایتدم . برشاعر برقاچ یوز بیتده کل . بلبل مضمونی درج ایتمکله حرارت طبیعتنی یکه‌بیلیرمی‌یا ؟... تکراردن اوصانمق ، تازه مضامین بولمق ، یاخود بولمغه چالشمق بونلر ایچونمیدر ؟

بو کوه‌زه‌لرك نه یمان دیللرینه دوشمشز ! سویلرلر . سویلرلر ، ینه بزی سویلرلر . طبیعت یالکز برکل ایله برده بلبل

يتشدرمدی یا ! بوقدر آثار بدیعه‌سی وار . نیچون بر آزده آنلردن بحث ایتمیورلر ؟ برکت ویرسون کل ایله بابلی بوله‌بیلمشلر، یوقسه سویلیه‌جك شی بوله‌میه‌جقلرمش !

فرنك شاعرلری‌ده بابله دائر سوزلر آچارلر اما یالنه او یله برده کل قاتمزلر . طبیعیاتدن چیقمزلر . حریفلر دوشونیورلر . آکلایورلر ، دیکله‌یورلرده اویله سویلیورلر . بزم شاعرلر بابل ایله کلی چکشدیروب طوره‌جقلرینه بر کوشه‌یه چکلسه‌لرده حقمزده طوغری سویلنمش رنکین سوزلری شویله بر کوزدن کچیرسه‌لر شاعرلکه بر استعداد کوستره‌بیلمش اولورلردی .

بونلرك اشعاری حقنده‌کی تخمینمی دها زیاده طوغری‌یه یاقلاشدرمق ایچون شویله دیه‌لیم : مثلا اوچ بیك بیتدن متشکل بردیوان بلاغت عنوان قارشدیریلیر . نه کوریلور ؟ هیچ اولمزسه بیك بیتی دیدیکم کبی کالی ، بابلایدر . باقی ایکی بیك بیتدن برچوغنه‌ده لیلی مجنون ، فرهاد شیرین ، وامق عذرا ، شمع پروانه .... کبی شیلر جفت جفت یرلشدیرلمشدر . فقط بزه متعلق اولمدیغی ایچون بونلردن بحث ایتمك ایستمم .

شعرده کل ایله بلبلك لزوم ترویجنده‌کی حکمت بر شاعرمزه صورلسه همان بلبلك کله چیلدیره‌سی‌یه عاشق

اولدیغنی ، حتی کل موسمنده صباحلین بر کلزاره کیریلوب طولاشیله‌جق اولسه کلبنلر اوزرنده . منقارینی غنچه‌نك ایچنه صوقمش‌ده مدهوش قالمش بابللر کوریله‌بیله‌جکنی سویلیه‌رك کل ایله بلبل بیننده‌کی شدت مناسبتی اثباته چالیشیر . مدعاسنی تأیید ایچون اوقویه‌جغی :

غرور حسن اجازت مکر نداد ای کل
که پرسشی نکنی عندلیب شیدارا

کبی بیتلر ایسه حسابه کلمز .

دقت اولنیورمی ؟ شو بیتك صاحبی غالبا بزمله اکلنمك ایستیور . نه دیور ؟ نه ؟ عندلیب شیدامی ؟ دلی بابلل ها ! شعرا عقلاسی بزم جنتمزده حکم ایدوب طوریورلر ، اویله‌می ؟ های انصافسزلر های !

بزه کویا عرض محبت ایدشلری ، نامزی دیللرندن دوشورمیشلری غالبا بزی کندیلریله همحال قیاس ایتملرندن ایلری کلیور . اویله یا ! « دیوانه لرك همدمی دیوانه کرکدر »

دلی اولدیغمزی نه‌دن آکلامشلر ؟ صانکه کله عاشق اولشمزدن ، موسم شوقمزده اوتشمزدنمی ؟ بلبللرك کولمسنه طبیعت مساعده ایتسه‌ده بر یره طوپلانه‌رق شو تحف خولیاجیلره قارشی مکمل بر قهقهه قوپارسه‌ق !

کیفی کلوب ده غزل اوقومغه ، شرقی چاغیرمغه باشلایان بر آدمه دیوانه دینیلیوردهاوتن بر بابله نه‌دن دینیلیور؟ شاعرلرجه جنت مقبول برشی ایسه بزجه دکلدر . انسانلرده عشق ایله چیلدیرانلر بولنورسه بزده بولنمز . کله عاشق اولدیغمزك ایسه قطعا اصلی یوقدر . بونلر هپ اوکوزه‌دلرك اویدرمه‌سیدر. بابل شناس اولانلر بیلیرلرکه بزاشلرمزله معاشقه ایدرز ، آنلرك صفای وصلیله اوترز . بهارك معتدل هوالری حلول ایدنجه حس سودامز هیجانه کلیر . نغمه پردازلغه باشلارز. اوزمانده ایسه سودیکمز ظن اولنان کلك بزنده یللر اسر . فقط اشلرمز یومورطه‌یه یاتنجه اوایکی شوقمز قالمز . هله یاورولرمز چیقدیغی وقت بتون صوصارز . اوصره‌ده قارشیمزه بیکلرجه کل خندان دیزلسه بزدن بر نغمه اولسون ایشیدلمك احتمالی یوقدر .

موسم ترنمده کیجه‌نك اوائلنده اویومیوب اوتمك خصائصمزدندر . نصف اللیله طوغری اویورز . صباح اولمدن ینه اویانیرز . اویله صباحلین بورنی غنجه‌نك ایچنه صوقه‌رق مدهوش قالمش بوانه‌جق بابل هنوز یارادلمامشدر . بزه بویله براسناددده بولنانلر عجبا افیون تریاکیلرندنمی تحقیق مسئله ایتمشلردر ؟

طبعاً مفتون حریت اولدیغمز ایچون اکثریا غلبه‌لکدن

آزاده صابه یرلرده یووه یاپارز . اشلرمزله ایتدیکمز معاشقه ، معامله انسانلرك نظر اعتبارینی جلب ایده‌جك صورتده صفوت پرستانه‌در . بز اوبله کل ایله ، مل ایله اوغراشمیز . بز برمزله کوزل کچینرز ، ذوقمزه باقارز .

بعض ارباب دقتك رأینه کوره طرز معیشتده برقصورمز واردر . اووه تنظیم آشیانه‌جه پك اوقدر مراقمز اولامسیدر . یووه‌لرمز بر مهندسك نظر حیرتنی جلب ایده‌جك هیئتده دکلدر . پریشانجه‌در . نه یاپه‌لم ؟ طبیعتمزده لاابالیلك وار . سودامز غالب . ایشی اولورینه باغلایوب مشاغل عاشقانه‌یه طالیورز . بوحالده بزی قوشلرك خراباتی طاقمی عد ایدنلر بولنورسه معذور طوتارز .

افکارم اکرچه نظمه مائل
حالم دکل انتظامی قابل

بیتی بزم لسانمزدن سویلنمش کبیدر .

بابل یرلی . قیرلانغیچ مهاجر اولدیغی حالده بر بلبل برقیرلانغیچ کبی کلفت ایدوبده اوبله نیم دائره شکلنده ، مضبوط ، منتظم ، ظریف بر یووه وجوده کتیرمك ایچون اوزون اوزادی‌یه اوغراشه‌مز . هله قیرلانغیچ کبی یاورو جقلرینك یووه‌دن دوشمه‌لری ایچون قیلرله آیاقلرندن

باغلایه‌رق بی‌چاره‌لری اسیر مادرزاده دوندرمك بر بلبله کوره بتون بتون ممتنعدر .

بزم یاورولرمز ایچون پابند نه‌لازم ! آنلر آشیانه‌لرینه قابل انفصام اولمیان رشتهٔ حب وطنله باغلیدرلر .

قیرلانغیچ کبی قوشلره اعتراضه باشلار ایسه‌ك آغز اچدرمیز . حریتله یاشایه‌جق بوقدر لطیف یرلر طورر کن خلقك خانه‌لرینك شوراسنده، بوراسنده یووه نامیله چیقینتیلر پیدا ایده‌رك اولرك سوسنی بوزمق، اصحابنه منتدار اولمق، صکره تجاوز اغیاردن احتراز ایله یاورولرینی پابستهٔ موی اضطراب ایتمك صانکه نه دیمك اوله‌جق ؟ شاعرلرك بعضاً معنایی کوردوکومه چویرن بر اینجه فکرلیسنك :

میانك فکر ایدن دللرکه زلفك آشیان ایتمش
پرستو بچه‌لردر کوییا بر مویه باغلانمش

دیمش اولمسندن قیرلانغیچ جمعیتنه نه‌قدر افتخار عائد اوله‌بیلیر ؟

غلبه‌لکله بر آز انفتر اولوب‌ده اولرده یووه یاپمغه تنزل ایتسیدك اولا « مسعود خراباتی » نك لحدنده « اوم » عنوانلی منظومه‌سیله حریت آباد اولدیغنی بیان ایلدیکی قلندرخانه‌ده آشیانساز اولور، بر بلبل قونسری تشکیل ایدر، زمان زمان قوجه شاعری اکلندیرر ایدك . آندن ممنونز .

حانمزی پك كوزل بيايور . ياتمزده محبوبه‌نزمز طورركن همنوعمز اولميان كله عاشق اولمه‌مزی حالا خيال ايتمكده بولنان شاعرلره كوليور . كنديسنك « كل » سرلوحه‌لی منظومه‌سی اوكمزده‌كی نوبهارده بتون بلبللر طرفندن بر نغمهٔ مخصوصه ايله آلقشلانه‌جقدر . چونكه بو منظومه‌ده بيان ايلديكی افكار لطيفه سراسر كله متعلق اولديغی حالده بلبل نامنی بر كره اولسون لسانه آلميه‌رق ارباب نظم ايچون بر نمونهٔ ادب دها كوسترمشدر .

بزی جامع كل و بلبل اولان شاعرلرك ياد ايتمسی معذب ايتديكی حالده مسعودك بو منظومه‌ده هيچ لسانه آلمامسی فوق العاده ممنون ايتمشدر . خراباتيلك جهتيله‌ده كنديسنه بشقه‌جه بر مناسبتمز اولديغی ايسه محتاج ايضاح دكلدر .

بزم كله عاشق اولديغمزه دائر سوزلر بعض درويشان خاطر پريشان نزدنده آثار مقدسه‌دن عد اولنورجه‌سنه عالی طوتيلان معهود الهيلرده بيله بولنيور . الهيلردن بری شويله ديمش :

بيليرم عاشقسين كله كلك حالن كيملر بيله
باغچه‌ده‌كی غنچه كله طولاشوب سوز آتمه بلبل

بوذات هر كيم ايسه بلبلك كل عاشقی اولديغنی — كشف

ایله‌می. هرنه صورتله ایسه ـ یایرمش! «بزم شیخك کراماتی اولوب منقول کندندن» مآل شریفنجه بیلدیکنی ینه کندیسی روایت ایدییور. نه بیلیرسین ن‌ده بیلم!

تحف! «کلن حالن کیملر بیله» نه‌دیمك؛ شونی الهیجینك اظهار ایلدیکی بیلکیجالکه بردرلو یاقشدیره‌میورم. بابالك حالنی بیلدیکنی ادعا ایدن ذات کلك حالندن خبیراولمدیغنی اعتراف ایدییور. اورته‌ده طوران کلك حالنی بیلمك مردمکر بز بابالك حالنی بیلمکدن دها کوج برشیمی‌ایمش؛ کلك حالنی کیملر بیلیرلرسه بیلسونلر. بز کندی حالمزی بیلیرز. آنك دیدیکی کبی کل بدلاسی دکلز والسلام.

برده بز باغچه‌ده طولاشیرکن کویا غنچه کله سوز اتیور مشز. حاشا! بیکانه‌یه حرف اندازلق ایتمکی قبول ایدنلردن دکلز. بو بزه صرف افترادر. بز قانون طبیعته تابعز. خارجه چیقمیز. ناموسمزله یاشارز.

الله عشقنه سویلیك! انصاف ایدك! کیم کیمه سوز آتیور؟ بز کله سوز آتمیورز. الهیجی بابا غلبهٔ جذبه‌دنمی، نه‌دن ایسه بزه سوز آتیور!

بلبلی برك کلی خوشرنك در منقار داشت
واندران برك ونوا خوش نالهای زار داشت

مطالع مشهورینه دقت ایتدیککز وارمیدر ؟ یوق ایسه ایدهم: بوندن آکلاشلدیغنه کوره بر بلبل منقارینه خوش رنکلی برکل یاپراغی آلمش. بوذوق وصال اثناسنده آجی آجی ناله‌لر ایتمکه باشلامش .

عاشقك و اصل معشوق اولدیغی زمان « ناله‌های زار » ایله اشتغال ایده بیله‌جکنی هایدی قبول ایلیه‌لم . یا منقاریله کل یاپراغنی طوتمقده اولان بر بلبلك فریاد ایده بیلمسنی نصل تصور ایدهلم ؟ بلبل، منقارنده کل یاپراغی وار ایکن فریاد ایده‌جك اولورسه یاپراغی دوشورر . یاپراغی منقارنده طوته‌جق اولورسه فریاد ایده‌مز . بلبل، آغزینی آچمدن بورنندن اوتمکه مقتدر دکلدرکه هم کلی منقارنده طوتسون . همده فریاد ایلسون . آرقداشلردن اویله بر بورون نغمه‌سی ایشتدیکم یوقدر .

هر شیئه ترقی بخش اولان اوروپاده بوایشی یاپه‌جق بلبللر بولنورسه آکا دیه‌جکم یوق . بزم حوصلهٔ اقتدارمزك خارجنده‌در . او یولده اوته‌میز . فقط اوروپانك بیتك سویلندیکی تاریخده‌کی حالنی کوز اوکنه کتیرر ایسه‌ك اوزمان اوروپاده دخی او قدر هنرلی بلبللر بولنه بیلسنه احتمال ویره‌میز . حاصلی، شو بلبلی او حالده اوتدیره‌میز .

حیرت آلمش بلبلی بیلمز نه ایتسون نشاسون
آغلاسه کل اینجنور کولسه دیکر آغزین دیکن

بیتنه نه دیرسکز ؟ بنم دیه‌جکم شودر : « بزی ، آغلاسه‌ق کل اینجنه‌جك . کولسه‌ك دیکن آغزمزی دیکه‌جك ، دیه حیرت آلمز . بزی طانیانلره بویله هذیانلر حیرت ویرر . بز نه ایتدیکمزی ، نه ایشلدیکمزی حالمزجه بیلیرز . فقط بو بیتك قائلی نه سویلدیکنی بیلمیور »

برك کلله عندلیب زاری تکفین ایتدیلر
برکلستان بیتی قبرنده تلقین ایتدیلر

کبی روایتلرده وار . بو روایت غریبه‌یی ایشتدیکمز زمان ـ بزجه اویله بر عندلیب زار معلوم اولمدیغی جهتله ـ کیفیتك تحقیقی ایچون الك اختیار بر بلبله مراجعت ایلدك . بزده تکفین وتلقین عادت دکل ایسه‌ده شاید بیوکلرمزدن بریسی وقتیله جمعیت بشریه‌یه‌اوفاجق بر خدمتی بکندرمش اولوبده وفاتنده انسانلر طرفندن تکریماً کل یپراغیله تکفین ، قبری اوزرنده برده کلستان بیتی تلقین ایدلمش ایسه او بابل مکرمك مرقد مبارکنی بولوب اوستنه چوره ـ دن ، چوپدن بر بنا یاپیله‌رق مرحومه حرمت وبو صورتله انسانلره قارشی برنشانهٔ شکران اقامه‌سنه غیرت ایدلمك

جمعیت بابایه‌نك شان وشهرتنه لایق برحرکت اوله‌جغندن بحث ایله بو بابده‌کی رأینی صوردق . جهاندیده اختیار برطور مشفقانه ایله شوجواب مختصری ویردی :

« کنج بابالر ! یاوروجقلر ! تجربه‌سزسکز . آکلامیور-سکز . انسانلرك بویله سوزلر سویلدکلری مقصدلری بزمله اکلنمکدن بشقه برشی دکلدر . بیلمزسکز . بونلر مخلوقاتك اغربیدرلر . سویلدکلری شیئی یاپمزلر . یاپدقلری شیئی سویلمزلر . بزم عندلیب زارمز حقنده اویله بر رعایتده بولندقلری شویله طورسون ، کندیلرندن حسن خدمتی کورد کلری بعض وطن پروران حقنده بیله نه قدر حرمتسزلکلر اتمشلردر ! سز آنلرك بوکبی لاقیردیلرینه قاپیلمیکز . ایشکزه باقکز . عمرکزدن استفاده ایدیکز . ذوقکزله مشغول اولکز . بابالر ایچون اسباب سعادتك برنجیسی انسانلردن تباعددر »

اختیار نصیحتنی اتمام ایتدکدن صکره تفکر احوال بشردن ذاتاً مکدر بولندیغنی بیان ایله کنج بابالردن حضور-نده بر آهنك عمومی اجراسنی رجا ایلدی . جمله‌مز بردن ترنمه باشلادق . اختیارده شوقه کلدی . بزمله هم آواز اولدی . اوزمان کندیمزی اوقدر مسعود بولدق که انسانلر اویله بر مسعودیتی رؤیالرنده بیله کورمزلر .

بز آنلرك ماهيتنى بيليرز . حتى‌بزده ايستدكلرى قدر اطاله لسان ايلسونلر . بزه و يز كلير .

زاد فى الطنبور نغمة اخرى . بريسى ده ديبوركه :

شـوق ايله ولوله‌لى آوازه
بلبلك قونديغى چوقدرسازه

بوده اما قوندرمش ها !

نه كوانج حال ! هرشـاعرم ديين كلدن . بلبـلدن ده اوز ييور . كيمسى بلبلى باغچه‌ده طولاشـديروب كله حرف اندازلق ايتديرييور . كيمسى بوزنى غنچه‌نك ايچنه صوقد. يروب بى چاره‌يى اوراده صباحلاديـيور . كيمسى آغزينى ديكنله ديكديرييور . كيمسى نهال كلدن ايديروب سازنك اوستنه قونديرييور . كيمسى ده اولديروب كل ياپراغيله تكفين ايتدردكدن صكره يرك ديبنه صوقديرييورده كلستان بتيله باشنك اوجنده برده تلقين ويرديرييور .

ايشـيدنلره « آل بوندن ده بر پاره‌لك ! » ديديره‌جك دها بويله نه قدر لاف ايسترسكز ! صاقنمقله توكنمز .

شـاعرلره خالصانه رجا ايدرز : بلبل حقنده يازشى سويلسونلر . ياخود موافق عقل وطبيعت اوله‌رق سويلسو. نلر . اما آنلر حدت ايدوب‌ده دها زياده سويلمكه باشلايه

جقـلرمش ، دیدم یا ! بزه و یز کذـیر . دیکه میز بیـله ! کالرده وارسونلر کندی باشلرینك چاره سنی آراسونلر .

— ٥٠ —

دیرکلر آره سنده شاعرلر

رمضان شریف مناسبتیله کیجه لری شهزاده باشی پك لطیف اولیور . هرقر انتخانه . هر چایجی دکانی بر مطلع نور! بو آیدینلاق سایه سنده پك کوزل سچلمکده اولان دلفریب چهره لر بتون لوحهٔ سرور! هر یرده بر مکالمهٔ دورا دور !

بو مکالمه جیلرك ایچنده شاعرلرده بولنیور . بونلر آره صره مناسبت کلسه ده بیله کتیروب بیتلر اوقویورلر . بو بیتلر بعضاً هیچ اوقو نامشه دونیور . چونکه کوزلتی یه تصادف ایدییور .

دیرکلر آره سنده بویله بیت اوقومق ایچون اك مناسب موقع چایجی « رشـید » افندینك دکانیـدر . اورادە دیکلین بولنور .

بودکانده هر کیجه ایکی اوچ شاعر اولسون کوریله بیلیر . مجمع الشعرا اطلاقنه شایاندر .

اورانك مداومی اولان شاعرلر اوزون اوزادی یه دکل ، براز

دیکلنه‌بیله‌جك صورتده مشاعره ایدرلر . اثنای مشاعره‌ده قهوه‌جی رشید افندی چایلری چکدلرینه طایار . چایك نفاستندن ممنون اولدقلرینی ابیات آره‌سنده مختصرجه سویلشه‌رك ایچمکه باشلارلر . بعض شاعر واردرکه انشاد شعره چوقجه طالارده اوزرندن آنجق بریوده ایچه بیلش اولدیغی چایی صوغودنجه‌یه قدر چابالار . او آره‌لق رشید افندی کلوبده « افندی ! چایکز صوغیور ! » دیه اخطار ایده‌جك اولسه دخی چاره ایتمز .

اوقودقلری شعرلر همان عموماً استاد مالی شیلردر . کندی طرفلرندن اویدیرلمش موزون سوز آغزلرندن پك نادر اوله‌رق چیقار . بونده زوالی شاعرلری معذور کورملیدر . آرتق چای کیفیله‌ده شعر سویلنمز آ !

دون کیجه فوق‌العاده اوله‌رق دکان رشیدده شعر سویلنمش . مشاعرلردن بریسی بالبداهه‌اولمق طوریله دیمش‌که :

غرق نور ایتدی کلوب شهرمزی ماه صیام
کلکز سویلشه‌لم بزدخی پارلاق پارلاق

بر دیکری‌ده شویله مقابله ایتمش :

رمضانده یوریمز قاعدهٔ شرب مدام
باری چای‌نوش ایده‌لم شوقیله بارداقبارداق

بومجاوبه‌یی ایشیدنلرك جمله‌سی بكنمش . رشید افندی ایسه ذاتاً محب شعرو شعرا برذات اولدیغی جهتله اوقدر ممنون اولمش‌که همان مالنه قیه‌رق بیتلری سویلاین ایکی شاعره جبادن برراعلی دومانلی چای تقدیم ایتمش . آفرین رشید افندی‌یه‌که حسن معامله ایله دکاننه برطاقم ارباب عقل وادبی جلب ایتمکه موفق اولیور !

— ٥١ —

شاعرلر

کچنده (دیرکلر آره‌سنده شاعرلر) سرلوحه‌سیله یازمش اولدیغمز تخف بر بند ـ دیرکلر آره‌سی مداوملرندن صاییلان بعض نکته فروشان شعرامز مستثنی اولدقلری حالده ـ هرکسك ذوقنه کیتمش . خصوصیله چایجی حاجی رشید افندی مخلصکزی بایرامه قاووشمش بکری قدر دلشاد ایتمش ایدی .

« دیرکلر آره‌سنده چایجی رشید افندینك دکاننده شاعرلر وار ایمش » آوازه‌سنی ایشیدن دکان مذکوره قوشیور . قوجه رشید دخی ارباب شربك بووجه ایله هجومنی کوردکجه جوشدقجه جوشیور . جوشملی یا ! بن‌ده

اولسه‌م جوشارم . طوره‌مم . باقسه‌کزآ ! بزم بکی شاعر-
لردن بریسی نه‌دیمش :

چکیجه‌م مملو اولنجه خاطرم پرجوش اولور
شاداولور اول رتبه کیم بعضاً دخی مدهوش اولور

خبرکز یوق. بند مذکور اوقدر حسن تأثیر حاصل
ایتدی که حاجی رشیدك دکانه تابوغاز ایچندن آدملر کلیورلر.
بوآدملر هپ ادبیات مفتونلری ، دها طوغریسی شعر
مراقلیلریدر .

اوطورر اوطورمز حاجی رشیدی یانلرینه چاغیرەرق
اصول ایله « بوراده شاعرلر وار ایمش ، هانی ؟ » دیه
صورییورلر . اوزمان حاجیده‌کی تبسمی کورملیسکز !
ویردیکی جواب ایسه همان « اوت افندم اوت ! » دن
عبارت کبیدر .

الڭ تحفی شوراسیدرکه کچن آقشام حاجی رشیده سازی
اوموزنده عجیب الهیکل برشاعر چیقه کلدی . قپودن کیرنجه
شویله بر اطرافنه باقندی . کندینه بکزر کیمسه‌یی کورەمدی .
دونمك ایستدی . دونه‌مدی . اوتاندیمی نه اولدی .
کچدی برکوشه‌یه اوطوردی . شاعرده کوزلرك پارلایشنی
کورملی ایدیکز . هله دهشتلی سازینه هیچ باقمغه کلمزدی .
آدمك مطلقا کوله‌جکی کلیردی . مشهور عاشق غریب

حاب الشهبادن هنوز عودت ایتمش قیاس اولنوردی . اوصرەدە بیچارە عاشق غریبه اثنای وداعدە والدەسی طرفندن سویلنیلن :

« وار غریبم ! صاغلق ایلە کلەسین ! »

سوزی انسانك خاطرینه کلمامك هیچ ممکنمی اولور ؟ دها نەلر کلیور اما سویلمزکه ! نه یاپارسین ؟

سازلی شاعرە باقش کورش ایدن اولمدی . حریف صوموتمغه باشلادی . بش اون دقیقه کچدیمی بیلم . اوقوجه سازه شویله برکره ال ایتدی . « طین طین طین ! » صداسی قرائتخانەنك ایچنی طولاشمغه باشلار باشلامز هر کسك کوزی صاحب سازی انبازه توجه کوستردی . بونك اوزرینه حریف طینغیرتی یی کسوب ایچه شاعرانه اولان بیتلرینی دوزمتکه باشلادی . شاعر بیق فالیله مشغول اولدیغی صرەدە انظار اهمیت اوزرندن منصرف اولیوردی . هرکس ینه صحبتنه طالدی . زواللینك اضطرابی آرتدی . چونکه « شاعر بابا ! برآز چال باقەلم ! » دیین اولمدی . نهایت شاعر تابع رشیدك یوزینه معنالی برصورتله باقەرق دیدی که : « اولاد ! بورادە شاعرلر وار ایمش . کوستر . امتحان اولەلم . مشهور زمان اولەلم » جواب آلەمدی . یاران صوصدیلر . بر دقیقه قدر زمان

برسكوت عمومی ایله كچدی . مشتریلر هپ بودهشتلی شاعره باقیورلردی . برده كوشه‌نك بریندن برسس ظهور ایتدی . شاعره خطاباً دیدی كه: « بوراده ساز شاعرلری اوته‌مزلر . اوتسه‌لرده دیكلین بولنمز . بورایه كلنلر هپ قلم شعراسیدر . آكلادكمی قوزم ! بوراسی طاووق بازاری دكلدر »

بونك اوزرینه شاعر ایچون اوراده اوزون اوزادی‌یه ساز چالەرق برهجویه اوقومق وار ایدی . فقط حریف ینه برآز ادیب ایمش كه اویله یاپمدی‌ده « ای‌والله بابام ! » دیه‌رك سازینی اوموزلیوب چیقدی كیتدی .

صكره تحقیق ایتدم . مكر سازلی‌یه چیقیشان ذات رشید افندی‌یه دوام ایدن شاعرلرك الك آتشزبانی عد اولنور ، نفعیانه دیلندن قورقیلور بریسی ایمش .

استانبولده نه‌قدر سازلی شاعر وارایسه هپسنه بردن نصیحت ایدرم كه اولا ساز چالەجق یری انتخاب ایتسونلرده صكره تازندیه ال اورسونلر . یوقسه انشالری یمان اولور . زیرا برزمانده‌یزكه سوز سازه غلبه چالیور .

— ۵۲ —

« صوقلمیك ، قامچیلارم ! »

بونی کیم سویلیور بیلیرمیسکز ؟ اون اوچ . اون درت یاشنده تخمین اولنور سرباز ، چالشقان بر مهاجر چوجغی !

قاچ کشی‌یه قارشی سویلیور ؟ اوتوز قدر یهودی‌یه ! هم « صوقلمیك ، قامچیلارم ! » دییور ، همده الندەکی قامچی‌یی مدهش بر صورتده صاللایور .

نه اولمش ؟ نه‌ده اولمش ؟ یهودیلر چوجغه نه یاپه‌بیلمشلرده چوجق قامچی ایله بونلری تهدیده لزوم کورمش ؟ دیه صورمق نیتنده ایسه‌کز ایضاحات آتیه‌یه امالهٔ نظر بیورکز :

بونورسیده قهرمان اکثریا محمود پاشا باشنده جولان ایلر . بر آرابه‌سی واردر . آنکله یوك طاشیر . پاره قزانیر . عائله‌سنك تخفیف احتیاجاتنه یاردیم ایدر .

کچن کون برقاچ یهودی یوکلرینی بزم مهاجرك آرابه‌سنه یوکلتمك ایسترلر . بازارلغه کیریشیلیر . هر قاچه ایسه طرفین راضی اولورلر . برده چوجق اشیایی یوکلدوبده تمام یوله روان اوله‌جغی زمان یهودیلر قراردن چایدرق یوکلری آرابه‌دن ایندرمکه قالقشمزلرمی ؟

اوچ درت یهودی بردن آرابه‌یه طوغری بر هجوم کوستردیلر. چوجق بوحقسزلغه قارشی سرلوحه‌مز اولان سوزی سویلیه‌رك قامچیسنه بر آز حرکت ویرر. یهودیلر دیکیش طوتدیره‌میوب یوز دوندیررلر.

نره‌ده ایشتدیلر: درحال بر چوق یهودی طوپلانیر. یوك صاحبلری یتیشن فرقهٔ معاونه‌دن قوت آله‌رق آرابه‌نك اوزرینه بردها یوررلر. چوجق بودفعه قامچیسنی دهشتلیجه صاللامغه باشلار. ملاحظه بیوریلیورمی؟ آرابه‌جی بر الیله قامچی‌یی صاللادیغی حالده دیکر الیله‌ده حیوانلرنك دیزکینلرینی طوتیور!

یهودیلر غایت کولنج بر حالده ینه رجعت ایدرلر. کولنج اولمسی شوندن لازم کلیورکه بورجعتده یهودیلردن برقاچی سرعتلرینی یکه‌میوب یکدیکری اوزرینه دوشمشلردر. لکن آدملرده بحق اوراده اوتشمشلردر. هر بری استیضاحکارانه بر لاف، هر یهودی بر خلاف سویلیور.

شوراسی شایان تعجب دکلیدرکه موسویان نی زهره اوغرادقلری شو صدمهٔ شدیدهٔ دهره باقیوب ینه کندیلرینی طوپلامشلر وآرابه‌نك اوزرینه‌قدر چیقمق درجه‌سنده بسالت کوسترمشلردر؟

اووقت چوجغك ایتدیکی حرکتی باقه‌لم بکنه‌جکمیسکز:

همان حیوانك دیزكینی براقوب قامچیسیله برابر آرابه‌نك اوزرینه آتلامش و مهاجمله لزومی قدر دكل. تشدیده بیلدیكی قدر قامچی آتمشدر.

بوشدت اوزرینه یهودیلر آرابه‌نك اوزرندن صاپر صاپر یره دوكلمشلر. چوجق‌ده طبیعی برطور غالبانه ایله آرابه‌سنی چكوب كیتمش. یوك صاحبی اولان یهودیلرك برقاچ دقیقه صكره آرابه‌نك آرقه‌سندن محزون محزون كیدشلرینی كورسیدیكز هم كولر، هم‌ده آجیر ایدیكز.

— ٥٣ —

«كاغدخانه عالمی»

اسكی زمانلرده ساده‌لوحان عشاقدن اویله‌لری وار ایمش كه موسم بهارده دخی كوه‌وصحرا سیرینه چیقمیوب:

صد فصل بهار آمد و بیرون ننهم پای
شاید كه بیایی تو و در خانه نباشم

مضمون كاهلانه‌سنجه انتظار مقدم یار ایله خانه‌لرنده قرار ایدرلرمش.

عصرمزده ایسه آثار لطافت بهار تزیین دشت وكوهسار ایتمكه باشلار باشلامز هركس:

صوکبی زنجیرلر طوتمز دل دیوانه‌سی
حاصلی آواره‌لك وقتی بهار ایامیدر

زمزمهٔ سودا پروانه‌سیله ایام مخصوصه‌ده مسیرلرده شتابان واورالرده نائل دیدار جانان اولمقده‌در. شمدیکی عاشقلر اویله ایله شیلر اولمدقلرندن ایچلرنده جمعه وپازار کونلری اوده اوطوروبده منتظر تشریف دلدار اولان یکده بولنه‌مز ظن اولنور. عاشق ایله معشوقه بلادت جهتیله متساوی اولمیدرلرکه اوته‌کی اوده بکله‌سون طورسون. بریکی ده بیك ناز ایله تشریف بیورسون.

واقعا عشق مجرد ایله اکلنمك تحمانه مالك اولان بعض ارباب خیال کبی:

واخرج من بین البیوت لعلنی
احدث عنك النفس فی السر خالیا

فکر غریبیله یالکزجه کشت وکذار وبو وجه ایله تکدیر صفای بهار ایتمکده‌ده معنی اولمدیغی بدیداردر.

ایشته بورالرینی یك کوزل بیلن ارباب هوی شوموسمدن استفاده ایله جمعه وپازار کونلری کاغدخانه ذوقنه اعتنا ایدییورلر. کچن جمعه کونی مسیرهٔ مذکورده یك غلبه‌لك ایدی. بر وبحری اهل تفرج استیلا ایتدکلرندن قارده‌ده

كزوب طولاشمق بالنسبه آسان ایدیسه‌ده دكزده قایقنه ایلریله‌مك ایچون فرجه بولمق حقیقةً مشكلات اموردن ایدی .

سودلیجه موقعندکی قهوه‌جی ، كمال شطارتله تقسیم مشروبات و بوطور ایله صنعت قهوه فروشیده اولان مهارتنی اثبات ایلیوردی . نصل شاطر اولمسون : طوتدیغی موقع كوزلری اوكلرندن كاوب كچمكده اولان رنكا رنك قایقلرده دیكلمش انواع مشتریان ایله طولمش ایدی . بونلرك ایچنده :

ایواه او اوچ جفته قایق آلدی قرارم
شرقی اوقوبوب كچدی برآفت وار ایچنده

دیه بیله‌جك قدر آغزی دوزكون شیلر بولنمسنه احتمال ویریلیرسه‌ده چوغنك اجبار بی نقدی ایله اوراده لنكر انداز آرام وتماشا به طالب‌لرق قطع كلام ایتمش اولدقلرینی قیافتلری افهام ایلمكده ایدی .

قرق آغاج ، قاره آغاج موقعلری مستوره وغیر مستوره برچوق صاحبات السروره جای خنده و بونلردن بعضلری فلكه سوارلن طرفندن آتیلان محبانه سوزلرك تأثیریله شرمنده اولمقده ایدی .

آلت طرفده‌کی بكتاشی تكیه‌سنك اوكنده برجاذبهٔ روحانیه‌یه مغلوب اولمشجه‌سنه برخیلی قایق بریكدیكی

صره‌ده ارباب نوشانوشدن برایکیسی اوراده بولنان طوغله فابریقه‌سنك باجه‌سنه طوغری باش کسه‌رك « هووووو ارنلر! » دیدیکی کبی بردیکری ده :

سرخوش اولدق بزه نوالازم
سنده یوقمی نفیر بکتاشی

نیازینی عرض ایتمشدر .

فشنکخانه قارشیلرنده‌کی « شبه جزیره » لره قایق یاناشدرمش بولنان هوایی مشرب برطاقم دلی فشنکلر چکمکده اولان زورچه‌لره نظر تحسر عطفیله آتشین آهلرله برابر .... چکمکده ایدیلر .

سنت کوپریسنك بری طرفنده بولنان واپور اسکله‌سی پیشکاهی قایقلرله ، صنداللرله اوقدر طولمش ایدی‌که اورایه بونلردن جسیم برکوپری قورلمش ظن اولنوردی .

مراکب مذکوره‌نك داخلنده ودائره‌ٔ اندوهك خارجنده بولنان ارباب تنزه بر درجه‌ده قهقهه پرداز اولمقده ایدیلرکه بونلرك کورلتیسندن قایقجیلرك ، صنداجیلرك مصادمات متوالیه حسبیله ظهوره کلن مشاتماتی ایشتمك قابل اولمیوردی .

بوغابه‌لکك حکمتی وار ایمش : کوپرینك آلتنه طوغری کیدیلنجه قهقهه‌نك منبعی اوراده بولندیغی و بریده‌کی خنداخند بونك بعض امواج مستطیله‌سی اولدیغی آکلاشلدی .

كوپرینك كولكه‌سنه التجا ايتمش برقايق . قايغك ايچنده لطيفه‌كو ، آتشين رو برآدم ، باشنده قوجه برفس ، فسك تپه‌سنده اوفاق بر پوسكل . پوسكلك اوزرنده مائی بر نظر بونجغی كورلدی . كنديسی متصل سويليوب كوليور . خلقده برآغزدن كولديريور . بو منظره‌يی كورنلرك سعدآبادده قهقهه‌زار ديه‌جكلری كلمشدر . مكر بوذات مشهور عبدالرزاق شيرينمذاق ايمش !

ساحللرده كونا كون اشخاص بربر عقد انجمن اختصاص ايتمش وقانون ، كمان ، نی كبی انسانلرك بازيچهٔ دم ودستی اولان نی چاره‌لرده جابجا فرياد ايلمكده بولنمش ايدی . الحاصل كاغدخانه واديء لطيفی پرطنين وعبرتبخش ناظرين عارفين اوليوردی .

هرسرده بردرلو هوا ، هردهنده بربشقه نوا ! بر استانبولی « بهار اولدی صولر چاغلار » شرقيسنی طوتدرمش . برشامی « الوردقابل حبيبی لما دخل الجنينة » آهنكنه آغاز ايتمش . اوته‌دن بر بيروتی بوايكی نغمه‌يه « يا مقلتی ! وامهجتی ! » ندالرينی قارشديريور . بريدن عجملك بری اوآزه‌لق آرقداشنه موقعك لطافتنی تقدير ايتديكنی اعلام ايچون :

من این مقام بدنیا وآخرت ندهم
اکرچه درپیم افتـندهردم انجمنی

ترانهٔ منظومنی استماعه چالیشیور . طلبهٔعلومی حامل اولان قایقلرك بعضلرندن ایسه «انبت الربیع البقل» کبی مجازی شیلر ایشـیدیلیور . مع مافیه فیل کوپریسنك بورادن کیدرکن صول جهتنده خیمه‌زن ومنتظر نزول مردوزن اولان ارباب اغتنامك مشـتریلره « یوق ، بکم ! بوراده قهـوه ایکی غروشـه . ایکی‌ده صو. آنلرده بر غروش ، ایدر اوچ . بش غروش‌ده حصیر پاره‌سی . اسکمله‌لرده سزه جابا ! » کبی لاقلر سـویلیه‌رك پاره‌لری ویرمکه مجبـور ایتمـلری اوراده‌اوطورمق عقلسزلکنده بولنانلرك یوزلرینی اکشیتمکده ایدی .

بو حال همان اون بر بچغـه‌قدر بویله دوام ایتـدکدن صکره آرتق عودت واقع اولمشدر . های‌وهوی عودت‌بالطبع ذوق وشوق عزیمتدن زیاده ایدی .

دونشده دخی هرکسك آغزی برنوع نغمه ایله دمساز وقایقلر. صـندالّلر پرسوز وسـاز اولوب زیللر کوك قندیللره اهتزاز ویرمکده ومستانه نعره‌لر بولوتلره ایرمکده ایدی .

قاره آغاج اوکنده محبان طریقت مولویه‌دن برذات بها . ریه‌ده‌کی درکاه شریفه‌طوغری محزونانه عطف نکاه و برزمان

«عونی» بك مرحومك اوراده منزوی بولنـدیغنی یاد ایله آه ایلمشدر .

او آره‌لق شاعر مشارالیهك زهاد ایله رندان آره‌سنده دوستانه تعاطئ کلام، خصوصیله ارباب زهده لسان رندانه ایله افهام مرام قابل اوله‌میه‌جغنی کوستریر برقاچ بیتی اوقومغله اوذات دخی ـ مولویخانه‌دن فلك نظر ایتمدیکی حالده ـ عونینك:

آخرت حقن حلال ایتسون بزه پیرمغان

صورمسونلر روزمحشرده حساب باده‌دن

بیتیله ـ سرشك افشـان اوله‌رق ـ تزیین زبان ایتمشدر .

کاغد خانه‌نك بوقدر غلبه‌لکیله برابر هیچ کیمسه‌ده ـ ولو جزئی اولسون ـ راحتسزلکی موجب برحال کورلمامسی و جمله‌نك کندی عالمنده کوزل کوزل اکلنمسی اهالیمزك ادبیانه اکلنجه‌لرله‌ده وقت کچیره‌بیله‌جکلرینی کوستردیکندن بوصورت بالخاصه عقلا ایچون مستلزم ممنونیت اولمشدر .

— ٥٤ —

شکمپرورلکك شاعرانه‌سی

ـ یاخود ـ

شعرك شکمپرورانه‌سی

هرصنف اهل صنعت آره‌سـنده برشهرت مخصوصـه

پیدا ایده بیلمك او صنعتده آثار نادیده وجوده کتیردرك خلقك نظر استغراب واستحسانی جلب ایتمکه توقف ایدر .

واقعا بر اهل صنعت سائر صنعتده اشاریناك دخی اعمال ایتمکده اولدقلری بر شیئی آنلردن دها ظریف ونظر ربا بر صورتده اعمال ایتمکله ده ممتیز ومشتهر اوله بیلیرسه ده بونك امثالی نادر اوله جغندن شهرتك اودرلوسی « مخصوصه » قیدیله توصیفه شایان کوریله مز .

مثلا بر شاعر غزلسرا اویولده امثالنه استعلا ایتسه دخی کندیسندن اول غزل طرزنده نظم اشعار ایتمش پك چوق شعرا بولنه جغندن بر مسلك نظمك مخترعی صاییله میه جغی جهتله نامی بالطبع مخترعین مسالك ادب صره سنده یاد اولنه مز .

ازجمله « کمال الدین اسماعیل اصفهانی » اشعار فصیحه سنده کی جزالت معنی جهتیله عصرینك کمال آشنا اولان ادباسی لسانندن « خلاق معانی » عنوان جلیلنی آلمش اولدیغی حالده ایران ادبیاتی مخترعلرندن عداولندیغی یوقدر .

او عصرده طبیعت ومعرفت شاعرانه جه کماله معادل بریسی بولنوبده برده مسلك مخصوص ادب اختراعنه موفق اولمش اولیدی شبهه یوقدرکه خلاق معانی عنوانی کماله بدل آکا ویرلمش وقزانه جغی شهرت اختراع کمالك شهرت بالاغتنه

قیاس قبول ایتمیەجك بر درجهٔ عالیەیه واصل اولمش بولنوردی .

شهرت مخصوصه اکتسابی ایچون آز چوق اختراع لابددر . فقط او قوهٔ ممتازهٔ فکریەیی جناب مبدع الانسان هرکسه احسان ایتمامکده اولدیغندن شهرتك بو نوعنی اکتسابه موفق اولانلر معدوددر .

انسانده محبت شهرت مقتضای جبلت اولمغله مشاهیردن اولمق آرزوسنده بولنمیەجق بر آدم یوقدر .

قیاس مجربانەمزه کوره « تارك دنیایز ! » دیه اختیار پیغولهٔ عزلت و انتشار آوازەدن کویا مجانبت ایدن ارباب همت دخی بوزمینده اشتهار ایده کلدکلرندن بونلرده ده آرزوی شهرت بزم کبی اهل دنیادن آز اولمسه کرکدر .

حرص اشتهارك زیاده شاعرلرده آشکاردر. حتی شاعر اولمق استعدادنده یار ادنامش اولدقلری حالده کندیلرینی عالمه شاعر اولەرق صاتمق هوس غریبنده بولنان بیچارەلرده دخی مع زیادة واردر .

برکره دوشوناسون . انسان کندی فکرینك محصولی اولمیان بر اثری بندر دیه عمومك نظرکاهنه وضع ایتمك و برکون اولوبده اثرك اصل صاحبی میدانه چیقنجه کندیسنك نه قدر چرکین بر موقعده بولنمسی لازم کلەجکنی هیچ دوشونمامك نه جنتدر !

ترجمان حقیقت غزته‌سنك قسم ادبیسنی مطالعه ایدنلرك معلومی اوله‌جغی اوزره بوتحف مراق. یعنی کندی نامنه نشر ایتمك ایچون بشقه‌سنك آثارینی استراق زمانمزك آدملرنده دائما کورلمکده اولان حاللردندر .

بوقبیلدن اولان ارتکابلر هپ شهرت قزانمق ایچون اختیار اولنمش شیلر دکلیدر ؟

بو یولده اشتهار هوسنده بولنانلر هروجه ایله مغایر ادب اولان برطریقه سلوك ایتمش وشهرت بوله‌لم دیرکن کندی کندیلرینی تزذیل ایلمش اوله‌جقلرندن نزد عقلاده معذور طوتیله‌مزلر ایسه‌ده شعر ادن برصنف و اردرکه زمانلرنده اتخاذ اولنان مسالك ادبدن هیچ برنده تفرد ایده‌میه‌جکارینی آکلادقلری حالده ینه تفرد داعیه‌سندن فارغ اوله‌مدقلرندن قلملرنده‌کی اقتداری برطرز لطیفه پردازانه اتخاذینه صرف ایده‌رك او یولده کسب شهرت وجاب رغبت ایلرلر .

بونلرك مزاح ادیبانه قبیلندن اولان لطائف شعریه‌سی طباع لطیفه اصحابی نزدنده دائما مقبول اولور .

بو مسلکده اکتساب موفقیت دخی ظرافت طبعه، اقتدار قلمه متوقف اولدیغندن لطیفه پردازلقله شهرتیاب ومرغوب اولو الالباب اولمش شاعر برآز نادردر .

نصل نادر اولمسون‌که میل کلیسی جدیاته اولان عقل

حكمی موقتاً اولسون هزلیاته اماله ایچون وجودی لازم كلن لطافت افاده. ظرافت فوق العاده قولایلقله اله كچیریلیر هنرلردن دكلدر ؟

هر ملتده قلمی بو وادی‌یه سوق ایده‌رك بحق شهرت آلانلر بولندیغی كبی ملت اسلامیه‌ده دخی بولنور .

مثلا ایران ادبیاتی كوزدن كچیرلدیكی حالده لطیفه كویان مجمدن شیخ سعدی. عبید زاكانی. قاآنی كوزیله- جكی كبی برده « ابو اسحاق شیرازی » یه تصادف اولنور.

ابو اسحاق « خالف تعرف » سوزیله عامل اوله‌رق شعرده معاصرلری اولان شعرادن هیچ برینك مسلكنه اویمز بر چیغر آچوب كسب معروفیت ایلمشدر .

« شكمپرورلكك شاعرانه‌سی - یاخود - شعرك شكمپرورانه‌سی » ایشته بو ذاتده كورلمشدر .

ابو اسحاق دائما اطعمه اوزرینه شعر سویلردی . اشعاری بالطبع اشتها انكیز اولمغله زمانننك ظرفاسی بیننده « ابو اسحاقك اشعاری اغنیا ایچون نافع اولسه بیله فقرا ایچون پك مضردر » سوزی تكرر ایدردی .

او عصرك مشاهیر شعراسی آثارندن بر خیلیسنی كندی مسلكنه توفیقاً تضمین ایده‌رك بو صورتله‌ده اقتدار طبعنی عالمه كوسترمشدر .

حافظ شیرازی ایله سلمان ساوجی ابو اسحاقك الك معروف معاصرلرندن اولملریله الك زیاده بونلرك ابیات مشهوره‌سندن ایستدیکی مصراعلری آلهرق مسلك مخصوصی اوزره بالتضمین اشعارنده ایراد ایدردی .

سلمانك « دکر » ردیفلی غزل مشهورندن :

می برد سودای چشم مستش از راهم دکر
از کجا پیدا شد این سودای ناکاهم دکر

هست درمن آتشی پنهان نمی دانم که چیست
این قدر دانم که همچون شمع می کاهم دکر

هرشبی کویم که فردا ترك این سودا کنم
تازه می کردد هوایی هر سحرکاهم دکر

زندکانی در فراقت کرچنین خواهد کذشت
بعد از ینم زندکانی بس نمی خواهم دکر

یار کندم کون خرمن سوز سنبل موی من
جو بجو برباد خواهد داد چون کاهم دکر

بیتلرینی ابو اسحاق بروجه آتی مزج و تضمین ایلشدر :

می برد سودای آش سرکه از راهم دکر
از کجا پیدا شد این صفرای ناکاهم دکر

قیمه‌وارم هست سوزی وآن نمی‌دانم که چیست
این قدر دانم که همچون رشته می کاهم دکر

هرشبی کویم که فردا روزه خواهم داشتن
بوی کیپازان بکرداند سحر کاهم دکر

درعذاب جوع اکرامشب بود حالم چودوش
بعد از ینم زندکانی بس نمی خواهم دکر

نان آتش روی بریان سوز خوان آرای من
جو بجو بر باد خواهد داد چون کاهم دکر

خواجه حافظ او وقت دخی شهرتجه سائر شعرا کبی سلطانه‌ده‌غالب وخلق آنك اشعارینه‌دهازیاده راغب بولنغله ابو اسحاقك تضميناتی اکثریت اوزره ابیات حافظدن واقع اولمشدر. الك زیاده تحف اولان بعض تضميناتنی کوسترەلم : [*]

ـ حافظ ـ

بده ساقی می باقی که درجنت نخواهی یافت
کنار آب رکن آباد وکلکشت مصلارا

ـ ابو اسحاق ـ

برنج زردو صابونی اکر داری غنیمت دان
کنار آب رکن آباد وکلکشت مصلارا

[*] بو تضمیناتدن مقالەنك غزتە ایلە نشرندە کوستریلن بعضلری طی ایدلمشدر .

ـ حافظ ـ

غزل گفتی ودر سفتی بیا وخوش بخوان حافظ
که بر نظم تو افشاند فلك عقد ثریارا

ـ ابو اسحاق ـ

بگو بسحاق وصف خوشهٔ انگور مثقالی
که بر نظم تو افشاند فلك عقد ثریارا

ـ حافظ ـ

نا امیدم مکن از سابقهٔ لطف ازل
تو پس پرده چه دانی که که خوبست وکه زشت

ـ ابو اسحاق ـ

هر قطائف نتوان گفت که آن دوشابیست
تو بس پرده چه دانی که که خوبست وکه زشت

ـ حافظ ـ

نه من ازخلوت تقوی بدر افتادم وبس
پدرم نیز بهشت ابد از دست بهشت

ـ ابو اسحاق ـ

نه منم در طلب نان که زبهر گندم
پدرم نیز بهشت ابد از دست بهشت

ـ حافظ ـ

یار اگر ننشست باما نیست جای اعتراض
پادشاه کامران بود از گدایان عار داشت

ـ ابو اسحاق ـ

کرمز عفر باعدس ننشست جرم سفره نیست
پادشاه کامران بوداز گدایان عار داشت

ـ حافظ ـ

از لعل تو گر یابم انگشتری زنهار
صد ملك سلیمانم در زیر نگین باشد

ـ ابو اسحاق ـ

گر خاتم من سازنداز حلقچیء قندی
صد ملك سلیمانم در زیر نگین باشد

ـ حافظ ـ

آنانکه خاك را بنظر کیمیا کنند
آیا بودکه گوشهٔ چشمی بما کنند

ـ ابو اسحاق ـ

کیپا پزان سحر چو سرکله وا کنند
آیا بودکه گوشهٔ چشمی بما کنند

حیران درآن زو بن دندان کله اند
آنانکه خاك رابنظر کیمیا کنند

ـ حافظ ـ

معشوق چون نقاب زرخ برنمی کشد
هرکس حکایتی بتصور چرا کنند

ـ ابو اسحاق ـ

چون در درون خربزه واقف نشد کسی
هر کس حکایتی بتصور چرا کنند

ـ حافظ ـ

گویند سنگ لعل شود در مقام صبر
آری شود ولیك بخون جگر شود

ـ ابو اسحاق ـ

گویند روی سرخ زبریان شود برنج
آری شود ولیك بخون جگر شود

ـ حافظ ـ

در تنگنای حیرتم از نخوت رقیب
یارب مباد آنکه گدا معتبر شود

ـ ابو اسحاق ـ

روغن چوز یخنم بعدس نان گرم گفت
یارب مباد آنکه گدا معتبر شود

ـ حافظ ـ

بروای زاهد خود بین که زچشم من وتو
راز این پرده نهانست ونهان خواهد بود

ـ ابو اسحاق ـ

بروای کلهٔ بز غاله که از دیدهٔ تو
راز لوزینه نهانست ونهان خواهد بود

ـ حافظ ـ

حلقهٔ پیر مغانم ز ازل در گوشست
بر همانیم بودیم وهمان خواهد بود

ـ ابو اسحاق ـ

حلقهٔ سفرهٔ نانم ز ازل در گوشست
بر همانیم که بودیم وهمان خواهد بود

ـ حافظ ـ

چشم بد دور زخال تو که در عرصهٔ حسن
بیدقی راند که برد ازمه وخورشید گرو

ـ ابو اسحاق ـ

برلب عرصهٔ خوان شاه مزعفر زنخود
بیدقی راند که برد ازمه وخورشید گرو

ـ حافظ ـ

وصال اوز عمر جاودان به
خداوندا مرا آن ده که آن به

ـ ابو اسحاق ـ

زبورق نیست چیزی در جهان به
خداوندا مرا آن ده که آن به

ـ حافظ ـ

وقت را غنیمت دان آن قدر که بتوانی
حاصل از حیات ای جان این دمست تادانی

— ابو اسحاق —

هر زمان که دریابی نان کرم و بورانی
وقت را غنیمت دان آن قدرکه بتوانی

وزپی چنین لوتی کرسی بصا بونی
حاصل ازحیات ای جان این دمست تادانی

بو قبیلدن اولان تضمیناتندن طولایی خواجه حافظ ابواسحاقه سلماندن زیاده منفعل بولنوردی .

حتی مرویات مشهورەدن اولدیغی اوزره بر کون خواجه حافظ اوزمان مراجعتکاه ارباب عرفان اولان شیخ نعمة اللهك نزدینه کیدەرك اثنای مصاحبتده شیخه « ابواسحاق بزم اشعارمزی اطعمه ایله آلوده ایدییور » دیه صورت شکایت کوسترمکله شیخ درحال ابواسحاقی حضورینه چاغروب او یولده نظم اشعار ایتمکدن آرتق واز کچمسی مناسب اولەجغنی ایما ایدنجه ابو اسحاق « افندمز! فنامی ایدییورم ؟ آنلر جمال خوباندندم اوریورلرسه بنده کزده نعمة اللهی ثناده بولنیورم » دیمش و بو جواب ظریفانه اوزرینه شیخ ایله خواجه حافظبی اختیار تبسم ایتدکلرندن ابو اسحاق بوندن مساعده معناسی چیقاروب مسلکنده دوام ایلمشدر .

ابو اسحاق سراسر اوصاف اطعمه‌یی حاوی منظوم بر
کتاب یازوب « کنز الاشتهاء » تسمیه ایتمشدر .

کنز الاشتهاده جابجا :

حکایت عدس وسفرهٔ خلیل الله
زمن مپرس که مداح نعمة اللهم

کبی بیتلر ایرادیله نعمة اللهه عرض تعظیم ایلر .

عصرنده حافظ کبی، سلمان کبی بیوك شاعرلر موجود
ایکن اشعار جدیه نظمیله اثبات وجود ایتمکه نفسنده اقتدار
کوره‌مدیکی جهتله ابقای نام ایچون لطیفه کولق وادیسنه
صاپمغه مجبور اولدیغنی کنز الاشتهانك مقدمه‌سنده سویلر.

واقعا مرحوم :

بداغ سرکه وجریش بتلخی رفتم از دنیا
ولیکن شعر شیرینم بماند تاجهان باشد

بیتنده ادعا ایتدیکی وجه ایله ابقای نامه موفق اولمشدر،
فقط براقدیغی آثار شکمپروران دهری شیرینمذاق
ایتمکدن بشقه برشیئه یارامدیغی جهتله :

خوانی کشیده ام زسخن قاف تابقاف
همکاسهٔ کجاست که آید برابرم

یوللو طباخانه فخریه‌لری پك طاتسز دوشمشدر .

بو مشربده، بو تجلیده اولان شاعرلر ادبیاته دکل،

اکتنوب اکلندرمکده خدمت ایتدکلرندن حقیقت پروران شعرا ایله مناسبتلری یالکز موزون سوز سویلیه بیلمکدن عبارت قالیر .

حقیقتده ادبیات . ادب لفظنك جامع اولدیغی معانیء عالیه‌یی انسانك لوحهٔ وجدانه نقش ایده‌جك درجه‌ده حائز تأثیر اولان بلیغ سوزلردر .

بو معناجه آثار ابو اسحاق ایله ادبیات آره‌سنده نه مناسبت بولنور ؟

ادب تا جیست از نور الٰهی
بنه برسر برو هرجاکه خواهی

بیتنی تنویر ایدن تاج ادبی آشجی طبله‌سنه تحویل ایده‌جك قدر عبد البطن اولمقله افتخار ایدنلر ذوق روحانیء ادبیاتدن محروم بولنیورلر دیمك اولور .

بر ادیب وظیفهٔ اساسیه‌سی ملتنك افکارینی تربیه و اعلا ایتمکه چالشمق اولدیغی بیله‌جکی جهتله هزلیات ایله اشتغالی نفسنه ذل کورر .

انسان شهرت آرارسه بو یولده آرامالیدرکه حسن ایفاسنه چالشدیغی خدمت ملیه‌نك نشر ایده‌جکی آوازه صیت نبی کبی هرایشیدنك فکرینه اعتلا بخش اولسون .

— ٥٥ —

ندیمك بر تضمینی

فضولی :

حیرت ای بت صورتك كوردكده لال ایلر بنی
صورت حالم كورن صورت خیال ایلر بنی

مطلعلی غزلنده :

بن كداسن شاهه قول اولمق یوغ اما نیلیم
آرزو سركشتهٔ فكر محال ایلر بنی

دیمش .

ندیم فضولی‌یی تنظیر یوللو سویلدیكی :

بوس لعلك شویله سیراب زلال ایلر بنی
كیم كورن آب حیات ایچمش خیال ایلر بنی

مطلعلی غزلده بیت مذكورك مصراع ثانیسنی شو وجه ایله تضمین ایلمش :

كردشن كوردكجه ساقیٔ ملایم مشربك
آرزو سركشتهٔ فكر محال ایلر بنی

ندیمك مهارت شاعرانه‌سی بو تضمینده دخی كورنمشدر، چونكه بیت، فضولینك نظم ایتدیكی صورتده تذلل عاشقانه دن بشقه بر شیئی متضمن اولمدیغندن

ملالبخش خیال اولدیغی حالده ندیم طرفندن مصراع اولی دکشدیریلیویرمکله بالعکس شطارتمآل اولمشدر .

— ٥٦ —

تجاوزکارانه بعض اقوال وافعالی سببیله اهل عراق نظرنده کفری ایماننددن اقوی کورنمکه باشلایان « حجاج » برکون کوفه مسجدنده منبره چیقدیغی صرهده اورایه براقلمش بر ورقپاره بولدی که اوزرنده « کفرکله شمدیلك وار ، تمتع ایت ! اهل جهنمدن اولدیغکده شبهه یوقدر ! » مألنده اولان « تمتع بکفرك قلیلاً انك من اصحاب النار . » آیتی محرر ایدی . حجاج بونی اوقوراوقومز آلتنه « غیظکزله اولکز ! جناب حق سینه‌لرده مضمر اولان اسراری بیلیر . » مفهومنده بولنان « موتوابغیظکم ان الله علیم بذات الصدور . » آیتنی یازوب کاغدی ینه اورایه براقدقدن صکره خطبه‌سنی اوقومغه باشلامشدر .

— ٥٧ —

امرای خوارجدن (شبیب الحارثی) نك شاعر-لرندن برینی طوتوب مروان زاده عبدالملکك حضورینه کتیردکلرنده آره‌لرنده شو محاوره جریان ایدر :

عبدالملك — «ومنا شويد والبطين وقعنب (*) ومنا امير المؤمنين شبيب» بيتنك قائلى سنميسين ؟

شاعر — اوت !

عبدالملك — شبيب كبى بر حريفه نه حق ايله اميرالمؤمنين عنوانى ويريبورسين ؟ بوكون امير المؤمنين بنم !

شاعر — شبيبه كيم امير المؤمنين ديمش ؟

عبدالملك — ايشته سن دييورسين !

شاعر — مرحمت بيوركز، او بيتده كى اميرالمؤمنين افندمزه خطاباً ايراد ايدلمشدر ! (**)

بونك اوزرينه عبدالملك مبهوت اولور .

— ٥٨ —

خواجه حافظك :

سحر زهاتف غيبم رسيد مژده بگوش
كه دور شاه شجاعست مى دلير بنوش

مطلعلى غزلى انتشار ايله السنه آراى حريفان اولنجه

(*) «شويد، بطين، قعنب ديديلن دلاورلر بزدن اولدقلرى كبى امير المؤمنين شبيب دخى بزدندر .» ديمكدر .

(**) شاعر مصراع ثانيى «اى امير المؤمنين! شبيب دخى بزدندر .» ديمك اولق اوزره تأويل ايدييور .

شاه شجاع «سحر وقتی هاتف غیبدن قولاغمه «بو دور، شاه شجاع دوریدر . باده‌یی کمال حریتله نوش ایت . » مژده‌سی کلدی . » مضموننده اولان مطلعی کورمسیله خواجه‌نك، کندیسنی خلقه ارباب اباحتدن اولمق اوزره کوسترمك ایستدیکی ذهاب وهمیسنده بولنه‌رق خواجه‌یی حضورینه جلب ایله کیفیت انفعالندن بحث ایتمکسزین «غزللر کزدن هیچ بریسنك ابیاتی مطلعدن مقطعه قدر یکنسق دکلدر . هر غزلکزك حاوی اولدیغی بیتلردن بر قاچی تعریف شرابه، بر قاچی توصیف محبوبه، بر قاچی دخی تصوفه دائر بولنیور . بوایسه مغایر آیین بلغادر . » یوللو اعتراض ایتدکده خواجه «بیوردیغکز پك طوغریدر، فقط سائر شاعرلر طرفندن میدانه قونیلان نظملردن هیچ بریسنك شهر شیراز خارجنه چیقه‌بیلدیکی کوریله‌میور ! » جوابنی ویروب نزد شاهیدن چیقمش ایدی . بو جوابدن شاه شجاعك خواجه حقنده‌کی انفعالی مشتد اولمش ایسه‌ده او زمان برشی دیمیوب خواجه‌نك مناسب صورتده تأدیبنی وقت آخره تعلیق ایتمشدر . وقتاکه خواجه :

درهمه دیر مغان نیست چومن شیدایی
خرقه جایی کرو باده و دفتر جایی

مطلعلی غزلنی سویلیوب نشر ایتدی، کندیسنك خلافکیرانی غزل مذکورك مقطعی اولان :

کر مسلمانی از ینست که حافظ دارد (*)
آه اکراز پی امروز بود فردایی

بیتی اله آله‌رق بونی خواجه‌نك منکر حشر اولدیغنه دلیل اتخاذ ایلدیلر وکندیسنك اصحاب الحاددن اولدیغی — ارائهٔ دلیل ایله — اعلانه باشلادیلر . کیفیت شاه شجاعك دخی مسموعی اوله‌رق بو وسیله ایله خواجه حقنده اضمار ایلدیکی غیظی اظهار ایتمك اوزره بولندیغی صره ده خواجه ایشك اهمیتنی تقدیر ایده‌رك افاضل علمادن او وقت مسافرةً شیرازده بولنان « زین الدین ابوبکر » ه چاره جویانه مراجعت ایلدی . زین الدین مقطع مذکور قائلنك اکفارینی لازم کلیه‌جکنی خلقه آکلاتمق مشکل اوله‌جغندن بحث ایله بوبابده اك قولای چاره غزله — مقطعی قائل دیکرطرفندن سویلنمش کوستره‌جك صورتده — بر بیت علاوه ایتمك اولدیغنی وبو حالده « نقل کفر کفر دکلدر . » دینیله‌رك تبرئهٔ ذمت ایدیله بیله‌جکنی خواجه‌یه سویلمش، اودخی همان مقطعك بالاسنه :

این حدیثم چه خوش آمد که سحر که میکفت
بر در میکدهٔ بادف ونی ترسایی (**)

(*) « مسلمانلق، حافظده کوردیککز کبی اولدیغی تقدیرده بو کونی فردای قیامت تعقیب ایده‌جك اولورسه حال مشکلدر ! » مآلنده‌در .

(**) « سحر وقتی بر میخانه قپوسی اوکنده بر ترسانك دف ونی نغمه‌سیله سویلدیکی شو سوز نه قدر خوشمه کیتدی ! » مفهومنده‌در .

بیتنی علاوه ایلیه‌رك وسیلهٔ اکفار عد اولنان سوزی
بر ترسانك لساننده‌ن صدور ایتمش کبی کوسترمشدر .
خواجه بو تدبیر ایله حسودلرینك، علی الخصوص شاه
شجاعك شرندن قورتلدیغی ایچون زین الدینه عرض
منتداری ایلمشدر .

— ٥٩ —

حضرت فاتحه «تمه» تعبیر اولنان مدرسه‌لرك ختام
انشا آتی تبشیر ایدیلنجه علمای عصرك سر آمدانی دعوتله
شاهانه بر ضیافت ویرمش ایدی . بو ضیافتده بر آره‌لق
هرکسه شکر شربتی طاغیدلدیغی صره‌ده — فاتحك جمعیتده
بر لطیفه ایجاد ایتمك مقصدیله اولجه ویردیکی امره
امتثالاً — ترکمان طائفه‌سندن بولنان ملا «عذاری»
مرحومه بر کاسه آیران تقدیم اولندقده ملا پادشاهك
مقصدینی تفرسله بالبداهه : «این که دارم بدست شربت
ماست» (*) مصراعنی اوقودقدن صکره ولی‌نعمتنه عرض
شکران ایده‌رك آیرانی ایچمشدر . ملانك ظرافتی فاتحك

(*) «ماست» متکلم مع الغیر ضمیری اولان «ما» ایله «است» دن
مخفف بولنان «ست» دن مرکب اوله بیله‌جکی کبی باشلی باشنه کلمه اوله‌رق
«یوغورت» معناسنده‌ده اوله بیلیر .

فوق‌العاده موجب محظوظیتی اولدیغندن کندیسنه سائر مدعویندن زیاده احسان ایلمشدر .

— ٦٠ —

اعتدال (*)

عقلك تمکین وکمالنه دال کوزل بر حالدر . عاقل اعتداله طبیعی محبت ایدر . حتی چوق سویلینله صوفیٔ مراقبه پرست کبی هیچ سویلمیوب صنم واری طورانی اعتدال اوزره تکلم ایدن قدر سومیز . فصل بهاری بیله فصول سائره‌دن زیاده سویشمز اعتدالندن ناشیدر .

اعتدالی بیلوب سومك‌ده واقعا فضیلتدر، لکن اصل مقصود اولان اعتدال ایله اتصاف فضیلت ممتازه‌سنه قارشی : بن فضیلتم ، دیه‌مز . البته حالات یاننده قال رونقسز قالیر .

دلربای جهانپیرای فضیلته ارباب نظرك بکنه‌جکی صورتده سوس ویرن الحق قبای ملاحتنمای اعتدالدر .

اعتدال بر مسلك مستقیمدرکه سالکلرندن هر بری بر نیجه کمراهه رهبر اوله بیلیر . کویاکه جبر متوسطدر .

(*) وارنه‌دن طونه غزته‌سنه یازلمشدر .

اعتدال هر شیده ممدوحدر، بناءً علیه بر صورت معتدله‌ده عشرت ایدن اهل کیف سرشارلق چیقمز ینه کیدن حریف لاابالی‌یه ترجیح ایدیلیر. عقل وانصافی اولان میفروش بیله برنجی‌یی ایکنجیدن زیاده سور.

اعتدالك هرکسجه لزوم ومنفعتی مسلمدر. هله مکتب معلملکیله مباهی اولان ذواته آشیری لازمدر، زیرا بیلیدرکه بر معلم شاکردانه کندینی طانتمق ایچون شدتده طاشقین طاورانیرسه زواللیلری شاشقینه چویرر. بالعکس نصابندن زیاده ملایمت کوسترسه مکتب بز لعبتکاه حکمنه کیروب بو دفعه معلم افندی حسابی شاشیرر. هر حالده ایکیسی اورته‌سی حرکت ایتمسی لازم کلیر. تاکه مکتبی حسن اداره‌یه موفق اوله بیلسون. بو ایسه کوجه شیدر.

مکتب خواجه‌لکی دیوب ده کچیوریمیه‌لم. بر مکتب اداره‌سی بیاغی بر مملکت اداره‌سنك نمونه‌سیدر.

شو کشمکشیله برابر معلملك شرفلی بر ایشدر. وطن اولادینك الك کوزل بر طریقده ایلریله‌ملرینه بذل همتله ذاتلرینی — بعض ذواتی نه یاپدیغنی، نه سویلدیکنی طانیمق مزیتندن محروم براقان — بلای جهالتدن قورتارمق خدمتنده بولنمش نه بیوك شرفدر! معهود

منتظم اولەسی مکتبلردن رشدیەیە کان اطفالك املی ایدیلان وجه ایله ترقی کوسترەمیشلرینی رشدیه معلملرینك قصور غیرتلرینه عزو ایدەرك غیرتفروشاق وادیسنده کورینش نه بیوك غفلتدر !

مکتب بحثنه انتقال ایدیشمز «کل یحث عما شغل به .» حکمنجه خوش کوریلور و مکتبلرمزدن بحق نه قدر بحث ایدلسه چوق کورلمز صانیرم .

اعتدالك دها سوز کوتورەجکنه سوز یوقسەده بو میداندە جولانما اولان رخش قلمك دنحی دائرهٔ اعتدالی تجاوز ایتماسی مناسب اولەجغی و آت صاحبنه کوره اشمك لازم کلەجکی مطالعەسیلە او رهوار معتدل رفتاره بوندن زیادە دیزکین ایدلامشدر .

ـ لاحقه ـ

کندی دیلنی طوغرلتمدن فرانسزجه اوکرنمکه قالقیشان آلافرانغه مشربلیلره شویله خطاب ایدلسه یاراشیر :

*

* *

جهل ایله کندی لسانکدن دکلکن باخبر
دیکرین تحصیله قالقشمەك تحفدر زور ایله
افتخار ایتمکدە فی الواقع ویرردم حق سکا
اولسه تحصیل لسان پاردون ایله بونژور ایله

فی ۷ کانون ثانی سنه ۱۲۹۱

— ۱٦۱ —

مطالعه (*)

اطفال افكارك دايه‌سی و توسيع دائرهٔ فكر امنيه‌سنده بولنانلرك الك بيوك سرمايه‌سيدر .

بر سرمايه‌كه نماسی كوندن كونه متزايد وصاحبی قدمه قدمه معراج كماله متصاعد اولوب كيدر .

مطالعه‌يی سون البته بر چوق كتاب و غزته كورمكه خواهشلی اوله‌جغندن ايستديكی شيئی جلبه سرمايه‌سی مساعد بولنسه بيله كاغتدن آزاده‌لكی جهتيله قرائتخانه‌ده مصطبه نشينلك حالنه برميل طبيعيده بولنور . قرائتخانه‌سز بر شهر خلقی افرادندن اينه اسف ايدر ياتير .

شو آرزو و اسف اوذاتك طريق تفيضده ميدان آلمق مطالبنه صاحب اولمسندن ايلری كله‌جكی جهتله حالات محموده‌دندر .

ايشته بزده كنديزی حال وقوفده كورمك ايسته‌ديكمزدن مملكتمزی «عمومی» ايله موصوف بر قرائتخانه ايله‌كه — اسباب ترقيدندر — تزين ايتمش كورمك ايستيورز . حتی بو ايستك بزه مركز ولايتده بولنان ارباب مطالعه‌يه بياغی غبطه ايتديريور ، چونكه

(*) كذلك وارنه‌دن طونه غزته‌سنه يازلمشدر .

اوزاده‌کی قرائتخانه‌نك انتظامنی ایشیدیورز ، فقط
— اکثریسی مطالعه‌یه منحصر بولنمسندنمی نه‌دن ایسه —
کچنده درج ایتمش اولدیغکز «بر مسافر» امضالی ورقه‌دن
آکلاشیلان تنهالغی بادیٔ تأسف اولیور . ایشته بو عدم
رغبت ماده‌سی مملکتمزده قرائتخانه کورمك امیدینه
یأس قارشدیرییور .

فی ١٩ شباط سنه ١٢٩٠

— ٦٢ —

بر مقدمه

نامنی حرف آشنا اولیان امیلرك دخی حرمتله یاد
ایتمکه انسانیتٔ مجبور بولندقاری موجد فن طبعك
«مایانس»ده آچمغه موفق اولدیغی مطبعه — بو صنعت
جهان افروزك استقبالنده‌کی فوق‌العاده پارلاقلغی تقدیساً
اجرای شهر آیینه شتاب ایدیورمش کبی — آتشلر
ایچنده قالدیغی ظلمتلی زماندن بری مدنیت عالمنده تنویر
ایتمدك کوشه براقامش اولان مطبوعات — فکر بشرك
اظهار ایلدیکی بدایع آره‌سنده اك زیاده سزاوار التفات
بولنمق جهتیله — مظهر حمایهٔ اعاظم اوله کلدیکی ایچون

نظر پیرای حیرتمز اولمقده بولنان شعشعه‌یی حاصل ایده بیلمشدر .

اعاظم حمایهٔ مطبوعات خصوص مهمنی نصل وظائف ترقی پرورانه‌نك الك بیوكلرندن عد ایتمسونلركه بر ملت ایچون الك قوتلی حامیلردن اولدیغی مأثر زاهره‌سیله مثبت بولنان معارف آنجق مطبوعاتك سایهٔ فیض عالمگیرنده انتشار ایدییور ؟

مطبوعات ملكمزده — ممالك سائره‌یه نسبتله — پك كیج نشر انوار ایتمكه باشلامش ایسه‌ده مسلم اذكیای ملل بولنان ذكای مخصوص ملیمزه پك آز وقت ایچنده خارق‌العاده بر انبساط ویرمشدر .

مشاعل هدی دیمكه سزا اولان مطبوعاتك ارشادیله‌ درگه ایلری‌یه عطف نظر ایتدكجه كوردیكمز مترقی ملتلره یتشمك ایچون كوكلرمزده انطفا ناپذیر بر شعلهٔ امید اویانمقده‌در .

مطبوعاته دكری قدر التفات ایتمك لطف معارفگسترانه‌سنده بولنان بیوكلرمزه — مطالعه خانهٔ كائناتده ترتیب حروف ممكن اولدقجه — كمال منتداری ایله عرض شكران ایتمكه بورجلویز .

بزده مطبوعات حامیلكنی التزام وبو صورتله برقات

دهـا اعلای نام ایدن اعالیـنـك اعظمی ، عصر جلیل
حضرت خلافتپنـاهیلرینی ادراك ایله بختیـار اولدیغمز
وسایهٔ عدل فاروقانه‌لرنده بتون عالمك نائل اوله کلدیکی
الطاف عظیمه‌لرینك درجاتنی لسان وقلمله تعریفدن عاجز
بولندیغمز واقف معانیٔ سـبع المثانی غازی (عبدالحمید)
خان ثانی افندمز حضرتلریدر ، که دولت وملته کمال صدا.
قتله الندن کلدیکی قدر عرض خدمتده دوام وبو یولده
تحصیل رضای پادشاه انام ایتمکدن بشـقه مطمح نظری
اولمیان جریده‌مزك بو کوندن اعتباراً انتشاره باشلامسی
دخی او عالی خصلت معالی منقبتك جلوس همایون ملوکانه‌
لرندن بری مطبوعات حقنده دریغ بیورمامقده اولدقلری
حمایهٔ فرخنده سایه‌نك بر اثریدر .

جنـاب فالق الاصباح — روز جلوس همایونلرینك
حسن حلولندن اول قریباً کونشك طلوع ایله عالمی ضیایه
غرق ایده‌جکنی تبشیر ایدر لطیف بر سحر حالنده بولنان
آفاق وطنی — جلوس پرمیمنت ظل اللهیلریله برابر باشدن
باشه منور واوزمان مسعود اشراقدن بری شرقی آناً فآناً
مظهر فیض دیکر بیوران آفتاب سپهر احسان ، ولی نعمت
بی امتنان افندمز حضرتلرینك قبلهٔ قلوب عثمانیان اولان
قلب الهامپرور شاهانه‌لرینی دائما قرین انشراح بیورسون .
آمین !

— ٦٣ —

بر جوابنامه

جزیره‌نك بعض فتنه جویانی معرفتیله حق عالیکزده اختراع ایدیله‌کلن روایات غریبه‌یه دائر بو کره «ترجمان حقیقت» له نشر اولنسان بر بندك — بنده‌کز دخی بو غزته‌نك محررلرندن بولندیغم ایچون — نظر حیرتکزی جلب ایلدیکی واصـل مقام احترام اولان کرمنامه‌کزدن آکلاشلمشدر. ظن عاجزانه‌مه کوره بونده جالب حیرت اوله‌جق بر شی یوق. مادامکه ترجمانك مطالعه‌سنه رغبت بیورلیور، معلوم ادیبانه‌کز اولمق لازم کلیرکه بنده‌کز غزته‌نك منحصراً ادبیات قسمیله اشتغال ایدرم، سائر مندرجاتنی لزوم کورلدکجه اوقوم بیله. بر ولایتك امور مالیه‌سنه و بیکانهٔ ادب بعض اشخاصك حسیات انفعالیه‌سنه تعلق ایدن سـوزلرده ادبیاتدنمیدر؟ او بندی غزته‌یه قوندقدن ایکی کون صکره ذات والاکزله مخالصتم اولدیغنی بیلن رفقادن برینك اخطاری اوزرینه اوقومش ایدم. تأسف ایتمدم دیه‌مم. بر طاقم افسانه پردازلرك حقیقت علیهنده لاقیردی سویلمکه میدان بولملری هانکی وجدان صاحبنی متأسف ایتمز؟ اولجه خبرم اولیدی البته نشر اولنماسـنی باش محرر افندی حضرتلرینـه اخطار ایدردم.

نیچون او قدر تلاش بیوریلیور ؛ بنده کز سزی دولتك اك صادق، اك مستقیم بندکانندن اولمق اوزره طانیمش ایدم . حالاده اویله طانیرم . البته بش آلتی آیدن بری تبدیل مسلك بیورلمامشدر ؛ بناءً علیه حسابنی ویرمکده عسرت چکه جك بر صاحب سیئات اولدیغکزه دائر اشاعه قیلنان روایتلرك نزد حکیمانه کزده او قدر اهمیتی اولمامق لازم کلیر . «هرکه خیانت ورزد دستش درحساب لرزد .» حقیقتی چوجقلقدن بری معلومکز اولدیغی بنده کزله محاوره یه تنزل بیورلدیغی دملرده کلستاندن بعض ابیات اوقومق لطف شاعرانه سنده بولنشکزدن آکلاشیلیوردی . اویله ایسه سزه نه ؟ او خائنلر تلاش ایتسونلر که پروردهٔ نعمتی اولدقلری دولته اولنجه یه قدر صادق قالمق کبی عالی بر مزیتله اتصافدن استنکاف ایدرلر ! علیهکزده خلاف حقیقت سوزلر سویلنمش ده نه اولمش ؟ سز حقیقتی سویلمکدن عاجز میسکز ؟ یوقسه طوغری سوزی دیکله یوب آکلایه جق کیمسه قالمدیمی ؟ بو کره سافزدن کوندریلوب غزته یه درج ایدیلن مدافعه نامه وار ایسه اولکی نشریاتك تأثیرینی تعدیل ایلمشدر . غزته مز ترجمان حقیقت دکلمی یا ؟ لازم کلدکجه افندمزك حقیقتکزی ده ترجمه ایدییور . «سنر

حقیقت سکا یاقیشیرمی ؟ » دیمك ایستیشکزدن متأثر اولدم .
ایشته بنده کز حقیقتی سویلدم . بحق قازاندیغمی وهیچ
بر وقتده غائب ایتمیه جکمی ظن ایتدیکم حسن توجهکزه
لیاقتسزلك کوسترمکه باشلادمسه نام کمترانه‌مك دفتر بند -
کاندن لطفاً ترقین بیورلمسنی استدعا ایلرم . . . . .

فی ۲۷ نیسان سنه ۱۲۹۹

— ٦٤ —

انتقام حلیمانه — جزای حرص

کرمای عربدن سید بنی تمیم اولان مشهور « احنف
بن قیس » بر کون یولده کیدرکن آرقه‌سندن یتیشن بر
شخص اکسه‌سنه بر شامار اوره‌رق دونوب قاچمغه باشلا -
مشدر . احنف آنی طوتدیروب بو جرأتك نه‌دن ایلری
کلدیکنی کمال حلم ایله صورنجه بنی تمیم سیدینه بر شامار
اوردیغی حالده کندیسنه یوز آلتون اعطاسی وعد
اولندیغنی سویلمشدر . احنف کولمسیه‌رك آکا « آلتونلری
آلمه که سبب اولمغی آرزو ایدردم ، فقط سنك یاکیلشلك
بو آرزونك حصولنه مانع اولدی . سید بنی تمیم بن
دکلم ، « حارثة بن قدامه » در . » دیمکله اکتفا ایلدی .

بونك اوزرینه شخص مرقوم کیدوب حارثه‌یه دخی بر شامار اورمشدر . حارثه ایسه بو معامله‌دن پك زیاده غضبناك اوله‌رق درحال بی چاره‌نك اللرینی کسدرمشدر .

— ٦٥ —

بر داهیه‌نك اغفالی

دهات عربدن «مغیرة بن شعبه» هیچ بر وجه ایله قابل اغفال اولمامقله مشهور ایدی . آنی بر کنج غایت ساده بر صورتده آلداتمشدر . مغیره عمرنده برنجی دفعه اوله‌رق آلداندیغنی اعتراف ایله وقعه‌یی بروجه آتی نقل ایدردی :

« حارث بن کعب » قبیله‌سندن حسنا بر قیزك تزوجنه راغب اولمش ایدم . اسبابنه تشبث ایتدم . ایشی قوهٔ قریبه‌یه کلدی . او صره‌لرده یانمه کلوب طور ساده‌لوحانه ایله مکالمه‌یه باشلایان، قبیلهٔ مذکوره‌یه منسوب بر جوان بیلمم نه مناسبتله «آلمق ایستدیککز قیزی بر یسی اوپرکن کوردم !» دیدی . حالنه نظراً چوجغی ایله بر شی صاندیغم جهتله بنی اغفال ایتمك فکرنده بولنه بیله‌جکی هیچ خاطرمه کلمدی . سوزینه ایناندوب قیزك نقصان

عفته حکم ایله تشبثمدن فارغ اولدم . برده ایکی اوچ کون صکره قیزك اوکنجه و یرلدیکنی ایشتدم . تعجب ایتدم . کندیسنی آرایوب بولدم ، « برینه بوسه ویردیکنی کوردیکك قیزی نصل قبول ایتدك ؟ » دیدم . تبسم ایدەرك « بریسی دیدیکم باباسی ایدی . قیزینی کوچك ایکن اوپوب اوقشادیغنی کورمش ایدم . » جوابنی ویردی . آلداندیغمی او زمان آکلادم . »

— ٦٦ —

. . . .

امام حسین افندمزه بر کون یزید مصادف اولەرق اوتەدن بریدن لاقیردی آچدیغی صرەدە افرادندن بولندیغی رجال بنی امیەنك محامدندن بحثه باشلایوب آنلری بتون اشراف قبائل عربه ترجیح ایلدی . بوندن مقصدی قارشیسنده کمال حلم ووقار ایله طورمقده اولان سید بنی هاشمی استخفاف ایدی . او آرەلق اذان اوقوندی . یزید متصل سویلنیوردی . مؤذن « اشهد ان محمداً رسول الله » دیه ندا ایدنجه او وقته قدر هیچ سوز سویلمیوب آره صره قاتلنك اجمالنامهٔ افکاری اولان

یوزینه باقمقله اکتفا ایدن حضرت امام «شو ذات عالی کیمك جدیدر ؟» بیووردی .

بونك اوزرینه یزید نصلسه بر آز اوتانوب صوصمشدر .

— ٦٧ —

بند مخصوص

مسلك صاحبی اولان بر غزته‌نك محرر دکشدرمسی بعض ارباب خیال طرفندن برسازنده‌نك تبدیل مضراب ایتمسنه ویا بر شاعرك مثلا :

عجزه دوشمش کورنجه دشمنمی
دشمن انتقام اولور کوکلم

دیمکده ایکن مآلی دکشدرمیه‌رك :

ای عجزه دوشن عدو امین اول
بن شمدی عدوی انتقام

یوللو تحویل آهنك ایلمسنه تشبیه ایدلمشدر .

بر محررك غزته دکشدرمسی ایسه بر کاتبك کاغد دکشدرمسنه بکزر .

یازیلان یازینك بر قرطاس مذهب کنار ویار

ورقپارهٔ بی اعتبار اوزرنده بولنمسی آنك معنی جهتیله اولان موقعنی ترفیع ویا تنزیل ایده‌مز . مشهور سبعهٔ معلقه جدار کعبه‌یه تعلیق ایدلمزدن اول نه ایسه بو مقام عالیدن ایندیرلدکدن صکره ینه او ایدی . . . . قرآن معجزی . . . . مسیلمة الکذابك هذیان معجزی صفحهٔ حریره تحریر اولنسه هیچ برینك ماهیتی — ولو جزئی اولسون — تغییر ایدیله بیلمش اولورمی ؟ اسلاف شعرامزك اثرده پارلاقلغی صرف خیالده آرا-یانلرندن بعضلری کرهٔ شمسی بر صحیفه کاغد فرض ایده‌رك سویلدکلری شعرلرك بو صحیفه‌یه یازلمسی تصورنده بولنمشلردر . حال بوکه کندیلرینك تکثیر سواد قیباندن اویله اثرلری کورلمکده‌درکه شو تصورلری مقارن حقیقت اوله بیلوبده بونلر صحیفهٔ خورشیده یازیله‌جق اولسه — کوز قاماشدرمق شویله طورسون — کونشی ارباب هیئت طرفندن کشف ایدلمامش بر کسوفه اوغراتمیه‌جغی شبهه‌لی ایدی .

قلمی او قدر اوزاتمق، کاغدی او درجه پارلاتمق نه لازم ! . . . لسان حقیقت :

«ایشته لوح ایشته قلم ایشته کتب ایشته فحول»

دیوب طوریور . انسان اك عادی قلمله اك بیاغی کاغد

اوزرینه‌ده یازیسنی یازه بیلیر، فقط هنر او یازی‌یی، او کاغدی :

سوزمیدر او کیم نسخه‌سنی نکته شناسان
حشوشکم رخنهٔ دیوار ودر ایلر

تزییفنه مظهر ایتمامکدر، یوقسه :

کونشدن طوپ یاپوب آتدق
فلك ماه ایستدی صاتدق
بتون دنیایی آلداتدق
صاقنسون بزدن انسانلر

دیمك‌ده سوز سویلمکدر .

«هر محرر شاعر اوله بیلیر، هر شاعر محرر اوله‌مز .» قضیه‌سنی «هر بلیغ فصیحدر، هر فصیح بلیغ دکلدر .» دستور بیانیسنه قیاساً صادق اولمق اوزره قبول ایدر ایسه‌ك بر محررك محرر اولمیان بر شاعردن دها عالی طوتلمسی لازم کله‌جکنی ضمناً تصدیق ایتمش اولورز .

شاعری بر طرفه براقه‌لم‌ده انسانك حقیقةً محرر اوله بیلمك ایچون نه قدر مزیات عالیه‌یی حائز بولنمسی اقتضا ایده‌جکنی نظر مطالعه‌یه آله‌لم .

محرر بعض لغت جویان سطحی نظرك ظن ایده‌بیله

جكاری وجه ایله مطلقا یازی یازان دیمك دكلدر . اویله اولمش اولسه یکی جامع میدانی شهرمزك «محررلر سر-کیسی» اطلاقنه شایان بر موقعی اولمق لازم کلیردی .

حقیقتده «ادیب» کبی «محرر» دخی جامع الفضائل انسان کامل دیمك اولهجق ایسهده بزده — علمامز ایچنده بیله فی الحقیقه ارباب قلمدن عد اولنهجق پك آز ذوات کرام کوریله بیلمکده اولمسندن دخی استدلال ایدیله بیلهجکی اوزره — فن تحریر هنوز لایقیله تقدیر ایدیله مامکده اولدیغندن شمدی‌یه قدر معنای حقیقیلرینه نظراً فوق العاده افتخاره شایان اوصافدن اولان شو ایکی عنوانی طاقنمغه جرأت ایدنلر بونلری او درجه سوء استعمالاته اوغراتمشلردرکه ادیب، یاخود محرر دینیلان آدملره عموم طرفندن ناشر فساد اخلاق نظریله باقلمقده اولدیغی ادعا ایدیلهجك اولسه عکسنی اثبات ایچون بو وصفلری کرچکدن حائز ایکی آدم بولوب کوسترمك مشکل اولور ظن ایدرم، حال بوکه بر ملتك اخلاقنی تهذیب ومحافظه‌یه اك زیاده چالیشانلر ادیبلری، محررلری اولمق لازم کله‌جکی آزادهٔ کلفت ایضاح اولان مسائلدندر .

دقت اولنمیدرکه بو نقطهٔ نظردن باقلدیغی حالده بر ادیب، بر محرر «ملت مربیسی» موقعنده قاعد وسعادت

مایه‌نك تمام حصولنه هر صورتله جاهد کورنمك اقتضا ایدییور . اونه عالی موقع !

شرف عارضی ایله افتخار ایتمکدن ذوق آله‌میه‌جق بر خلقتده بولنان اصحاب همت ایچون بوندن یوکسك مطمح نظرمی تصور اولنه بیلیر ؟

مع مافیه بو مقام محمود هر بالاپروازك وسائل یاب صعود اوله‌بیله‌جکی مرتبه‌لردن اولمدیغندن نتیجه ارباب اعتلا او سریر عرفانه آشاغیدن باقه‌رق آنجق اعلای نظر ایتمکله اکتفا ایلمشلردر .

بو موقعك علویتنی حقیله تقدیر ایده‌بیلمك ده انسان ایچون بر مزیتدر . ایشته بزم کبی ادیب، محرر اولمق آرزوسیله کوکل آووتمق ایستین یازیجیلرده بولنسه بولنسه بو مزیت بولنه بیلیر .

بونکله برابر اوقدر عالی بر مرتبه‌یی حائز اولان بر ادیبك، بر محررك قدر حقیقیسنی «لایعرف ذا الفضل الاذووه .» مفهوم صادقی اوزره ینه آنك امثالی اولانلر بحق فهم وتعریف ایده بیلیرلر . اوروپا محررلرندن بر حکیم محررلکدن سوز آچدیغی صره‌ده دییور که :

«بر محرر طرفندن ایفا ایدلمسی لازم کلن وظائف نه کبی شیلردر ؟ بو سؤالك جوابنده ینه بر محرر دیه

بیلیرکه : «او وظائفدن بعضلری شونلردر : هر شی حقنده بر حکم صحیح اعطاسی، قیمت حیاتك تقدیریله طرز معیشت بشریه نك تقریری. قلوب ناسده دائما حاکم اولان خوف ورجانك میزان تحقیق ایله وزنی. افراد بشرك منافع مخصوصه سنی کوزتمکله برابر منافع مشترکهٔ بشریه نك اسباب حصولنك رؤیت وارائه سی. اعصار سالفه آثار وحادثاتنك مطالعه وتدقیقیله تربیهٔ نفس واکمال معلومات نتیجه سی اوله رق عصر حاضرك ایقاظی. شان کیمده شین کیمده اولدیغنك وجدانی بر حکم عادلانه ایله تعیینی.»

«ایشته بویله بر چوق وظائفك ایفاسیله مکلف اولان محرر مواجههٔ عمومده خطابت ایتدیکی وقت سویله دیکی سوزلر هرکس طرفندن شایان قبول وتقدیس کورلملی، حتی سکوتی دخی بر محکمهٔ عدالتك قارشیدن کورینشی کبی عامه نك قلوبنه القای حس احترام ایده جك صورتده بولنملیدر.»

بو محرر حکیم شو تعریف وایضاحه علاوةً ایفای وظیفهٔ خطابت ومحرر کچیننلره تعلیم درس حکمت ایتمك مقصدیله جمل آتیه یی دخی ایراد ایدییور :

«ای محررین! میدانه قویه جغکز آثارك جمله سنده

یگانه مرجعکز حقیقت اولسون . کیمسه‌یه مداهنه ایتمامکه، کیمسه‌یی آلداتمامغه عهد ایدکز، بر آدمك مدحنه باشلامزدن اول ترجمهٔ حالنی علی وجه التحقیق اوکرنکز . بر اقتدارك ستایشنه کیرشمزدن اول وجدانکزله سویلشکز . بر امله، براحترازه مبنی خلاف سوزلر یازارسه‌کز دنائت ایتمش اولورسکز . مقتضای مسلککز اولدیغی اوزره قلمکز سایه‌سنده صیت معرفتکز جهانه یاییله جق دکلمی ؟ او حالده یازه‌جغکز هر بر سطر تا ابد خلل پذیر اولمقدن مصون بولنه‌جقدر . بر کره بوزلرینی دوشونکزده هر بر سطری عالمه قارشی نشر ایتمزدن اول سزی نظر تدقیقدن کچیره‌جك اولان اخلاقه عرض ایدکز . زنهار حقیقتدن آیرلمیکزکه اخلاق، محرراتکزی اوقور اوقومز بر طور مستحقرانه ایله کوزلرینی دیکر جهته چویرمسون‌لر ! »

«خیر ! اوله‌مز ! . . . «دها» دیدیکمز فوق العاده ذکا یالان صاتوب پاره قازانمق کبی بر معاملهٔ منافقانه‌نك اجراسی ایچون یارادلمش اوله‌مز ! . . . صاحب دهانك قلبنده ناقابل تعریف بر حس علوی بولنور . هوای نفسانی‌یه مغلوبیتدن بی حضور اولور، بیوکلکنك کوچکلکه تحول ایتدیکنی کوره‌جك اولسه البته وجداناً بر عذاب عظیم ایچنده قالیر . »

دیکر بر ادیب غربی دخی بوبابده شو مطالعه‌لری درمیان ایتمشدر :

«انسان ایچون — مقتضای وظیفه پروری اولدیغی اوزره — دائما ترجمان فضائل اخلاق اولمق نه بیوك شرفدر! فقط بو فضائلی حقیله تعریف ایده بیله‌جك بر آدم اولمق ایچون آنلری بروجه حقیقت حس ایتمك لازم کلیر. کرچکدن ادیب اولان بر صاحب قلم یالکز محرراتنده تصویر فضائل ایتمکله اکتفا ایلمز. افعالی اقوالنی تأیید ایدر. تکذیب ایتمز. یازی یازارکن نوك خامهٔ خوش بیاننده حسیات علویه‌یه دال بر ترکیب قدسی مآل کلنجه هیچ بر سببله آنی بغیر حق رد ایده‌رك ترکیب دیکره کچه‌مز. عالمه قارشی سویلیه‌جکی سوزلر شائبهٔ ریادن، شدت نابجادن خالی وهر درلو مقاصد منفعت پرستانه‌دن متعالی بولنور. خصمانه بر جرأت عالیجنابانه ایله مقابله ایدر. حسودلرینه قارشی مآثر عرفانی تزییده چالیشیر. کندیسنی هجو ایدنلری سکوت ایله اتهام ایلر. مفتریلره فضیلت ذاتیه‌سنی کوستر .»

«ای ادیب! هوسکار اقبال وجاه ایسه‌ك بیان ایتدیکك افکار مزیت حریتدن آزاده قالیر. بوحالده هر سوزك برندای اسیرانه حکمنی آلیر. انسان ایسه‌ك ناموس. حب

وطن، اهل وطنه محبت، الكدن كلن ايلكی اجرایه همت كبی شرفلر سكا كفایت ایتمزمی ؟»

«حقیقتده ادیب او آدمدر كه عمری آخر اولوبده ادارهٔ قلمدن آرتق عاجز قالدیغنی كوردكده اوزمانه قدر یازمش اولدیغی سطرلری خیالندن كچیردیكی زمان بونلرك ایچنده قلبنده بر نقطهٔ سیاه ندامت براقه‌جق هیچ برشیئه تصادف ایتمز . مدت حیاتنده نشر ایتدیكی افكاری نظر مطالعه‌یه آلنجه آره‌یرده بوزوب محو ایتمكه مستحق هیچ برفكر كورەمز . بونلرك جمله‌سنی عمومه نافع وسعادت بشریه‌نك اكمالنه معاون بولور . اخلاف طرفندن نامنك نصل بر حرمتله یاد اولنه‌جغنی دوشونور . ماضیسندن، حالندن، استقبالندن ممنون اولور . كندیسی اولور، فقط افكاری الی‌الابد یاشار . جسدندن اثر بیله قالمدیغی حالده براقدیغی افكار یریوزنده ینه برچوق ایلكلر ایتمكده دوام ایدر . »

بورایه قدر عرض ایتدیكمز ایضاحاتی نظر تقدیر وتدقیقه آلانلر مملكتمزده ادیب، محرر عنوانلرینی بعض ارباب تزییفه كلمات استهزائیه‌دن عد ایتدیره‌جك درجه‌ده دوچار سوء استعمال ایدن كوچه كردان تفاخرك شو تعریفاته مظهر اولان ادب حقیقی اصحابی قارشیسنده نه‌قدر

موجب خجالت وجالب نفرت برحال ایله دوکیلوب قالدقلرینی کوره بیله‌جکلرندن بو بابده دها زیاده تفصیلات اعطاسنه لزوم کوریله‌مز. مسمی بالنقیض اولان بوکروهه دائر هرنه دینلسه عالمك بیلدیکی برشیئی ینه عالمه بیلدرمکه قالقشمق قبیلندن اوله‌جغی جهتله :

« معلومی نه لازم ایتمك اعلام »

دیوب کچمك مناسب اولور .

کلهلم اصل مقصده : پنجشنبه کونی نشر اولنان نسخهٔ سعادتده اعلان اولندیغی اوزره غزته‌ده آچیلان «قسم ادبی» وقتیله بزم ترجمان حقیقتده اولدیغی کبی نظارت قلم عاجزانه‌مزه توديع اولنمشدر. بز بالاده توصیف ایدیلن حقیقی ادبا ومحرریندن اولمق ادعاسنده دکل ایسه‌كده آنلرك پیرولرندن بولنمق شرفنی قازانمغه چالیشانلردن اولدیغمز جهتله بورادده دخی الزدن کلدیکی قدر خالصانه عرض خدمته سعی ایده‌جکز. مسلکمز ینه اولکی مسلکدرکه بعض آثار کمترانه‌مزی قسم مذکوره درج ایتمکده دوام ایله برابر هوسپروران ادبك خارجدن ارسالنه رغبت ایده‌جکلری محررات ادبیه‌یی — بونلره دائر اوله‌جق ملاحظاتمزله برلکده — انظار قارئینه عرض ایلمکدن عبارتدر .

ترجمان حقیقته کوندریلن بودرلو آثارده متعلق اوله‌رق یازدیغمز ملاحظـات بی طرفانه ارباب مطالعـه طرفندن دکرندن زیاده تقـدیر ایدلمش وحتی مؤخراً بونلردن «معلم» نامیله برکتاب وجوده کتیرلمشدر . سعادتك قسم ادبیسی دخی کوندن کونه رونقدار وبزم ایچون بوده آیریجه بر مدار افتخار اولور ظن ایدرز .

غزته‌نك اقسـام سائرهٔ مندرجاتنـه شمدیلك لزوم کورلمدکجه قلم طوقندرمیه‌جغز . بوکا مقابل قسم ادبیسنه دخی بزدن بشقه کیمسه قارشمیه‌جقدر .

بو صـورت بزجه موجب ازیاد غیرت اوله‌جغی کبی حسن توجهلرینی قازانمش بولندیغمز بعض ارباب قلم ایچون دخی باعث ممنونیت اوله‌جغنـدن غزته‌نك کوزل کوزل اثرلردن هیچ بروقت خالی قالمیه‌جغنی قویاً امید ایلرز .

— ٦٨ —

جناب فیضیٔ دل آکاهه صورت مخصوصه‌ده عرض شکران ایلرز . رجای واقعمزی اسعافاً ویردیکی ایضا- حات ادب آموزانه جمله‌مزی مستفیض ایلدی .

بولطف عالئ معلمانه‌سندن آلدیغمز جسارتله کندیسنه

بر رجا دها عرض ایده‌جکز . آنی‌ده قبول واسعافه تنزل بیوررسه ممنونیتمزی تضعیف ایلمش اولور .

بو ایکنجی رجامزی تبلیغ ایچون افادهٔ آتیه ترجمانمز اولسون :

رباعی نظمی خصوصنده موقع نشین تفرد بولنان، حتی بزم قوجه نفعیٔ فخوره :

«سویلسه‌م بلکه رباعیده اولوردم خیام»

دیدرمش اولان خیام بنامك منتخب رباعیاتنی جامع اولمق وحضرت فیضینك بو رباعیلره دائر مطالعات وایضاحات ادیبانه‌سنی حاوی بولنمق اوزره بر کتاب وجوده کتیرلسه بدایعجویان ادبدن منتدار قالمیه‌جق کیم بولنه بیلیر ؟ (*)

بونده البته خیامك بویله مبنی علی الحکایه اولان رباعیلری‌ده کوزل کوزل شرح اولنه‌جغی، علی الخصوص کتابه شاعر مشارالیهك ممکن اولدیغی قدر مکمل برده ترجمهٔ حالی علاوه قیلنه‌جغی جهتله پك مقبول بر اثر اولور .

هوسکاران ادب ایچون بویله بر کتابك نه بیوك

(*) حضرت فیضی اخیراً «خیام» عنوانیله بویله بر کتاب مستطاب نشر ایتمشدر .

استفاده‌یی موجب اوله‌جغی جناب فیضی طرفندن تصدیق بیوریله‌جغنده تردد ایتمیز . بونی یازمق ایچون ایسه کندیسندن انسب بر معلم ادب بوله‌میورز . فیضیء منصف البته بوراسنی دخی معترف اولور .

کتابك بر صورت مطبوعه‌ده موقع انتشاره وضعی خدمتنی دخی مطبعه‌مز شمدیدن کمال افتخار ایله درعهده ایدر .

قویاً مأمولمز اولدیغی اوزره بو افادات ایله خاطر فیضی‌یی آرزو ایلدیکمز جهته اماله ایده بیلدکسه آلکز «ترجمان حقیقت» ایچون بر موفقیت دها !

— ٦٩ —

بر جواب

ورقه‌کزی مطالعه ایتدم . احیاء علومدن ترجمه ایتدیکم «حسن خلق» بندینی کورنجه «معلم» عنوانته شایسته اولدیغمی تصدیق ایلدیککزی بیان ایدیشکز حقمده بر توجه متواضعانه اظهاری دیمك اولدیغی ایچون تشکر ایدرم .

اوکرندیکمه کوره معلم «بیلدیکی شیئی بیلمینه

اوکردن » دیمك اولدیغندن، طوتدیغم یول ایسه اوتهدن بری مسلك تعلیم بولندیغندن فی الواقع بر معلم اولدیغمی اعترافده بنده هیچ بر وقت تردد ایتمم.

حتی مملکتمزده ترقیات علمیه بنم کبی عاجزلردن تعلمه تنزل ایدهجك هیچ بر کیمسه بولنهمیهجق درجهلره کلسه دخی بندن معلملك صفتنك سلبی — وارنه رشدیه مکتبنده معلم ثانیلك وظیفهسنی ایفا ایله کچیردیکم زمانلرك ایام حیاتمدن اخراجنه توقف ایدهجکی جهتله — دائرهٔ امکانك خارجندهدر.

دیمك ایسترم که بکا او مکتبده وقتیله خواجهلك ایتمش اولدیغم ایچون معلم دیرلر، یوقسه مناسبتلی مناسبتسز هر ایراد اولنان سؤاله جواب ویرهجك اقتدارده بر آدم اولدیغم ایچون دیمزلر.

ذاتاً انسانك هر شیئی بیلمسی قابلمیدر که هر ایراد اولنان سؤاله جواب ویره بیلسون؟

مثلا ورقهکزده میدان امتحانه قویدیغکز غوامضدن بری اولان «شیطان» مسئلهٔ عظیمهسی معلم ملائکهنك بیله پك قولای یلقله حل ایدهبیلهجکی مسائلدن اولمدیغی حالده بونك حلنده بنم کبی اللرندن کلدیکی قدر انسانیته خدمت ایتمکه چالیشان معلملر اظهار عجز ایدهجك اولورلرسه

بتون ارباب عقل و انصاف ایله برابر سزده معذور طوتارسکز ظن ایدرم .

بیلدیکی شیلرك معلمی اولان بر آدمك بیلمدیکی شیلرك ده متعلمی بولنمسی طبیعی اولدیغنه نظراً مثلا سزك بندن بر مسئله اوکرنمکز مستبعد اولمدیغی کبی بنم ده سزدن بعض مسائل تعلمیله مستفید اولمقلغم احتمالدن بعید دکلدر .

بناءً علیه بندن حانی ایستدیککز شو مسئله‌لرك حقایقنی سز بیلمیورسه‌کز بو مراق ایله البته مناسبت پیدا ایتمش اوله‌جغکز فضلای زماندن اوکرنه‌رك معلوماتکزی کاغد اوزرینه قویوب مطبعه‌مزه کوندرمش اولیدیکزده هم بز استفاده ایدیدك ، هم غزته‌ده کوره‌رك هرکس مستفید اولیدی دها کوزل اولمزمیدی ؟

بویله سؤال ایراد ایتمك پك قولایدر اما مثلا « حسن خلق » مقاله‌سنی ترجمه ایدوب اورته‌یه قویمق اوقدر قولای برشی دکلدر .

ازجمله شو ورقه‌کز برقاچ سطردن عبارت برشی ایکن — لسان عثمانی‌یی سزدن ایجه بیلنلرك تصدیق ایده‌جکلری وجه ایله — یاکلشسز یازیله‌مامشدر .

اشعارمی اوهام وخیالات قبیلندن عد ایتمك ایستمکز ینه سزجه مضر اوله بیلیر، زیرا بونلرك ایچنده بر طاقم

حقايقه تصادف ايتديككز وقت موجب شرمسارى اولەجق بر موقعده بولنمش اواورسكز .

ايراد ايلديككز سؤاللرك اهميتى ايسه سزك اويله حقايقى اوهام، اوهامى حقايق اولمق اوزره قبول ايدن ارباب غفلتدن اولمديغكزى كوسترر .

مولى جملهيى شيطان شرندن امين ايلسون !

— ٧٠ —

محاورة الكتب

« فرانسزجەدن مقتبسدر »

خالقه كنديني فنون متنوعه ايله متوغل بر عاقل كامل كوسترمك مقصد جاهل فريبانەسيله كتابخانه تزيين ايتمك مراقنده بولنان خودفروشلردن برينك اسكى يكى برچوق مؤلفات ايله طوناتمش اولديغى دار الكتبده بركون اصوات مختلفه ايشيدلمكه باشلامشدر .

بو سسلر صاحبلرينك اوراده بولنماسندن بالاستفاده حسب حال يوللو محاورەيه كيرشمش اولان كتابلرك سويلشدكارى سوزلرى ناقل ايدى .

محاوره بروجه آتى جريان ايتمشدر :

— فنی بر کتاب معتبر —

« ضعفی ایما ایدر بر صدای متجلدانه ایله »

آرقداشلر ! ظن ایدرم اعترافده تردد ایتمزسکزکه بز شو کتبخانه‌ده پك بیهوده وقت کچیریورز . ایضاحدن مستغنی اولدیغی اوزره صاحبمز اوله‌جق ذات بعضاً اوشاغنه امر ایدیور ، اوزرمزه چوکمش اولان توزلری سیلدیریور ، فقط کندیسی بزه مبارك پارماغنك اوجیله اولسون طوقنمیور .

کاه کاه یانمزه کلسه بیله بزی نظر مطالعه‌یه آلمق ایچون دکل ، کندیسنی زیارته تنزل ایدن احباسنه کوستروب اوکنمك ایچون کلیور .

— دیکر بر کتاب فنی —

« کتبخانه‌یی چینلاده‌جق بر صدا ایله »

حقك وار قرداشم ! بویله معطل طورشمز سنك کبی بکاده پك زیاده یأس واضطراب ویریور . ایناننر . میسین که اون سنه‌دن بری تبدیل مکان ایده بیلدیکم یوقدر ؟

واقعا اعتراف ایدرمکه بنی اویله قولایلقله یرمدن

قلداتمق ممکن دکلدر . شمدیکی کتابلر بزه بکزدمیور .
آنلر هم خفیف ، هم ده ظریف ! فقط آنلرله بینمزده
اولان بو فرق بنی شو اختیارلغمده بویله فاره لرك
دندان تعدیسنه فدا ایتمك ایچون بر سبب معقول عد
اولنه بیلیرمی ؟

— بر فلسفه کتابی —

« مستغنیانه »

بن آره صره تبدیل مکان ایله شرفیاب ایدیلیورم .
حتی افندمزك سوسلی « بورو » سی اوزرنده آیلرجه
قالدیغم اولیور . فقط کوردیکم التفاتده ایشته او درجه‌ده
قالیور . بنی مطالعه ایتمك شویله طورسون ، برکره آچمیور
بیله ! حال بوکه کندیسی عالمه قارشی « فیلسوفم ! . . » دیه
قوریلوب طوریور !

— لاتینجه بر کتاب —

« مستهزیانه »

اوت ! . . . لاتینجه‌یی بیلمکله ده افتخاره یلتنیور ،
حال بوکه بنی آچوب مطالعه ایده‌جك اولسه الله بیلیر اما
هیچ برشی آکلایه‌مز ظن ایدرم .

بوندن اول بر آز فقیر، فقط آثار نافعهٔ قلمیه وجوده کتیرمکله شهیر بر آدمك تحت تملکنده ایدم . او زمانلر کیجه کوندوز قپالی طورمق نه در بیلمزدم . قابم ده بر کودریدن عبارت ایدی . وقتاکه بو افندینك النه دوشدم، غایت نفیس بر جلد ایله تزیین اولندم، فقط نه فائده ؟ شمدی توز ایچنده بوغلمق درجه‌لرینه کلیورم ! شو قیمت بیلمز کووه‌لره قسمت اولیورم !

— مذهب جلدلی بر کتاب —

« حدثله »

ای صنعت طباعتك ایجادندن بری هر کتاب صاتیلان یرده عرض وجود ایدن کهنه اثر ! سن بر عصر ایچنده ایکی دفعه اولسون مطالعه اولنورسین . بن نه دیه‌یم ؟ نه یاپه‌یم ؟ اصل شکایت بنم حقمدر . اوراق تمناکم هنوز ماکنه‌نك ثقلتنی حس ایدییور . بوراده بر قاراکلق بوجاقده بوزلدم، ازلدم، قلدم . حال بوکه مؤلفم اولان آدم طرفندن بزم افندی‌یه بالذات تقدیم اولنمش ایدم . حتی برنجی صحیفه‌مه باقیله‌جق اولسه « تأیید محبت ضمننده تقدیم اولنمشدر . » عباره‌سی کوریله بیلیر . نظر مطالعه‌یه آلتقلغم شویله طورسون، هنوز یاپراقلرم بیله کسلمامشدر !

— برطاقم کتابلر —

« برآغزدن »

ذاتاً بو آدم هیچ بر کتابی اوقومیورکه !...

— بر رومان —

« مفتخرانه »

عفو ایدرسکز . ایچکزده بن مستثنایم . افندمز بنی هرآقشام مطالعه ایدر . یکانه اکلنجه‌سی بنم .

سوز آکلایانلرك ادعاسنه نظراً اکرچه پك بیاغی برصورتده یازلمش وطوغری‌یه بکزر هیچ بریرم اولمدیغی کبی تصویر حسیات جهتیله دخی جمله‌دن آشاغی قالمش بر رومان ایسه‌م ده موسیونك نزدنده هیچ برکزه قیاس قبول ایتمیه‌جك درجه‌ده مقبولم .

— منقح یازلمش جدی برکتاب —

« غضوبانه »

سن باری لاقیردی‌یه قارشمه !

— دیکر بر رومان —

« صوت بلند ایله »

یالکز اومی ؟ بن ده افندمزك سوکیلیلرندن بریسی بولنمقله مفتخرم .

— اولکی رومان —

« جسورانه »

بن برطاقم روایات عجیبه‌یی مشتمل اولمق جهتیله ممتازم . افندمزك خالی زمانلرینی اشغال، معلوماتنك رونقنی اکمال ایدن بندن بشقه بر کتاب اوله‌مز . کوندوزلری بنی اوقور، ازبرلر، کیجه‌لری محفوظاتنی احباسنه نقل ایلر .

— مندرجات جهتیله الڭ عالی بر کتاب —

« وقورانه »

انسانلر خزائن علوم و فنون اولان شو کتابلری بویله حبس ایتمیوب‌ده لزومی قدر اهمیتله مطالعه‌ده دوام ایلسه‌لر نه قدر معلومات متنوعه‌یی جامع و دائما محتاج ارشاد واصلاح بولنان جمعیت بشریه‌یه نه قدر نافع اولورلردی !

بو افندینك معتادی اولدیغی وجه ایله اویله برطاقم خرافات ایله مملو بولنان کتابلری اوقومقله اضاعهٔ اوقات ایدنلر ازالهٔ جهله موفق اوله‌میوب پاپاغان کبی ناقل کلمات اولمقدن بشقه بر هنر ابراز ایده‌مزلر .

آه، کتاب چوق اما اوقویان یوق ! . . .

— ۷۱ —

دلی شاعر مطبعه‌مزه کلدی . اوزرنده شو اوچ بیت یازیلی اولان قرطاس پارچه‌سنی جیبندن چیقاروب بزه ویره‌رك «یاهو ! شو غزلجکمی‌ده طبعه همت ایده‌جك قدر تواضعکز وارمیدر ؟» دیدی . بیتلری کوزدن کچیردکدن صکره کندیسنه دیدککه : «اثرکز بش بیتدن آز اولمقله برابر مطلعسز دخی بولندیغندن بزه قالیرسه بوکا «غزل» دیه‌میه‌جکز . موافقت ایدرسه‌کز «قطعه» سرلوحه‌سیله نشر ایده‌لم . بویله اوچ بیته «غزل» عنوانی ویررسه‌کز غزلجیلرمزك اعتراضنه دوچار اوله‌بیلیرسکز .» کوله‌رك شو جوابی ویردی : «افندم ! حاشا دقت بیورمدیکز دیه‌مم ، فقط صانیرم‌که سویلدیکم سوزی شایان دقت کورمك ایستمدیکز . غالبا بندن خوشلانمدیکز . بر پارچه بشاشت کوسترسه‌کز نه اولور ؟ بر قسمی او حالده : «دیوانه چو دیوانه ببیند خوشش آید» دیرم دیه‌می قورقیورسکز ؟ امضای عاجزانه‌م بر آز دهشتلیدر اما دلی کوکلم عالی همتلیدر . دقت بیورمق ایستمدیککز نقطه‌یی کوستره‌یمی ؟ بن بو اوچ بیته «غزل» دیمیورم ، «غزلجك» تعبیر ایدییورم . بش بیتلی . مطلعلی بر اثره «غزل» دینیورسه وارسون اوچ بیتلی ، مطلعسز بر اثره‌ده

«غزلجك» دینیورسون . اولمزمی دیرسکز ؟ بکا قالیرسه ترقیات ادبیه اویله بر سوزه طاقیلوب، بر یرده قاقیلوب قالمقله میسر اولمز . یکی یکی فکرلر بولملی، یکی یکی سوزلر سویلملی. بیلمزمیسکز ؟ «خاییده‌سخن مرد سخندانه یاقشمز» دیرلر . بنی کندی حالمه براقکز . بر طرز جدید ادب پیدا ایتمك فکری ذهنمی فنا حالده صارمشدر . عاقل ایسه‌کز بویله بر دلی‌یی البته سورسکز ، غزلجکلرمك طبعنه مساعده ایدرسکز . وقتیله سزکده بنم کبی بر «دلی شاعر» اولمدیغکز نه‌دن معلوم ؟»

دلی شاعرك نظر دقت عقلانی آچه‌جق شو افاده‌سی خوشمزه کیتدیکی جهتله سوزنده دوام ایتمسنی آرزو ایلدکسه ده او آرداق محاوره‌کاهمزده ذاتاً آغر باشلی ایکن اوروج حالیله بتون بتون سرکران اولمش قالمش بر ایکی زائر بولنمغله دلی شاعره «پك کوزل افندم، پك کوزل ! بو بیتلرکزی «غزلجك» عنوانی آلتنده نشر ایدرز، فقط شو رجامزی قبول ایتملیسکز : تصغیرده صدد اعتدالی تجاوز ایتمیکز . غزلجك دیه یازه‌جغکز اثرلر هیچ اولمز ایسه بویله اوچر بیتدن عبارت اولسون . عدد ابیاتی تنزیله تنزل بیورمیکز که ایش کیتدکجه کوجلشه‌سون . مثلا اوله بیلیرکه بر کون بر

مصراع بر جسته نظم ایدرسکزده آکاده بو عنوانی ویرمك ایسترسکز. نصل موافقت ایده بیلیرز؟ هر حالده اثر یازمکزدن ممنونز. سز یازکز. بز بوراده عنوانی اویدیریرز. اویله دها کوزل اولمزمی؟» یولنده بر جواب ویره‌رك محاوره‌یی طاتلی‌یه باغلادق. دلی شاعر بونك اوزرینه عاقلانه بر تشکردن صکره مطبعه‌مزه دائما یازی یازه‌جغنی وعد ایتدی و آرتق طورمدی کیتدی. اسلاف شعرای عثمانیه‌دن «دلی برادر» دینه نامور بر مرد دربدر واردر. ان شاء الله بزم دلی آنك مسلك خراباتیانه‌سنه کیتامکله برابر آندن اشهر اولور.

— ٧٢ —

محاضره

ربیعی افندی ذکی، ادیب، خوشمشرب بر ذاتدر. ادبیات ایله اشتغالی عاشقانه دینیله‌جك بر صورتده‌در. کتبخانه‌سی شرق وغرب کتب ادبیه‌سیله طولودر. کندیسنه موقعنده بر بیت اوقونسه بر اوباغشلامقدن زیاده مقبوله کچر. حتی هنوز اون اون ایکی یاشلرنده بولنسان اوغلی بهاری‌یه کوزل کوزل بیتلر بللتمشدر.

آقشام اوستی قلمدن عودت ایدنجه بر آز تنفسدن صکره چوجغی یاننه چاغیروب بیت اوقوتمق مراقیدر . چوجق مستعد و ترزبان بر شی اولدیغندن باباسنك لساننده بالله دیکی بیتلری شیوهٔ شاعرانه ایله اوقور . افندی دیکلر ، پك زیاده ممنون اولور ، بهاری یه یکی بر بیت دها اوکردر ، چوجغك اوقودیغی شیلر بعضاً پك خوشنه کیدنجه «اوه ، بنم شاعر اوغلم !» دیه سووب اوقشایه‌رق یومیه‌سندن فضله پاره‌لر ویرر ، مناسب کتابلر هدیه ایدر . باباسنك طبیعتنی آکلامش اولان بهارینك خارجدن بیتلر اوکرنوب ده حضور پدرده اوقویوب بکندیره‌رك جائزه اولمق اوزره اعلی بر قات البسه قزاندیغی بیله واردر .

ربیعی اوغلنی مکتبده اوقومقده اولدیغی هر شیدن امتحان ایدر ، درسلرینه دائر ایضاحات ویرر ، چوجغی تشویق ایده‌جك ، ذهنی آچه‌رق سوزلر سویلر ، هر درلو وظیفهٔ پدرانه یی ایفا ایلر . ایراد ایلدیکی سؤاللره چوجق طوغری جوابلر ویردکجه ممنونیتی آرتار ، فقط ذکی بهاری بر صره سنی دوشورو روب ده ازبرنده‌کی بیتلردن برینی طور مخصوصیله اوقویه‌یوردیمی ؟ ربیعیده حال بشقه‌لشیر . یوزنده‌کی تبسم

بر قات دها پارلامغه باشلار . افندینك هر شیدن زیاده شعردن خوشلاندیغنی آكلاشیلیر . بو حالده بابا ایله اوغل بیننده شعرسز محاوره جریان ایتمك احتمالی قالیرمی ؟

ربیعینك اوغلنه اولان بو معامله‌سی كوریلنجه حقیقةً ادیب و شاعر بولنانلره نه درجه‌لرده محبتی اولدیغنی آكلامق چوق ملاحظه ایستمز . عصرك بر شهرتلی شاعری یوقدر كه ربیعینك بیلدیكی اولمسون . دائما شاعرلرله اختلاط ایدر . همان هر كیجه اوینه مصاحبت ومشاعره ایچون بر ایكی شاعر كلیر . هله هر جمعه كیجه‌سی خانه‌سنده بر انجمن شعرا تشكل ایدر . یكی یازلمش آثار اورته‌یه قونیلور . كیمیسی تقدیر اولنور ، كیمیسی مؤاخذه ایدیلیر . ادبیات عثمانیه‌نك ترقیسی چاره‌لری آرانیر . بر ملتك لسانی انتظام آلتنه آلندیغجه معارفجه ایلرولمسی ممكن اوله‌میه‌جغی حقیقتی اورته‌ده پارلارطورر .

ربیعینك دنیاده اك زیاده متلذذ اولدیغی شی بویولده اجتماع ومباحثه‌در .

غریبدر كه ربیعی ، خانه‌سنه دوام ایتمكده اولان شعرانك همان جمله‌سندن زیاده آثار ادبیه تتبعیله اوغراشمش ، بونلرك اك منتخبارندن بر چوغنی ده

حافظه‌سنه آلمش اولدیغی حالده ذوق ادبی اربابنی بر درجه‌یه قدر اولسون اعجاب ایده‌بیله‌جك سوز ایجادینه مقتدر بر شاعر اوله‌مامشدر . بهاری‌یه بللتدیکی ابیات آره‌سنده کندیسنك اثری اوله‌رق آنجق بر ایکی بیت ساده بولنه بیلیر . بو حال ربیعی‌یه داغ درون اولمشدر .

معلومات ادبیه‌جه قات قات مافوقنده بولندیغی بر شاعرك کندی آثارینه نسبت قبول ایده‌میه‌جك درجه‌ده عالی سوزلر بولمقده اولدیغنی کوردکجه بیاغی حس حاسدانه‌سی هیجانه کلیر ، فقط ربیعی انصافسز بر آدم دکلدر . کندی خلقتنده بولنانلر بشقه ، سخن آفرین اوله‌رق یارادلمش اولانلر ، ینه بشقه اولدیغنی ، حتی سنه‌لرجه درس ویره بیله‌جکی بر شاعرك سویلدیکی بر بیتك بعضاً حقیله تقدیر لطافتنه بیله مقتدر اوله‌میه‌جغنی اعتراف ایدر . عالم نه‌در ؟ شاعر نه دیمکدر ؟ پك کوزل بیلیر . تحصیلسز بر شاعرك فکر وافاده‌جه خطادن سالم بولنمسنه احتمال ویره‌مدیکی کبی بر آدمك مجرد تحصیل ایله شاعر حقیقی اوله‌میه‌جغنی‌ده آکلایانلردندر . شاعریتك اساساً بر موهبهٔ الٓهیه اولدیغنه قانعدر .

ینه بر جمعه کیجه‌سی شعرا خانهٔ ربیعیده اجتماع ایتمشلر ایدی .

هر اجتماع کیجه‌سی صاحب خانه اولدیغی جهتله ربیعی طرفندن مقدمهٔ مسامره اولمق اوزره لطیف بر فقره ویا لطیفه‌لی بر قاچ سوز سویلنلمك، آندن صکره افکار ادبیه تعاطیسنه کیریشلمك معتاد ایدی . بو دفعه دخی ربیعی حضاره قومشولرندن غایت کوده آلتمشلق بر اختیارك ینه محله مخدراتندن یکرمی ایکی یاشنده، هر شاعری حسننه مفتون ایده‌جك قدر کوزل بر قیز ایله بر زماندن بری دوام ایدن معاشقهٔ غریبه‌سی نتیجه‌سی اوله‌رق اوجمعه کیجه‌سی داخل زفافخانه اولدیغی، بر عاشق پیرك حسیات جوانانه‌سی نظر دقتدن اوزاق طوتلماملقله برابر شو لافزن اختیار ایله کنج قیز آره‌سنده شمدی جریانه باشلامش اوله‌جق مسامره‌نك انجمن شعراجه خیال ایدلمسی لازم کله‌جکنی بر صورت ظریفانه‌ده درمیان ایده‌رك هر کسك یوزینه بر طاتلی تبسم کتیردکدن صکره دیدی که :

« — کوکل قوجامز — سوزنی بزم اختیارك بو عشق وازدواجی دخی تصدیق ایتدیرییور . . . »

اوته‌دن بریسی ربیعینك سوزنی کسه‌رك ضیا پاشانك شو بیتنی ایراد ایلدی :

«نوجوان سومکده بن پیرانی تعییب ایلمم»
«حسن اولور کیم سیر ایدرکن اختیارالدن کیدر»

ربیعی تکرار سوزه باشلامق اوزره ایکن بر دیگری اختیار ایله قیزك دوام معاشرتلری قابل اوله‌میه‌جغنی، بو یولده اولان ازدواجلرك سوء نتیجه حاصل ایده‌جگی امثالیله مثبت بولندیغنی سویلیه‌رك :

«شو پیر محترمه حرمت ایت دیدم، دیدی یار»
«جوان نو هوسم ، اختیار المده دکل»

بیتنی اوقودی .

ربیعی باشلادیغی سوزی اکمال ایچون دیدی که :

«اختیارلرك کوکلنی آلمق کنجلر ایچون قولایدر . — اختیارلرك کوکلنی هانکی کنج آلیر؟ بر کنج ینه کندی کبی بر کنجك کوکلنی قبول ایده بیلیر — می دیه‌جکسکز ؟ پك کوزل ! بن ده تعبیرمی دکشدیریرم . اویله دیمم ده «اختیارلرك کوکل ویرملری قولایدر .» دیرم . بوکا بر دیه‌جککز اوله‌مز یا ! حقیقت ! بر اختیارك بر کنجی سومسی اك زیاده تحفمه کیدن شیلردندر . بو حالی شاعرلرمزده پك خوش تصویر ایدرلر . شیخ سعدینك کلستاننده چوجق ایکن اوقودیغمز بویله اختیارلره متعلق حکایات آز تحفمیدر ! »

« بو یولده تصویرات اوروپا شعراسی آثارنده‌ده کوریلیور . «قورنه‌ی» ده اویله بر شی کوزمه ایلشمش

ایدی . بزم اختیارك مصمم اولان شو ازدواجنی دون آقشام کولمسیه‌رك دوشونورکن خاطرمه کلدی . قورنده مراجعت ایتدم. دیدیکم پارچه‌یی بولدم . مترجملکم معلوم یا! «عاشق پنجاه ساله» عنوانیله بونك نثراً ترجمه‌سنی بیله یازدم . حقیقةً خوش آینده برشی! اوقوسه‌م پیرمتزوجك بوکیجه‌کی حالنی بر آز اولسون تصویر ایده‌جکی جهتله کولرسکز صانیرم .»

ربیعینك نثر یازمقده اولان مهارتنی بیان حضار پارچه‌نك اوقونمسنی رجا ایتدیلر . ربیعی اوطه‌نك اورته‌سنده‌کی ماصه‌نك اوزرنده بولنان کاغدلردن برینی آلوب بروجه آتی اوقودی :

«سکا آچیقدن آچیغه عرض عشق ایدوب طورشمه قارشی کوزل کوزلرکده استثقالکارانه بعض لمحات فاتره‌دن بشقه برشی کوره‌میورم .»

«اوت، صاچلرم آغاردی . صقالم قیراردی . سنك کبی، کنج عاشقلره بیله تمایلدن استغنا کوستره‌جك درجه‌ده مالکهٔ ملاحت اولان بر دلبره لایق اولمدیغمی بیلیرم . بوراسنی اعترافه مجبورم .»

«بنم سکا کندمی بکندرمکه چبالایشم بیلیورم که اضاعهٔ اوقات ایدشدر . نورسیده کوزل ! ممکنمی ؟ هیچ

سكا اللی یاشنده بر عاشق کندینی بکندیره بیلیرمی ؟ »

« سنی شایان پرستش ایدن لطافت بنی اضطراب آزمای حسرت ایدییور . آه ! نه سویمیلیسین ! قورقارم سنی پك زیاده سوه‌جکم ! »

«کوکلی آلمق قولایدر . آمال عاشقانه‌مده‌کی متانت ایسه بر کالدر . فقط نه فائده ! اللی یاشنده بر عاشقی نه یاپه‌جقسین ؟ »

«اسلحه‌سی یولنده ، هرشیئی یرنده اولمیان بر مبارز ایچون هجوم تهلکه‌لیدر ، رجعت اولادر . هیچ قهرمان عشق میدان هوسده اولور اولمز مهاجمه رخصت جو-لانمی ویرر ؟ جرأت بیهوده ایله میدانه آتیلان بویله اللی یاشنده عاشقلره بییق آلتندن کولیورر . »

ترجمه‌نك اوقونمسی بر خندهٔ عمومی ایله ختام بولدی . حضاردن «افندم ! بزم داماد محترم بویله اللیلکده دکل ، آلتمشاق ! اللیلك عاشق شویله بویله دیمش ، نورسیده کوزله متواضعانه چاتمغه چالشمش ، موفقیت یوز کوستر-مامش ، نهایت طیانه‌مامش ، رجعت ایتمش . یا بزم آلتمشاق بابا عجبا نه یاپیور ! » دینلر بولندی .

بریسی دیدی‌که :

« نه یاپه جق ؟ قیزك کوکلنی آلمق ایچون نصیحت ویرر .
اویله کوزه بر عاشق سودیکنه :

« نصیحت کوش کن جانا که ازجان دوستتر دارند »
« جوانان سعادتمند پند پیر دانارا » (*)

بوللو تقربجو یانه شیلر سویلمك خصوصنده حافظ
شیرازیدن آشاغیمی قالیر ظن ایدرسکز ؟ »
بر دیکری دیدی که :
« یا سودیکی بر ریشخند ایله :

« پیرانه نصیحت ایتسه لرده »
« بن نرده یم اختیار نرده »

یولنده مستغنیانه بر جواب ویره جك اولورسه ؟ . . .
بوده بر شی دکل . بویله بر جواب ویرسه ینه ناز
معشوقانه انواعندن عد اولنه بیلیر . عاشق بونکله قطع
امید ایتمز . یا معاذ الله :

« فکرمده بنم کبی جواندر »
« پیران ایله یوقدر امتزاجی »

(*) سودیکم ! اختیار اولدیغم ایچون بندن قاچمغه چاشمه . باق
نه کوزل سوزلر سویلیورم ! کل ، کل ! براز نصیحت دیکله . بختیار
اولان کنجلر بنم کبی صاحب اختبار اختیارلرك نصیحتنی جانلرندن عزیز
طوتارلر .

دیه کسدیروب آتیویرسه ؟ . . . صاقن بی چاره عاشق شو یاشده درشفایی بویلامسون ! »

ربیعی دوشونه‌رك دیدی که :

«اوت، بو اوقودیغکز «بهار شباب» دن بر بیت اوله‌جق . او منظومه بزم بهارینك ازبرنده‌در .»

حضار بهاری حقنده اظهار محبتله یانلرینه کلمسنه مساعده ایتمسنی پدرندن رجا ایلدیلر .

بهاری انجمنه دعوت اولندی . احرارانه تربیه کورمش بر چوجق اولدیغندن دعوته اجابتده تردد کوسترمدی . والده‌سنك یاننده مطالعه ایتمکده اولدیغی کتابنی الندن براقه‌رق قالقدی ، یدی سکز کشیدن متشکل اولان انجمنه کلدی ! اوطه‌دن ایچری کیرنجه کیمسه‌نك اتکنی اوپمدی ، ادیبانه بر تمادن صکره آیاقده طوردی ، باباسنك ویره‌جکی امره منتظر اولدی . حضار کندیسنه التفات ایتدیلر . مناسب مقابله‌لرده بولندی .

ربیعی اوغلنه دیدی که :

«بهاری ! هانی سن «بهار شباب» ی ازبرله‌مش ایدك . البته اونوتمامشسیندر . باق ! عمجه‌بکلر سنك بر جمعیتده منتظم شعر اوقویه بیله‌جککه بك‌ده ایناغمق ایستمیورلر . او منظومه‌دن بر آز اوقو باقه‌یم ! دیکله‌سونلر .»

بهاری سائر کیجه‌لر پدرینی زیارته کلن بر ایکی کشینك یاننده بکنیله‌جك سوزلر سویلمامش، شعرلر اوقومامش دکل ایدیسه‌ده او زمانه قدر بویله جمعه کیجه‌سی جمعیتنه هیچ داخل اولمامش بولندیغندن ایچری کیروب‌ده غلبه‌لکی کورنجه بر آز صیقلمش، قیزارمش ایدی. فقط ینه کندیسنی طوپلایه‌رق منظومه‌یی شو وجه ایله اوقومغه باشلادی :

یکسان نظرمده صیف وسرما
اندوه ایسه اسم بی مسما
شوریدهٔ نشوهٔ شبابم»
اولمزسه‌ده» باغ نزهت افزا
فکرم یتیشیر بکا طربزا
مستغنیٔ نغمهٔ ربابم»

بو پارچه‌یی اکمال ایدنجه بر آز طوردی. منظومه‌نك ایکنجی پارچه‌سنی درخاطر ایده‌میوردی. آنی آتلادی. اوچنجیسنی شویله اوقودی :

وار دلده بر آرزوی جاوید
اشواقمی ایلمکده تزیید
عاقل آکا ربط قلب ایدندر»

بیلسه‌ك نه قدرده طاتلی امید
یانده فسانه ذوق جمشید

اکمال سعادت وطندر»

کتاب حریتك مقدمه‌سنی کورمش اولدیغی باـ قشلرندن آکلاشیلان چوجغك ادیبانه طوری، شاعرانه انشادی حضاری ممنون ایتدی . کندیسنه برقاچ کلمهٔ تحسین وتشویق اهدا ایلدیلر .

بهاری ایفای تشکردن صکره اوطه‌دن چیقدی .

بر زمانلر چوجقلرمز دکل، بیوکلرمز دخی بویله مجلسلرده درستجه لاقیردی سویلمك اقتدارندن محروم اولدقلری حالده شمدی اولاد وطنك بو اقتداری حائز اوله‌جق صورتده یتشمکده اولملری شایان تشکر بولندیغنه دائر برایکی سوز تعاطی اولندی .

بو صره‌ده بریسی «کنجلرمز سر بازانه ادارهٔ لسانه آلشدیلر، اما اختیارلرمز بونلره قارشی آغز آچه‌مز اولدیلر ! زواللی اختیار ! البته شمدی‌یه قدر او کنج قیزك قارشیسنده دمبستهٔ عجز وفتور اولمش قالمشدر !» دیمسونمی ؟ مجلسی بر بارقهٔ خنده دها پرتولندردی .

آنك اوزرینه ربیعی حافظك شو بیتنی ایراد ایتدی :

« نهانی الشیب من وصل العذارا »
«سوی تقبیل وجه واعتناق» (*)

آقشاملری قدح زیارتنه دوام ایدنلردن اللی اللی بش یاشلرنده حافظ بك طرفندن‌ده :

«کرچه پیرم توشبی تنك در آغوشم کیر»
«تا سحرکه زکنار توجوان برخیزم» (**)

بیتی انشاد اولنمسیله بر دیکری :

« چون پیر شـدی حافظ از میکده بیرون آی »
«رندی وهوسناکی درعهد شباب اولی» (***)

بیتیله مقابله ایلدیکندن جمعیتك شطارتی آرتدی .

حافظ بك کوله‌رك :

(*) اختیارلق بنی وصال دخترلردن محروم ایتمشـدر . بونلرك یالکز یوزلرینـه قول آتوب رخلرندن بوسـه چین اولمقله اکتفا مجبوریتنده بولنیورم .

(**) اختیارلغمه باقمه ! هله بنی بر کیجه ایستدیکم کبی آغوشکه آل، سو . باق صباحلین یانکدن نصل جوان اوله‌رق قالقارم !

(***) حافظ ! آرتق اختیـار اولدك . میخانه‌یه دوامدن واز کچملیسین . اتباع هوسله مسلك رندانه‌ده بولنش اولور اما کنجلکده اولور .

«مرا دشوارشد آخره میخانه پیودن»
«بدین پیری بکوی میفروشم خانه بایستی» (*)

بیتنی اوقویوب تحفلنی آرتیردیغی صره‌ده ایدی‌که ادبیات عربیه مراقلیسی اولان سکوتی بك «زفافخانه‌دن میخانه‌یه گچیویرمیه‌لم .» دیه شعرای عربدن «ابو النجم»ك، زوجه‌سی «ام الخیار» دن شکایت پیرانه‌سنی متضمن اولان شو بیتلرینی انشاده باشلادی :

«قد اصبحت ام الخیار تدعی»
«علی ذنباً کله لم اصنع»
«من ان رأت رأسی کرأس الاصلع»
«میز عنه قنزعاً عن قنزع»
«جذب اللیالی ابطئی اواسرعی»
«افناه قیل الله للشمس اطلعی»
«حتی اذا واراك افق فارجعی»
«یا ابنة عمی لاتلومی واهجعی»

حضاردن بر ایکیسی آثار عربیه‌یی آکلامقده قوتسز بولندقلرندن زواللی ابوالنجمك ام الخیاردن نه یولده فریاد ایتمش اولدیغنی تمامیله آکلایه‌مدیلر .

(*) بنم ایچون غیری میخانه‌یه کیدوب کلمك کوجلشدی . شو اختیارلغمده اوم میخانه‌لر جوارنده بولنملی دکلمی ایدی ؟

بو یله شیلرده قاعدهٔ انجمن اولدیغی اوزره درمیان ایتدیکی ابیات عربیه‌نك ترجمه‌سنی سکوتی‌یه تکلیف ایلدیلر . سکوتی ده بو ایشی قورنه‌ی مترجمنه حواله ایتدی .

ربیعی ماصه‌نك اوزرندن کاغد ، قلم آلوب ذاتاً محفوظی اولان ابیات مذکوره‌نك ترجمه‌سنی یازمغه باشلادی . برده اوته‌دن حافظ بك :

« سن جوانسین سودیکم بن اختیار »

شرقیسنی طوتدرمسونمی ؟ هرکس بلا اختیار قهقهه‌یه باشلادی . مجلس ینه شطارت آباد اولدی .

ربیعی دخی کولمکدن یازی یازمق ممکن اوله‌میه‌جغنی آکلایوب کاغدی ، قلمی الندن براقدی .

حافظ بك شرقی‌یی کسه‌رك ربیعی‌یه دیدی که :

« الله الله ! نه یازمیورسین یا ؟ سن ایشکه باق ! بکلنمیورمیسین ؟ افندمزه مقامه مناسب نوا ایله یازی یازدیریورز . یوقسه اوقویه‌جغم بیتلر ادبیاتمزدن عد اولنمیه‌جقمی ؟ بونلری ده آته‌جق اولور ایسه‌ك صفر الید قالیرز ، سکا سویلیه‌یم ! . . . غالبا ذهنك مشغول نغمه اوله‌رق شرقی‌یی ده حریفك ام الخیار حقنده سویلدیکی سوزلره قارشدیره‌جقسین‌ده آندن قورقدك . اویله ایسه

ویر شو کاغـدی، قلمی بکا! بو کیجه‌ده مترجم انجمن بن اولیویریرم. ایسترسه‌کز بن یازی یازمغه باشلار باشلامز سزده بر آغزدن زمزمه‌یه باشلایك. قلمی المدن براقدرمق قابلمیدر، دکلیدر، تجربه ایتمش اولورسکز..»

بکك بو افاداتنـه عمومی بر تبسمله مقابله اولندی. حقه، کاغد، قلم‌ده درحال اوکنه کتیرلدی. بس بللی او بیتـلر حافظ بکك ده از برنده ایمش. همان ترجمـه‌یی یازمغه باشـلادی، فقط رفقاسی کندی قدر نشـوه‌دار اولمدقلرندنمیدر، نه‌در، زمزمه‌یه هیچ بر کیریشن اولمدی. علی العاده مصاحبتده بولندیلر.

برقاچ دقیقـه صکره حافظ بك یازمش اولدیغی شو جمله‌لری حضاره دیکلتدی:

«ام الخبائثمیدر، نه اللهك بلاسـیدر؟ شو انصافسز قاری آقشامدن بری بکا اسناد ایتمدك کناه براقمدی. بتون صغائر وکبائرك فاعلی بن اولدم. صوصمز خنزیر! دیرلدانیر طورر. نه یاپارسین؟.. بیـلیرم آ! باشـمه بو بلالری کتیرن هپ شو صاچلرمك آغارمسی، دوکلمسیدر. قوجادقجه قارینـك نظر اعتبارندن دوشدك. تندرست بر دلی قانلی اولیدم دنیاده نه قدر ثواب وار ایسه هپسی بکا اسناد اولنوردی!»

«آ كوەزه قارى! بونده بنم نه كناهم وار؟ سويله باقه‌لم! صاچلرمى آغاردان، دوكن بنمى يم؟ بكا بو تغيرى ويروب شمدى سنك شو بتمز توكنمز ديرلتيلريكى ديكله‌مكه مجبور ايدن شى كاه بطائتله، كاه سرعتله كچمسى آرزو اولنان برچوق كيجه‌لرك مروريدر. دها طوغريسى: كونشك طلوع وغروبنه حاكم اولان جناب حقدر. آكلادكمى؟»

«ملعونه! ايشته صباح آچيليور! دها صوصميه‌جقميسين؟ يتر آرتق يتر! بيلم‌كه نه ديه‌يم!... عمجه‌مك قيزى!... فسبحان الله!... به هى!... سويلدكارك چوقدن حدى آشدى. صوص ديورم صوص! ديرلدانوب طورمه، يات ده كبر!...»

حافظ بكك ترجمه‌سى حضار طرفندن خنده‌لرله آلقشلاندى. اصلنه پك ده مطابق اولميشى ايسه طغيان قلمه حمل ايدلدى.

آرتق طاغلمق زمانى كلمش اولديغندن مسافرلر قيام ايتديلر. حافظ بك خطيبانه برطور ايله ديدى‌كه:

«قارى قوجه مسئله‌سى بر انجمن ادبيده حل اولنه‌جق مسائلدن دكلدر، فقط شو كوەزه اختيار ايله كنج قيز حقنده بر حكم ويرمدن بورادن كيدرسه‌م

یورکم راحت ایتمیه‌جك . بو بابده‌کی اعتقادمی سویلیه‌یمی؟ زوج وزوجه سائر جهتلرجه اولمسه‌لر بیله سنجه متناسب اولمیدرلر . دقت ایتدیکزمی ابو النجم ایله ام الخیارك غوغاسنه؟ ایشته زوج ایله زوجه آره‌سنده بویله کورلتیلر اکثریتله سنجه اولان عدم تناسبلرندن نشأت ایدر . ترجمه‌می بکنمیورسکز، اویله‌می؟ اویولده یازمامش اولسه‌م عربده تجسم ایدوب ده انظار دقته چارپارمی ایدی یا؟»

جمعیت حافظ بکك افکارینی تصدیق ایتدکدن صکره طاغلدی .

— ٧٣ —

«ترجمان حقیقت» ك ... نومرولی نسخه‌سنده کوردیکم ... امضالی بر ورقه‌ده شمدی‌یه قدر نشرینه تنزل بیوریلان اشعار عاجزانه‌مك ینه اداره طرفندن جمعیله بر مجموعه هیئتنه قونلمسی خصوصی اخطار اولنیوردی .

حقمده بویله بر توجه مشوقانه کوستردیکی ایچون ... افندی‌یه بالخاصه عرض شکران ایدرم .

ورقه‌نك ذیلنه یازیلان مطالعه ایسه شمدی‌یه قدر

دکرمدن قات قات زیاده اولەرق هیئت محترمهٔ تحریریه طرفندن مظهر بیوردیغم ترقی پرورانه التفاتلره بر ضمیمهٔ جلیله اولمشدرکه بوندن حاصل ایتدیکم افتخارك تعریفندن زیاده اویله بر لطف مخصوصك وجیبهٔ شکرانی ایفاده عجزم واردر .

اشعار کمترانەم ایکی مجموعه ترکیب ایدییور . بونلردن برنجیسی بر چوق زمان مقیمی بولندیغم جهتله ایکنجی وطنم اولان «وارنه» دن آیرلدیغم زمانه قدر نو هوسانه یازدیغم وزادهٔ طبیعت اولدیغی ایچون محو ایتمکه قیه مدیغم آثار شبابی جامعدر . بوندن ترجمان ایله هیچ بر شی نشر اولنمامشدر . ایکنجیسی صکره‌دن یازیلان شیلری حاویدرکه بونك همان نصفی — الی قلم طوتانلری تشویق ایتمك مسلك ممدوحنده بولنەکلن — ترجمانك صحیفهٔ قبولنده کورلمشدر .

مادامکه آثارمك اووجه ایله جمع ونشرینه واسطه اولمق ایچون اظهار آرزو بیوریلیور، کرك صاحب ورقەنك دیدیکی کبی شمدی‌یه قدر غزته‌یه قونیلانوکرك آنلردن بشقه اولەرق الده بولنان یازیلر اویله بر وساطت عالیه ایله طبع ونشر اولنورسه ذاتاً حائز اولدیغم افتخار ومنتداری البته تضاعف ایدر .

بنـده کز کندینـه دکرندن زیاده اهمیت ویرمك، بش اون سـطر یازی یازمقله مفتخر تفروشلغه قالقشمق ایستینلردن دکلم که بو ورقه‌مدن فخریه‌لی بر معنی چیقاریله بیلسون . اویله ازیلوب بوزیله‌رك «یازدیغم شیلرك دکری یوقـدر اما نصلسـه هر کس لطفاً اوقور .» یولنـده مناسبتسز تواضع صاتمق دخی منفورم اولدیغی ایچـون شو نعمت شناسانه سوزلرمه «آثار چاکرانهم طبع ونشره شایان دکل ایسه‌ده» کبی تصنعکارانه بر فقره علاوه ایتمکده لزوم کورمم . باقی ...

— ٧٤ —

کیمدر بومادموازل؟ نه‌در اوآهنك ؟

کچن جمعه کیجه‌سی غلطه‌ده واقع «اوروپا» تیـاترو سنده بولندم . اولجه قومپانیه طرفندن اعلان ایدلدیکی وجه ایله مشهور «اوتللو» اویونی اجرا اولندی . بیوك وکوچك اسماعیل افنـدیلر کندیلرینی حقیقةً ماهر او یونجیلردن عد ایتدیره‌جك درجه‌ده «رول» لرینی کوزل اجرا ایتدیلر .

اوتللو درامنك — اك مهارتلی اویونجیلر طرفندن

دخی اعتراف اولنـدیغی اوزره — صعوبت اجراسـیله برابر اوروپا تیاتروسنده بو درجه کوزل اوله‌رق موقع تماشـاده تجسم ایتـدیرلمسی — کوکللره تیاترو ترقیاتنجه بر بیوك امید استقبال بخش ایتمکده اولدیغندن — شایان تشکردر .

سـائر آقتور و آقتریسـلر دخی اسماعیل افنـدیلرله بر تماشـا خانه‌ده عرض اندام واداره کلام ایده بیله‌جك مرتبـه‌ده قابلیتلری اولدیغنی کوسـتردیلر . هله حمدی افنـدینك دائره ادبدن خارج اولمیان خنده فرما اوضاع واقوالی — ایشی قطعا طبیعیلکدن چیقارمدیغی جهـتله — جمعیته پك زیاده شطارت ولطافت ویرمکده ایدی .

او یونك مکمل اوله‌رق اجرا اولنه‌مدیغی سویلینلر بولنـدی . واقعا مکمل دکل ایدی . فقط بو نقصـان او یونجیلرك مهارتسزلکندن زیاده پیه‌سـك — ترجمه‌ده تنقیح واختصاره اوغرامق جهتیله — حال اصـلیسندن چیقمق درجه‌سنه کلمش اولمسنه حمل ایدلمك لازم کلیر .

بورالری بویله . یامادموازل ... نصـل ایدی ؟ آه ! ... نه‌در او آهنك ! ... ای طبیعت شاعرانه ! الکدن کلیرسه متأثر اولمه ! الکدن کلیرسه رقص ایتمه ! متأثر اولورسین، رقص ایدرسین . حقك‌ده وار . کندی

كندينه رقص آزمای صفا اولان بر طبیعت بویله قوتلی بر محرکه تصادف ایدرسه نصل آرام ایده بیلیر ؟

مادموازل ... تماشاكاهه چیقوب ده چالغی ایله هم آهنك اولەرق او اهتزازلی ، او طالغەلی شرقیلرینی سویلمكه باشلادیغی وقت جزر ومد حسیات ایله طوفان هیجان ایچنده قالمیەجق هیچ بر یورك تصور اولنەمز .

مادموازل ... اولا میدانه چیقدی ، اوضاع مخصوصەسیله بر شرقی سویلدی . قلوب حضاری حزن وسرور ایله ممزوج بر غریب حال استیلا ایلدی . هركس بو نغمهٔ دلفریبك ختام بولەجغنی خاطره كتیرمكدن بیله محترز ایكن اوصدچاك اولەجق پرده ایندی . كویاكه مادموازلی تعقیب ایدن درونی آهلرك سپر صدماتی اولمغه شتاب ایتدی . تیاتروده همان بوش یر براقمامش اولان حضار طرفندن اظهار اولنان آرزو اوزرینه مادموازل ینه ورای پردەدن پیدا اولەرق بر آهنك دها اجرا ایلدی ، بو حال درت بش دفعه تكرر ایتدی . پرده قپاندقجه سیرجیلرك مادموازله پیرو اولان انظار تحسری پردەنك اوزرندەكی صورتلره تصادفله جمال یاره بدل چهرهٔ رقیبی كورمشه دونر ، پرده آچلدقجه كوزلر ، ینه ایستدیكنی كورەرك یوزلر كولمكه باشلار ایدی .

ظن ایدرم که شوبست وکشاد آره‌سنده هانکی سیر
جی‌یه صورلسه اوتللو اویوننك بشقه بر کیجه‌یه تأخیریله
بو آهنك روحپرورك تابصباح ادامه اولنمسی صورتنه
ممنوناً رضا کوسترر ایدی .

یالکز اویون اثناسنده «سوفلور»ك هر طرفدن سسی
ایشیدلمسی مغایر طبیعت وپرده پرده فاصله‌لرینك لزومندن
زیاده امتدادیله آیاق پاتیردیلرینك چوغالیشی جای شکایت
ایدی .

— ٧٥ —

سلیم اولك قهرمانانه بر تماشاسی

جهانك نظر حیرتنی جذب ایده‌جك خارقه‌لر ابدا-
عیله بیوکلکنی کوسترمکدن خالی قالمیان قدرت فاطره
بر زمان «بیوك پترو» دینلدیکی وقت عالمك طانیه‌جغی
بر داهیه‌یی میدانه کتیرمکه‌ده اظهار کمال ایلمش ایدی .

بر آز تاریخ بیلنلرك خاطر نشانی اوله‌جغی اوزره
کویا انسانك یورلمق، اوصانمق نه‌در بیلمینی دخی اوله
بیله‌جکنی عالمه بیلدرمك ایچون یارادلمش اولان بو
چالیشقان ایمپراطور روسیه دولتنی یوقدن وار ایدرجه-
سنه تجدید وتنظیم ایلدیکی زمان روسیه‌نك یکی چریسی

دیمك اولان «استرلیچ» عسکرینی اورتەدن قالدیرەرق یرینە اقتضای عصرە کورە عساکر نظامیە تأسیسیلە مجددلرمزدن حضرت محمود ثانینك نظر دقتنی جلب ایدەجك بر انقلاب وجودە کتیرمش ایدی .

افراد نظامیەسنی استحصال مقاصد عالیەسنە خدمت ایدەجك بر حالە قویمغە چالشدیغی صرەدە ایدی کە بو یکی عسکرك طرز حربنی کورمك، بوسکورەجکی آتشك درجۀ تأثیرینی آکلامق مراقنك سوقیلە ایکی فرقە ترتیب ایلدی . بونلری بر میداندە قارشیلاشدردی . بر آتش تعلیمی اجرا ایتدردی .

ارباب عزمك الك بیوکلری یانندە دخی کوچك قالمیەجق قدر غیرتلی اولان، طوتدیغی ایشلردە سائقۀ طبیعتلە زیادەجە ایلری کیتدیکی ایچون عقل وجنون نە دیمك اولدیغنی تعیینە بك دە مقتدر اولمیانلر لساننەدن حضرت سلیم اولك «یاووز» لقبنی آکدیرەجق صورتدە «دلی» عنوانی دخی آلان پترونك اویلە نمایشدن عبارت بر آتش تعلیمی اجرا ایتدیروب کورمکلە کندینی حین اقتضادە عسکرینك افواج اعدا اوزرینە نە صورتدە، نە شدتدە آتشبار اولە بیلەجکنی لایقیلە آکلامش، مکمل بر تجربە اجرا ایلمش عد ایتمسی قابلمیدر ؟

میدانده متقابل طوران فرقه‌لرك آثار غیرت وشجاعتلرینی حقیله كورمك ایستیوردی . بو مقصدك حصولی ایچون دوشوندیكی تدبیری درحال میدان اجرایه قویدی . كندیسنك تعامیٔ خرده بینانه‌سیله ایكی فرقه‌دن برینك افرادی قارشیلرنده‌كی فرقه اوزرینه ، اللرنده بولنان تفنكلره قورشون ایندیروب ده ، اویله آتش ایتمكه باشلادیلر .

ایكنجی فرقه صورت تجربه‌نك دكشدیكنی ایچلرندن برقاچ كشینك مقتول ومجروح دوشمسندن آكلاینجه بر آتش تهور كسلدی . مقابله بالمثله شتاب ایتمك ایستدی . ینه پترونك اغماض ماهرانه‌سیله بو فرقه‌نك افرادی دخی آته‌جق قورشون بوله بیلدیلر . آنلرده قارشیلرنده كندیلرینه معاملهٔ خصمانه ده بولنان آرقداشلری اوزرینه دانه یاغدرمقدن كری طورمدیلر . آتش تعلیمی جدی برحربه تحول ایتدی . میدان تعلیم قانلی بر محاربه میدانی اولدی . طرفیندن یوزلرجه آدم اولدی .

پترو مقاصد جهانكیرانه‌سنك حصولی اوغرنده قربان ایتمكدن چكنمدیكی عسكرینك معرف ماهیتی اولان بو محاربهٔ غریبه‌یی قارشیدن كمال ممنونیتله تماشا

ایدیـوردی . تجربه‌سـنی دلخواهی وجه ایله اجرادن صکره نه ایچون مقـاتله ایتمکده اولدقلرینی بیلمدکلری حالده آرتق کـوکس کوکسه کلمش اولان فرقـه‌لری آییردوب جنکه ختام ویردردی .

بو تجربهٔ خونریزانه‌نك عقل وحکمته نه قدر مطابق اوله بیله‌جکنی مقایسه بزه عائد اولمدیغندن اوبابده بر شی سویلمك ایستمیز . آنجق فقره‌ده بر رنك کوره‌مکده‌یزکه حقیقةً جالب نظر استغراب اوله‌جق درجه‌ده پارلاقدر . حال بوکه پترونك بو قبیلدن اولان غرائب احوالی نادر-میدر ؟

تاریخ خصوصیسنی مطـالعه ایدنلر بیلیرلرکه پترونك عزم دلیرانه ایله ساحهٔ ظهوره کتیردیکی وقوعاتی انسان اوقودیغی زمان نظر دقتی وقفـه‌دار حیرت ایده‌جك پك چوق نقطه‌لره تصادف ایده‌بیلیر .

ازجمله اقصای مطالبی اولان جهته طوغری بصیرتکارانه ایلریله‌مك ایچـون هرشیئی هرکسـدن اول بالذات اوکره‌نوب ملتنه هر خصوصده اك مقتدر بر معلم کسلمکه چالشمق مقتضای خلقتی اولدیغنـدن روس ملتی ایچون فنون بحریه‌یی همان هیچ یوق ایکن تأسیس ایلدیکی صره‌ده نظریات فنون مذکوره‌یی ترقیات زمانك مساعد اولدیغی

درجه‌ده تحصیل ایتدکدن صکره بر سفینه اوزرنده اجرای عملیات ایله‌ده پك چوق اوغراشمامشمیدر ؟

یا بر کمینك قضایه اوغرایه‌رق نصل غرق اولوب کیتدیکنی کورمك مراقیله «نه‌وا» اوزرنده قوماندە ایتمکده اولدیغی سفینه‌یی قصداً باتیروب‌ده کندی کندینی القا ایلدیکی شو تهلکه‌دن پك کوچ قورتیله بیلمش اولمسنه نه دیه‌لم ؟

بعض عقلانك «مجنونانه» وصفنه شایان کوره‌جکلری بویله جسارتلر ، بویله تجربه‌لر بر آدمك مالك اولدیغی حس بلند . . . . دن ایلری کله‌جکنده شبهه ایدلمزسه‌ده بو حال فوق العاده روس ملتنجه بر مثلی دها کورلمامش اولان پترو داهیه‌سنه منحصر قالمشدر .

روسیه‌یی ذات شکیمه بر دولت عظیمه هیئتنه قویه‌رق هیبت انداز جهان ایتمش اولان بو نادرهٔ نادرهٔ طبیعتك انطفاسندن صکره روسلرك کندیسنه نه‌درجه‌یه قدر پیرو اوله‌بیلدکلری روس تاریخنه مراجعتله مقایسه اولنه بیلیر .

پترونك نقل ایتدیکمز شو فقره‌لرینی اوقویان هر عثمانلینك خاطرندن عثمانلی قهرمانلرینك الك مشهورلری برر برر کچمکه باشلایه‌جغنه حکم ایدیورز .

انسانك بیکانه بر ملتك یتشدردیکی بر بیوك آدمك

احوالنی نظر دقته آلنجه منسوب اولدیغی ملتده آکا معادل اوله‌جق، بلکه درجات ایله فائق بوله‌جق آدملر آرامغه باشلامسی هر ملتده موجود اولان داعیهٔ تفوقه نظراً طبیعی دکلیدر؟

عثمانلی تاریخنه مراجعت ایدهلم، بیوکلرمزی کوره‌لم، شویله بر قهرمان آرایه‌لم.

تاریخمز بو جهتجه پك زنکیندر. بر دکل، پك چوق قهرمان بولورز. اویله یکعزم و همشرف جهانکیرلر کورورزکه برینی دیکرینه ترجیحه قیه‌مدیغمز حالده هر برینك مآثر جلیله‌سی ملل سائره مشاهیر صفدرانینه بالوجوه رجحانی اثبات ایدر.

بونلردن سلیم اولك وقایع تاریخیه‌سی کوزدن کچیرلدیکی وقت دولته، ملته ایتدیکی خدمات مردانه‌دن، قزاندیغی غلبات بی بهانه‌دن بری اوله‌رق سلطان «غوری»‌یی آره‌دن چیقاروب او زمانه قدر بیك درلو وقوعات انقلابیه کورمش، حکومتدن حکومته کچمش طورمش اولان مصری مرکز خلافته ربط ایله تحکیم بنیان سلطنته همت ایدیشی دخی کوریلورکه قهرمان ظفر نشان عثمانینك بو سفرده‌ده کوسترمش اولدیغی فرط حماست، علو طبیعت دنیایه سرمایهٔ حیرت اوله‌جق درجه‌لرده‌در.

فتحدن صکره مصرده بولندیغی اثناده جریان ایدن

وقوعاته عطف نكاه ایتمش اولانلر بندمزی شورایه قدر اوقونجه «سلیم اولك قهرمانانه بر تماشاسی» دیه نه یازمق ایستدیكمزی كشف ایده‌بیلیرلر صانیرز . اویله ایسه یازه‌میه‌لمی ؟ یازه‌جغز ، زیرا ظن ایتمیزكه قارئین ایچنده نه یازه‌جغمزی كشف ایدنلر ایده‌مینلردن ، حضرت سلیمك مصر سفرینه عائد وقوعاتی تماميله بیلنلر بیلمینلردن زیاده بولنه بیلسون .

حضرت سلیم مصری فتح ایله چركس امراسنی ده غوری‌یه پیرو ایتدكدن صكره بونلردن كورمدیكی كیمسه قالوب قالمدیغنی صورمغله حضور همایونده بولنان «خیر» بكدن «سودون بك دیرلر . بر اختیار واردر . برزماندن بری خانه‌سنده اختیار انزوا ایتمشدر . «ذوالفقار» ، «قاسم» نامارنده ایكی اوغلی ده واردر كه كمان بساطلریله برابر جنكیلكده شهسوار دینیله‌جك درجه‌ده ماهردرلر . اختیار بونلری ده خلق ایله اختلاطدن منع ایتمشدر . » جوابنی آلیر . پادشاه دقایق آگاه « بو . بر عارف دور اندیش اولمالیدر . زیارتنه كیده‌لم ، نصایحنی دیكله‌یوب استفاده ایده‌لم . » دیه‌رك قالقار ، طوغری سودون بكك خانه‌سنه كیدر . اختیار او آرهلق قرآن اوقویورمش . توابعی‌ده خدمتنده بولنیورلرمش . كانك سلطان سلیم

اولدیغنی آکلایجه تلاش ایله قالقوب عرض عبودیته شتاب ایدر .

پادشاه کندیسنه التفات ایده‌رك امان واطمینان ویردکدن صکره حضورنده اوطوردەرق سلطان غورینك شوسوء نتیجه‌یی حاصل ایتمش اولان ادارۀ ظالمانه‌سی سببیله اختیار انزوا ایلدیکنه دائر سویلدیکی کلمات حکیمانه‌یی کمال اهمیتله دیکلر .

صکره پادشاه امیر پیرك اوغللرینی ده کتیرده‌رك فی الواقع ناصیه‌لرنده آثار شجاعت کوردیکندن ایکیسنی‌ده تلطیف ایتمش وکندیلرینه بعض واردات احسان بیورمشدر .

ایرتسی کون قهرمان زمان صحرایه چیقدی . بتون امرایی، عساکری دعوت ایتدی . کلدیلر . سودون بك ایله اوغللری دخی کلدکلرندن حضور همایونده ذوالفقار ایله قاسمك، آتلرینه بنوب جندیلکده‌کی مهارتلرینی کوسترملرینی امر ایلدی . بندیلر، میدانه چیقدیلر . پادشاه ایله حضارك جداً نظر تحسینی جاب ایده‌جك درجه‌ده صنعتلر کوستردیلر .

طرف پادشاهیدن ایکیسنه ده خلعتلر کیدیریله‌رك احترام ایدلدی .

بر کون پادشاه ینه بویله صحرایه چیقوب عسکری ایکی یه تقسیم ایله بر فرقه سنه قاسمی . دیکر فرقه سنه ذوالفقاری رئیس تعیین ایتدی . عثمانلی سواریسنك اکثری ذوالفقار بك طرفنده، مصر آتلیسنك چوغی قاسم بك جهتنده بولندی . یکدیکردن تمیز ایچون «فقاریه» یه بیاض، «قاسمیه» یه قرمزی البسه کیدیرلدی . فرقه لرك بر برینه شکل هیجاده هجوم کوسترملری فرمان بیورلدی . قارشیلقلی مهاجمات خصمانه صورتلری کوسترمکه باشلادیلر . آتلیلرك جولانندن قالقان توزلر کوك یوزینی طوتدی . اللرنده کی مزراقلرك مصادمه سندن حاصل اولان صدالر اطرافی قوشاتدردی . صحرا چشم سلیمی یه حقیقةً شایان تماشا بر حرب لوحه سی عرض ایلدی . فقط بو کیرودار اثناسنده طرفینه حرص وتهور مستولی اولمغله آز قالدی بر بیوك جدال جدی وقوعه کله جك ایدی . منادیلر ارادهٔ پادشاهی ایله «فرقه لر بر برندن آیرلسونلر!» دیه ندالر ایدرك ایکی موج عظیم کبی چارپشمقده اولان بو ایکی سیالهٔ بلایی کوج حال ایله یکدیکردن آیره بیلدیلر .

جهانلر آلیر بر عالم فسیح معالی اولام قلب سلیمی اوزمان استیلا ایدن حسیات قهرمانانه یی خیاله آلملیدر . بو فرقه لردن برینك شان عثمانی یی محافظه ایچون، میدان

حربه دعوت اولنمش دشمن عسکری اولمسی ، دیگر فرقه‌نك‌ده کندی ادارهٔ غالبانه‌سی آلتنده آکا مهاجم بولنمسنی آرزو ایتمامش اولمسنه احتمالی ویریله بیلیر ؟

پادشاهك فرقه‌لری تفریق ایچون بالذات میدانه آت سوردیکنه دائر بر قید تاریخی کوره میور ایسه‌کده فکر شاعرانه‌سندن زیاده مائل جولان اولان طبع جهانگیرانه‌سنه نظراً صانیرزکه یازم بو بابده‌کی تتبعمز ویا افادهٔ تاریخیه ناقصدر . یوقسه قارشیسنده‌کی میدان، مصادمه گاه سیف وسنان اولان اویله بر قهرمان ، طبعنده‌کی میلان جولانی منعه نصل امکان بوله بیلیر ؟

هر نه صورتله ایسه فرقه‌لر یکدیگردن آیرلدیلر ، فقط او حس غلبه جویانه یورکلردن آیرلمدی . آندن صکره امرا و عساکر مصریه فقاریه، قاسمیهناملریله ایکی فرقه اوله‌رق فقاریه بیاضه ، قاسمیه قرمزی‌یه محبت وهر بری دیگرینك رنگندن نفرت ایلدی . فقاریه عثمانلی‌یه، قاسمیه مصرلی‌یه میال اولدی .

بو وجه ایله حاصل ایلدکلری رقابت صکره‌لری بینلرنده مقاتلات عظیمه وقوعه کتیردی . ١١٤٢ سنه سنده ایتدکلری محاربات متوالیه نتیجه‌سنده فقاریه طرفی غالب کله‌رك قاسمیه‌نك قسم اعظمی محو ایلدی . بقیة السیوفی

اوته‌یه بری‌یه فرار ایله اکتفا ایتمك مجبوریتنده بولندی .

فقره‌مزی قانلی کوره‌جك اولان نظر حکمت بونك بر چوق خصائص مردانه کوسترمکده اولدیغنی انکار ایده‌میه‌جکدر .

پادشاهه بر سواری مهاجمه‌سی سیر ایتدرمك ایچون صورت خصمانه‌ده تقابل ایدن بو جنکاورانك مخاصمه‌ده بر طرف محو اولنجه‌یه قدر ثبات ایدشارینی نظر دقتدن آیرمیه‌رق دشمن حقیقیلرینه قارشی نصل بر حس انتقام حفظ ایده‌جکلرینی تصور ایتمالیدر . عسکرلکك روحی اولان جلادت بونکله قائم دکلیدر ؟

ملت اسلامیه‌ده ظهور ایدن قهرمانلر ملل سائره قهرمانلرینه هر حالده مرجح اولدقلری کبی ارباب حرب اولان افرادمزی دخی اجنبی محاربلرینه عالم ترجیح ایلر .

بر ماهر قوماندان النده بولنه‌جق بیك عثمانلی نفرینك مثلا اوچ بیك روس نفرندن زیاده ظفر قزانه بیله‌جکی حقایق بدیهیه صره‌سنه کچمشدر .

روسلرده بر پترو کوریلورسه عثمانلیلرده بش اون سلیم بولنور . سلیم ایله پترونك عرض ایتدیکمز صورت تجربه‌لری مقایسه‌سندن دخی آکلاشیله‌جغی اوزره عادلانه، رحیمانه افکار وحرکاتجه عثمانلی قهرمانلرینك

حائز اولدقلری فضیلت کندیلری ایچون بشقەجە بر بیوك مدار رجحان قالیر .

سوابق مأثورمزلە قیامتە قدر افتخار ایدە بیلیرز . بوکا کیمسە بر شی دیەمز . فقط مادامکە محافظهٔ شان آرزوسندە بولنیورز ، اسبابنی تمامیلە آمادە ایتملی یز . یالکز او یولدە قهرمانلقلە ، علو اخلاق ایلە ترقیات زمانە مقاومت قابل اولەمیەجغنی دوشونمکدن خالی قالمامالی یز .

بیلمزمی یز ؟ هر سلاحە مثلیلە مقابلە اولنمق بر قاعدهٔ حکمتدر . النده تفنك یرینە قیلیج بولندیران دهشتلی بر قهرمانی اك مسکین بر نفر بیك بش یوز آدیم یردن بر قورشونلە یرە سرر .

شمدی اك مؤثر سلاح ، معرفتدر . هپمز بو سلاح ایلە مجهز بولنمغە صوڭ درجەلرە قدر چالشملی یز . جهانە انسانلق اوکرەدن فضائل مایەمزی محافظە ایلە برابر اجانبە قارشی معارفجەدە اثبات وجود ایدە بیلەجك بر حالە کلملی یز . چوقدن بریدر بیانلرمزدن ایشیدیورز ، تصدیق دە ایدوب طوریورزکە شهراه ترقیدە چوق دیکلنمشز ، چوق اکلنمشز . آرتق طورمیوب مرحلهٔ مقصدە طوغری شتاب ایتملی یزکە جناب سلیم اولمزك

روح پاکی ، حضرت حمید ثانیمزك فکر تابناکی بزدن ممنون اولسون !

— ٧٦ —

کمال بك افندی حضرتلرینه‌در

التفاتنامهٔ عالی شرفوارد اولدی . حاصل ایتدیکم مفخرت ، بر مستفیدك اون اون بش سنه‌دن بری شرف انتسابنی قزانمق اشتیاقنده بولندیغی بر باب عرفانمآبدن آله‌جغی مژدهٔ حسن قبول اوزرینه حاصل ایده‌جکی افتخارك عینیدر .

انقلاب غریب زمان ایله سیئه حکمنی آلان علویت فکر وثبات عزیمت سایه‌سنده افندمزك اوته‌دن بری مظهر اولدقلری بی قرارلق ، بنده‌لرینكده بر یرده تصادفاً اولسون تلاقیلریله تشرف ایده‌میه‌جك درجه‌ده دوچار اولدیغم طالعسزلك قلباً وغیاباً حاصل ایتدیکم محبت وعبودیتك اظهارینی شو وقته قدر تأخیر ایتدی .

قریباً خاك پایه یوز سوره‌کله تأیید نسبت وتجدید مفخرت ایده‌جکمی امید ایلرم .

شمدیلك عنایت واقعهٔ رحیمانه‌لرینه عرض شکران ایله اکتفا ایدییورم . هر حالده . . .

— ٧٧ —

كذا

الده رسانلق كبى مدار انتساب وتفيض اولور بر معرفتمه رتبه. بايرام تبريكنه قوشه‌جق قدر رسم‌پرستلك قطعا نسبتم يوق ايكن بوكره عزتلو مكتوبى بك افنديه كلن عنايتنامهٔ عاليلرى واسطه‌سيله و«صورت مخصوصه‌ده» قيديله اهدا بيوريلا سلام ايچون نزد ساميلرنده مظهر قبول اوله بيله‌جك بر تعظيم مخصوص ايله عرض شكران ايلرم.

نام كمترانه‌مه غائبانه «اهل دل بر برينى بيلمامك انصاف دكل» مصراعنى ياد ايده‌جك قدر توجه مروتمندانه كوسترمش اولان افندمزده مدلاوده ايكن — نه حكمته مبنى ايسه — كوريلان اطوار .... كوكلمجه بر تأثر حاصل ايتمك لازم كلسه ايدى بو احسان جليل بنده نوازيلرى حقيقةً اوتأثرى‌ده مبدل سرور ايده‌بيله‌جك ايدى.

معيت حكمت منقبت نورسته پروانه‌لرنده بولنمقله متشرف اولان بك افندى مسلكاً افندمزه تماميله ضد بولنيورلر! مدلاوده آنلردن اومديغمدن زياده التفات واحسان كورمش ايدم. ساقزه عوت ايده‌لى مكتوبجى بك افندى ايله مخابره‌لرى اكسك اولمديغى حالده بندهٔ متحسرلرينه بركره اولسون بر سلامجق يازمديلر.

«کوینـد دل بآن مه نامهربان مده»
«دل آن زمان ربودکه نامهربان نبود»

بنـدەلری ایچون مطالب اعلی دکرسزلکمله برابر قزاندیغمی آرتق ایجه آکلادیغم توجهات جلیلهٔ عرفانپناهیلرینك دوامیدر . هر حالده . . .

— ٧٨ —

كذا

تشکرنامه تقدیم ایتمکه نیچون «تکدیرنامه کوندرمك !» دیناسون ؛ قولکز طبعاً مضطر تقدیسی اولدیغم بر علویته قارشی اویله برجسارتده بولنمق سفلیتنی ارتکاب ایدن «علو»لردن اولمق نقیصه‌سندن ذاتاً منزهم . فرعونه تقلید ایسه هیچ الدن کلمز . ایده بیلسه‌م افندمزه تقلید ایدردم . حقیقت مفتونلرینك اك بیوکنه بر کوچکنك «حقیقتدر !» دیه عرض حال ایتمسی بر قباحت صایبلیر ایسه بونك مطلقا عفوینی نیاز ایلرم .

بو عفوی استرحامه ینه «برادرلك» کبی پك بیوك بر التفاته مظهر بیورلدیغم ایچون جسارت ایتدم . هر حالده . . .

— ۷۹ —

هر شیده اعتدال ممدوحدر

اعتقادمجه هیچ بر شاعر اختیار ذلت ایده مز . اختیار ذلت ایدن آدم موزون، ظریف سوز سویلیه بیلسه‌ده شاعر دکلدر . شاعرمی دینیر اوقافیه سنج منفعت پسندده که بعض محرراتنده علو همتدن دم اوردیغی ، ارتکاب تذلل ایدنلری ذم بیوردیغی حالده دیکر بعض محرراتنی قیمت ناشناسان دهره تقدیم ایله آلت مداهنه ایلر ؟

تلون طبیعت مقتضای شاعریت امیش دیه بو کون سویلدیکی کویا اك جدی بر سوزی یارین عکسنی سویلیه‌رك ینه کندی جرح ایتمك خاقه علو افکار تلقینی ادعاسنده بولنان بر آدمه نصل یاقیشیر بیلمم !

شاعرم دینلرك بویولده‌کی مناسبتسزلکلرینی شرحه کیریشیرسه‌م قورقارم که صدددن آیریلیرم . آیرلمیه‌یم . دیه‌یم که :

بیوك شاعرلر — دائما کوردیکی وجهه ایله — اکثریت اوزره آتشین مشرب اولورلر . هله دورشباب‌لرنده «اله، آووجه صیغمز .» تعبیرینه بحق ماصدق بولنورلر .

فرانسز شاعر مشهوری «آلفرد دوموسه» دخی بویله ایدی . یوزینه دقتله باقانلرك کوزلری ، پارلادقجه پارلایه‌جق بر پرتو عظمت آمیز حرمته تصادف ایدردی . نفس بنفس طاشمغه آماده ، حسی غایتله زیاده برقابی حائل اولدیغی بو یوزدن بیلنیردی .

نظرنده عالم بر محبت زار دلفریبدن عبارت اولان بویله بر مخلوق ملاحت پرستك دور شبابنده ایلك اوغرایه‌جغی سوداده‌کی شدتك درجه‌سنی تعیین قابلمی اولور :

شو قدر دینیله بیلیر که حدقهٔ استحسانی لوحهٔ حسننه جداً جلب ایده بیلن بر جمیله‌یی چیلدیره‌سی‌یه دکل ، اوله‌سی‌یه سوور . طبیعتنده‌کی اصرار جهتیله سومکده‌ده دوام ایدر .

اوت ، آلفرد دوموسه هنوز اون طقوز یاشنده ایکن بر نادرهٔ ملاحتك نائرهٔ عشقیله فروزان اولمش ایدی .

معشوقه‌سندن وفا اومازدی ، چونکه کندیسی طبیعتك بیوك یارادلمش آدملردن هیچ بروقتده اسیر که‌مدیکی وفاپرورلکه مالك اولدیغندن سودیکنك ده اویله اولمسنی آرزو ایدردی . اودرجه‌ده وفا اومازدی که آنده وفاسزلق آثاری کوره بیله‌جکنی بردرلو تصور ایده‌مزدی . محبتنه

حصر قلب ایلدیکی فتانه دخی کندیسنی او یولده سویور قیاس ایدردی . حقیقت حالی صکره‌دن آکلادی .
«اولاد عصردن برینك اعترافاتی» سرلوحه‌لی کتابنده بر تفصیل حکایه ایلدیکی اوزره منحصراً شاعری سودیکنی ، سوه‌جکنی نیجه کره قسملرله تأمین ایتمش اولان معشوقه‌سنك بر کیجه بشقه بر کنج ایله سوشدیکنی کندی کوزیله کوره‌رك وفادارلغنده شبهه ایتمك ایستمدیکی وجودك نصل بر بی وفای هزار آشنا اولدیغنه یقین حاصل ایلدی .
محبوبه‌نك دائرهٔ محبته قبول ایلدیکی کنج ایسه شاعرك چوجقلق زمانندن بری قرداشجه‌سنه برلکده یاشادیغی ، صداقتنه اعتماد ایله پك سودیکی برذات ایدی .
شاعرك قانی غلیان ایتدی ، بر آتش کسلدی . حقی یوقمی ؟ دنیاده اك وفادار ظن ایتدیکی بر قیز ایله بر اسکی دوستك خیانتلری نظرنده بردن بره تحقق ایلدی . نه یاپدیغنی ، نه یاپه‌جغنی شاشیردی . حتی بر حال بی شعورانه ایله مشاهده کاه ملعنتدن چیقوب زقاقده بر قاچ آدیم آته بیلدکدن صکره بر دیوار دیبنه کلیشی کوزل اوطوریویردیکی صره‌ده بی اختیار آسمان پیما اولان نظر مستانه‌سی سماده سرعتله قایوب کیدن بر شهابه ایلیشنجه بو نور کریزانی درحال شابقه‌سنی چیقاره‌رق سلاملادیغنی ینه کندیسی نقل ایدر .

نه حال ایله ایسه اقامتکاهنه عودت ایتدی . صویندی ، یتاغنه یاتدی . یاتار یاتمز وجودینی اویله شدتلی بر حس انتقامجویانه استیلا ایلدی که چیلدرمش کبی فریاد ایدرك کندینی قاریوله‌دن آشاغی آتدی . یورییه مقتدر اوله‌مدی . جسم منجمد کبی قالدی . بر ساعت قدر بویله بر جنون غریب ایچنده بولندی . شاعرك برنجی دفعه اوله‌رق نفسنده تجربه ایتدیکی شدت حدت بو ایدی .

ایرتسی کون رقیبنی دوئلویه دعوت ایتدی . طرفیندن شاهدلر حاضرلاندی . اجرای مرام ایچون بر مناسب موقعه چیقدیلر .

یولده کیدرکن تعریف قبول ایتمز بر حس منتقمانه ایله رقیبنه حصر نظر ایتمش اولان شاعرك ذهننده شو افکار اضطراب افزا کذار ایدییوردی :

«انسان صورتنده تجلی ایدن شو مخلوق مهینه باق ! بو بنم الڭ سوکیلی رفقای صباوتمدن ایدی . بو قدر سنه‌دن بری کندیسنی کمال صفوتله قرداش طانیمش ایدم . شرائط اخوت پرورانه‌یه رعایتده هیچ بر زمان قصور ایتمدم .»

«یوزینه باقدقجه آسمان خیالی سحاب حیرت بوزییور .
بنم دون کیجه‌یه قدر الك صادق بر محب دیه تلقی ایتدیکم
آدم شمدی قاننه صوصامش بولندیغم بو دنائت مجسمه‌سی
اولیور ؟»

«شوقیزی نه درجه‌لرده سودیکمی پك کوزل بیلیردی .
نصل‌ده منافقانه ادارۀ لسان ایدردی ! صبرم بتیور !
شونی شمدی خاك هلاکه سرمه‌جکم ! بویله بر آلچقی کبرنك
دکل، کبرمکده تردد ایتمك جنایتدر ! »

«باق ، شو دنی یه باق ! هیچ اوتانمزدی ، بکا
دوستلقدن دم اورر طورردی، نه‌لر سویلردی ! »

«نظرمده الك مقدس شی سنك سودیککدر . آنك
حقنده سوء فکرده بولنه‌جق بنی باشمده طاشیم . بر
قورشونله آیاقلر آلتنه سرپرم .» دیردی .

«انسانمی بو ؟ انساناق بویله ایسه انسانلغه لعنت !
نه ملعون انتخاب ! نه منحوس اخوت ! نره‌دن بو ارذلی
بولمشم ؟ نفاق صرف اولان سوزلرینه نصل اینانمشم ؟
بونی اولدردکدن صکره کندمی ده اولدرملی یم ! آه !
یا سودیکم دیدیکم آلچقی یاشاتمالیمی یم ؟ آنی ده، آنی ده ! . . . »

شاعر بو افکار محرقه ایله ذهننی اشغال واشعال

ایتمکده ایکن میدان مبارزه‌یه وارلمش ایدی . شاهدلرك حضورنده ایکی خصم بر مسافهٔ معینه‌دن قارشی‌یه سلاح بدست ایلریله‌مکه باشلادیلر .

اولا الندهکی طبانجه‌یی آتشاین رقیب ایدی . زواللی شاعر صاغ قولندن یارهلاندی . صاغ النده تتکی چکه‌جك قوت قالمدی . طبانجه‌سنی درحال صول النه آلدی . فقط بو الیله دخی بر ایش کوره‌میوب بی تابانه دیزلری اوزرینه چوکیویردی .

خصمی بر سیمای قاتلانه ایله اوزرینه یوریدی . مجروحك حالنی کورن شاهدلر جارحه دها زیاده میدان ویرمامك ایچون قوشه‌شدیلرسه‌ده رقیب بونلرك ممانعتنه باقمیوب استعفا طرزنده مجروحك صاغ الندن طوتدی . دیشلری بربرینه کلیدلنمش اولدیغندن سوز سویلیه‌میوردی . اضطرابی صوك درجه‌یه کلمش ایدی . تیرتیر تتره‌یوردی . شاعر زخمناك ایسه یالکز بر «هایدی اورادن آلچق !» دیه بیلدی .

شاهدلر شاعری ایچنده بر طبیب اولدیغی حالده اوراده بکله‌مکده اولان بر کرا آرابه‌سنه قویه‌رق خانه‌سنه کوتوردیلر .

قورشـون كبيكه طوقنمديغى جهتله يارە مهلك دكل ايدى، فقط بى‌چارەدە طاقت توكنمش ايدى . كنديسى ديردى كه :

« اوه كلديكم وقت يارەمدن بول بول آقتقده اولان قان بكا يك زياده راحتبخش اولدى . جريان دمله وجودمى استيلا ايدن ضعف حقمده جريحەمدن دها مضر اولان شـدت غضبمى كركى كبى تعديل ايلدى . يتاغمه مستريحانه ياتدم . قوجه بر برداقده صو ايچدم . بو صويك لذتنى تعريفه مقتـدر دكلم . ياڭكز عمرمـده بويله لطيف بر صو ايچمدم . » ديمكله اكتفا ايدرم . »

« يتاغمه ياتدم ، صويى ده ايچدم اما صتمەدە ياقەلا - دى . ايشـته او زمان آجى آجى كوز ياشـلرى دوكمكه باشـلادم . كوجه كيـدن شى سـوديكمك آرتق بنى سـومكدن واز كچمش اولمسى دكل ايدى . بنى آلداتمش بولنمسى ايدى . »

« بر عاشـق ثانى پيدا ايدن بر قيزك هيچ مجبوريتى اولمديغى حالده عاشق اولنى برطاقم يالانلرله نچون آلداتديغى بر درلو آكلايه‌مزدم . شمدى‌ده آكلايەميورم يا ! . . . »

ايشته كنج آلفرەد دوموسه بو صورتله برمدت اسير

بستر اولەرق ایدیلن تداوی سایەسندە یارەسی التیامە یوز طوتمش و شهید عشق اولمق شرفندن محرومیتی احساسنی ممنون ایتمش ایدی . فقط ایلك یتاقدن قالقیشنده نه یاپسه بکنیرسکز ؟ طوغریجه معشوقەسنك آرامگاهنه کیدەرك آتش زبانانه برطاقم سرزنشلره کیرشدیکی صرەدە اوطەسنك بر کوشەسندە بوزلمش قالمش اولان قیزك حزین باقشلرینك تأثیریله هونکور هونکور دینیلەجك برصورتده آغلامغه ، زائد اولەرق یرده کندینی یردن یره اوروب اوطەنك اورتەسندە یووارلانمغه باشلامزمی ؟

قیز ایسه عاشقنی بویله بر حالدە کورنجه یرندن فیرلایوب بوینه صاریلەرق او دخی آغلامغه باشلامش و برطاقم ناز ونیاز آرەسندە شاعره قصورینی عفو ایتدیروب کندینی اولکندن زیادە سودیره بیلمشدر !

جنون شاعرانەیه دقت اولنیوریا ! معشوقهٔ بی وفاسی اولدیغی قطعیاً قرار ویرمش اولان حدید آلفرەد دو . موسه او خاطر فریب نرم اندامك برایکی ملایم سوزیله یاموق کبی یومیشامشدر !

زواللی ، حسیات سوداپروانەسنی بردرلو یکەمزدی . کاه قیزك بردها یوزینه باقمامغه ذهننده قرار ویریر ، کاه

بر انجذاب طبیعی ایله کندینی قیزك قارشیسنده متعبد بولوردی .

شاعر بو وجه ایله جنون سودانك انواعنی کو. سترمکده اولسون، حالنه آجیمقده اولان اصدقاسی چارهٔ عافیتی دوشونمکده ایدیلر . هر بری الندن کلدیکی قدر کندیسنه تعدیل حرارت عشق ایده بیله جك سوزلر سویلردی . فقط کیم دیکلردی!

هله بونلردن بریسی کیجه کوندوز شاعرك یانندن آیرلمیه‌رق شو بلادن قورتلمسی ایچون هردرلو تشبثاتده بولنمغی برمشغلهٔ مستقله ایدینمش ایدی . بوذات. جهاندیده برشی ایدی . شاعر الك مؤثر، الك طوغری نصیحتلری بوندن ایشیدردی .

برکیجه اوطوردقلری اوطه‌ده ایکیسندن بشقه کیمسه اولمدیغی حالده شاعر مضطربك قارشیسنه کچوب غایت جدی برطور ایله اوزون برنطق ایراد ایلمش ایدی که بعض ارباب شبابك معدل افکاری اوله‌بیله‌جکی مطالعه‌سیله بروجه آتی خلاصةً ترجمه ایدییورم :

«قرداشم ! احوالکی نظر دقته آلدقجه آکلایورم که سن «سودا» دینیلان شیئی مظهر تعریف «یقولون مالا

يفعلون . » اولان حكايه نويسلرك ، شاعرلرك تصوير وتحرير ايلدكلرى كبيدر صانيورسين . ديمك كه فعلياته باقيورسين‌ده قول مجرده اينانيوريپورسين ! »

« بو نه‌دن كليور بيليرميسين ؟ ايشى اطرافيله دوشونمديككدن . دلالت عقل سليم ايله حركت ايتمديككدن ! »

« حال بوكه شو طور سطحى نظرانه . سنك ايچون پك بيوك ، پك مدهش مصائبى جالب اوله بيلير . »

« شاعرلر او ماهر هيكلتراشلره بكزرلركه ايستدكلرى كبى صورت ويردكلرى محبوبه‌لرك حسنه بزى حيران ايدرلر . »

« او آهنك آفرين بسته‌كارلره بكزرلر كه كمال دقت ورقتله اعصابه هيجان ، روحه جولان ويرر اصواتدن تركيب ايلدكلرى نغمه‌لرله بزى مست صفا پرسته دونديررلر . »

« مشهور « پراقسيتل » آتنه‌ده بولنان برچوق كوزل قيزلرك برر برر تصويرلرينى آلوب آز چوق طبيعى قصورلرندن قطع نظرله هر برنده كورديكى بر درلو كوزللكى خيالنده جمع وتركيب ايدرك سراپا بر حسن يكانه اولمق اوزره « وه‌نوس » هيكل مكملنى وجوده كتيرمش وبو

صورتله علو اقتدار شاعرانه‌سنی عالم کوسترمشدر . »

« دنیاده برنجی موسیقی آلتنی ایجاد ایدوب بوکا بر درجه‌یه قدر انتظام ویرن آدم اصوات آهنك آموز طبیعتی اولدن کیم بیلیر نه قدر دیکله‌مشدر ! »

« ایشته شاعرلر دخی انسانلرك طوتلمقده اولدقلری دواملی ، دوامسز برچوق سودالری کوردکدن وسودای مجنونانه‌نك نه درجه‌لره قدر چیقوب نه تأثیرلر کوستردیکنی نیجه تعمیق نظرله تجربه ایتدکدن صکره طبع بشرده مشاهد اولان سودایی تعدیل ویا محو ایده‌بیله‌جك احوال وانقلاباتك آدینی بیله آکمیه‌رق شدید ، مدید سودا اصحابی اولمق اوزره برطاقم آدملر تصور ایتمشلر وبونلره شهرتجه مشاهیر موجودین اسامیسنه غبطه بخش اوله‌جق اسملر ویرمشلردر . »

«بشریت حقیقیه عالمنده بونلرك تصور ایتدکلری کبی عشق سرمدی صاحبی آدم آرامق زقاقده تصادف اولنان نسوان ایچنده وه‌نوس کبی نقصانسز برکوزل کورمك ، یاخود عالی نظر برمحب طبیعتك ساز هزار آوازدن کوش ارباب هوشه ایصال ایلدیکی آهنك دلفریبی منقار بلبلدن ایشتمك آرزوسنده بولنمق کبی برشیدر . »

«عالمك هیچ بر شیئنده کمال یوقدر . ایشك بوراسنی آکلامق عقل بشرك الك بیوك هنرلرندن معدوددر .»

«عالمده کمال آرامق . یاخود کماله مالك اولمق ایستمك جنوندن بشقه بر شی دکلدر .»

«آچ شو پنجره‌یی ! کوزدیککك نه‌در ؟ بر پایانسز فضا ! دکلمی ؟ آسمانك بی حدود اولدیغنی حس ایتمیورمیسین ؟ عقلك سکا بو حقیقت محیره‌یی سویلیوب طورمیورمی ؟ . . . نصل ؟ شو نامتناهیلك نه‌در ، ادراك واحاطه ایده بیلیور میسین ؟ هیهات ! . . .»

«اوت ، مشاهداتکدن حصوله کلمش بعض افکار جزئیه‌ك واردر . فقط سنك کبی بو کون طوغمش ، یارین اوله‌جك بر آدمك ، ابتداسی ، انتهاسی نه اولدیغی ، نه اوله‌جغی مجهول بولنان لایتناهی بر شی حقنده‌کی تصورات سطحیه‌سندن نه چیقار ؟ هیچ ! . . .»

«شو نامتناهیلك یوقمی ؟ دهات جهانی چیلدیره‌جق درجه‌سنه کتیرن شی ایشته بودر ! »

«حکمادن بو معجزهٔ عظمایی دوشونه دوشونه چیلدیروب انتحار ایدنلر کورلمشدر .»

«عقلای کاملین چیلدیره‌می بی لزوم کوررلر . حقیقتی

آکلایه‌میه‌جقلرینی آکلادقلری بو معجزه‌یی حیرتله تماشا ایده‌رك صانعی قارشیسنده ساجد اولورلر . »

« کمال دیدیکمز شیئه وصول نامتناهیلکی احاطه قدر مشکلدر . هیچ برشیده کمال آراناملیدر . نه سوداده کمال بولنور، نه کوزللکده، نه سعادتده، نه فضیلتده ! »

« یالکز ممکن اولدیغی قدر فضیلتمند وبختیار اولمق ایچون محب کمال اولملیدر . »

« فرض ایده‌لم که : مطالعه خانه‌کده رسام شهیر «رفائل» ك بر لوحه‌سی معلقدر . بونی مکمل بر اثر ظن ایدییورسین . برده دون آقشام رسمی دقتله تماشا ایدرکن بونك بر جهتنده بیوك بر قصور کوردك . البته جانك صیقیلیر، فقط « بونك شو قصوری وار . » دیه لوحه‌یی قالدیروب آتشه آتمزسین . یالکز هر جهتی مکمل اولمدیغنه تأسف ایتمکله برابر سیر ایدنی حیرتده براقه‌جق مهارت رسامانه‌یی حاوی جهتلری‌ده اولدیغنی اعتراف ایلرسین . »

« واقعا نسواندن اویله‌لری واردرکه خلقتلرنده‌کی سلامت، کوکللرنده‌کی صفوت ایکی عاشقه بردن چهره‌نمای التفات اولملرینه ممانعت ایدر . غالبا سن سودیککی بوکاقدن قیاس ایتمشسین . واقعا اویله اولسیدی کوزل اولوردی؛ لکن شمدی بالتجربه آکلادك که سنککی آنلردن

دکل ایمش، سنی عادتا آلداتمش. آلداديیور! فقط بیلەمم کە آنی نیچون تزذیل واذلالە شایان کورمليدر!»

«دیەلم کە: محبوبەك سنی هیچ آلداتمیور. سندن بشقەسنی دە سومیور. بر کرە دوشون، بونکلە برابر آنك سکا اولان محبتی درجۀ کمالدن نە قدر اوزاق قالەجقدر!»

«دوشون کە سنی هیچ آلداتمیان، سندن بشقەسنی سومین او نازنین بوندن اول بشقە بر عاشقك. یاخود عاشقلرك زیور آغوشی اولمشدر!»

«دوشون کە سنك الکدن چیقنجە ینە او یلە اولەجقدر! بونك کمال نرەسندە؟ بویلە هرج ومرج ایچندە کمالی آرانیر!»

«عقلکی باشکە طوپلا! شمدی سنی دوچار نومیدی ایدن شی نەدر، سویلیەیم: خیال کمالدر!»

«سودیککدە کمال خیال ایتمشسین. کندی کندیکی آلداتمشسین. اودە سنی بیلدیکی کبی اویناتمش. صکرە آلداندیغکی آکلامشسین. شمدی مأیوس طوریورسین. حقیقت حال بو دکلمی؟...»

«مادام کە کنجسین، مستعد محبتسین. چهرەك کوزلدر، صاچلرك منتظم طاراتمشدر، سوسلیسین، سنی سوەجك پك چوق نسوانە تصادف ایدەبیلیرسین. بونکلە برابر

حقیقتده بر قادین نه دیمک اولدیغنی آکلایه‌مزسین . بر قادینك سکا روی متبسم کوسترمسنك وجهی صایدیغم شیلرله اتصافکدر . سنك حقیقتده بر قادین نه دیمك اولدیغنی آکلامیشکه سبب ایسه ینه بو اتصافدر ! »

«سودا شرابه بکزر ؛ آزی نافعدر، چوغی مضردر . قاعدهٔ حفظ صحته رعایت ایدر بر آدم استعمال باده‌ده نه قدر احتیاطلی طاورانیرسه سنك کبی کنجلر دخی سودا ایله اشتغالده او قدر احتیاطلی طاورانملیدرلر . بر خراباتیٔ خراب اندرون، یاخود بر سودا پرست مجنون کسلمکده معنی نه‌در ؟ مناسبت پیدا ایتدیکك زن قلوب صافیه اهلندن ایسه آنی بو فضیلتی ایچون سو . اویله دکل‌ده کنج، کوزل ایسه کنجلکی، کوزللکی ایچون سو . اویله‌ده دکل، فقط ذکاوتلی، خوش صحبت برشی ایسه ینه سو . بویله هیچ بر فضیلتی یوق‌ده یالکز سکا محبتی چوق ایسه ینه سو .»

« بر رقیب چیقوب سودیکمی المدن آلدی .» دیه صاچلریکی نه یولیورسین ؟ بغریکه خنجر صاپلامق کبی دلیجه‌سنه فکرلری لسانکه نیچون آلیورسین ؟ »

«خائنه بنی بشقه بریسی ایچون آلداتدی .» دییور سین‌ده صیقیلیورسین . صیقلمه قرداشم ! دوزلت شو

عباره‌یی ! اویله دیه : «بنم ایچون بشقه بریسنی آلداتدی .»
دی . اویله دکلمی یا ! او، بشقه‌سی ایچون سنی آلداتیور،
سنك ایچون بشقه‌سنی آلداتیور . زواللی چوجق ! »
«دنیاده کیم کیمی منحصراً، متمادیاً سوه بیلیر ؟
نه سکا کیمسه حصر محبت ایده بیلیر ، نه سن کیمسه‌یه
حصر محبت ایده بیلیرسین . اویله بر ادعای غریبده
بولنمه صاقن ! کولرم ها ! »
«بن یالکز شو کوزلی سورم، شو کوزل یالکز بنی
سور . » کبی بر سوز سویلیه‌جك اولورسه‌ك ایکیکزده
انسان، بناءً علیه بی ثبات اولدیغکز جهتله بو سوزیکه
مطلقا بر «ممکن اولدیغی قدر» قیدی علاوه ایتملیسین ... »
نصل ! آلفرد دوموسه‌نك ناصحی خیلی کوزه
دکلمی ایمش ؟ نصیحتی اما اوزاتمش ! فقط فنا سویلمیور .
دکلمی ؟
کوزلدر، حتی بن بو بندی شو نصیحتك خاطری
ایچون یازدم، یوقسه بعض قارئینکرامك ظن ایده‌جکلری
کبی شاعرك ترجمهٔ حال شبابنی یازمق املنده بولنمدم.
بناءً علیه «ای ؟ صکره آلفرد دوموسه‌نك حالی نه‌یه
منجر اولمش ؟ » دیمکه هیچ حقکز یوقدر . بنم مقصدم
شو نصیحتی سزه کوسترمك ایدی . کوستردم . شاعرك

صكره دها نه‌لر یاپمش اولدیغنی مراق ایدرسه‌کز کندیسنه صورکز . سزه بر تفصیل نقل ایتسون .

نصیحتك اوزونلغندن شکایته‌ده حقکز یوقدر . سز آنی شو یازدیغم قدر برشیمی صانیورسکز ؟ نه مناسبت ! اصلی اوقدر اوزوندرکه اگر لزوم گوروب‌ده کاملاً ترجمه ایتمش اولیدم غزته‌نك سکز اون ستوننی فراخ فراخ اشغال ایدردی . آرتق « ترجمان » ده بر نصیحتدر کیدردی . آلفرده دوموسه‌نك نصل دیکلەمش اولدیغنه بر آز تعجبله برابر « بوقدرده نصیحت دیکلنمز ! » دیدم . برچوق یرلرینی آتلادم . نهایتندن‌ده برقوجه پارچه‌یه هیچ التفات ایتمدم .

ناصحك بوسوزلرله نه دیمك ایستدیکنی هنوز تعیین ایتمدیکزسه سرلوحه‌مه باقکز . درحال تعیین ایدر ، خلاصه‌سی اودر .

غریب دکلیدرکه موسیو ناصح شاعر سودازده‌یه « اعتدال هرشیده ممدوحدر . » حکمتنی تعریف ایده‌یم دیرکن زوزکلکی آرتیروب حد اعتدالی تجاوز ایتمشدر ؟

بن آلفرده دوموسه‌نك یرنده اولیدم طوغریسی « بنی سودادن اوت سن چیلدرده‌جقسین . الله عشقنه ! بر آز دیکلنمزمیسین ؟ » دیه موسیویی صوصدرمغه غیرت

ایدردم . صوصیه‌جق اولورسه همان قالقار معشوقه‌مك آرامکاهنه بر دها کیدردم .

بزم حافظه‌ده بس بللی برسی بویله اوزون اوزادی‌یه نصیحت ویرمکه قالقشمش اولملی که :

« برو معالجت خود کن ای نصیحت کوی »
« سخن بخاك میفکن چراکه من مستم »

بیتیله هشیارانه بیان معذرت ایلمشدر .

« اعتدال هر شیده ممدوحدر . » دیمك قولایدر اما « اعتدال نه‌در ؟ » دینلدیکی زمان که‌که‌له‌مکه باشلامیه‌جق آدم بولمق کوجدر .

شو صوك فقره‌یی یازمقده اولدیغمی کورن آرقداشلرمدن بری — که ترزبانان زماندن معدوددر — « شوکا که‌که‌له‌مدن بر جواب ویردیم . بر آفرین وارمی ؟ » دیه‌رك شو بیتی اوقویوردی :

« عقل و جنونی، باطل و حقی بیان ایچون »
« یوقدر جهانده حیف که میزان اعتدال »

حقیقةً ده که‌که‌له‌مدی . آفرین آرقداشمه ! رحمت ضیا پاشایه !